T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Sanat Tarihi Anabilim Dalı

HASANKEYF KAZISI LÜLE BULUNTULARI

DOKTORA TEZİ

Gökben AYHAN

Danışman: Prof. Dr. Bozkurt ERSOY

İZMİR–2011

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum **Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntuları** adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Arş. Gör. Dr. Gökben AYHAN

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 06./04../2011 tarih ve 12/07 sayılı kararı ile oluşturulan jüri ....Sanat Tarihi (Türk-İslam Sn.) anabilim dalı doktora öğrencisi .....GÖKBEN AYHAN.....'nın aşağıda başlığı (Türkçe / İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve adayı ..3./..5...../..2011 günü saat ...10.00...da ..... süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/~~başarısız~~/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / ~~oyçokluğuyla~~ karar vermiştir.

BAŞKAN Prof.Dr.Bozkurt Ersoy

Başarılı ☑

Başarısız ☐

Düzeltme (6 ay süreli) ☐

ÜYE Doç..Dr.Sedat Bayraktar

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltme (6 ay süreli) ☐

ÜYE Prof.Dr. İnci Kuyulu Ersoy

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltme (6 ay süreli) ☐

ÜYE Doç.Dr. Gürcan Polat

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltme (6 ay süreli) ☐

ÜYE Yrd.Doç.Dr. Hasan Ünver

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltme (6 ay süreli) ☐

Tezin Türkçe Başlığı :

Tezin İngilizce Başlığı :

* 1. Doktora Tezi savunma süresi asgari 90 azami 120 dakikadır.
2. Tutanak (jürinin karar ve imzaları haricinde) **bilgisayarda** doldurulmalıdır
3. **Tez başlığı (İngilizce ve Türkçe) mutlaka belirtilmelidir.**
3. Doktora Tez savunmasında üyelerden en az birinin **üniversite dışından** olması zorunludur.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……...IV-V

1. GİRİŞ…….……..…….....…..1-36

2. HASANKEYF'İN TARİHÇESİ……..…….…….....37-40

3. HASANKEYF KAZISI'NDA BULUNAN LÜLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ ……..…….....41-130

3.1. ÜRETİM……..……...…….....41-51

3.2. TİP …….…….…….....52-72

3.3. MALZEME …….……...73-80

3.4. SÜSLEME TEKNİKLERİ VE TÜRLERİ …….……..…81-107

3.4.1. SÜSLEME TEKNİKLERİ …….……..81-85

3.4.2. SÜSLEME TÜRLERİ ….……...……..85-107

3.4.2.1. Bitkisel…….……...……...…….88-95

3.4.2.2. Geometrik ……...…….…….……95-104

3.4.2.3. Figür ……...…..…….…….……104-105

3.4.2.4. Yazı……..……..……105-107

3.4.2.4.1. Yazılı Lüleler…….…….…..…….105-106

3.4.2.4.2 Yazı Taklidi Süslemeli Lüleler……..……...…106-107

3.5. USTA VE ATÖLYE SORUNU..……..…...……108-121

3.5.1. YAZILI MÜHÜRLER……...…….…….109-114

3.5.1.1. Yazılı Damga Mühürler……..……110-112

3.5.1.2. Yazılı Silindir Mühürler…….…112-114

3.5.2. BİTKİSEL SÜSLEMELİ MÜHÜRLER…….....114-116

3.5.3. GEOMETRİK SÜSLEMELİ MÜHÜRLER……...……...…..116-121

3.6. TARİHLENDİRME SORUNU…….……...……122-130

4. SONUÇ…..……..……..131-136

5. HASANKEYF KAZISI LÜLE BULUNTULARI…….137-435

5.1. KATALOG……137-435

5.1.1. TİPİ TESPİT EDİLEBİLEN LÜLELER……...….137-327

5.1.1.1.*Çanak Biçimlerine Göre Lüle Tipleri*…….…137-299

5.1.1.1.1. Silindir Çanaklı Lüleler…….……..……137-146
5.1.1.1.2. Torba Biçimli Çanaklı Lüleler…….....147-161
5.1.1.1.3. Karinalı Çanaklı Lüleler…….....162-225
5.1.1.1.4. Yuvarlak Çanaklı Lüleler…….....226-233
5.1.1.1.5. Basık Yuvarlak Çanaklı Lüleler……..…..234-266
5.1.1.1.6. Dikdörtgen Çanaklı Lüle… ……..……267
5.1.1.1.7. Süzgeçli Basık Yuvarlak Çanaklı Lüleler……..…268-273
5.1.1.1.8. Krater Biçimli Çanaklı Lüleler….....274-291
5.1.1.1.9. Lale Çanaklı Lüleler…….....292-299
5.1.1.2. *Kaide Biçimlerine Göre Lüle Tipleri*.....300-327
5.1.1.2.1. Disk Kaideli Lüleler……300-311
5.1.1.2.2. Silindir Kaideli Lüleler …….....312-316
5.1.1.2.3. Kaideli Ve Süzgeç Çanaklı Lüleler.....317-327
5.1.2. TİPİ TESPİT EDİLEMEYEN LÜLE PARÇALARI……..……328-435
5.1.2.1. *Büyük Bölümü Mevcut Olan Lüleler*……....……328-335
5.1.2.2. *Çanak Parçaları Mevcut Olan Lüleler*..……..... 336-338
5.1.2.3. *Duman Yolu Parçaları Mevcut Olan Lüleler*……339-435
SÖZLÜK...……...436-437
BİBLİYOGRAFYA……...…438-456

ÖNSÖZ

Kazılarda yoğun olarak ele geçen sırsız seramik grubu içinde yer alan lülelerle ilgili çalışmalara, 19. yüzyılın 2. yarısından itibaren başlanmıştır. Kazı raporlarında lüleler ile ilgili tek tük bilgiler yer alırken giderek sadece bu materyalleri içeren yayınlar yapılmıştır. Hasankeyf'teki kazılar, tarihi yapıları, seramik fırınları ve buluntularıyla Hasankeyf'in önemli bir Ortaçağ şehri olduğunu göstermekle birlikte yoğun lüle kullanımının gerçekleştiği bir merkez olduğunu da ortaya koymuştur. Bu bağlamda *"Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntuları"* da bölgenin zengin tarihinin önemli bir parçası olarak tarihteki yerini almıştır.

Çalışmamızda, lüle sanatı ilk kez bir doktora tezi olarak ele alınmış olup bu çalışmamızın bundan sonraki diğer lüle ile ilgili yayınlara önemli bir referans kaynağı olacağı kanısındayız.

Yüksek lisans tezimden itibaren bu özgün konu üzerine çalışmalarımda teşviklerinin yanı sıra eleştiri ve önerileriyle değerli katkılarını gördüğüm ve araştırmalarımı her safhasında yakından takip eden hocam Prof. Dr. Sayın Bozkurt Ersoy'a minnettarlığım sonsuzdur.

Bu özgün konu üzerinde çalışmama ve uzmanlaşmama ön ayak olan hocalarımdan bir diğeri olan Yard. Doç. Dr. Sayın Rüstem Bozer'e de ayrıca teşekkür ederim.

Tezim boyunca gerek fikirleri gerek destekleri ile beni yönlendirdikleri için Doç. Dr. Sayın Gürcan Polat ve hocam Yard. Doç. Dr. Sayın Harun Ürer'e ayrıca teşekkür borçluyum.

Kazı malzemesini çalışmama izin veren "1986–2003" yılları arasında Hasankeyf Kazı ve Kurtarma Çalışmaları Kazı Başkanı hocam Prof. Dr. Sayın M. Oluş Arık ve hocam Öğr. Gör. Dr. Sayın Muharrem Çeken'e; 2004 yılından itibaren bu kazının başkanlığını devralan ve gerek kazı evinde bana çalışma fırsatı veren gerekse tezime birçok katkıda bulunan hocam Prof. Dr. Sayın Abdüsselam Uluçam'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmalarım sırasında yardımlarını gördüğüm "2008 yılı Hasankeyf Kazı Ekibi üyelerine" de ayrı ayrı teşekkür ederim.

Manisa Alaşehir Kurşunlu Han Kazısı lüle buluntuları inceleme fırsatı veren hocam Yard. Doç. Dr. Sayın Ertan Daş'a teşekkür ederim.

2010 yılında Kula Şah Süleyman Türbesi ve Haziresi'nde Yard. Doç. Dr. Sayın Rüstem Bozer tarafından yürütülen kazıda yoğun olarak ele geçen lüle buluntularını değerlendirmeme izin veren hocama ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Ayasuluğ Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı, 2007–2010 yılları arasında ele geçen lüle buluntularını inceleme ve 2010 yılındaki kazıda lüle buluntularının yoğun olarak ele geçtiği Kale'deki "Batı Sarnıç 1"deki kazı çalışmalarını da bizzat tarafımdan yürütülerek malzemenin geldiği tabakayı da tahlil etme fırsatı veren kazı başkanı Yard. Doç. Dr. Sayın Mustafa Büyükkolancı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Amorium Kazısı'nda ele geçen lüleler konusunda yayına yönelik çalışma yapan ve yayını öncesinde bana bu malzemeyi inceleme fırsatı veren hocam Öğr. Gör. Dr. Sayın Muharrem Çeken'e yardımlarından dolayı ayrıca bir teşekkür borçluyum.

Hem Siirt-Başur Höyük hem de Siirt-Çattepe Höyük Kazılarındaki lüle buluntuları üzerinde bana çalışma imkânı veren hocam Yard. Doç. Dr. Sayın Haluk Sağlamtimur'a teşekkür ederim.

Diyarbakır Müzesi'ndeki envanterlik lüleleri inceleme fırsatı tanıyan müze çalışanlarına teşekkür ederim. Mardin Müzesi'ndeki bütün lüleler üzerinde çalışma fırsatı veren Arkeolog Nizamettin Orhan'a yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Osmanlıca ve Arapça mühürlerin okunmasında büyük çabalar sarf eden Doç. Dr. Sayın Samira Kortantamer ve Yard. Doç. Dr. Sayın Malik Bankır'a sonsuz teşekkür ederim.

Devamlı teşviklerini gördüğüm hocam ve bölüm başkanım Doç. Dr. Sayın Sedat Bayrakal'a teşekkürlerimi sunarım.

Maddi ve manevi desteklerini her zaman gördüğüm aileme sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Gökben AYHAN

İzmir 2011

1. GİRİŞ

Eski çağlardan beri Hasankeyf önemli bir kültür ve ticaret merkezi olmuştur (Foto. 1). Anadolu'yu Kuzey Mezopotamya'ya bağlayan önemli kavşaklardan birinde yer alan ve zengin bir geçmişe sahip olan bu merkezde, mimarî eserlerin yanı sıra yaygın olarak çeşitli seramik parçalarına rastlamak mümkündür. Önemli bir seramik üretim merkezi olduğu ortaya çıkarılan Hasankeyf'in seramik buluntuları[1] arasında, yoğun olarak lüleler de yer almaktadır (Foto. 2–3). Lülenin tarihi yayılımı içinde "Hasankeyf", yoğun lüle buluntusuna sahip olan kazılardan biri olması açısından önem taşımaktadır.

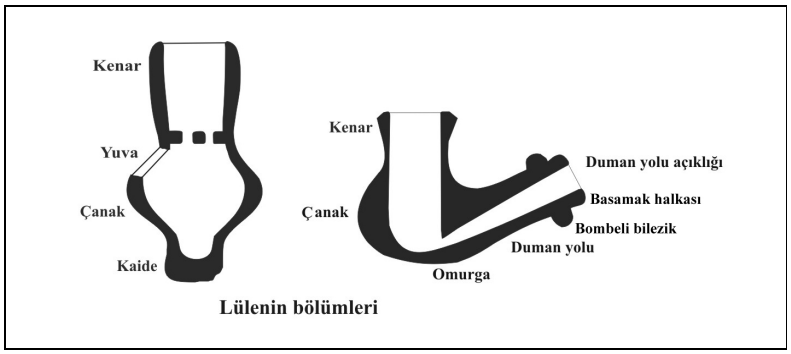

Foto. 1: Hasankeyf'in genel görünüşü

Lüle, çubuk ve nargilelerin ucuna takılan, içine tütün veya çeşitli keyif verici bitkiler doldurmaya mahsus, pişmiş topraktan yapılan, fincan gibi ağzı açık ve yan

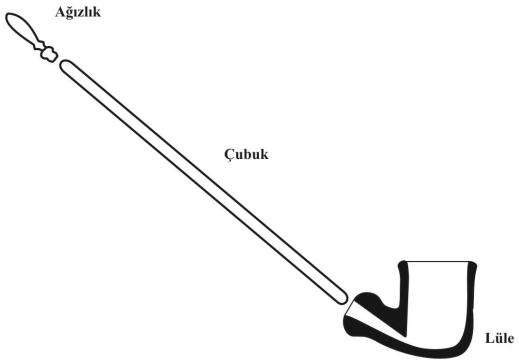
[1] M. Çeken, **Hasankeyf (1991, 2001–2003 Yılı) Kazı Buluntusu Fırın Ve Atölyeleri İle Seramik Malzemeleri**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005.

tarafında bir deliği bulunan kap olarak tanımlanmaktadır[2] (Çizim 1–2). Osmanlı lüleleri, İmparatorluğun her yerinde, 17. yüzyılın başından 20. yüzyılın ortalarına kadar yaygın olarak kullanılmıştır[3] (Şek. 2).

Çizim 1: Lülenin bölümleri

Ağızlık, çubuk, lüle olmak üzere üç parçadan oluşan içim aletine, kimi makalelerde çubuk[4], kimi makalelerde de lüle[5] denilmektedir. Bu ifadelerin her ikisi de aynı anlama gelmekte olup bunlardan en yaygın ifade olan çubuğu, bu çalışmada kullanmayı uygun gördük.

Çizim 2: Çubuğun bölümleri

[2] E. Bakla Unutulmuş Bir Halk Sanatı Lülecilik", **Antika**, S:5, Ağustos 1985, s.4.
[3] E. Bakla, **a.g.m.**, s.6, U. Baram, The Clay Tobacco Pipes of Cyprus", **Report of The Department of Antiquities Cyprus**, 1995, p.300; G. Ayhan, **Çeşitli Müzelerde Bulunan Örnekleriyle Osmanlı Lüleleri,** Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi-Türk-İslam Sanatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 37-38; J. Vroom, "Post-Medieval Ceramics As Historical Informations", **Between Venice and Istanbul, Colonical Landscapes in Early Modern Greece, Hesperia**, Supplement: 40, American School of Classical Studies at Athens, Athens, 2007, p. 86.
[4] U. Göktaş, " Lülecilik", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C.5, İstanbul, 1994, s. 231; "Çubuk" Maddesi, **Türk Ansiklopedisi**, C. XII, Ankara, 1964, s. 135; R. E. Koçu, "Çubuk", **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 8, İstanbul, 1966, s. 4135; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes from the Kerameikos", **Mitteilüngen des Deutschen Archaologischen Institutes Athenische Abteilung 98**, Berlin 1983. Taf. 51–56, pp.265–285; R. Shechter, "Selling Luxury: The Rise Of The Egyptian Cigarette and The Transformation of The Egyptian Tobacco Market, 1850–1914", **Middle East Studies** 35, 2003, p.53.
[5] J. D. Paper, "The Sacred Pipe The Historical Context of Contemporary Pan-Indian Region", **Journal of the American Academy of Religion**, LVI/4, p. 648; R. Shechter, **a.g.m.**, p.53.

İlk kez 1985 yılından başlayarak 2009 yılına kadar süren ve farklı birçok noktada gerçekleştirilen Hasankeyf Kazılarında ortaya çıkarılan lüle ve lüle parçaları, bu tezin konusunu oluşturmaktadır. Mardin Müzesi'nde yer alan 2 envanterlik lüle ile Hasankeyf Kazıevi depolarında yer alan 1986–2009 yılları arasında kazı yapılan yıllarda ele geçirilen 748 etütlük örnekler incelenmiştir. 750 örnek tek tek ve toplu olarak fotoğraflanmış, ölçüleri alınmış, kesit ve süsleme çizimleri yapılmıştır (Foto. 2–3). Örnekler kendi içinde karşılaştırıldığı gibi literatüre geçmiş veya bazı müzelerde bulunan örneklerle de karşılaştırılmıştır. Mühürlü olan örnekler okunmaya çalışılmıştır.

Foto. 2: Hasankeyf Arkeolojik Kazılarında çıkan lüle buluntuları

Foto. 3: Hasankeyf Arkeolojik Kazılarında çıkan lüle buluntuları

Hasankeyf Kazı ve Kurtarma Çalışmalarında, lüle buluntularının şehrin hemen hemen her kesiminden geldiği görülmektedir. Anonim Külliye, Anonim Yapı, Artuklu

Köşkü, Büyük Saray, Dükkânlar, El-Rızk Camisi, Hamam, Han, Hanın Giriş Koridoru ve Mescidin kuzeyindeki alan, Haydar Baba Türbesi, Kale hafriyat boşaltma, Kasımiye, Kasır, Kemerli Yapının Güneyindeki açma, Köprü ayağı, Koç Camisi, Koç Camisi'nin güneyindeki açma, Koç Camisi'nin doğusundaki mekânların önü, Küçük Külliye, Mardinike, Merkezi Kazı Alanı (E–5, E–5 / G–5, E–6, E–7, E–7 /5. Bölge, F–5/ E–7, F–5 /E–9, F–5 / G–5, F–5 / H–5, F–5/ J–7, F–7, F–8, G–7, G–6, G–7, G–8), Mescidin doğusu, Selahiye Ziyaret Yapıları, Seramik Fırını, Süleyman Camisi, Yamaç Külliyesi, ve Zeynel Bey Külliyesi olmak üzere 27 alandan gelmektedir. Bu alanların dışında "yüzey buluntusu" olarak ele geçirilen örneklerin yanı sıra kazıya "bağış yoluyla" gelen esere de rastlanmaktadır. Ayrıca kazıdaki örnekler arasında "İsimsiz" ve "Tespit dışı" olarak nitelendirilen kazıda hangi yıl ve nerede çıktığı bilinmeyen lüleler de yer almaktadır.

Hasankeyf Kazılarında 1985 yılı ve 1991–1998[6] yılları arası hariç 1986–2009 yılları arasında lüle buluntusuna rastlanmaktadır[7]. Kazıların hâlâ devam ediyor olması sebebiyle, bu çalışmada varacağımız sonuçlar, incelediğimiz tarihsel veriler doğrultusunda olup bir tespit ve değerlendirme niteliğindedir. 2009 yılından sonra ele geçecek olan lülelerin ise daha sonra makale bazında değerlendirilmesi planlanmaktadır.

---

[6] Bu yıllar arasında kazılara terör nedeniyle ara verildiğinden bu yıllara ait buluntu yoktur.

[7] M. O. Arık-M. Ahunbay, "1990 Yılı Hasankeyf Kazı, Araştırma ve Onarım Çalışmaları", **13. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 1991, s.403–412; M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı Ve Onarım Çalışmaları 1991", **14. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara- 22–29 Mayıs 1992, Ankara, 2003, s.447–456; M.O. Arık, "Hasankeyf Kurtarılmalı", **Sanat,** Şubat, 2, Ankara 1993, s.17–41; M. O. Arık, "Hasankeyf 1998 Yılı Kazı Çalışmaları", **Ilısu Ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N. Tuna-J. Öztürk / O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 1999, s.353–367; M.O. Arık, "Alanya Kalesi 1997 Yılı Çalışmaları", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s.558; M. O. Arık, "Hasankeyf 1999 Yılı Kazı Çalışmaları", **Ilısu Ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N. Tuna – J. Öztürk – J. Velibeyoğlu / O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 2001, s.777–804; M. O. Arık, "Hasankeyf 2000 Yılı Kazı Çalışmaları", **Ilısu Ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N. Tuna–J. Velibeyoğlu / O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 2002, s.773–782; M. O. Arık, "Hasankeyf 2001 Yılı Kazı Ve Kurtarma Çalışmaları", **XXIV. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.269–282; M. O. Arık, "Hasankeyf 2002 Yılı Çalışmaları", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 2004, s. 127–138; M. O. Arık, **Hasankeyf Üç Dünyanın Buluştuğu Kent,** Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003; A. Uluçam, "Hasankeyf Kazıları 2004", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005, Antalya, Ankara 2006, s. 147–160; A. Uluçam, "Hasankeyf Kazıları 2005", **28. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 29 Mayıs - 2 Haziran 2006, Çanakkale, Ankara 2007, s. 73–96; A. Uluçam, "Başlangıcından Bugüne Hasankeyf Kazıları", **Konya Kitabı X**, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, Özel Sayı Aralık 2007, s.681–710; A. Uluçam, **Hasankeyf Tarihi Ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı Ve Kurtarma Projesi 2004–2005 Çalışmaları**, Ankara, 2007.

Hasankeyf Kazılarında 750 lüle ve lüle parçasından en yoğun lüle buluntusuna sırasıyla 119 lüleyle 2002, 84 lüleyle 2005, 81 lüleyle 2003 ve 66 lüleyle 2000 yılında rastlanmıştır. Ayrıca 1 lüle ile 1986, 2 lüle ile 1987 ve 1999 yılı en az lülenin ele geçtiği yıllar olmuştur. 1986–1991 ve 1998–2009 arasında yapılan kazılarda her yıl lüle ve lüle parçalarının çıktığı tespit edilmiştir.

Hasankeyf Kazılarında ele geçirilen 750 lüle ve lüle parçası değerlendirilmiş olup bunlardan katalogda 288'ine yer verilmiştir. Lülelerin seçiminde olabildiğince titiz davranılmaya çalışılmıştır. Örneklerin hamur, astar, tip, süsleme, vb. unsurları göz önüne alınarak farklı özellikler taşıyan lülelere katalogda yer verilmiştir.

Hasankeyf örneklerinin incelenmesinin ardından yerel üretime dair verilerin var olup olmadığı ile ilgili bilgiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu eserlerin, Hasankeyf ve çevresindeki lüleler ile bölgesel özellikler taşıyıp taşımadığı, diğer lüle buluntularının ele geçtiği merkezlerdeki örneklerle benzerliğe sahip olup olmadığı gibi sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Zengin bir tarihî geçmişe sahip olan Hasankeyf'in tarihi ve anıtları konusunda bilgiler sunan çeşitli kaynaklar vardır. Şehrin tarihi ile ilgili bilgileri bölgeyi ziyaret etmiş olan seyyahlardan öğrenmekteyiz[8].

Hasankeyf yapıları ile ilgili ele alınan kaynaklar arasında A. Kılcı'nın "Hasankeyf Vakıf Eserleri"[9] ve H. Doğanay'ın "Hasankeyf Konut-Mağara Yerleşmeleri" adlı makaleleri[10], H. Yurttaş'ın "Hasankeyf Yapılarının Sanat Tarihindeki Yeri" adlı doktora tezi[11] ile B. Zengin'in "Hasankeyf Tarihi ve Tarihi Eserleri"[12] adlı kitabı bulunmaktadır.

1986–2003 dönemi Hasankeyf Kazısı başkanı M. O. Arık'ın kazı sonuçlarını yayınladığı makaleleri[13] ile "Hasankeyf Üç Dünyanın Buluştuğu Kent"[14] adlı kitabı,

---

[8] A. Gabriel, **Voyages Archeologıques Dans La Turquie 0rientale I-II**, Paris 1940.
[9] A. Kılcı, "Hasankeyf Vakıf Eserleri", **V. Vakıf Haftası**, 7–13 Aralık 1987, s.159–180.
[10] H. Doğanay, "Hasankeyf Konut-Mağara Yerleşmeleri", **Coğrafya Makaleleri**, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları: 55, Erzurum, 1989, s.290–304.
[11] H. Yurttaş, **"Hasankeyf Yapılarının Sanat Tarihindeki Yeri"**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1991.
[12] B. Zengin, **Hasankeyf Tarihi ve Tarihi Eserleri**, Ankara 1994.
[13] M. O. Arık-M. Ahunbay, "1990 Yılı Hasankeyf Kazı, Araştırma ve Onarım Çalışmaları", **13. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 1991, s.403–412; M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı Ve Onarım Çalışmaları 1991", **14. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara- 22–29 Mayıs 1992, Ankara, 2003, s.447–456; M.O. Arık, "Hasankeyf Kurtarılmalı", **Sanat,** Şubat, 2, Ankara 1993, s.17–41; M. O. Arık,

2004 yılından itibaren Hasankeyf Kazısı başkanlığı görevini devralan A. Uluçam'ın yayınladığı makaleler[15] ile "Hasankeyf Tarihi Ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı Ve Kurtarma Projesi 2004–2005 Çalışmaları", "Hasankeyf Tarihi ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı ve Kurtarma Projesi 2006–2007 Çalışmaları" ve "Hasankeyf Tarihi ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı ve Kurtarma Projesi 2008 Çalışmaları" adlı kitapları[16] kazılardan çıkan önemli sonuçlar doğrultusunda şehrin tarihine ışık tutan temel kaynaklar olmuştur. Ayrıca ilk kez bölgedeki seramik üretimine ve malzemesine ilişkin çalışmalar da bu kazılardan çıkan malzemenin değerlendirilmesi ile gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki, M. Çeken'in "Hasankeyf (1991, 2001–2003 Yılı) Kazı Buluntusu Fırın ve Atölyeleri İle Seramik Malzemeleri" adlı doktora tezi[17] ve bu tezinden ürettiği makalelerdir[18]. Bu çalışmalardan ikincisini N. Özkul Fındık, gerçekleştirilmiş olup kazının seramik buluntularından bir kısmını, "Hasankeyf Seramikleri (2004–2006)" adlı kitabında[19] yayımlamıştır. Yukarıda belirttiğimiz çalışmalar dışında konumuzla doğrudan doğruya alâkalı kaynak yoktur. Bu yayınlardan

---

"Hasankeyf 1998 Yılı Kazı Çalışmaları", **Ilısu ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N. Tuna-J. Öztürk/O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 1999, s.353–367; M. O. Arık, "Hasankeyf 1999 Yılı Kazı Çalışmaları", **Ilısu ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N. Tuna – J. Öztürk – J. Velibeyoğlu / O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 2001, s.777–804; M. O. Arık, "Hasankeyf 2000 Yılı Kazı Çalışmaları", **Ilısu ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N.Tuna – J. Velibeyoğlu / O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 2002, s.773–782; M. O. Arık, "Hasankeyf 2001 Yılı Kazı Ve Kurtarma Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.269–282; M. O. Arık, "Hasankeyf 2002 Yılı Çalışmaları", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 2004, s. 127–138.

[14] M. O. Arık, **Hasankeyf Üç Dünyanın Buluştuğu Kent,** Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003.

[15] A. Uluçam, "Hasankeyf Kazıları 2004", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005, Antalya, Ankara 2006, s. 147–160; A. Uluçam, "Hasankeyf Kazıları 2005", **28. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 29 Mayıs -2 Haziran 2006, Çanakkale, Ankara 2007, s.73–96; A. Uluçam, "Başlangıcından Bugüne Hasankeyf Kazıları", **Konya Kitabı X**, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, Özel Sayı Aralık 2007, s.681–710; A. Uluçam, "Hasankeyf Kazısı–2006", **XI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler** 17–19 Ekim 2007 İzmir, İzmir, 2009, s. 375–400.

[16] A. Uluçam, **Hasankeyf Tarihi ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı ve Kurtarma Projesi 2004–2005 Çalışmaları**, Ankara, 2007; A. Uluçam, **2006 Yılı Hasankeyf Arkeolojik Kazı Raporu**; A. Uluçam, **2008 Hasankeyf Arkeolojik Kazı Raporu**, Ankara.

[17] M. Çeken, **a.g.t.**.

[18] M. Çeken, "Hasankeyf Kazısı Seramik Fırınları, Atölyeleri ve Seramikleri", **Anadolu'da Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı**, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2007, s.245–261; M. Çeken, "Anadolu'da bir Seramik Üretim Merkezi: Hasankeyf (Fırınlar ve Atölyeler) Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik Ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği", **Çanak**, **BYZAS 7**, (Çanakkale 1–3 Haziran 2005), 2007, s. 469–488.

[19] N. Özkul Fındık, **Hasankeyf Seramikleri (2004–2006)**, Ankara, 2008.

bazılarında[20] birkaç cümle ya da fotoğrafla kazının lüle buluntularına değinilmiştir. Bu tezle, Hasankeyf lüle malzemesi üzerinde ayrıntılı inceleme yapılması amaçlanmıştır.

Lüle ve tütün içimi ile ilk kez C. Columbus, 1492'de Amerika'da karşılaşmıştır. Dinsel törenlerde, ruhlara gönderilen armağanlar, genellikle ateş üzerine atılan tütünün içimi ile gerçekleşmiştir[21]. Bu törenlerde konik formdaki kaplar veya borularda tütün içilmiştir. Tütün, sıtma, baş ağrısı, çıban, kist, öksürük, astım, ısırık, ateş, kıvranma gibi birçok hastalığı iyileştirmek için de kullanılmıştır[22]. Bu tür hastalıklarda hastaya tütün ruloları ile masaj yapılmasının yanı sıra nemli tütün yaprakları hastanın vücuduna sürülmüştür[23]. Dinsel ve ilaç amaçlı kullanımlarının dışında tütün, susuzluk ve açlığı yatıştırmakta[24], doğum, evlilik, cenaze törenleri ve diğer kabilelerle barış antlaşmalarında da kullanılmıştır[25].

Amerika kıtasının keşfiyle birlikte tütün ve lülenin kullanım alanı, Avrupa'ya doğru giderek yayılmıştır[26]. Ancak tütünün bütün dünyaya yayılımı, çok kolay olmamıştır. Bu bitki, Avrupa kültürüne maceracı ve gemici İspanyol, Fransız, İngilizler gibi birkaç değişik koldan devamlı olarak taşınarak aşılanmıştır[27].

Tütün, Arapça "duhan"[28], İngilizce "tobacco" olarak adlandırılmıştır. Batı Afrika'dan Mısır'a doğru yayılım gösteren tütün, Mısır'dan da Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz eyaletlerine doğru yayılmıştır[29]. Tütün, ilk kez Afrika'da Ümit Burnu'nda 1601 yılında Avrupalı gezginler tarafından getirilerek kullanılmıştır. Tütün alışkanlığı, Portekizli denizciler tarafından Hindistan'a 1605'ten önce, Japonya'ya 1605 dolaylarında ve Kore'ye 1610 yılında tanıtılmıştır[30].

---

[20] M. O. Arık, "Hasankeyf 2002 Yılı …", s. 128; A. Uluçam, **2006 Yılı Hasankeyf** …, Res. 126, 293; N. Özkul Fındık, **a.g.e.**, s. 126, Lev. 43/793–796; A. Uluçam, "Başlangıcından Bugüne Hasankeyf…", Res. 48.

[21] J. Goodman, **Tobacco in History: The Cultures of Dependence**, New York, 1993, p.25.

[22] www.niicho.com/Tobacco/Tobac1.html, s.2, (15.01.2005).

[23] J. Goodman, **a.g.e.**, p.29.

[24] **A.e.**, p.30.

[25] www.niicho.com/Tobacco/Tobac1.html, p.2, (15.01.2005).

[26] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki Yaratıcılığı ve Yaşam Keyfi**, Antik A.Ş. Kültür Yayınları, İstanbul, 2007, s.17.

[27] J. Goodman, **a.g.e.**, p.49.

[28] F. Develioğlu, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Eski ve Yeni Harflerle), s. 191.

[29] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık Objeler", **Osmanlı Arkeolojisi**, İstanbul, 2004, s.157; T. Shaw, "Early Smoking Pipes: In Africa, Europe and America" **Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland 90**, 1960, p. 294.

[30] T. Shaw, **a.g.m.**, p.275.

Zamanla Anadolu, Lübnan ve Filistin tütün yetiştirilen önemli merkezler olarak öne çıkmıştır[31]. Başta Lübnan'nın Beyrut, Sayda ve Trablusşam şehirlerinde deniz yoluyla veya Anadolu ve Suriye üzerinden gelen tütün tohumlarıyla tütün yetiştirmeye başlanmıştır. Lübnan'ın, bölgenin önemli tütün yetiştiren merkezlerden biri olarak öne çıkmasında jeopolitik konumu da etkili olmuştur[32].

Tütünün Osmanlı İmparatorluğu topraklarına girişinden itibaren bu bitki, çubuklarda içilmiş ve bu şekilde alışkanlık yaratmıştır. Lüleler, İmparatorluğun her köşesinde kadın, erkek hemen hemen her yaştan ve kesimden kişiler tarafından kullanılmıştır.

Kahvehaneler, Osmanlı İmparatorluğu'nda 1554'de yeni mekânlar olarak ortaya çıkmıştır. İlk kahvehane, Hams ve Şems adlı iki Arap tarafından 1554-1555'te İstanbul Tahtakale'de açılmıştır. 17. yüzyılın başında, İngiliz gemiciler tarafından İstanbul'a getirilen tütünü, bir fincan kahve ile birlikte çubuklarda içmek kahvehanelerin önemli bir etkinliği haline gelmiştir[33].

Tütün içimi ve lüle kullanımı, inançlara ters düşmesi ve toplumsal tehlikesinden dolayı neredeyse ilk girişimde yasaklanmıştır. Fakat hiçbir şey, çubuk içiminin yayılmasını engelleyememiştir[34].

Lülelerde ilk kez tütünün mü yoksa afyonun mu içildiği konusunda tam bir kesinlik yoktur. Bu konuda bilim adamlarının iki farklı görüşte olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi lülenin tütünden önce başka bitkilerle birlikte kullanıldığı görüşüdür ki bu görüşü destekleyen bilgilere bazı kaynaklarda rastlanmaktadır. Örneğin Etiyopya'daki Lalibela Mağarası'nda J. C. Dombrowski (1971) tarafından yapılan kazıda ele geçirilen iki lülede 1320 tarihine ait kenevir artıklarının var olduğu tespit edilmiştir. Bu tarih, tütünün Afrika'ya gelişinden önceye işaret etmektedir. Yine Etiyopya'da Tana Gölü çevresinde 13. ile 14. yüzyıllarda lülelerde kenevir içildiği

[31] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık …", s.157.
[32] B.V.D. Lingen, "Smoking in the Ottoman Empire and an Introduction to the Clay Tobacco Pipes From the Beirut Souks Excavations", **BERYTUS Archaeological Studies** Vol: XLVII (2003), pp**.** 129, 135–36, Fig. 6–7, p.134.
[33] E. Işın, **İstanbul'da Gündelik Hayat**, İstanbul, 1995, s.68, 239; B. Evren, **Eski İstanbul'da Kahvehaneler**, 1996, İstanbul, s.46; E Taner, **a.g.e.**, s. 221–231.
[34] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.152; B. S. Baykal, **a.g.e.**, s.259-260; E. Taner, **Osmanlı Esnafı Ticari ve Sosyal Hayat Belge ve Fotoğraflarla**, Ankara, 2009, s. 228.

bilinmektedir[35]. Yakın Doğu'daki tütün lüleleri de nargilelerdeki kenevir içiminden esinlenilerek yapılmıştır. Kenevir gibi tütün de çiğnenmiş, koklanmış ve içilmiştir. Tütünün Amerika Kıtası'ndan diğer kıtalara kolay yayılmasında belki de kenevir kültürünün etkisi bulunmaktadır[36]. A. Raban, adlarını belirtmediği bazı bilginlerin, lülelerde tütünden önce haşhaş ve afyon içildiğini ifade ettiklerini yazmaktadır[37]. İran'da tütün kullanımından önce lülelerde esrar ve afyon içildiği bilinmektedir[38]. E. Bakla, Osmanlılarda II. Beyazıt döneminden (1481–1512) itibaren esrar ve afyon kullanılmasından dolayı muhtemelen bu bitkilerin lülelerde içilebileceğinden söz etmiştir[39]. I. Taxel, afyon ve haşhaş gibi bitkilerin içiminin tütünün bölgeye tanıtılmasından önce başlamadığını, öncelikle bu bitkilerin yağ ve güç gibi değişik amaçlarla kullanıldığını belirtmiştir. Ayrıca Taxel, Osmanlıların İslamiyeti kabul etmelerinden önce haşhaş ve afyonun yiyecek ve içecekle karıştırılarak tüketildiğini, bu geleneğin tütünün kullanılmasından sonraki dönemde de devam ettiğini ifade etmiştir[40].

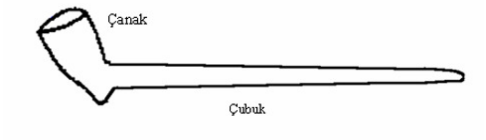
Lülelerde tütünün mü yoksa afyonun mu öncelikle içildiği konusundaki ikinci görüş ise, tütünle birlikte lülenin kullanılmaya başlandığı şeklindedir. Bu görüşle ilgili bilgilerimiz genellikle Osmanlı dönemiyle ilgilidir. Lülenin, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk kez ne zaman kullanıldığı tam olarak bilinmemesine karşın, tütünün Osmanlıya gelişi ile birlikte lülelerin ortaya çıkışını ileri süren kaynaklar bulunmaktadır. Örneğin Kâtip Çelebi, çubuk ve lüle gibi terimlerin, 1601 yılından itibaren kullanıldığını belirtmiştir[41]. Tütün, tarihçi Peçevi İbrahim'e göre 1600–1601 yıllarında İngilizler tarafından getirilmiş, lüleler ile birlikte kullanılmıştır[42]. R. Robinson Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk lülenin ne zaman kullanıldığının kesin olarak

[35] N. J. V. D. Merwe, "Cannabis Smoking in 13th-14th Century Ethiopia, Chemical Evidance", **Cannabis and Culture**, Ed: V. Rubin, Holanda, 1975, p.78, 80.
[36] S. Benet, "Early Diffusion and Folk Uses Of Hemp", **Cannabis and Culture**, Ed: V. Rubin, Holanda, 1975, p. 48.
[37] A. Raban, **a.g.m.**, p.154
[38] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, s.98.
[39] E. Bakla, **Tophane**…, s.60.
[40] I. Taxel, **a.g.m**., p.44.
[41] K. Çelebi, (Hazırlayan: O. Ş. Gökyay), **Minazü'l-Hakk Fi İhtiyari'l-Ahakk (En Doğruyu Sevmek İçin Hak Terazisi)**, İstanbul, 1972, 1. Basım, s.31.
[42] B. S. Baykal, **Peçevi İbrahim Efendi Peçevi Tarihi I**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s.259.

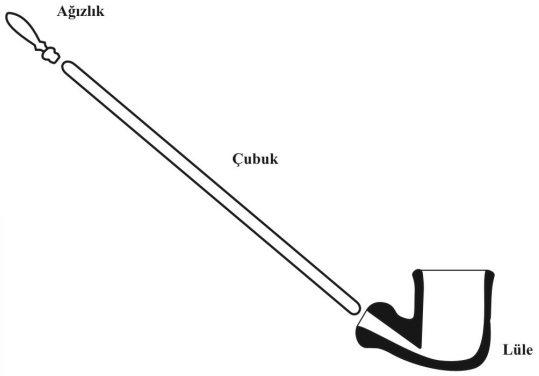
bilinmemesine karşın, bu lülelerin İngiliz lülelerinin benzerleri olduğunu ve dolayısıyla İngiliz gemileriyle Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir[43].

Tütünden önceki dönemde kullanılan lülelerin, Osmanlı lülelerinin ilk örneği olup olmadığı konusu net değildir. Tütünün Osmanlı İmparatorluğu'na girişinden önce lülelerde afyon içilebileceği belirtilse de 1600'lü yıllardaki minyatürlerde herhangi bir çubuk ya da lüle çizimiyle karşılaşılamamıştır. Lüle içimine daha sonraki dönemlerde minyatür[44], resim[45] ve gravürlerde[46] sıkça yer verilmiştir. Lülenin 17. yüzyıldan önce var olduğunu gösteren kesin bir kanıta rastlanmamakla birlikte mevcut bilgilerimiz bazı söylemlere dayanmaktadır. Kazılarda 17. yüzyıl öncesindeki tabakalarda çıkabilecek lüleler veya özellikle tarihli lüleler, bu durumu değiştirebilir. Şimdilik 1600'lü yılları kabul etmek durumundayız[47].

Zamanla iki farklı lüle tipi ortaya çıkmış, farklı coğrafyalarda varlığını sürdürmüştür. Kuzeybatı Avrupa'nın kaolin lüleleri (Batı tarzındaki lüleler) (Çizim 3) ile Türkiye ve Batı Afrika'nın kilden yapılan lüleleri (Doğu tarzındaki lüleler) (Çizim 4) ayrı ayrı devam etmiştir[48].

Çizim 3: Batı tarzındaki lüle

Çizim 4: Doğu tarzındaki lüle (çubuk)

[43] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.153.
[44] R. Robinson, "Tobacco Pipes Corinth ...", p.155.
[45] A. Boppe, **Les Oryantalistes: Les Peintres Du Bosphore Au XVIII'e siècle (1862–1921)**, Paris, 1989.
[46] **Gravürlerle Türkiye, İstanbul 3**, Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1997, Çiz.173.
[47] G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı Lüle Buluntuları", **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri** (14–16 Ekim 2009), Pamukkale Üniversitesi, İstanbul, 2011, s. 51.
[48] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.300, G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 46.

Beyaz kilden yapılan batı tarzındaki lüleler, küçük çanak ve uzun ince duman yolundan oluşmaktadır. Tütünün pahalı ve hâlihazırda olmayışı nedeniyle erken örneklerin boyutları küçük olup "elfin" (cüce) olarak adlandırılmıştır. Bu örneklerin büyük bir bölümü süslemesiz olmalarına karşın, hemen hemen hepsi usta mührü taşımaktadır. En önemli üretim merkezleri İngiltere, Hollanda ve Fransa'da bulunmaktadır[49] (Çizim 3).

Osmanlı İmparatorluğu topraklarında ilk lüleler, İngiliz lüleleri stilinde olup beyaz kilden üretilmiştir[50]. Zamanla bu stildeki lülelerin yerini, Batı Afrika'dan Osmanlı İmparatorluğu'nun Akdeniz eyaletlerine doğru yayılım gösteren lüleler almıştır. Özellikle İmparatorluğun Ortadoğu bölgesindeki lüleler, İngiliz stilindeki lülelerden farklıdır. Bunlar daha çok Batı Afrika'daki lülelere benzemektedir[51]. Osmanlı lülelerinin karakteristik şekli olarak klasikleşen kırmızı kilden yapılan lüleler (çubuklar), ağızlık, çubuk ve lüle olmak üzere üç parçalı olarak üretilmeye başlanmıştır. Kuzey Afrika'dan Türkiye ve Balkanlara kadar yayılan bölgede üretilen bu tipteki lüleler, ayrıca İtalya ve Avusturya-Macaristan'da da üretilmiştir. Bu lüleler, "Osmanlı tipi", "Türk tipi", "Doğulu tip" veya "Akdeniz tipi" olarak adlandırılmıştır[52] (Çizim 4). Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde üretilen bu lüleler, Batılı lülelerden tip ve süsleme bakımından farklılık göstermekle birlikte, çeşitli tipleri ve atölye üretimleri görülmektedir. "Batılı" ve "Doğulu" stildeki lüleler, bölgesel özellikler göstermekle birlikte asla birbirine karışmamış, sigaranın ortaya çıkışına kadar varlıklarını sürdürmüştür[53].

Çalışmamızın konusu olan "Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntuları", "Doğu tipi" olarak adlandırılan lülelerin içinde olduğu grubun örneklerini oluşturmaktadır. Tezimizde Hasankeyf örnekleri, "Doğu tipi" örnekleri ile karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

Kazılarda ağızlık, çubuk bölümleriyle birlikte kullanılan lülenin özellikle lüle bölümüne sıklıkla; ahşap veya kamıştan yapılan çubuklar ile çeşitli taşlardan yapılan

[49] K. Gusar, "Archaeological Finds Of Clay Tobacco Pipes From The Collection Of The Zadar National Museum", **Pril . Inst . Arheol. Zagrebu**, 25/2008, p. 137.
[50] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.153.
[51] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık…", s. 157.
[52] R. Robinson, "Tobacco Pipes Corinth …", p.151, 153, 157; U. Baram, , "The Clay Tobacco Pipes...", p.299; K. Gusar, **a.g.m.**, p. 137.
[53] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.300.

ağızlık parçalarına ise çok nadir rastlanmaktadır. Bu malzemelerden çubuğun lüleye göre daha dayanıksız malzemeden yapılıyor olması, çubukların nadir olarak ele geçmesinde etkili olduğu gibi çubuk ve ağızlık parçalarının lüleye oranla daha az üretilmesi de diğer bir etken olarak sayılabilir.

Sırsız seramik grubu içinde yer alan lülelerle ilgili çalışmalara, 19. yüzyılın 2. yarısında başlanmıştır. Lülenin ve tütünün tarihi yayılımına ilgi giderek artmıştır. Ayrıca lülelerin arkeolojik belge olarak kabul görmesiyle birlikte, kazılarda çıkarıldığı tabakaların tarihlendirilmesi lülelerin öneminin anlaşılmasını da beraberinde getirmiştir. Lüle konusunda bilinçlenme, bu alandaki çalışmaların artmasında etkili olsa da bu çalışmalar yeterli değildir.

Lüle konusundaki çalışmalar, internet ortamından da takip edilebilmektir. Bu konuda araştırma ve yayın yapan çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Kil lüleler üzerinde çalışan önemli bir kuruluş olan "Society for Clay Pipe Research", lüle ile ilgili tüm gelişmeleri araştırmakta ve toplamaktadır. "Knasterkopt" adlı kuruluş, "German Society for Clay Pipe Research" adı altında her yıl konferans düzenlemekte ve gazete çıkarmaktadır. "Canadian Clay Tobacco Pipe Industries" adlı kuruluş, Kanada'daki 19. yüzyıl kil lüleleriyle, "Clay Tobacco Pipes" adlı kuruluş, İngiltere'deki lülelerle ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. "British Archaeological Reports" (BAR) adlı kuruluş, bu alanda yapılan çalışmaları dergisinde kıtalara göre başlıklar altında toplayarak seriler halinde yayımlamaktadır. Bu çalışmalar içerisinde J. W. Hayes'in "Turkish Clay Pipes: a provisional typology" (Türk Kil Lüleleri: geçici bir tipolojisi) adlı makalesi, Osmanlı lülelerinden bahseden önemli kaynaklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır[54]. "Annual of The British School at Athens" (BSA) adlı yayın kuruluşu, diğer alandaki yayınlarının yanı sıra lüle konusundaki çalışmalara da zaman zaman yer vermektedir. İngiliz stilindeki lüleler, "The Archaeology of the Clay Pipes" adlı dergide "İngiliz Arkeolojik Raporları" olarak seri halinde yayımlanmaktadır[55]. Ayrıca Hollanda'daki "Pijpenkabinet" adlı müze, hem lüle ile ilgili yayın yapmakta, hem de lüle ve lüle ile birlikte kullanılan materyalleri toplayarak sergilemektedir. Bu müzede beş kıtadan 2500 yıllık lüle içim kültürüne ait 2000'in üzerindeki eser, "National Netherlands Pipe

[54] www.intarch.ac.uk/journal/issue1/peacey/barseries, s.1 (12.03.2008); www.scpr.fsnet.co.uk /Pages /BARs.htm,s.1(24.02. 2008); E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, s.206.
[55] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes…", p. 300.

Collection" adı altında teşhir etmektedir[56]. Bu kuruluşlar tarafından yayınlanan makalelerin büyük çoğunluğu, "İngiliz tipi" veya "Batı tipi" olarak adlandırılan tek parçalı lüleleri içermektedir. Yukarıda sözü edilen kuruluşlar tarafından "Doğu tipi lüleler", "İngiliz tipi lülelere" oranla daha az incelenmiş ve yayımlanmıştır.

Lüle konusundaki çalışmalar, oldukça geç dönemde gündeme gelmiştir. 19. yüzyılla birlikte lüleler, *Geç Ortaçağ Arkeolojisi* kapsamında çalışılmaya başlanmış[57], Yunanistan, Balkan ve Yakın Doğu'da geç tabakalarda yapılan kazılarda büyük düzen içerisinde ortaya çıkarılmıştır[58]. Bulgaristan, Romanya, Rusya, Veliko Tirnovo[59] ve İstanbul'da[60] lüle ile ilgili çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Doğu tipi lüleleri ile ilgili çalışmalar, çeşitli yerli makalelerde doğrudan ele alınmıştır. Bu alanda bilinen ilk yayın, H. Kocabaş'ın 1963 yılında yayımlanan "Tophane Lüleciliği" adlı makalesidir[61]. Bu yayını takip eden diğer bir yayın, E. Bakla'nın 1985'te basılan "Unutulmuş Bir Halk Sanatı Lülecilik" adlı makalesidir[62]. N. Bayraktar'ın 1990[63], M. Z. Kuşoğlu'nun[64] 1991, U. Göktaş'ın[65] 1994, H. Taşçı'nın[66] 1996 yılında yayımlanan makaleleri özellikle Tophane lüleciliğini genel hatları ile ele alan diğer çalışmalardır.

H. Ö. Barışta, 2002 yılında yayımlanan "Ankara Eyne Bey Hamamı Kazısı'nda Bulunan Lüleler Üzerine" adlı makalesinde kazıda ele geçirilen lülelerin mühürlerini değerlendirmiştir[67].

---

[56] www.directory.google.com/Top/Science/Social-Sciences/Archaeology/Topics. Portable Antiquities / Clay Pipe, s.1 (10.11. 2005); G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 6.
[57] www.shef.ac.uk/assem/issueb/cessford-text-web.htm-101k (11.09.2007).
[58] R. Robinson, "Tobacco Pipes Corinth…", p.157.
[59] **A.m**., p.157.
[60] J. W. Hayes, "Turkish Clay Pipes: A Provisional Typology**", The Archaeology of Clay Pipe, IV(BARS XCII)**, London 1980, pp.3–10; J. W. Hayes, "Excavations on Saraçhane in Istanbul", Vol:2, **The Pottery**, Princeton 1992, pp.391–395, 442–443, pl. 50.
[61] H. Kocabaş, "Tophane Lüleciliği", **Türk Etnografya Dergisi**, S: V, 1962, T.T.K., Ankara, 1963, s.12–13.
[62] E. Bakla, **a.g.m.**, s.4–8.
[63] N. Bayraktar, "Tütün Lüleleri, Tophane İşi Eserler", **Türkiyemiz Dergisi**, S:62, 1990, s.19–25.
[64] M. Z. Kuşoğlu, "Bir Zamanlar Çubuk Vardı", **İlgi**, 1991, Y:25, S:66, İstanbul, 1991, s.32–35.
[65] U. Göktaş, **a.g.m.**, s. 230–231.
[66] H. Taşçı, "Topkapı Sarayındaki "Tophane Lüleciliği Eserleri", **Antik ve Dekor**, S.34, 1996, s.148–150.
[67] H. Ö. Barışta, "Ankara Eyne Bey Hamamı Kazısında Bulunan Lüleler Üzerine", **Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 10–13 Ekim 2001 Bildiriler**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İzmir 2002, s.71–81.

G. Cantay, 2005 yılında basılan "Edirne Yeni Sarayı Kazısı Lüle Buluntuları" adlı makalesi ile Edirne'deki lüle üretimine ve buluntularına ilişkin bilgiler vermiştir[68].

A. Yener, 2005 yılında basılan "Tütün Lüleleri ve Antalya-Kaleiçi'nde Bulunan Örnekler" adlı makalesinde Antalya Kaleiçi'nde restorasyon ve alt yapı çalışmaları sırasında ele geçirilen 179 lüleyi tarihlendirerek incelemiştir[69].

G. Ayhan'ın, 2011 yılında yayımlanan "19. Yüzyıla Tarihlenen Bir Grup Osmanlı Lülesi", "Başur Höyük Kazısı Lüle Buluntuları" ve "Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007–2008 Yılı Lüle Buluntuları" adlı üç makalesi, Osmanlı lülelerine yönelik farklı merkezlerin örneklerini değerlendirdiği çalışmalardır[70].

Bu makalelerin yanı sıra Türkçe kaynaklar arasında Osmanlı lülelerini özellikle kapsamlı olarak konu alan E. Bakla'ya ait iki kitapta bulunmaktadır. E. Bakla, 1993 yılında basılan "Tophane Lüleciliği"[71] adlı kitabını, 2007 yılında "Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki Yaratıcılığı ve Yaşam Keyfi"[72] adı altında genişletilmiş olarak yayımlatmıştır.

Yerli araştırmacıların yanı sıra yabancı araştırmacılar da bu konuda makaleler bazında çalışmalar yapmıştır.

T. Shaw, 1960 yılında yayımlanan "Early Smoking Pipes: In Africa, Europe and America" adlı makalesinde Gana'da yapılan kazılarda ele geçirilen lüleleri değerlendirmektedir. Lülelerin proto-tiplerinin Portekiz, İspanya, Fransa, İngiltere ve Hollanda'daki örnekler olabileceği ve en yakın paralellerinin Meksika Körfezi'nin kuzey kıyılarında görüldüğü ifade edilmektedir. Shaw, Batı Afrika'ya lülelerin John Hawkins'in denizcileri tarafından Florida bölgesinden getirilmiş olabileceği üzerinde de durmaktadır[73].

---

[68] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı Lüle Buluntuları", **VIII. Ortaçağ Ve Türk Dönemi Kazıları Ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu** (26–28 Nisan 2004/Sakarya), Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2005, Cilt:7, S.1, s.108–120.

[69] A. Yener, "Tütün Lüleleri ve Antalya- Kaleiçi'nde Bulunan Örnekler", **Arkeoloji ve Sanat**, Sayı. 119, İstanbul, 2005, s. 94–113.

[70] G. Ayhan, "19. Yüzyıla Tarihlenen Bir Grup Osmanlı Lülesi", **Kültürel Bellek ve Estetik Yansımalar**, Anakara, 2011, s. 227–241; G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı Lüle …", s. 49- 57; G. Ayhan, "Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007–2008 Yılı Lüle Buluntuları", **Sanat Tarihi Dergisi,** S. 18/2, Yıl. Ekim 2009, İzmir, 2011, s. 1–22.

[71] E. Bakla, **Tophane** ….

[72] E. Bakla,**Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımındaki**….

[73] T. Shaw, "Early Smoking Pipes: In Africa, Europe and America", **Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland 90**, 1960, pp.272–305.

M. Stanaeva, 1972 yılında basılan "La Collection de Pipes du Varna" adlı makalesinde Varna'daki lüle koleksiyonunu etraflıca ele aldığı önemli bir yayındır[74].

J. W. Hayes, 1980 yılında basılan "Turkish Clay Pipes: A Provisional Typology" ve 1992 yılında yayımlanan "Excavations on Saraçhane in Istanbul" adlı iki makalesinde Saraçhane'de ele geçirilen 1000'i aşkın lüle buluntusunu tiplere ayırarak tarihlendirmiştir[75].

D. Evely, 1983 yılında yayımlanan "Clay Pipes from the University of Crete Medical Faculty" adlı makalesinde, Crete'deki kazılarda ele geçirilen altı lüleyi incelemiştir. Lülelerden dördünün paralelleri, İstanbul örnekleri arasında yer aldığı belirtilmiştir[76].

R. Robinson'un 1983 yılında yayımlanan "Clay Tobacco Pipes from the Kerameikos" ve 1985 yılında basılan "Tobacco Pipes Corinth and Athenian Agora" adlı iki makalesinde, Yunanistan'daki üç merkezdeki lüleleri incelemiş olup bu çalışmalar, lüle konusunda çalışanların bakması gereken temel yayınlar olmuştur. Lüle buluntularının kataloğu yapılarak örnekler, yaklaşık olarak tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Tarihlendirmeler, lülelerin tip, boyut, duman yolu ağız çapı, hamur rengi, astar rengi vb. özelliklerine göre yapılmıştır. Ayrıca J. W. Hayes'in Saraçhane'deki lüle tarihlendirmesi de ölçüt alınarak, lülelerin Türkiye, Bulgaristan ve Romanya örnekleriyle karşılaştırmaları yapılmıştır[77].

J. Simpson, 1993 yılında yayımlanan "Turkish Clay Pipes: A Review"adlı makalesinde Türk lüleleri ile ilgili kısaca bilgi vermiştir[78]. 2002 yılında yayınlanan "Ottoman Pipes from Zir'in (Tell Jezreel)" adlı diğer makalesinde de Zir'in'deki lüleler üzerinde etraflıca durmuştur. Burada 1990 ve 1994 yıllarında yapılan kazı çalışmalarında 17. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasına tarihlenen 23 lüle bulunmuştur. Soluk gri veya devetüyü renginde hamurlu ve astarlı olan lülelerin duman yolu,

---

[74]M. Stanaeva, "La Collection de Pipes du Varna, **Bulletin Du Musee National de Varna**, **Tome**, VII (XXIII), 1972, pp.81–99.

[75] J. W. Hayes, "Turkish Clay Pipes…**",** pp.3–10; J. W. Hayes, "Excavations on Saraçhane …", pp.391–395, 442–443, pl. 50.

[76] D. Evely, "Clay Pipes from the University of Crete Medical Faculty", **The Annual of the British School at Athens**, No:83, Great Britain, 1988, p.137, 142, Fig.3-4/5-6.

[77] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes…", pp.265–285; R. Robinson, "Tobacco Pipes Corinth …", pp.149–203.

[78] J. Simpson, "Turkish Clay Pipes: A Review", **SCPR**, S: 39, 1993, pp.17–23.

basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Lüleler, küçük duman yolu açıklık çapına sahiptir. Simpson, bu bölgede özellikle 17. yüzyıl ile 18. yüzyıl başı arasına tarihlenen bir grup lülenin benzerlerinin Yogne'am, Aleppo, Erzurum ve Tel 'Afar'da bulunmuş olduğunu ve bunların yayılımının Türkiye'nin doğusu ile Irak'tan Doğu Akdeniz ve Kuzey Suriye'ye doğru olduğunu belirtmiştir[79].

J. Wood, 1998 yılında basılan "Pipes from Malta: A Short Account of the Tobacco Pipes Found in Dockyard Creek, Birgu" adlı makalesinde, Malta'da Dockyard Creek ve Birgu'da yapılan kazılarda, az sayıda İngiliz tipi lülelerinin yanı sıra, çoğunluğunu Osmanlı tipi lülelerinin oluşturduğu toplam 113 lüle ele geçirilmiştir. Siyah, gri, açık kahverengi, devetüyü renginde hamurlu ve astarlı olan lüleler, lale çanaklı, silindirik çanaklı, disk kaideli ve yivli çanaklı lüle tipindedir[80].

B.V.D. Lingen, 2003 yılında basılan "Smoking in the Ottoman Empire and an introduction to the Clay Tobacco Pipes from the Beirut Souks Excavations" adlı araştırmasında 1994 ile 1996 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalarda ele geçirilen 108 lüleyi incelemiştir. Makalede bu örneklerin bir kısmı, 17. yüzyıl başına tarihlendirilmekle birlikte yerel üretim başlamadan önce, bunların büyük olasılıkla Türkiye'den ithal edilmiş olabileceği üzerinde durulmaktadır. Bu lülelerin diğer kısmının hamur, renk, çanak ve duman yolu tipleri, süsleme ve mühür özellikleri bakımından yerel üretime ait izler taşıdığı tespit edilmiştir. Bölgede yerel üretim, 18. yüzyıl başında başlamış olup 19. yüzyıl boyunca devam etmiştir. 18. yüzyıl başı ile 19. yüzyıl arasına tarihlenen yerel üretim örnekleri arasında yuvarlak çanaklı ve disk kaideli lüleler yer almaktadır. 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın başı arasına tarihlenen Beyrut lülelerinin paralelleri, Suriye örnekleri içerisinde görülmektedir[81].

U. Baram, 2004 yılında yayımlanan "The Clay Tobacco Pipes of Cyprus" adlı makalesinde, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nin Nicosia, Limassol, Larnaca ve Paphos şehirlerindeki lüle buluntularını, R. Robinson ve J. W. Hayes'in makaleleriyle karşılaştırarak incelemiştir[82]. Baram, aynı yıl basılan "Filistin Geçmişinden Dolaşık Objeler" adlı makalesinde Filistin ve çevresindeki lüle buluntularının yayılımı, gündelik

[79] J. Simpson, "Ottoman Pipes from Zir'in (Tell Jezreel)", **Levant**, Vol.34, 2002, London, pp.159–172.
[80] J. Wood, "Pipes from Malta: A Short Account of the Tobacco Pipes Found in Dockyard Creek, Birgu", **The International Journal of Nautical Archaeology**, 1998, 21.4: pp.313–330.
[81] B. V. D. Lingen, **a.g.m.**, pp. 129, 135–36, Fig. 6–7
[82] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes …", pp. 299–309.

hayatın önemli bir tüketim ürünü olması ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yayılım alanlarının belgeleri olduğu konusunda bilgiler vermiştir[83].

R. Stoyanova, O. Vitov ve I. Marinova'nın 2008 yılında yayımlanan "Study Of The Composition Of A Stone Tobacco Pipe From The Archaeological Reserve 'Pautalia-Velbuzhd-Kyustendil', Bulgaria" adlı çalışmasında, Kyustendil'de yapılan kurtarma kazısında bulunan taştan yapılmış lülenin Bulgaristan'da veya ülke dışında üretilmiş olabileceğini belirtilmiştir. Lüle, lale çanaklı lüle tipinde olup 18. yüzyıl sonu ile 19. yüzyılın ikinci yarısı arasına tarihlenmiştir[84].

B. A. Saidel, 2008 yılında basılan "Smoking Out Ottoman Sites In Northern Sinai, Egypt: The Use Of Clay Tobacco Pipes For Identifying The Nature Of Settlements In The Ottoman Period" adlı makalesinde Kuzey Sina ve Mısır'daki Osmanlı şehirlerinde ele geçirilen tütün lülelerini ele almıştır. Yakın Doğu'da 17. yüzyıldan itibaren kilden yapılmaya başlanan lüleler, 1940'lara kadar varlığını sürdürmüştür. Kazıda yuvarlak çanaklı, disk kaideli ve lale çanaklı lüleler, yoğun olarak ele geçmekle birlikte yuvarlak çanaklı lüleler, 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasına, disk kaideli lüleler, 19. yüzyıl ortasından 20. yüzyılın ortasına ve lale çanaklı lüleler, 19. yüzyıla tarihlenmektedir[85].

I. Taxel, 2008 yılında basılan "An Uncommon Type Of Smoking Implement From Ottoman Palestine" adlı çalışmasında, Osmanlı Filistin'inde "poppy-head pipe" (afyon başlıklı lüle) olarak nitelendirdiği içim aletinin yaygın olmadığını ifade etmektedir. Taxel, buradaki lülelerin Irak'ın kuzeyinde üretilmiş olabileceğini ve bunların diğer lüle tiplerine göre daha az rastlanan örnekler olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte bu tipteki lülelerin zanaatkârlar tarafından az sayıda, 17. ile 18. yüzyıl arasında afyon içimi amacıyla üretilmiş olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır[86].

---

[83] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık …", s.142–163.

[84] R. Stoyanova – O. Vitov- I. Marinova, "Study Of The Composition Of A Stone Tobacco Pipe From The Archaeological Reserve 'Pautalia-Velbuzhd-Kyustendil', Bulgaria", **Geoarchaeology and Archaeomineralogy Proceedings of the International Conference**, 29–30 October 2008 Sofia, Publishing House: St. Ivan Rilski, Sofia, 2008, p.141, 145, Fig.1.

[85] B. A. Saidel, "Smoking Out Ottoman Sites In Northern Sinai, Egypt: The Use Of Clay Tobacco Pipes For Identifying The Nature Of Settlements In The Ottoman Period", **Palestine Exploration Quarterly**, 140, I, 2008, pp.55–69.

[86] I. Taxel, "An Uncommon Type Of Smoking Implement From Ottoman Paletsine", **Palestine Exploration Quarterly**, 140, I, 2008, pp.39–49, 52, Fig.1–2.

Lüleleri konu alan bu kitap ve makalelerin dışında lisans tezleri, yüksek lisans tezleri ve doktora tezi de bulunmakta olup bu tezlerde lülelerin tanımlamaları, fotoğrafları, çizimleri yapılarak her bir örnek üzerinde detaylı olarak durulmuştur. Lisans tezleri arasında S. Yamak'ın 2001 yılında tamamladığı "Ankara Eyne Bey Hamamı 1999 Yılı Kazısı Çalışmalarında Ele Geçen Tütün Lüleleri"[87], E. Karaca'nın 2009 yılında bitirdiği "Alaşehir Kurşunlu Han Kazısı'nda Bulunan Lüleler"[88] ve A. Cengiz'in 2009 yılında tamamladığı "Alanya Kazılarında Bulunan Osmanlı Çağı Lüleleri Üzerine Bir İnceleme"[89] adlı tezi yer almaktadır. Bu konuda yapılan yüksek lisans tezleri arasında E. Bakla'nın 1965 yılında bitirdiği "Tophane Lüleciliği"[90] ve G. Ayhan'ın 2006 yılında sonuçlandırdığı "Çeşitli Müzelerde Bulunan Örnekleriyle Osmanlı Lüleleri"[91] adlı çalışmalar bulunmaktadır. Lüle konusunda ilk kez bir doktora tezi çalışması tarafımızdan bu tezle gerçekleştirilmiştir. Lüleyi başlı başına konu alan bu tezlerin yanı sıra lüleler tez içinde bir bölüm olarak da ele alınmıştır. L. Bulut, 1991 yılında tamamladığı "Samsat İslami Devir Sırsız ve Tek Renk Sırlı Seramikleri" adlı doktora tezinde[92] kazıda ele geçen dört lüle buluntusuna yer vermiştir. S. Gök Gürhan, 2007 yılında bitirdiği "Akşehir Taş Medrese Müzesi'ndeki Türk Dönemi Seramikleri (2000–2001 Anıt Meydan'da Yapılan Kurtarma Kazısı Seramikleri)" adlı doktora tezinde[93] kazıda ele geçirilen lüleleri bir başlık altında değerlendirmiştir.

---

[87] Ayrıntılı bilgi için bkz. S.Yamak, **Ankara Eyne Bey Hamamı 1999 Yılı Kazısı Çalışmalarında Ele Geçen Tütün Lüleleri,** Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara, 2001.

[88] Ayrıntılı bilgi için bkz. E. Karaca, **Alaşehir Kurşunlu Han Kazısı'nda Bulunan Lüleler**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Lisans Tezi, İzmir, 2009.

[89] Ayrıntılı bilgi için bkz. A. Cengiz, **Alanya Kazılarında Bulunan Osmanlı Çağı Lüleleri Üzerine Bir İnceleme,** Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara, 2009.

[90] E. Bakla Tophane Lüleciliği ile ilgili ilk çalışmasını Yüksek Lisans Tezi olarak ele aldığını belirtmektedir. Çok eski bir tez olduğu için bu teze ulaşmamız mümkün olmadı. E. Bakla, bu tezini daha sonra genişleterek **Tophane Lüleciliği**, Dışbank yayınları, İstanbul, 1993 ve **Tophane Lüleciliği Osmanlı Tasarımındaki Yaratıcılığı Ve Yaşam Keyfi**, İstanbul, 2007 olmak üzere iki kitap halinde yayımlamıştır.

[91] Ayrıntılı bilgi için bkz. G. Ayhan, **a.g.t**., s. 60-409.

[92] Ayrıntılı bilgi için bkz. L. Bulut, **Samsat İslami Devir Sırsız ve Tek Renk Sırlı Seramikleri**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 1991, s. 36–37, Kat. No: 175–178, Res. 164–167, Şek. 169–172.

[93] Ayrıntılı bilgi için bkz. S. Gök Gürhan, **Akşehir Taş Medrese Müzesi'ndeki Türk Dönemi Seramikleri (2000–2001 Anıt Meydan'da Yapılan Kurtarma Kazısı Seramikleri)**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 2007, s. 56–61, 70–71, 79, 84–85, 93–94, 104.

Türkiye'de Ortaçağ ve sonrasındaki döneme ait lüle malzemesini tanıtan ve değerlendiren yukarıda adı geçen makale, kitap ve tezlerin yanı sıra, çeşitli makalelerde lüle buluntuları ile ilgili bilgiler yer almıştır. Bu yayında genellikle birkaç kelime veya cümleye, nadiren de birkaç fotoğraf ve çizime yer verilmiştir[94].

Alaca Höyük'te 1935 yılındaki kazılarda 0–2.50 m. aralığında 1.80 metrede kırmızı renkte astarlı, üzerinde oklar ve güllerden oluşan bezemeli Osmanlı lülesine rastlanmıştır[95]. Ayrıca, 1943'teki kazılarda I. kültür katmanında 13 Osmanlı lülesi de ele geçirilmiştir[96].

Diyarbakır Samsat'ta 1978–1979 ve 1981 yılında yapılan kazılarda ele geçirilen çok sayıdaki lüle, Roma tipi *Terra Sigilata* seramiklerini taklit etmekle birlikte bunların çoğu hafif kabartmalarla süslenmiştir. Bu lüleler, Selçuklu dönemine tarihlenmiştir[97].

İznik Çini Fırınları Kazısı'nda 1982 yılında ele geçirilen lülelerden biri, 19. yüzyıla tarihlenmiştir[98]. 2001 yılındaki kazılarda "Bekri"[99] ve 2005 yılındaki kazılarda üzerinde "Şaban (?)"[100] adlı usta isminin yazılı olduğu lüleler ele geçirilmiştir. 2006 yılında bulunan iki lüleden birinin yüzeyi ebru motifi ile süslenmiş olmakla birlikte duman yolu üzerinde kartuş içine alınan mühür yer almıştır. Diğeri ise yeşil sırlı olup herhangi bir mühre rastlanmamıştır[101]. 2007 yılındaki kazı çalışmalarında birbirinin eşi

---

[94] Çalışmamızda lüle buluntusuna sahip olan kazıların isimleri lülelerin bulunduğu yıl esas alınarak sıralanırken kazılar kendi içinde ve diğer kazılara göre kronolojik olarak yer verilmiştir. Ayrıca eğer yayınlarda geçiyor ise lülelerin genel özellikleri ve hangi malzemelerle birlikte ortaya çıkarıldığı ile ilgili bilgiler de verilmiştir.

[95] R. O. Arık, **Türk Tarih Kurumu tarafından yapılan Alaca Höyük Hafriyatı**, 1935'teki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor, TTK. Yayınları V.Seri- No:1, Ankara, 1937, s.VI-VII.

[96] H. Z. Koşay, **Ausgrabungen Von Alaca Höyük, Veröffentlıchungen Der Türkıschen Geschichtskommıssıon**, V. series-Nr.2a, Ankara, 1944, s.Ta. X.13.

[97] G. Öney, "1978 – 79 Ve 1981 Yılı Samsat Kazılarında Bulunan İslam Devri Buluntularıyla İlgili İlk Haber", **Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi I,** İzmir, 1982, s. 79. Yaptığımız yüksek lisans tezi ve bu çalışma yanında bugüne kadar yayınlanmış bu konudaki yayınların tamamı incelendiğinde söz konusu lülenin Selçuklu dönemine ait olmadığı kanısındayız.

[98] O. Aslanapa- A. Altun- Ş. Yetkin, **The İznik Tile Kiln Excavations (The Second Round: 1981–1988)**, İstanbul, 1989, s.89, 284.

[99] A. Altun-V. B. Demirsar Arlı, "İznik Çini Fırınları Kazısı 2001 Yılı Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara–2003, s.479.

[100] A. Altun-V. B. Demirsar Arlı, "İznik Çini Fırınları Kazısı 2005 Yılı Çalışmaları", **28. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** 29 Mayıs - 2 Haziran 2006 Çanakkale, Ankara–2007, s.97

[101] V. B. Demirsar Arlı-A. Altun, "İznik Çini Fırınları Kazısı 2006 Yılı Çalışmaları", **29. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt**, 28 Mayıs - 1 Haziran 2007 Kocaeli, Ankara, 2008, s.22, 28.

iki kartuş içinde Osmanlıca "ş,ş,m,(a),n" harfleri okunabilen lüle parçası bulunmuştur[102].

Alaşehir Kazısı'nda 1986 yılında tiyatronun doğusundaki sondajda, üst seviyelerde sırlı seramik, lüle ve modern malzemeler ele geçirilmiştir. Çok sayıda Osmanlı lülesine rastlanması, bunların tipolojik bir değerlendirmesini yapmaya fırsat verecek niteliktedir. Özellikle döküntü malzeme içerisinde biri III. Mustafa'ya (1757–1774) ait 1757 tarihli ve diğeri Abdülmecid'e (1839–1861) ait 1839–1840 tarihli Osmanlı sikkesi ile birlikte lüleler bulunmuştur. Bu buluntuların iki sikkenin yanı sıra ele geçmesi lülelerin tarihlenmesi açısından önemli veriler sağlamıştır. Örneklerin büyük çoğunluğu, lale çanaklı lüle tipine sahip olmakla birlikte bunların gövdesi kazıma tekniği ile yapılan dilim deseniyle süslenmiştir[103].

Kaman-Kalehöyük Kazıları'nda, 1986–1994 yılları arasında yapılan kazılarda her yıl lüle buluntusuna rastlanmıştır. 1986 yılında bulunan beş lüle parçası, 17. yüzyıla tarihlenirken[104], 1987[105], 1988[106] ve 1989[107] yıllarında ele geçirilen lülelerin tarihlendirmesi yapılamamıştır. 1990 yılındaki kazıda I. kat buluntuları arasında yer alan lüleler, Osmanlı döneminin 16. ile 17. yüzyılları arasına tarihlenmiştir[108]. 1991[109], 1993 -1994[110] yılı kazılarında I. kat buluntuları arasında lülelere rastlanmıştır. Ayrıca

[102] V. B. Demirsar Arlı-A. Altun, "İznik Çini Fırınları Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.365.
[103] R. Meriç, "1986 Yılı Alaşehir Kazısı Raporu", **9. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt,** Ankara, 6–10 Nisan 1987, Ankara, 1988, s.243, Res. 3.
[104] T. Mikami-S. Omura, "1986 yılı Kaman- Kalehöyük Kazısı", **9. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 6–10 Nisan 1987, Ankara,1988, s.3, Res.8–12.
[105] S. Omura, "1987 yılı Kaman**-** Kalehöyük Kazısı", **10. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 23 Mayıs–27 Mayıs1988, Ankara, 1990, s.353, Res.362.
[106] M. Mori- S. Omura, "1988 yılı Kaman**-**Kalehöyük Kazısı", **11. Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt**, Ankara 18–23 Mayıs 1989, Ankara, 1990, s. 339, Res.8.
[107] S. Omura, "1989 yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **12. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 28 Mayıs–1 Haziran 1990, Ankara, s.431.Res. 437.
[108] S. Omura, "1990 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları", **13. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Çanakkale 27–31 Mayıs 1991, Ankara, 1992, s.323.
[109] S. Omura, "1991 Yılı Kaman- Kalehöyük Kazısı", **14. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 25–29 Mayıs 1992, Ankara, 1993, s.314, Res. 8/2.
[110] S. Omura, "1993 yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **16. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 30 Mayıs–3 Haziran 1994, Ankara, 1995, s.319; S. Omura, "1994 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **17. Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt**, Ankara 29 Mayıs- 2 Haziran 1995, Ankara, 1996, s.196, Res.8–1.

1992 yılındaki kazıda ise pişmiş toprak lülelerin yanında Çin porseleninden yapılan bir lüle de bulunmuştur[111].

Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazısı'nda, 1987 yılında, Osmanlı dönemine ait küçük bir kulenin kerpiçten örülmüş temel duvarları ve "Yukarı Sitadel" altındaki "Anıtsal Kral Mezarları" olarak adlandırılan alandaki çalışmalarda yoğun olarak lüle parçaları ele geçirilmiş olup bunlar arasında çanağı süzgeçli olan basık yuvarlak çanaklı örneklere rastlanmıştır. Bu örneklerden disk kaideli bir lüle parçasının yanı sıra üzerinde şerit halinde mühür bulunan duman yolu parçasına ait lülelerin çizimleri yapılmıştır[112]. 1991 yılında da "Yukarı Sitadel"de yapılan kazılarda Osmanlı Dönemine ait lülelerin yanı sıra boya bezekli sırlı ve sırsız seramik parçaları, kandil, dikiş yüzüğü, fayans ve boncuklar da ele geçirilmiştir[113]. 1989 yılındaki kazıda "Menua Şinşiri"si olarak adlandırılan yerde lüleler bulunmuştur[114]. Ayrıca 1997'de ise medrese hücrelerinde yapılan kazıdaki buluntular arasında çoğu kırık parçalar halinde lüleler yer almıştır[115].

Edirne Enez (Ainos) Kazıları'nda 1989 yılında lüleler, sırlı ve sırsız seramik kap parçaları ve taş gülleler[116]; 1991 yılında ise Osmanlı Dönemi seramik kap parçaları ve demir çiviler ile birlikte ele geçirilmiştir[117].

Konya Dokuzun Hanı Kazı ve Restorasyon çalışmaları 1992[118] ve 1993[119] yıllarında etütlük nitelikte lüleler bulunmuştur.

---

[111] S. Omura, "1992 Yılı Kaman- Kalehöyük Kazısı", **15. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 24–28 Mayıs 1993 Ankara, Ankara, 1994, s. 281, Çiz. 8/3.
[112] M. T. Tarhan, "Van Kalesi Ve Eski Van Şehri Kazıları–1987", **10. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 23–27 Mayıs 1988 Ankara, Ankara, 1988, s.378, Res.50.
[113] M. T. Tarhan-V.Sevin, "Van Kalesi Ve Eski Van Şehri Kazıları, 1991", **14. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 25–29 Mayıs 1992, Ankara, 1993, s. 408, Res. 8.
[114] M. T. Tarhan; "1989 Yılı Van Kalesi Ve Eski Van Şehri Kazıları", **12. Kazı Sonuçları 2. Cilt**, Ankara 23–27 Mayıs 1988, Ankara, 1989, s.439–314–431, Çiz. 443.
[115] A. Uluçam - Ersin Kavaklı; "Eski Van Hüsrev Paşa Külliyesi Kazısı 1997", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s. 613–614, Res. 627/15.
[116] A. Erzen- S. Başaran, "1989 Yılı Enez (Ainos) Kazıları", **12. Kazı Sonuçları Toplantıları 2. Cilt**, Ankara - 28 Mayıs -1 Haziran 1990, S. 156.
[117] A. Erzen- S. Başaran, "1991 Yılı Enez (Ainos) Kazıları", **14. Kazı Sonuçları Toplantıları 2. Cilt**, Ankara 25–29 Mayıs 1992, Ankara, 1993, s.207.
[118] H. Karpuz, "1992 Yılı Konya Dokuzun Hanı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", **15. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara.24–28 Mayıs 1993, Ankara, 1995, s.568.
[119] H. Karpuz, "1993 Yılı Konya Dokuzun Hanı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", **16. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs–3 Haziran 1994 Ankara, Ankara, 1995, s. 382, Çiz. 8.

Zeytinlik (Sinop) Amphora Atölyeleri Kazıları'nda 1994–1995 yıllarında lülelerin yanı sıra bir adet Abdülmecit dönemine (1839–1861) ait 1839 tarihli sikke, bir kemer tokası ve çeşitli çaplarda demir güllelere rastlanmıştır[120].

İstanbul Tekfur Sarayı Kazısı'nda, 1995–2001 yılları arasında 18.-19. yüzyıl arasına tarihlenen 70'e yakın lüle ele geçirilmiş olup bunlardan yaklaşık 10'u mühürlüdür. Bu lüleler üzerindeki süslemeler, genellikle kalıplama tekniğiyle; birkaçında da boyama tekniğiyle yapılmıştır. Tekfur Sarayı Kazısı kırmızı hamurlu lüleleri, 19. yüzyılda ün kazanmış olan Tophane işi kırmızı hamurlu örneklere göre düşük kalitededir. Tekfur Sarayı lüleleri, büyük olasılıkla Eyüp Çömlekçi Mahallesi'nde üretilmiştir. Haliç'in kırmızı toprağı ve Tekfur Sarayı'nın kırmızı hamurlu örneklerinin analizleri sonucunda her iki kil yapısının birbirine benzerlikleri birçok örnekte tespit edilmiştir[121].

Afyon Amorium (Asarkale-Hisarcık) Yukarı Şehir'de, 1996 yılında yapılan kazılarda, Sultan III. Mustafa dönemine (1757–1774) ait 1769 tarihli Osmanlı gümüş sikkesinin yanı sıra beş lüle ele geçirilmiştir. İki lülenin, bu gümüş sikke ile stratigrafik bağlantısı bulunmaktadır. Türklerin 1836'dan itibaren bölgeyi terk etmesinden dolayı lülelerin çoğu 18. yüzyıla tarihlendirilmiştir[122]. Ayrıca 2003 yılında ele geçirilen buluntular arasında lülelere rastlanmıştır[123]. Kazılarda ele geçirilen lülelerin büyük bir kısmı kilden ve ikisi lületaşından yapılmıştır. Örneklerden beşinde usta mührü yer almaktadır[124].

Aydın Hukukçular Sitesi Osmanlı Devri Kurtarma Kazısı'nda, 1996 yılında "Hamam" olarak nitelendirilen kalıntının pöhrenk taşları ile örülü kanalındaki

---

[120] Y. Garlan- İ. Tatlıcan, "1994 ve 1995 Yılları Zeytinlik (Sinop) Amphora Atölyeleri Kazıları", **18. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 27–31 Mayıs 1996 Ankara, Ankara, 1997, s.340.
[121] F. Yenişehirlioğlu, "Tekfur Sarayı Çini Fırınları Kazısı 1995–2001", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s. 332, 335, 338.
[122] C. Lightfoot, "The Amorium Project: The 1997 Studdy Season", **Dumbarton Oaks Papers**, Number: 53, Washington 1999, p. 346.
[123] C. Lightfoot-O. Koçyiğit -H. Yaman, "Amorium Kazıları, 2003", **26. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 24–28 Mayıs 2004 Konya, Ankara, 2005, s. 255.
[124] C. Lightfoot, "Amorium: The History and Archaelogy of an Ancient City in The Turkish Periods", **Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Atatürk Kültür Merkezi, 2000, s.83, şek.4.

çalışmalarda çivit mavisi boyalı, şeffaf sırlı ve beyaz hamurlu lüle, 18. yüzyıl Kütahya seramikleri ile birlikte ele geçirilmiştir[125].

Kırklareli Vize- Ç.S.E.K. kazısı, 1996 yılı, A 5 Açması'nda bir lülenin yanı sıra 1,8 cm. çapında işlenmiş bir kemik bulunmuştur. Ö. Ertuğrul, üzerinde dairesel işlemeler ve bir delik olan bu işlenmiş kemiğin muhtemelen bir flüt olabileceği üzerinde durmuştur[126]. Bu işlenmiş kemiğin lüle ile bağlantısı olabilir. Flüt olabileceği ifade edilen bu objenin lüleye ait bir aparat (?) olma ihtimali de bulunmaktadır. Ayrıca 1997 yılındaki çalışmalarda lületaşından yapılmış bir lüle ağzı ele geçirilmiştir[127].

Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangâhı (Darphane) Kazısı'nda 1996 yılında bol miktarda etütlük ve amorf nitelikli alçı, seramik, cam parçası, çakı sapı, masat taşının yanı sıra lüleler de ele geçirilmiştir. Lüleler, geniş veya düz karınlıdır. Bu örneklerden geniş karınlıların üzeri çizgisel, düz karınlıların ise damga şeklinde yapılmış motiflerle süslenmiştir[128]. 1997 yılındaki çalışmalar sırasında bir lüle bulunmuştur[129]. 2001 yılındaki kazılarda da lüle ele geçirilmiş olup Selçuklu Dönemi'nden kaldığı ve kırmızı renkli kilden yapıldığı ifade edilmiştir. Lülenin çanağı kısmen sağlam olup üzeri yelpaze motifiyle süslenmiştir[130]. 2002 yılında bulunan kırmızı hamurlu lüle, küçük boyutlu olmakla birlikte yüzeyi yivlerle hareketlendirilmiştir. Lüle, yaklaşık olarak Selçuklu dönemine tarihlenmiştir[131]. Yaptığımız yüksek lisans tezi ve bu çalışma yanında bugüne kadar yayınlanmış bu konudaki yayınların tamamı incelendiğinde söz konusu lülenin Selçuklu dönemine ait olamayacağı görüşündeyiz.

Alanya Kalesi 1997[132] ve 2000 yılı çalışmalarında ele geçirilen sırsız seramikler arasında lülelere de rastlanmıştır[133]. "Tonozlu Koğuş'ta" 2001 yılındaki kazıda, sırsız

---

[125] M. K. Özkan, "Aydın Hukukçular Sitesi Osmanlı Devri Kurtarma Kazısı", **VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri** 8–10 Nisan 1996 Kuşadası, Ankara, 1997, s. 256.
[126] Ö. Ertugrul, "Kırklareli Vize- Ç. S. E. K. 1996 Yılı Çalışmaları", **19. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 1998, Ankara 1998, s. 427–428.
[127] Ö. Ertuğrul, "Vize Ç.S.E.K. 1997", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s. 477.
[128] B. Deniz, "Aksaray- Melik Mahmud Gazi Hangahı (Darphane) Kazısı–1996", **19. Kazı Sonuçları Toplantıları, 2. Cilt,** Ankara 1998, Ankara 1998, S.662, 663, Res. 5.
[129] B. Deniz, "Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangahı (Darphane) Kazısı 1997", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s.596, Res.10.
[130] B. Deniz, "Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangahı (Darphane) Kazısı 2001", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.188, 191.
[131] R. E. Gültekin, "Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangahı (Darphane) Kazısı 2002", **Sanat Tarihi Dergisi,** Aydoğan Demir'e Armağan, S: 13/1 Nisan 2004, İzmir, 2004, s. 50–51, 53, Res. 59.
[132] M. O. Arık, "Alanya Kalesi 1997 Yılı Çalışmaları", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s.558.

seramik buluntuları arasında üç adet, Tophane lülesi yer almıştır[134]. 2002 yılı çalışmalarında "freskli avluya güney-batı köşesinden bitişen burcun" kazısında, -0.67 m.de kırık bir lüle ile -0.85 m.de 1839 tarihli ve Mısır darplı Abdülmecid'e (1839–1861) ait bir bakır sikke ele geçirilmiştir[135]. 2004 yılında, Kilisenin doğusu ve tonozlu koğuş arasında yapılan çalışmalarda -1.35 m.de Tophane işi bir lüle parçası bulunmuştur[136]. Ayrıca bu kazıda ele geçirilen beş lüle çubuğu parçası, R. Robinson'un Atina Agorası ile Korinth'teki sınıflandırması ışığında 18. ile 19. yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir[137]. Kazıda ele geçirilen lüle örnekleri, lisans tezi olarak da ayrıca ele alınmıştır. Bu tezde, lüleler ile birlikte kazıda bulunan lüle kalıbı parçasının da fotoğrafına yer verilmiştir[138].

Niğde-Andaval (Aktaş)'daki Konstantin Helena Kilisesi'nde 1997 yılında yapılan kazılarda iki lüle bulunmuştur[139].

İstanbul Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı'nda, 1997 yılında buluntuları arasında lülelere rastlanmıştır. Örnekler, Saraçhane'de çıkan lüleler ile benzerlik göstermektedir[140]. 1998 yılında ele geçirilen 17 lüle, Eyüp üretimine bağlanmıştır[141]. Örneklerden biri üzerinde "Arif" usta ismi okunmuştur[142]. 1999 yılındaki kazıda hamamın özellikle külhan bölümünde, lülelerin yanı sıra sırlı seramik parçaları, Kütahya seramikleri, semi porselen parçaları bulunmuştur. Toplam 77 lüle parçası ele geçirilmiş olup bunlar, hamur renkleri, formları, boyutları ve süslemeleriyle oldukça çeşitlilik göstermektedir. Örneklerde yazı, figür, bitkisel veya geometrik olmak üzere

---

[133]M. O. Arık, "Alanya Kalesi 2000 Yılı Çalışmaları", **23. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 28 Mayıs - 1 Haziran 2001 Ankara, Ankara, 2002, s.177.

[134] M. O. Arık, "Alanya Kalesi 2001 Yılı Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s. 527.

[135] M.O. Arık, "Alanya Kalesi 2002 Yılı Çalışmaları", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt, s.** 26–31 Mayıs 2003 Ankara, Ankara, 2004, s. 123–124.

[136] M.O. Arık, "Alanya Kalesi 2004 Yılı Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s.214.

[137] S. Bilici, "Alanya-Selçuklu Sarayı Seramikleri", **Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 10–13 Ekim 2001 Bildiriler**, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, İzmir, 2002, s.154.

[138] A. Cengiz, **a.g.t.**, s. 104, Foto.76, 76a.

[139] S. Pekak, "Niğde-Andaval (Aktaş)'daki Konstantin Helena Kilisesi 1997 Çalışmaları", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25-29Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s. 510, Res. 523.

[140] H. Ö. Barışta, "1997 İstanbul Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, 1999, Ankara, s.572–573.

[141] H. Ö. Barışta, "1998 İstanbul Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi Kazısı", **21. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 24–28 Mayıs 1999 Ankara, Ankara, 2000, s.387.

[142] H. Ö. Barışta, "İstanbul-Eyüpsultan Cafer Paşa Türbesi 1998 Yılı Kazısı", **21. Kazı Sonuçları Toplantısı 2.Cilt**, 24–28 Mayıs 1999 Ankara, Ankara, 2002, s. 387, 388, Res.11.

dört türde mühre rastlanmıştır. Toplam 33 örnekten yedisinde usta ismi yazılı olup bunların çanak ile duman yolu arasında, sol yüzünde "Gazi", "EI Gazi" ve "Osman" usta isimleri okunabilmiştir. Ayrıca yazı yerine bir kuş figürünün yer aldığı figürlü mühürler de görülmektedir. Bazı lülelerde aynı bölgede sağ ya da sol yüzde küçük daireler içinde çiçek motifi, merkezden ışınsal yayılan ince çizgiler olduğu gibi, baklava biçiminde dörtgen motifi de tek başına yer almıştır. Bazı lülelerin kaidelerinde oldukça ilginç damgalarla karşılaşılmıştır. Bunlar 0.5–2 cm. arasında değişen büyüklükte daire ya da kare çerçeveye yerleştirildiği gibi bazılarında çerçeve bulunmamaktadır. Lülelerde birbirinden farklı 22 damga türü saptanmıştır[143]. Ayrıca bu kazının lüle buluntuları, "Ankara Eyne Bey Hamamı 1999 Yılı Kazısı Çalışmalarında Ele Geçen Tütün Lüleleri" konulu lisans tezinde kapsamlı olarak da değerlendirilmiştir[144].

Gaziantep'teki Horum Höyük Kazıları'nda 1999 yılındaki buluntuların çoğunu, höyük yüzeyinde ele geçirilen Osmanlı dönemine ait birçok lüle parçası oluşturmaktadır[145].

Edirne Yeni Sarayı Kazısı'nda 1999 yılında "Kum Kasrı"nda yapılan kazılarda lüleler ile birlikte çok çeşitli kandillere ait kenar ve dip parçaları ile seramik parçaları ele geçirilmiştir[146]. 2000 yılında "Matbah-ı Amire Yemek Salonları"nın kuzeybatısında yapılan çalışmalarda yoğun olarak lüleler ve lüleci işi seramiklere ait parçalar bulunmuştur. Örneklerden biri üzerinde "Amele Bekir" adlı usta ismi yazılıdır[147]. 1999 ile 2000 yıllarındaki kazılarda disk kaideli ve yuvarlak çanaklı lüle tiplerine rastlanmıştır. Örneklerin duman yolu, çokgen biçimli olup üzerlerinde kitabe şeridi yer almaktadır[148]. 2000 yılı çalışmalarında lüleci işi seramikler olarak tanımlanan lüle hamurundan yapılan şişeler, kap-kacaklar, kulplu-ibrikli sürahiler gibi örnekler değerlendirilmiştir. 2001 yılında hem "Matbah-ı Amire Yemek Salonları"nın

---

[143] Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Ö. Barışta, "Ankara Eyne Bey Hamamı 1999 Yılı Kazısı", **22. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, 1999, Ankara, 2001, s.400–402, Çiz. 2–4, Res. 11.

[144] S. Yamak, **a.g.t.**, s. 1-221.

[145] A. Tiaet, C. Marro, F. Bulgan "Horum Höyük 1999 Çalışmaları", **22. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 22–26 Mayıs 2000 İzmir, Ankara, 2001, s.138.

[146] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı (Matbah-ı Amire) Kazısı1999", **22. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 22–26 Mayıs 2000 İzmir, Ankara, 2001, s. 440–441.

[147] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı, 2000", **23. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 28 Mayıs -1 Haziran 2001 Ankara, Ankara, 2002, s. 30, 31, 33.

[148] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı (1999–2000) Keramik Buluntuları", **V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırma Sempozyumu Bildirileri**, 19 -20 Nisan 2001Ankara, Ankara, 2001, s.146.

güneyindeki (BV1, BVIII–1) plankarelerde hem de "Kum Kasrı"nda yapılan kazılarda lülelere rastlanmıştır. 2001 kazısında "Matbah-ı Amire Yemek Salonları"nın güneyinde, BVI.-1 plankaresinde bulunan lülenin haznesine ait bir parçanın üzerinde eğri kesim tekniğinde volüdal kıvrımlı palmetlerden oluşan süsleme yer almaktadır. Bu süsleme, *Edirne II. Bayezid Camii hünkâr mahfilinin* taş süslemeleriyle benzerlik göstermektedir. Bu nedenle lülenin 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirilmesi mümkün görülmüştür. Ayrıca bu plankareden (BVI–1) küçük parçalar halinde beyaz hamurlu, lüleci işi bir seramik şişeye ait parçalar bulunmuştur. Şişe küresel karınlı, dar boyunlu, genişleyen ağız yapısı ve damla şeklinde gövdeye bitişen kulpa sahiptir. Kulpun üzerinde "Amele Salih" yazılı usta ismi okunmuştur[149]. Kazıda bulunan lüleler, tiplerine göre 10 gruba ayrılarak ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır[150]. Bu buluntuların üretim yeri, Edirne olmakla birlikte "Lüleciler Sokağı", "Çubukçular Hamamı" ve 1935 yılına ait bir fotoğrafta sıra halindeki dükkânlardan birinin tabelasında yer alan "Çubukçu Dükkânı" ibaresi üretim ve satışın varlığını gösteren önemli belgeler olmuştur[151].

Kuşadası Kadı Kalesi Kazısı 2001 yılı çalışmalarında lüle parçalarının yanı sıra bir adet III. Mustafa'ya (1757–1774) ait H.1171-M.1757 tarihli Osmanlı sikkesi, 18. yüzyıl beyaz hamurlu sır-altı mavi, yeşil, eflatun renklerle süslenmiş Kütahya üretimi fincan parçaları, 18. yüzyıl sırsız aplikasyonlu Çanakkale üretimi kap parçaları, koyu yeşil sırlı ibrikli kap parçaları, çatı kiremitleri ve 19. ile 20. yüzyıl arasına tarihlenen ithal Avrupa porselen fincan parçalarına rastlanmıştır[152].

Ören (Adramytteion Antik Kenti) Kazıları'nda 2002 yılındaki buluntular arasında 19. yüzyıla kadar uzanan koyu kahve, yeşil renklerde akıtma sırlı parçalar ve kırmızı hamurlu bir lüle yer almıştır[153]. 2004 yılında lüleler, M.Ö. 6. yüzyıl ile M.S. 14. yüzyıllara tarihlenen buluntular, 19. yüzyıla ait bir metal pul, 20. yüzyıl başlarına ait

---

[149] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı 2001", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s. 29- 33, Res. 10- 15. Ancak motiften yola çıkarak lüleyi tarihlendirmek pek sağlıklı değildir. Ayrıca aynı plankarede ele geçirilen lüleci işi seramik şişe de bunu doğrular niteliktedir. Usta İsmi "Amel-e Salih" olarak okunan mühürlü lüleler ve seramik kaplar, genellikle 19. yüzyılda üretilmiştir. Bilgi için bkz. E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı Tasarımındaki** …, s. 338–339.

[150] Ayrıntılı bilgi için bkz. G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı Lüle …", s. 16–19.

[151] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı 2001 Yılı Kazı Buluntuları...", s. 299.

[152] Bu kazıda ele geçen lüle, 18. yüzyılın 2. yarısı–20. yüzyıl başı arasına ait olan eselerle birlikte gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Z. Mercangöz, "Kuşadası Kadı Kalesi Kazısı 2001 Yılı Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.130.

[153] E. Beksaç, "Adramytteion/Ören 2002 Yılı Kazısı", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 26–31 Mayıs 2003 Ankara, Ankara–2004, s.329, 331.

dört adet mauser marka tüfek mermisi kovanı ve 1950'lerden sonrasına ait bol miktarda modern atıkla birlikte ele geçirilmiştir[154].

Bilecik Osmanlı Dönemi Çarşı Alanı Kazısı'nın 2002 yılı çalışmaları sırasında lüle ve tömbeki hazneleri dışında, 19. yüzyılın 2. yarısı ile 20. yüzyılın başı arasına ait İngiltere ve Belçika'dan ithal porselenler ve bu porselenlerin Kütahya üretiminin taklitlerine rastlanmıştır[155].

Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı'nda 2003 yılındaki çalışmalarda dört lüle bulunmuştur[156]. 1994 yılında da 19. ile 20. yüzyıl tabakalarında lüleler ele geçirilmiştir[157]. Örneklerin büyük çoğunluğu kırmızı hamurlu olup biçimleri ve üzerindeki süslemeler bakımından farklılık göstermektedir. Ayrıca lülelerde Osmanlıca usta isimlerinin yazılı olduğu mühürlere rastlanmıştır[158].

İkiztepe Kazısı'nın 2004 yılı çalışmalarında lüle, tezgâh ağırşağı, küpe, zıpkın ucu vb. eserlerle birlikte bulunmuştur[159].

Demirköy Fatih Demir Dökümhanesi Kazısı'nda 2004 yılındaki çalışmalarda Burç içerisinde, -2.66 m.de yangın tabakasında bir küçük lüle, küçük boyutta bir gülle, çeşitli boyda çiviler ve sırsız seramik parçaları ile birlikte ele geçirilmiştir. Ayrıca lüle parçaları, bazı seramik parçaları ile bir adet H. 1223 tarihli altın pula rastlanmıştır. -2.47 m. seviyesinde fincan parçası, lüle parçaları, düğme, cam parçaları bulunmuştur[160]. Üç lülenin üzerinde "Fani", "Ruhi" ve "Tarzi" adlı usta isimleri okunabilmiştir[161].

---

[154] T. Çoruhlu, "2004 Yılı Ören (Adramytteion Antik Kenti) Kazı Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s. 229.

[155] E. Altınsapan, "2002 Yılı Bilecik Osmanlı Dönemi Çarşı Alanı Kazısı", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 26–31 Mayıs 2003 Ankara, Ankara, 2004, s.261, Res. 6, Çiz. 6.

[156] S. Y. Ötüken, "2003 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı Ve Duvar Resimlerini Koruma-Onarım-Belgeleme Çalışmaları", **26. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 24–28 Mayıs 2004 Konya, Ankara, 2005, s.116.

[157] S. Y. Ötüken, "1994 Yılı Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı", **17. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 29 Mayıs- 2 Haziran 1995 Ankara, Ankara, 1996, s.384.

[158] E. F. Fındık, "Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazılarından Osmanlı Dönemine Ait Seramik, Cam ve diğer Buluntular", **IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye Ve Boya Semineri** 26–28 Kasım 2007, s.737–738, Res. 14.

[159] Ö. Bilgi, "İkiztepe Kazısı 2004 Dönemi Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s. 30.

[160] Z. Yılmaz- A. O. Uysal; "Demirköy Fatih Demir Dökümhanesi 2004 Yılı Araştırma Ve Kazı Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs–3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s. 423–424.

[161] A. O. Uysal, "Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı Seramik Buluntuları", **Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik Ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Çanak**, **BYZAS 7**, **(Çanakkale 1–3 Haziran 2005)**, İstanbul, 2007, s. 554, Res. 9.

Diyarbakır İli, Salat Camisi'nin Yanı Kazısı'nda 2004 yılındaki çalışmalarda tahrip edildiği anlaşılan neolitik tabaka içinde kandil, cam bilezik ve lüle parçası bulunmuştur[162].

Bitlis Kalesi Kazısı'nda 2004 yılındaki çalışmalarda ele geçirilen lüle parçalarının siyah, krem ve kiremit renkleri başta olmak üzere farklı renkteki hamurdan yapıldığı tespit edilmiştir. 2005 yılında çok sayıda lüle, diğer buluntuların yanı sıra ele geçirilmiştir[163]. 2007 yılında mezarlık alanında -0.40 cm. seviyesinde, siyah renkli lüle ve sırsız seramik parçalarına rastlanmıştır. Buradaki mekânların kazısında, kazan kulpları, çeşitli boyda çiviler, kırık durumda lüle parçaları ile çoğu sırsız seramikler, kandiller ve 18. ile 19. yüzyıl arasına ait, çoğu oksitlenmiş sikkeler bulunmuştur. Ayrıca İç Kale'nin açmalarındaki çalışmalar sırasında mavi-beyaz sırlı seramikler, genellikle mavi ve yeşilin görüldüğü tek renk sırlı seramikler, boncuklar, gümüş sikkeler ve üzerine kazıma yoluyla süslemelerin yapıldığı lüleler ele geçirilmiştir[164].

Erzurum Kale Kazısı'nda 2006[165] ve 2007 yılında ele geçirilen seramikler arasında lülelere rastlanmıştır[166].

Denizli Kale-i Tavas Kazısı'nda 2007 yılındaki çalışmalarda seramik buluntuları arasında yuvarlak çanaklı ve lale çanaklı lüle tipleri ele geçirilmiştir[167].

Smyrna Antik Kenti Kazı çalışmalarında Faustina Açması'nda 2007 yılında geç dönem Osmanlı seramikleri ile birlikte -15.75 ile -14.85 m. seviyeleri arasında az sayıda lüle bulunmuştur[168]. Ayrıca kazıda 2007 ile 2008 yıllarında bulunan 2250'yi aşkın lüle ve lüle parçası, tarafımızdan makale olarak ele alınmıştır[169]. Smyrna Antik Kenti Kazısı, zengin lüle malzemesine sahip olan kazılar arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Bu

---

[162] Y. Miyake, "2004 Yılı Diyarbakır İli, Salat Camii Yanı Kazısı", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 30 Mayıs–3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s.118.
[163] K. Pektaş, "2004–2005 Yılları Bitlis Kalesi Kazısı", **28. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** 29 Mayıs - 2 Haziran 2006, Çanakkale, Ankara–2007, s. 503, 505, 506, 512, Çiz. 2
[164] K. Pektaş, "Bitlis Kalesi Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 4. Cilt,** 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.318, 319, 321.
[165] M. Erkmen ,vd., "2006 Yılı Erzurum Kale Kazısı", **29. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt**, 28 Mayıs - 1 Haziran 2007 Kocaeli, Ankara-2008, s. 497.
[166] M. Erkmen ,vd., "2007 Yılı Erzurum Kale Kazısı", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 2.Cilt**, 26-30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara-2009, s.221, Res.5.
[167] B. Ersoy, "Kale-i Tavas (Tabae) 2007 Yılı Kazısı", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt,** 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009 s.47, Res. 9.
[168] A. Ersoy, "2007 Yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.39.
[169] G. Ayhan, "Smyrna Antik Kenti Kazıları …", 1–22.

yoğunluktaki lüle buluntusu ile bölgenin lüle panoramasını yansıtabilecek zenginliğe ve çeşitliliğe sahiptir.

Tralleis Antik Kenti Kazısı'nda 2007 yılındaki çalışmalarda kuzey hamam salonunda az sayıda heykel parçası, bir sikke ve bir lüle bulunmuştur[170].

Alaşehir Kurşunlu Han Kazısı'nda 2006 ile 2008 yılları arasında yapılan çalışmalarda çok sayıda lüle ele geçirilmiştir. Çoğu kalıp yöntemiyle yapılan lüleler, kırmızı hamura sahip olup basit süslemelidir. Bunlar, klasik Osmanlı lülelerinden farklıdır. Bu özellikleri sebebiyle lülelerin 19. yüzyılda yerel atölyelerde üretilmiş olabileceği ifade edilmektedir. Çokgen çanak ve duman yoluna sahip olan bir grup lüle, aynı zamanda sırlıdır. İki lülenin duman yolu üzerinde Arapça usta isminin yer aldığı mühür, yer almakta olup bunlardan birinde "A'mele Bekir", diğerinde ise "Yekta" yazılıdır[171].

Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı'nda 2009 yılında yapılan ilk çalışmalarda küçük buluntular arasında süs eşyaları, kemer tokaları, yüzükler ve cam bileziklerin yanı sıra çok sayıda lüle parçası ele geçirilmiştir[172].

Siirt Başur Höyük Kazısı'nda 2007 ile 2009 yılları arasında yapılan çalışmalarda, yoğun olarak lüle ve lüle parçaları bulunmuştur. Höyük'teki lüle buluntuları arasında kaideli ve süzgeç çanaklı, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, silindir çanaklı, lale çanaklı ve disk kaideli lüleler olmak üzere yedi lüle tipine rastlanmıştır. İstanbul örneklerinden özellikle tipleri bakımından farklılık gösteren siyah astarlı "kaideli ve süzgeç çanaklı" ve "süzgeçli basık yuvarlak çanaklı" lüle tiplerinin Başur Höyük lüleleri arasında yoğunlukta olduğu görülmektedir[173].

Hırvatistan'ın Zadar şehrinin merkezinde 1960 ve 1970'lerde yapılan kazılarda 14 lüle ele geçirilmiştir. Batılı tipte lülelerin yanı sıra doğulu tipte lülelerin de içinde

---

[170] A. Yaylalı, "2007 Yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt,** 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009 s.21.

[171] E. Daş, "Alaşehir Kurşunlu Han Kazı ve Temizlik Çalışmaları", **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 14–16 Ekim 2009** Denizli, İstanbul, 2011, s. 204–205, Res.9.

[172] E. E. Naza Dönmez, "Amasya-Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2009 Yılı İlk Sonuçları", **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 14–16 Ekim 2009** Denizli, İstanbul, 2011 s. 457, Res.14.

[173] Ayrıntılı bilgi için bkz. G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı Lüle…", s. 49–57.

bulunduğu örnekler, 17. ile 20. yüzyıl arasına tarihlenmiştir. Örneklerin büyük bölümü, kalıp yapımı olmakla birlikte çark yapımı olanlarına da rastlanmıştır[174].

Özi Kalesi (Ukrayna-Ochakiv) Kazısı, 18. yüzyıl tabakası buluntuları arasında 500'e yakın lüle ele geçirilmiştir. Çeşitli boyutlardaki lüleler, kırmızı hamurlu ve perdahlıdır. Kırmızı, gri ve beyaz lüle hamurundan yapılan lüleler arasında 17. yüzyılın sonundan 18. yüzyılın sonuna veya 19. yüzyılın başlangıcına kadar yapılmış olan üç çeşit lüleden söz edilmiştir. Lülelerde çiçek desenleri, pul bezemeleri, altın yaldız, beyaz macun vb. olmak üzere çeşitli süslemeler yer almıştır. Lülelerin 2/3'inde görülen damgalar, 1–3 arasında değişmektedir. Bunlar arasında stilize kuş figürü, çiçekler ve kitabelerden oluşan bir çeşitlilik görülmektedir. Yeşimden ve fildişinden yapılan lüleler, malzeme açısından kilden yapılanlardan ayrılmaktadır. Fildişinden yapılmış olan lülenin gövdesinde turkuaz renkli boncuk kakma süsleme bordürü ile bu bordürün üzerinde üç hilal motifi yer almaktadır. Zengin süsleme ve kaliteli lülelerin bulunuşu sebebiyle, S. Beliaeva üretimin bölgedeki sanatın bir parçası olduğunu ileri sürmüştür[175].

Akkerman Kalesi hamam kazısında lüleler, seramikler, sikke, metal ve süs eşyaları ile birlikte ele geçirilmiştir. Lüleler arasında damgalı olanların yanı sıra perdahlı ve perdahsız süslemeye sahip olanlarına da rastlanmıştır[176].

Moskova'da ele geçirilen lüleler, IV. Volkov tarafından incelenmiştir. Osmanlı lülelerinin taklitleri olan lülelerin yerel üretim olduğu belirtilmekte birlikte işaretlerin bazılarında Osmanlıca mühürlerin taklit edildiği söylenmektedir. Ayrıca Kırım'da basık yuvarlak çanaklı lüle tipinde yerel üretiminin yapılmasının yanı sıra bu tipin yaprak mühürlü örneklerinin de Sofya'da üretilmiş olabileceği ifade edilmektedir[177].

Mısır'daki Sharm-el Sheikh batığında ele geçirilen eserler arasında mutfak kaplarının yanı sıra lüleler de yer almaktadır. 20'ye yakın lüle ele geçirilmiş olup bunlarda tütünden önce afyon içildiği göz önüne alınarak kesin bir tarihlendirme

---

[174] K. Gusar, **a.g.m.**, p. 137.

[175] B. Ersoy-S. Beliaeva, "Özi Kalesi (Ukranyiv-Ochakiv) Arkeolojik Çalışmaları", **Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1999, C.I, s. 268, Res. 7–10; S. Beliaeva, "Ochakiv'deki Türk Şehrinde Arkeolojik Çalışmalar", **Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, C.I, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1999, s.111.

[176] B. Ersoy, "Türk Tarih Kurumu Projeleri Çerçevesinde Akkerman Kalesi Kazı Çalışmaları" **Konya Kitabı X**, **Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi**, Konya, Özel Sayı Aralık 2007, s. 347–348, Res. 2.

[177] http://www.opentextnn.ru/history/archaeology/library/?id=836 (15.07.2010).

yapılmamış olup Türk etkisinin bu bölgede yoğun olmasından dolayı lüleler, 18. yüzyılın başına tarihlenmiştir[178].

Barbados'taki köle çiftliğindeki mezarlarda yapılan kazılarda İngiliz lüle örneklerinin yanında bir Afrika lülesine de rastlanmıştır. Soluk sarı renk hamurlu, kahverengi astarlı olan lüle, nervür çanaklıdır. Batı Afrika'da Gana'nın Altın Kıyıları'nda bulunan benzer örnekler, 17. yüzyıl sonuna tarihlenmiştir[179].

P. Armstrong, "Byzantine Thebes: Excavations on the Kadmeia, 1980" adlı eserinde lülelere de yer vermiştir. Lüleler, benzer hamur özelliklerine sahip olmakla birlikte örneklerden biri, 18. yüzyıla tarihlendirilmiştir[180].

İsrail'deki çeşitli kazılarda yüzlerce lüle ele geçirilmiştir. Kudüs'te Mamilla Kazısı'nda 81, Eski Kudüs şehri Hasaniye'de 28 ve Davud'un Kalesi'nde yedi, Kudüs'teki Morasha çevresinde beş, Ramat Hanadiv yüzey araştırmasında 123, Tiberias'taki Yardon Otel Kazıları'nda 34, Anim Kazıları'nda üç, Hirbet Hamase Kazıları'nda altı ve Han Minya Kazıları'nda 16 lüle bulunmuştur. Ayrıca Kudüs'teki Meshorer Koleksiyonu'nda 62 ve Rochefeller Müzesi Koleksiyonu'nda 21 lüle yer almaktadır. İsrail'deki lülelerden Kudüs'te 95, Tel Yogne'am'da 24, Tell Taanach'da 10, Tel Dor'da beş, Akko'da üç ve al-Burj al-Ahmar'daki iki lüle olmak üzere toplam 150 lüle yayımlanmıştır[181].

Suriye'nin Hama şehrinde "Kale"de yapılan kazılarda genellikle kaliteli işçilik gösteren ince gözenekli, gri hamurlu ve kırmızıya çalan tonlarda astarlı lüleler ele geçirilmiş olup bunların Hama'daki atölyelerde üretildiği belirtilmiştir[182].

Khirbet Mazra'a'da yapılan kazılarda 28 lüle bulunmuştur. Lülelerden gri ve devetüyü renginde olanlar, genel özellikleri itibariyle yaklaşık olarak 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasına ve kırmızı tonlardaki olanlar ise, 18. yüzyılın ortasına tarihlenmiştir[183].

---

[178] A. Raban, "The Shipwreck off Sharm-el Sheikh", **Archaeology**, April 1971, Vol:24, N:2, New York, p. 151–152, 155.
[179] J. Handler-F.W.Lange, "Plantation Slavery on Barbados, West Indies", **Archaeology**, Vol:32, Number: 4, July/ August 1979, California, p.50.
[180] P. Armstrong, "Byzantine Thebes: Excavations on the Kadmeia, 1980", **BSA** 88 (1993), p.330, 335 Fig.19/331.
[181] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık ...", s.152; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 13.
[182] V. Paulsen, **Hama IV**, li Copenhagen, 1957, p.280.
[183] http://www.usc.edu/dept/LAS/religion/arc/arcproj/km/html/pipes_dating2.html (13.07.2010).

Yukarıda kazılarda lüleler, genellikle 17. ile 20. yüzyılın başı arasındaki tabakalarından gelmiştir. Sözü edilen yayınlarda birçok lüle buluntusunun ele geçtiği görülmektedir. Bu kadar yoğun malzeme, çoğu yerde üretimin olabileceğine işaret etmektedir. Ancak çoğu kazıda çubuk, ağızlık, takatuka, lüle kalıbı, süsleme aletleri vb. çubuk içimi ve lüle üretimine ilişkin malzemelere rastlanmamıştır. Bu yayınlarda lülelerle birlikte sikkeler, gülleler, çiviler, kandiller, porselen fincan parçaları gibi çeşitli buluntularla karşılaşılmaktadır.

Lüle konusunda çalışan uzmanlar, birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Kazıların birçoğunda lüle buluntularının sadece Osmanlı Dönemi tabakasında ele geçirildiği belirtilmesine karşın, bu buluntular kazı alanında çıkarıldığı noktada tarihlendirilememektedir. Kazılarda yoğun olarak ele geçirilen lülelere özensiz davranılmaktadır. Lüle ile ilgili *doğru bilgilerin oluşturulabilmesi* için lüle buluntularının çıkarılmasından sonraki aşamada, mümkün mertebe tarihlendirmelerinin yapılması ve tüm örneklerin müzelere mutlaka gönderilmesiyle bu konuda çalışanlara kolaylık sağlanmalıdır.

Lüle konusunda çalışanların karşılaştıkları diğer bir sorun, lüle tiplerinin doğru olarak tespit edilememesidir. Bu alanda çalışan uzmanlar, farklı yöntemler izlemiştir. J. W. Hayes, tipleri isimlendirme de Roma rakamlarından yararlanırken[184] R. Robinson ve diğer birçok yazar tipin belirli bir özelliğinden yola çıkarak isimlendirme yoluna gitmiştir[185]. Lüle terminolojisinin hâlihazırda olmayışı da karşılaşılan sorunlardan bir diğeridir. Lüle konusundaki detaylı çalışmaların çoğunun yabancı dilde yapılmasından dolayı lüle terminolojisinin belirlenmesinde yabancı kaynakların etkisinde kalınmıştır. Bu sebeple bu alandaki terimlerin tam Türkçe karşılıkları bulunmamaktadır. Örneğin İngilizce yayınlarda "*çift konik çanaklı lüle*", "*bikonikal bowl pipe*" olarak geçmesine karşın biz bu ifadenin akılda canlanmayışından dolayı, proto-historyacılar tarafından çift konik anlamına gelen "*karinalı çanaklı lüle*" ifadesini kullanmayı uygun gördük.

Kazılar dışında lüle konusunda görsel bilgi edinmemizi sağlayan materyaller arasında minyatür, gravür ve resimler önemli belgeler olarak öne çıkmaktadır. Minyatür (Foto. 4), resim ve gravürlerde lüle objesi, başta sultanlar olmak üzere meddahların,

[184] J. W. Hayes, "Excavations on Saraçhane …", pp.391–395.
[185] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes ..", p.270-271.

atlıların, seyyar satıcıların vb. kişilerin ellerinde resmedilmiştir. 17. yüzyılın ikinci yarısından sonra ve 18. yüzyılda üst sınıfı ait kişiler arasında ressamlara ellerindeki lüleleriyle poz vererek yağlı boya resimler yaptırmak moda haline gelmiştir. Kimi zaman hayali tiplere, kimi zamanda çeşitli lüle tiplerine yer verilen bu eserlerde genellikle silindirik çanaklı lüle, disk kaideli lüle ve lale biçimli lüle tipleri resmedilmiştir. Bu tiplerden ise daha çok disk kaideli lüle tipinin tercih edildiği görülmektedir[186].

Foto. 4: 17. yy.-Safavi kadını (E.J. Keall, "One Man's Mede Is Another Man's Persian; One Man's Coconut Is Another Man's Grenade", **Muqarnas,** X: An Annual on Islamic Art and Architecture. M. B. Sevcenko ed. Leiden, 1993, p.280.)

Seramik kâselerin iç yüzeyine lüle içen kadın resmedilmiştir[187]. Bu tasvirde, dönemin en yoğun kullanılan lüle tiplerinden lale çanaklı lüle tipinin, net bir biçimde işlendiği görülmektedir (Foto. 5).

Foto. 5: Kütahya porselen tabak (18. yüzyılın 2. yarısı) (J. Vroom, **a.g.m.**, p.85, Fig. 4.16.)

[186] Ayrıntılı bilgi içi bkz. G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 2-3.
[187] J. Vroom, **a.g.m.**, p.85, Fig. 4.16.

Hasankeyf örneklerini değerlendirirken mümkün olduğu kadar fazla lüle buluntusu görülmeye çalışılmıştır. Sadece yayın bazında kalmayıp yayımlanmamış kazı malzemeleri ve müzelerin depolarında bulunan örnekler de izinler dâhilinde görülmüştür. Ankara Etnografya, İstanbul Belediye, İzmir Etnografya, Manisa Etnografya, Topkapı Sarayı, Türk İslam Eserleri Müzeleri'nin yanı sıra Diyarbakır, Mardin ve Nevşehir Müzeleri'ndeki envanterlik ve etütlük lüle örnekleri incelenmiştir[188]. Bu müzelerin dışında, Güneydoğu Anadolu ve Ege Bölgesi'ndeki çeşitli kazılardaki lüle buluntuları da görülmüştür. Bunlar arasında Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde **Siirt'te Başur Höyük** ve **Çattepe Höyük Kazıları**, Ege Bölgesi'nde **İzmir'de Smyrna Antik Kenti Kazısı** ile **Ayasuluğ Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı**[189], **Afyon'da Amorium Kazısı**, **Manisa Kula'da Süleyman Şah Türbesi Kazısı**[190] ve **Alaşehir'de Kurşunlu Han Kazısı** lüle buluntuları da incelenmiştir. Bu müze ve kazılardaki örneklerin yanı sıra literatüre geçmiş olan Anadolu ve Anadolu dışındaki tüm örnekler, Hasankeyf lüleleri ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir.

Hasankeyf lülelerinin diğer merkezlerin örnekleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmesinin yanı sıra hem lüle dışındaki seramiklerle hamur, astar ve süsleme repertuarı bakımından hem de metal, alçı gibi diğer materyallerle de süsleme özellikleri bakımından karşılaştırılarak incelenmiştir.

Hasankeyf'teki kazılarda stratigrafinin alt üst olmasından dolayı lüle buluntuları diğer eserlerde olduğu gibi tabakalardan karışık olarak gelmektedir. Ortaçağ Türk dönemi kazılarında karşılaştığımız stratigrafi sorunu burada da bulunmaktadır. Bu yüzden lülelerin tarihlendirilmesinde ne yazık ki tabakadan yararlanılamamaktadır.

Kullanıldığı dönem zarfında Hasankeyf lülelerinin belirli bir tip ve süsleme sürekliliği gösterip göstermediği konusu üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

---

[188] Birçok müzeye lüleleri incelemek için başvuruda bulunulmasına karşın sınırlı sayıdaki müzeden başvurularımıza olumlu yanıt alınabilmiştir.

[189] Yard. Doç. Dr. M. Büyükkolancı tarafından yürütülen Ayasuluğ Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı'nda yoğun olarak 2007–2010 yılındaki ele geçen lüleleri inceleme fırsatı bulduk. 2010 yılındaki kazıda lüle buluntularının yoğun olarak bulunduğu Kale'deki Batı Sarnıç 1 kazı çalışmalarında da lüle uzmanı olarak görev aldım. Bu buluntularla ilgili yayına yönelik çalışmalarımız devam etmektedir.

[190] Yard. Doç. Dr. R. Bozer tarafından 2010 yılında yürütülen Kula Süleyman Şah Türbesi Kazısı'nda ele geçirilen lüle buluntuları ile ilgili yayına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Hasankeyf örneğinden yola çıkarak bölgelere ait özellikler var mıdır? Örnekleri oluşturan hamur ve astar renginin diğer bölgelerde görülüp görülmediğine ilişkin sorunlar üzerinde durulmuştur.

Çalışmamız; Giriş, Hasankeyf'in Tarihçesi, Hasankeyf Kazısı'nda Bulunan Lülelerin Değerlenlendirilmesi, Sonuç ve Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntuları olmak üzere beş ana başlıktan oluşmaktadır.

1. bölüm olan Girişte, konunun niteliği, amacı ve sınırları belirlenerek ilgili yayınlardan bahsedilmiş ve çalışma yöntemi üzerinde durulmuştur. Bu bölgede lülelerde içilen bitkilerle ilgili mevcut bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Daha önce yüksek lisans tezimizde "Dumanlı Bitkilerin Tarihçesi" başlığı altında "Afyonun Tarihçesi" ve "Tütünün Tarihçesi" ayrıntılı olarak ele alınmıştı. Burada bu konuların kapsamlı olarak incelenmesinden dolayı bu çalışmada tekrardan ele alınması, bu konudaki bilgilerin tekrarından öteye gitmeyeceğinden dolayı burada bu bölümlere kısaca birkaç paragrafta yer verilmiştir[191].

2. bölümde, Hasankeyf'in tarihi, kısaca ele alınmıştır.

3. Bölüm olan Hasankeyf Kazısı'nda Bulunan Lülelerin Değerlenlendirilmesinde ise katalog bölümünden çıkan veriler doğrultusunda üretim, tip, malzeme, süsleme teknikleri ve türleri, atölye ve usta sorunu ile tarihlendirme sorunu olmak üzere altı başlıkta değerlendirilen lülelerin hem Hasankeyf'in yerel üretimi olan seramiklerle, hem de diğer merkezlerdeki lüle, seramik metal, alçı, taş vb. malzemelerle çeşitli yönlerden ele alınarak karşılaştırılması yapılmıştır.

4. Bölüm olan Sonuçta ise Hasankeyf lülelerinin genel özellikleri açıklanarak elde edilen sonuçlar ortaya konmuştur.

5. bölüm, çalışmanın esasını oluşturan kataloğunda yer aldığı bölümdür. 1986–2009 yılları arasında kazı yapılan yıllarda toplam 750 lüle ve lüle parçası ele geçirilmiştir. Bunlardan 288 örneğin tek tek ayrıntılarıyla kataloğu yapılmıştır. Örnekler seçilirken tezin mahiyetine katkı yapmayacak örnekler katalog dışında bırakılmış, tezin kapsamına alınmış olan örneklerin ise incelenen lülelerin tüm özelliklerini taşımasına dikkat edilmiştir. Örneklerin seçiminde azami gayret gösterilmiştir. Farklı hamur ve

[191] Ayrıntılı bilgi için bkz. G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 17–42.

astar yapısı, süslemenin değişik veya aynı süslemenin farklı yerlerde kullanıldığı örneklerde kataloğa dâhil edilmiştir. Birebir benzer örneklerine yer verilmemiştir.

Katalogda, lüleler tiplerine göre gruplandırılmıştır. Böylelikle tipin gelişiminin daha kolay algılanması ve tarihlendirmeye katkı sağlaması amaçlanmıştır. Örnekler süsleme, tip ve tekniklerine göre tasnif edilmiş ve bu başlıklar altında incelenerek açıklanmıştır. İncelenen bütün lüle parçalarına tek tek katalog numarası verilmiştir.

Mümkün olduğu kadar lüleler ana hatları ile belli tipler altında toplamaya çalışılmıştır. Kırık eserlerin, çizimleri de veriler doğrultusunda kesik çizgilerle tamamlanmaya çalışılarak eserlerin genel hatlarının ortaya çıkması amaçlanmıştır.

Her bir lülenin tanıtımında genel olarak şu sıra izlenmiştir: Katalog no, foto no, çizim no, kazı envanter no, buluntu tarihi, bulunduğu yer, ölçüleri (uzunluk, yükseklik, duman yolu ağız çapı), hamur rengi, astar rengi, firnis rengi, süsleme tekniği, süsleme türü, mühür, tanım, fotoğraf, çizim.

Lüle parçalarındaki teknik özelliklerinin anlaşılabilmesi için hamur ve pişirim özellikleri incelenerek hamur renklerinin tanımlanmasında Munsell Soil Color Charts (Munsell Toprak Renk Çizelgeleri) kullanılmıştır.

Lülenin üzerindeki süslemenin net olarak belli olduğu yüzden eserin fotoğrafı çekilmiş ve çizimi yapılmıştır.

Hasankeyf'te tarihi şehir üzerindeki modern yaşamın Ortaçağa ait kazı alanını tahrip etmesi sebebiyle, diğer buluntularda olduğu gibi, lülelerin de geldiği seviyeler kayıt altına alınarak bu kadar yoğun olan malzemenin tabakaya bağlı olarak değerlendirilmesi yapılamamaktadır. Bu yüzden diğer buluntularda olduğu gibi, lüleler de belli bir konsepte bağlı olmadan hemen her seviyeden Artuklu, Selçuklu veya Osmanlı dönemi eserleriyle birlikte gelmektedir. Durum böyle olunca da tarihlendirme tabakaya göre yapılamamaktadır. Bu yüzden lüleler, sadece tarihi bilinen örnekler doğrultusunda ve bazı unsurlarına göre tarihlendirilmeye çalışılmıştır.

Örneklerin tanıtımının gerçekleştirildiği katalog bölümünde konunun daha iyi takip edilebilmesi için lülelerin fotoğraf ve çizimlerine de yer verilmiştir.

2. HASANKEYF'İN TARİHÇESİ

Hasankeyf ve çevresi, derin kanyonlar ve mağaralarla, sığınmaya müsait coğrafyası ile Prehistorik zamanlardan beri yerleşim yeri olarak kullanılmıştır[192].

Hasankeyf isminin kökeni Aramice "Kipani" (Kaya) kelimesinden gelmektedir. Bu kelimenin Roma Çağı Grekçesi'nde "Kefa", "Cepha", "Siphos" biçimlerine dönüştüğü kabul edilmektedir. Roma dönemindeki bu kullanımlardan sonra yazılı kaynaklarda "Hasankeyf"'ismi yer almaya başlamıştır[193].

Hasankeyf, Roma'nın İran'a karşı son üslerinden biri olmuş; M.S. 4. yüzyılda Roma ve Sasani devletleri arasındaki çekişmelere neden olmuştur[194].

Doğu dünyasının en eski bağımsız kilise teşkilatlarından biri, burada oluşturulmuş ve varlığını Antik Çağ'ın sonları ve Erken Ortaçağ sırasında (M.S. 4.-6. yy. dolaylarında) sürdürmüştür. Bölgedeki Süryani kültürü ve cemaatinin merkezi oluşum yeri, Hasankeyf olmuştur. Miladi 451'de Khalkedon (Kadıköy) Konsili'nde, "Cepha", Süryani Piskoposluğu'nun merkezi olarak Hasankeyf tescil edilmiştir[195].

7. yüzyılda Hasankeyf'in de içinde bulunduğu El-Cezire bölgesi İslam orduları tarafından ele geçirilmiştir. Ancak bölgedeki Hıristiyan nüfusu varlığını korumuştur[196].

Hasankeyf, 8. yüzyıldan itibaren İslam kenti modeline dönüşmeye başlamıştır. Bu dönemde "Kayfa" olarak nitelendirilmiş, zamanla "Kaya Kalesi" anlamındaki "Hasın-Kayf" veya "Hısn-Kayfa" denilmiştir[197].

Abbasiler döneminde, 10. yüzyılda Hamdaniler, 11. yüzyılda Mervaniler bu bölgede egemenliklerini sürdürmüşlerdir. Daha önceden bu bölgeye gelmiş olan Selçuklular, 1071'den sonra adım adım Anadolu'yu ele geçirmişlerdir. Güneydoğu Anadolu'da Mervani hâkimiyeti de 1090 yıllarında sona ermiştir. Bu dönemde Sultan Süleyman ve Koç Camileri ile çevresindeki külliye, cami, medrese, han, konut, sokak, meydan ve dükkân topluluklarıyla Aşağı Şehir'in merkezi ortaya çıkarılmıştır[198].

---

[192] M. O. Arık, **Hasankeyf**.., s.13; M.O Arık, "Kültürümüzün Temel …", s.17.
[193] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.6; M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777.
[194] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.6; M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777.
[195] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.11; M.O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777; M. Çeken, "Anadolu'da bir Seramik Üretim Merkezi…", s. 470.
[196] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.12; M. Çeken, "Anadolu'da bir Seramik Üretim Merkezi…", s.470.
[197] M.O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777.
[198] M. Çeken,**a.g.t.**, s.11; M. Çeken, "Anadolu'da bir Seramik Üretim Merkezi…", s.470.

11. yüzyıl sonlarında Sultan Berkyaruk'un izni ile Selçuklulara bağlı Artuklular bölgeyi fethetmiş, Artukluların Hısn-ı Keyfa Artukluları kolu, bölgede egemen olmuştur. Hasankeyf, Artuklular'ın 1183'e kadar başkentliğini yapmış, bu tarihten itibaren Diyarbakır başkent olmuştur. Bu dönemde "Hasankeyf" adının kullanımı gündeme gelmiştir[199]. 1108'de kardeşi İbrahim'in ardından tahta oturan Davud, Hısn-ı Keyfa topraklarını oldukça genişletmiştir. Bu dönemde Dicle nehri üzerinde büyük ayaklara oturan Hasankeyf Köprüsü (1150–1160) yapılmıştır[200]. 12. yüzyılın başından 1238'e kadar Hasankeyf, ilim, kültür ve sanat alanında çok ilerlemiş ve altın çağını yaşamıştır. Sultan Davud'tan sonra tahta çıkan oğlu Fahrettin Karaaslan, 23 yıl boyunca bölgede hükümdarlık sürmüştür.

1236'da Salahattin Eyyübi'nin soyundan gelen bir grup tarafından Hasankeyf'te, "Hasankeyf Eyyübileri" olarak anılan bir devlet kurulmuştur[201]. Eyyübi hükümdarı, el-Kamil, Amid ve Hisnü'l Keyfa'yı Artuklulardan alarak oğlu es-Salih'in yönetimine vermiştir[202]. Moğol hükümdarı Hülagü'nün emriyle oğlu Yeşmut, 1260 yılında Diyarbakır bölgesine giderek Hısn-ı Keyfa'nın da içinde bulunduğu bölgeyi ele geçirmiştir. Ancak Hasankeyf Eyyübileri Devleti, Moğollara bağlı kalmak şartıyla buranın yönetimine dokunulmamıştır. Hasankeyf, Eyyübi hükümdarlarından Melik Salih'in döneminde (1326–1335) düzelmeye başlamış ve daha sonra en parlak dönemin yaşanacağı Sultan Süleyman döneminde (1378–1432) ivme kazanmıştır[203].

Akkoyunlular da 1461–1482 arasında şehre hâkim olmuşlardır. Bu dönemde Sultan Hasan Bahadır Han'ın oğlu Zeynel Bey için 16. yüzyılın 2. yarısında türbe inşa edilmiştir[204].

Osmanlı hâkimiyetine kadar Hasankeyf, Karakoyunlu ve Mardin Beyleri arasında süren çekişmelerde sık sık el değiştirmiştir. 14. yüzyılın son çeyreğinde Hısn-ı Keyfa hükümdarları, Cezire ve Bitlis hâkimi olan Karakoyunlu hanedanlığına bağlı kalmıştır[205].

---

[199] M.O. Arık, **a.g.e.**, s.14; M. Çeken, **a.g.t**., s.11; M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777.
[200] H. Yurttaş, **a.g.t**., s.16-20; M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777; M. Çeken, **a.g.t.**,s.11.
[201] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.24; M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777.
[202] C. Cahen, **Osmanlılardan Önce Anadolu**, 3.Baskı, İstanbul, 2008, s. 85.
[203] **A.e.**, s. 85.
[204] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s. 31; Ş. Yetkin, **Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, İstanbul, 1972, s. 140–141.
[205] H. Yurttaş, **a.g.t.**,, s. 29.

16. yüzyılın ilk çeyreğinde Sultan II. Bayazıt ve I. Selim zamanında, bölgedeki Osmanlı egemenliği kesinleşmişlerdir[206]. Hasankeyf, Osmanlı devlet sistemi içinde Diyarbekir Beylerbeyliği'ne bağlı kaza ve sancak merkezi olarak idare edilmiştir[207].

17. yüzyıldan itibaren, köprünün de yıkılması sebebiyle Hasankeyf'in stratejik önemini yitirdiği ve ekonomik açıdan da sönükleştiği bilinmektedir. Bu yüzyıldan sonra, Hasankeyf'ten geçen tarihi ticaret yolunun değişmesi, bu şehri önemli ölçüde etkilemiş, şehir 1867 yılından sonra Midyat'a bağlı bir nahiye konumuna dönüşmüştür. 18. ve 19. yüzyıllardaki devlet salnamelerinde ismi yer alan Hasankeyf'in bu dönemden sonra Osmanlı kayıtlarında isminden hiç söz edilmemesi önemini yitirişinin kanıtıdır[208].

Hasankeyf, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında bir nahiye olup halk kaledeki mağaralarda yaşamıştır. Aşağı şehirde çarşı niteliğinde dükkânlar ve eski şehir harabeleri bulunmaktadır. 1964 yılında Batman'ı Mardin'e bağlayan karayolunun buradan geçmesi sebebiyle, bugün de kullanılan modern köprü yapılmıştır. Ancak köprünün yapımı sırasında, hazine bulmak amacıyla yol güzergâhının eski Hasankeyf şehir dokusunun içinden geçirilmesi, şehirde tahribata neden olmuştur. Ayrıca kaledeki mağaralarda yaşayan halkın, 1974 yılında aşağı şehre indirilmesi ile birlikte konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Halkın şehir harabeleri üzerine konutlar inşa etmesine izin verilmesi de ikinci bir tahribata sebep olmuştur. Böylece eski şehir kalıntıları üzerinde gelişen yaşantı, şehrin Ortaçağ karakterinin bozulmasını da beraberinde getirmiştir[209].

1980'lerde Hasankeyf, 1. derecede korunması gerekli arkeolojik sit ilan edilmiştir[210]. Ancak yine 1980'lerde gündeme gelen "Ilısu Barajı Projesi", Hasankeyf'in de içinde bulunduğu geniş bir bölgenin sular altında kalması sorununu ortaya çıkarmıştır[211].

1985'te M. O. Arık'ın kazı başkanlığında, M. Ahunbay ve R. Arık'ın heyet üyeliğinde Hasankeyf kazı ve araştırma alanı içinde var olan, tüm sanat ve tarih

[206] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.33, M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777.
[207] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.33.
[208] M. Çeken, **a.g.t.**, s.13.
[209] **A.t.**, s. 13-14.
[210] M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma ..", s.777.
[211] M. Çeken, **a.g.t.**, s.14.

değerlerini ortaya çıkarmak, bu verileri modern yöntemlerle sağlamlaştırıp korumak ve kurtarmak hedeflenerek kazılara başlanmıştır[212].

Hasankeyf, Mardin ili sınırları içindeki bir bucak iken 1990 yılında Batman'a bağlı ilçe olmuştur[213].

1992–1998 yılında terör nedeniyle kazı çalışmaları askıya alınmıştır. 1998 yılından itibaren çalışmalar, kaldığı yerden devam etmiştir[214].

2004 yılında Hasankeyf kazısı başkanlığına A. Uluçam getirilmiştir. Halen devam eden kazı çalışmalarında, bu önemli kültür mirasının belgelenmesi ve korunması konusunda çalışmalar sürmektedir.

[212] M. O. Arık, "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma …", s.777.
[213] H. Yurttaş, **a.g.t.**, s.1.
[214] **A.m**., s.779.

3. HASANKEYF KAZISI'NDA BULUNAN LÜLELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1 ÜRETİM

Osmanlı lüleleri, tütünün konulduğu çanak ve duman yolundan oluşmakta olup, çubuk ve ağızlıkla birlikte kullanılmıştır. Üç parçadan oluşan doğulu tarzdaki lülelerin her bir parçasının üretimi ayrı birer sektör haline gelmiştir. Lüle üretiminin yapıldığı İstanbul'daki *Lüleci Hendek Arasta Sokağı* ve çubukların üretiminin yapıldığı Edirne'deki *Çubukçular Sokağı* özel sokaklar olarak kurulmuştur. Lüleler, kil, metal, taş, lületaşı vb. çeşitli malzemelerden üretilmiştir. Çubuklar, özel olarak yetiştirilen kiraz, yasemin, badem gibi ağaçlardan yapılmıştır. İmame denilen ağızlıklar, kemik, fildişi veya kehribardan imal edilmiştir[215].

Lüle üretimi için en uygun yer olarak lüle satışının da yapıldığı dükkânların zemin katı seçilmiştir[216]. Bu atölyelerde lüleler, kalıp yapımı ve çark yapımı olmak üzere iki teknikte üretilmiştir. Kalıp yapımı tekniğinde öncelikle lülecilerin hazırladığı "ahşaptan yapılmış model kalıp", kalıpçılar tarafından kurşun kalıp haline getirilmiştir[217].

Maden oksitleri bakımından özel bileşime sahip olan kırmızı toprağın elde edilmesinin sonra dükkânların bodrumlarında açılan çukurlarda, mercan kırmızı renkteki hamur, yoğrularak sakız kıvamına getirilirdi[218]. "Lüle hamuru" genellikle, suyun içinde yumuşatıldıktan sonra suyu süzülürdü. Deri sertliği denilen kıvama getirilen hamur, ayakla ezilmesinin ardından 20 kg.'lık parçalara ayrılırdı. Üzeri örtülerek çukurlarda dinlendirilen hamur[219] tekrar ayakla yoğrulur ve ardından torbalara konularak tokmakla dövülürdü. Her lüle için gerekli olan ağırlıktaki parçalara ayrılan hamur, avuç içerisinde yoğrularak içinde bulunan hava çıkarılırdı. Bu parçalar, kalıba yapışmayacak kıvama geldiğinde kurşundan yapılan kalıba yerleştirirdi[220]. Lüleci, şekillendirme kıvamındaki hamuru, kurşun kalıp içerisine el presinin yardımıyla basardı. Presleme tezgâhı, ahşap zemin üzerine monte edilmiş olup, pres koluna

---

[215] E. Bakla **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımındaki**…, s. 112, 177-178.
[216] **A.e.**, s. 177.
[217] E. Bakla, **Tophane**…, s.62; U. Göktaş, **a.g.m.**, s. 231; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 66.
[218] S. Y. Ataman, **Türk İstanbul**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı yayınları, İstanbul, 1997, s.169–170.
[219] E. Bakla, **Tophane**..., s.62; H. Taşçı, **a.g.m.**, s.150; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 66.
[220] E. Bakla, **Tophane**..., s.62; B. Evren, **a.g.e.**, s.190; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 66.

bağlanan ıstampa denilen özel baskı koluyla aşağı doğru preslenirdi. Ahşaptan yapılan ıstampa, lülenin çanağına uygun olarak hazırlanırdı[221]. Kalıba, yağ sürüldükten sonra lüleye yetecek kadar hamur kalıba yerleştirilir, bu sırada lülenin duman yolu, tahta takozla kapatılırdı. Istampa ile kalıptaki hamur bastırılırdı. Fazla hamur, ağızdan bir bıçak ya da rötuş aletiyle dışarı atılırdı. Presleme, birkaç kez tekrarlanırdı. Takoz, çıkarıldıktan sonra ahşap kalemlerle duman yolu ağzından çanağa doğru yavaşça açılır, çanağa 2–3 mm. kalana kadar bu işlem devam ettirilirdi. Bir şiş yardımıyla duman yolundan çanağa doğru delik açılırdı. Daha sonra kalıptan çıkarılan hamur, tekrar dinlendirilirdi. Kalıbın ara izi veya bozuk çıkan kısımları, lülenin mengeneye takılarak düzeltilmesiyle giderilirdi[222].

Çark yapımı lüleler ise çömlekçi çarkında çanak ve duman yolu parçalarına ayrı ayrı şekil verilerek, bunların hamur nemliyken birleştirilmesiyle elde edilmiştir[223].

Kalıp yapımı, genellikle İstanbul örneklerinde yoğun olarak karşımıza çıkmakla birlikte ilk kez ne zaman kullanılmaya başlandığı bilinmemektedir. Çark yapımıyla üretilen lülelere ise lüleciliğin gelişinden daha geç bir tarihte başlanmış olmalıdır. 18. yüzyıl ortasından 19. yüzyıla kadarki dönemde İstanbul'da lüle üretiminde çark yapımı üretim giderek yaygınlaşmıştır[224]. Bununla birlikte İstanbul dışındaki merkezlerde de yoğun olarak çark yapımı ile üretilmiş örneklerle karşılaşılmaktadır[225]. Günümüzde yoğun lüle buluntusuna sahip kazılarda da kalıplara nadir rastlamamız bu durumu doğrular niteliktedir[226]. Kalıp yapımı, çark yapımına göre daha zahmetli bir yöntemdir. Kalıp yapımı tekniğinde öncelikle istenen tipteki lüleye göre metal kalıbın hazırlanması gerekmektedir. Çark yapımında ise kalıp olmadan çömlekçi çarkında istenen tipte lüleler hızlı bir biçimde üretilebilmiştir.

Hasankeyf lülelerindeki üretimin, kalıp yapımı mı yoksa çark yapımı mı olduğunu tespit etmek için örnekler ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Ancak üç lülede kalıp yapımı olduğunu gösteren izler tespit edilmiştir (Kat. No: 10–11, 72). Ancak çoğunun

---

[221] E. Bakla, **Tophane**..., s.62; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 67; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımındaki**…, s. 145-146.
[222] E. Bakla, **Tophane**…, s.62; B. Evren, **a.g.e.**, s.189.
[223] Çark yapımı tekniği ile yapılmış örneklere Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı lüle buluntuları arasında rastlanmıştır.
[224] B.V.D. Lingen, **a.g.m.**, p.134.
[225] **A.m.**, p.134.
[226] A. Cengiz, **a.g.t.**, Foto.76, 76a

hangi teknikte üretildiğini anlamak güçtür. Büyük çoğunluğunun gösterdiği ikinci sınıf işçilik, bunların daha çok çark yapımı olabileceğini düşündürmektedir.

Kalıp yapımı veya çark yapımı tekniklerinde üretilen klasik Osmanlı lüleleri, özel olarak hazırlanan hamurlarının yanı sıra son derece parlak astar tabakasıyla kaplanmıştır[227]. Bu işlem için sıvı halde kilden ibaret olan astar lüle üzerine sürülebildiği gibi astar dolu kaba, lülenin batırılması yöntemleri kullanılmıştır. Astar pişirildiği zaman içindeki demir oksit oranına göre lüle, beyaz veya kırmızı bir renk alırdı. Koyu kırmızı ton veren Van'dan getirilen "Gülbahar" adı verilen kille İstanbul lüle ustalarının istediği tonda lüleler üretilmiştir[228]. Böylece düzgün bir yüzey elde edilmiş ve süslemeye uygun satıh oluşturulmuştur.

İnce kumun yüksek ısıda eriyik haline dönüşmesiyle elde edilen sıra, boraks, soda gibi metal oksitler katılarak çeşitli renklerin oluşması sağlanmıştır[229]. Bazı lülelerin hem iç hem de dış yüzeyi sırla kaplanmıştır. Sır, lülelere pek uygulanmamakla birlikte sırın şeffaf, yeşil ve sarı renkteki örnekleriyle karşılaşılmıştır[230]. Ancak Hasankeyf lülelerinde sıra rastlanmamaktadır.

Kilin astarlanmasından sonra hamur, tam kurumadan astarlı lüle yüzeyine çok sert olan şimşir kalemlerle desenler yapılmıştır. Desenin dişisinin oyulduğu bu kalemlerle astarlı çamurun üzerine bastırılarak desen elde edilmiştir[231]. Bu yöntem, baskı ve rulet baskı tekniği için uygulanmıştır. Ayrıca rulet baskı, kazıma ya da kakma tekniklerinde bitkisel, geometrik, figürlü veya yazıdan oluşan süslemelere yer verilmiştir[232]. Süslemenin yanı sıra bazen de usta mührü basılmıştır[233]. Bu işlemlerin ardından lüleler fırınlanmıştır[234].

---

[227] E. Bakla, **a.g.m.**, s.4.

[228] E. Bakla, **Tophane**...., s.63; H. Taşçı, **a.g.m.**, s.150; R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.153; B. Evren, **a.g.e.**, s.189-191.

[229] A. T. Ökse, **Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri**, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1993, s. 27.

[230] Çok nadir görülen bu sırlı örnekler, R. Robinson'a göre Avrupa'da üretilmiştir. Alaşehir Kazısı lüle buluntuları arasında da yoğun olarak şeffaf yeşil sırlı lüle buluntularına rastlanmaktadır. R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.164. ve E. Karaca, **a.g.t.**, s. 62-63, Kat. No: 61–67.

[231] E. Bakla, **Tophane**…, s.63; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 68.

[232] İstanbul Şehir Müzesi'ndeki eserler arasında lüle ustalarının lüle yapımı için kullandığı çeşitli araç ve gereçlerin bulunması, bu el sanatının yapımında kullanılan malzemeleri görmemiz açısından önemlidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Taşçı, **a.g.m.**, s.150; R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.157; B. Evren, **a g e.**, s.189.

[233] H. Taşçı, **a.g.m.**, s.150.

[234] H. Taşçı, **a.g.m.**, s.150; R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.157; B. Evren, **a.g.e.**, s.189.

Lüleler, üzeri kubbe ile örtülü küçük boyutlardaki özel fırınlarda pişirilmiştir[235]. Fırınlar, E. Bakla'nın belirttiğine göre atölyeye ait bahçe var ise bu alanda veya dışarıya bir baca ile açılmak koşuluyla atölye içerisinde inşa edilmiştir. İki bölümden oluşan fırınlarda altta odunun yakıldığı cehennemlik bölümü, üstte ise lülelerin pişirildiği esas bölüm bulunurdu[236]. Yüzlerce lüle fırına yerleştirildikten sonra fırının ağzı iyice kapatılırdı[237]. Fırının hemen ısınıp lülelerin çatlamasını engellemek amacıyla fırın yavaş yanan reçine çam odunlarıyla yakılırdı. Fırının ısısı 800–850° geldiğinde lüle pişmiş olurdu. Bu aşamada istenilen renkte lüleler üretmek için farklı yöntemler uygulanırdı. Pişirilen lülelerin kırmızı renge dönüşmesi istendiğinde fırına odun atımı durdurularak gözetleme deliği açılıp oksijenin içeri girmesi sağlanırdı. Siyah renkli lüleler, elde edilmek istendiğinde ise fırın ısısı yaklaşık 800° civarındayken gözetleme deliğinden içeri nemli talaş veya saman atılarak içerideki redükleyici bir atmosfer oluşturularak hem hamur hem de astarın siyah renk alması sağlanırdı. Isı istenilen sıcaklığa ulaştıktan sonra baca açılarak hamurun oksijenle temas etmesi ile lülenin kırmızı renk alması beklenirdi; ancak astar tabakası bunu engelleyerek lülenin siyah renkte kalmasını sağlardı[238]. Bu yöntemin yanısıra siyah renkte lüle elde etmek için lüle, gri veya siyah renkte astarla da boyanabilirdi. Fırınlama işleminin ardından lüle, tekrar astarlanır ve keçe bezle parlatılır, isteğe bağlı olarak altın varaklarla süslenip altın yaldızın pişeceği kadar az ısıda fırınlanır ve tekrar keçe ile parlatılırdı. Bütün bu işlemlerin ardından lüleler, üst kattaki dükkânda satışa sunulurdu[239].

İstanbul'un özellikle Bahçekapı, Eyüp, Galata, Tahtakale, Karagümrük, Tophane gibi birçok semtinde üretim yapılmasına karşın; lülecilik bu merkezlerden en görkemli devrini Tophane'de yaşamıştır. Bundan dolayı Osmanlı tütün lüleleri, "*Tophane lüleleri*" adıyla anılmıştır. Ayrıca en kaliteli ve en yoğun örneklerinin İstanbul'un Tophane semtinde yapılması, bu el sanatının adının üretimin yapıldığı sokağa "Lüleci

[235] B. Evren, **a g e.**, s.190; E. Bakla, **a.g.e.**, s.63.
[236] H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.12; E. Bakla, **Tophane**..., s.63; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımındaki**…, s. 127-128.
[237] E. Bakla, **Tophane**..., s.61.
[238] H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.12; E. Bakla, **Tophane**..., s.63; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımındaki**…, s. 150; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 69
[239] H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.12-13.

Hendek Sokağı" isminin verilmesinde etkili olmuştur[240]. İstanbul'un yanı sıra Lüleburgaz da önemli bir üretim merkezidir. Adını bu el sanatından alan merkezde, 17. yüzyılda birçok lüle atölyesi faaliyet göstermiştir[241]. Edirne'de yoğun olarak lüle üretiminin yapıldığı bilinmektedir[242]. Ayrıca Diyarbakır'da da lüle üretiminin yapıldığına dair bilgiler bulunmaktadır. 1815'te Diyarbakır'ı ziyaret etmiş olan J. S. Buckingam, buradaki üretime ilişkin istatistikî bilgiler vermektedir: "*…her renkten pipolar, altın ve gümüş tabakalar yaparlar. 1500 tezgâh şal üretimi, 500 tezgâh pamuk basıcısı, 300 deri imalatçısı, 100 demirci ve* ***50 pipo (ağızlık) yapımcısı vardır****…*"[243]. Bu bilgilerin yanı sıra Diyarbakır'da Küçükzade Kozmo Efendi ve Vemban Ağa'ya ait lüle atölyelerinin bulunduğu bilinmektedir[244].

Saraya ve halka yönelik olmak üzere iki kesim için üretim yapılmıştır. Başta İstanbul olmak üzere Edirne'de de halkın yanı sıra Saray için de üretim yapılmıştır. İstanbul Tophane'de üretilen lüleler ile diğer merkezlerde üretilen örnekler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Kalite ve işçilik bakımından Tophane lülelerinin önde olduğu görülmektedir. Ancak kolay kırılan malzemeden yapılması sebebiyle halkın yarım ya da bir düzine alabilmesi için ustalar tarafından sürümden ve zamandan kazanmak amacıyla halka yönelik düşük kalitede lüleler yoğun olarak üretilmiştir. Bu tipteki lüleler, İstanbul'un yanı sıra İmparatorluğun çeşitli yerlerinde imal edilmiştir[245]. Bunlar, Saray için üretilen örnekler kadar özenli bir işçilik göstermemekle birlikte ikinci kalite üretimin özelliklerini sergilemektedirler. İstanbul Eyüp'te üretilen lüleler, kalite bakımından düşük olmakla birlikte halka yöneliktir. "Eyüp işi" ile "Tophane işi" lüleler karşılaştırılmış, Tophane lülelerinin daha kaliteli olduğu anlaşılmıştır[246]. Hasankeyf lülelerinin tümü halk tipi lülelerin genel özelliklerini taşımaktadır. Hasankeyf örneklerinin gerek hamur ve astarları gerekse süslemeleri bakımından Tophane'de Saray için üretilen örneklerle yarışacak niteliklere sahip olmadığı tespit edilmiştir.

---

[240] Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.12; H. Taşçı, **a.g.m.**, s.148.-150; E. Bakla, **a.g.m.**, s.5; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 50; F. Yenişehirlioğlu, **a.g.m.**, s.332, 335, 338.
[241] E. Bakla, **Tophane…**, s.61.
[242] Ayrıntılı bilgi için bkz. G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı 2001 Yılı Kazı Buluntuları...", s.299.
[243] İ. Yılmazçelik, J. S. Buckingam'dan bu bilgiyi nakletmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Yılmazçelik, **XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790–1840)**, TTK. 1995, Ankara, s. 94, 312.
[244] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 100**.**
[245] Ayrıntılı bilgi için bkz. E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 130-142; G. Cantay, "Edirne Yeni Saray Kazısı (1999–2000)…", s.150.
[246] F. Yenişehirlioğlu, **a.g.m.**, s. 332, 335.

Hasankeyf'te 12. ile 14. yüzyıl arasında seramik üretiminin yapıldığını fırınlar (Foto. 6), cüruf atıkları, üçayaklar, diskler, plakalar, kalıplar ve hatalı seramikler ortaya koymuştur[247]. Bu verilerle birlikte yoğun ölçüde fırın alanlarından seramikler de ele geçmiştir. Hasankeyf, bu yüzyıllarda önemli bir seramik üretim merkezi olmuş, sırsız seramiklerin yanı sıra sırlı seramik üretimi teknolojisine de ulaşmıştır[248].

Foto. 6: Hasankeyf Seramik Fırınları alanının kazı sonrası koruma önlemlerinin alınmasından sonraki durumu

Hasankeyf'te seramiklerde yerel üretim, 12. ile 14. yüzyıl arasında[249] var olmakla birlikte M. O. Arık, bu üretimin 15. ve 16. yüzyıllarda da devam edebileceği üzerinde durmaktadır[250]. Hasankeyf'te sırlı ve sırsız seramik üretiminin kesintisiz olarak 12. ile 16. yüzyıl arasında devam ediyorsa; üretimin bu yüzyıllardan sonra hemen bittiğini düşünmek yanlış olur. 16. yüzyıldan sonraki dönemde Hasankeyf'te üretimin devam

[247] Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Çeken, **a.g.t.**, s.23-66, 455; M. Çeken, "Hasankeyf Kazısı Seramik Fırınları…", s.245–261.
[248] M. Çeken, **a.g.t.**, s.392, 454.
[249] M. Çeken, **a.g.t.**, s. 23-66, 455; M. Çeken, "Hasankeyf Kazısı Seramik Fırınları…", s.245–261.
[250] M.O. Arık, **a.g.e.**, s.254.

edip etmediği konusunda bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Lülenin Osmanlı topraklarında kullanılmaya başladığı 17. yüzyılın başlarında, burada hâlâ fırınlarda seramik üretiminin devam edip etmediği henüz bilinmemektedir. Hasankeyf'te Büyük Saray'ın yanı sıra fırınlarda ele geçirilen Çin seladonlarını taklit eden seladon kırıklarının, M. O. Arık, 17. ile 18. yüzyıl arasında mı yoksa daha erken bir süreçte mi üretildiği konusunun net olmadığını ifade etmektedir[251]. Seladonlar, Hasankeyf'te 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmişse lülelerle çağdaş olmaktadır.

Yoğun olarak sırlı ve sırsız seramik üretiminin yapıldığı fırınlarında 11 lüleye rastlanmıştır (Foto. 7). Örneklerden sadece biri sağlam olmakla birlikte sekizinin duman yolu parçası ve ikisinin de çanak kısımları mevcuttur. Bu lüleler, hamur ve astar renkleri, tipleri ve duman yolu ağız çaplarının 1. cm. civarında oluşu sebebiyle 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir[252]. Sadece bir örnek, tipi ve büyük boyutları sebebiyle 18. yüzyıla tarihlenebilir[253].

Foto. 7: Seramik Fırınlarında yapılan kazılarda ele geçirilen lüleler

[251] **A.e.**, s.244.
[252] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", pp. 163-164; U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık…", s. 160; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 93-95.
[253] G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 94-95.

Bazı lülelerin aynı kalıptan çıktığı saptanmıştır. Bir grup duman yolunun hamur ve astar yapılarının yanı sıra süsleme bordürlerinin benzer olduğu da tespit edilmiştir. Bu süslemelerin tipe özgü olduğu da gözlenmiştir (Foto. 8 / Kat. No: 205).

Foto. 8: Aynı kalıptan çıkan lülelerden örnekler

Hasankeyf Kazılarında ele geçirilen silindir kalıpların sırsız bazı seramiklerde kullanıldığını M. Çeken tespit etmiştir[254] (Foto. 9–10). Bu kalıpların bazılarında görülen süsleme ile lülelerde görülen süslemeler arasında da benzerliklerin olması bu tür kalıpların lülelerde de kullanılmış olabileceğini akla getirmektedir (Foto. 9–12). Balıksırtı deseni ile iç içe geçmiş baklava desenlerinden oluşan bordürler, lüleler de (Foto. 11) dâhil olmak üzere 14. yüzyıla tarihlenen bazı sırsız seramiklerde görülmektedir[255] (Foto. 12).

Foto. 9–10: Rulet baskı kalıplarından örnekler (M. Çeken, **a.g.t.**, Foto. 68, 70)

Foto. 11: İç içe geçen baklava desenleri ile balık sırtı desenlerinin yer aldığı lüle örneği

Foto. 12: Rulet baskı kalıbı ve kalıbın uygulandığı seramik parçası (M. Çeken, **a.g.t.**, Foto. 72, 115.)

[254] Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Çeken, **a.g.t.**, s. 60-66.
[255] **A.t.**, s. 60-66.

Seramiklerin yanı sıra birkaç örnekte de hatalı üretim görülmektedir. Seramik fırınlarının dışındaki alanlarda ele geçirilen bu hatalı ürünler, sadece üç lülede net olarak tespit edilebilmiştir (Kat. No: 150, 10, 166) (Foto. 13–15). Bu örneklerden birincisinde duman yolunun ağız kenarı fırınlanma aşamasında fazla ısıya maruz kalmış, neredeyse eser, cüruflaşma derecesine varmıştır. Çubuğun bu deforme olmuş olan açıklığa takılması imkânsızdır (Foto. 13 / Kat. No: 150). Lülenin bu durumda kullanıma uygun olmadığı görülmektedir (Kat. No: 150). İkinci örnekte, kalıbın izleri belli olmaktadır (Foto. 14 / Kat. No: 10). Üçüncü örnekte ise duman yolunun uzanışı eğik olmakla birlikte kalıbın izi de duman yolu boyunca belli olmaktadır (Foto. 15 / Kat. No: 166).

Foto. 13–15: Hatalı üretim olduğu tespit edilen lüleler

Hatalı ürünlerin yanı sıra lülelerin büyük çoğunluğunun özensiz işçiliğe sahip olduğu görülmektedir. Lülelerin kaliteli bir işçilik göstermemesinde bunların gündelik kullanıma ve halka yönelik olması etkili olmalıdır.

Hasankeyf'te seramik fırınlarının bulunduğu alanda ele geçirilen lüle parçaları ile bu alanda ele geçirilen diğer seramik parçaları hamur ve astar yapısı bakımından karşılaştırılmıştır. Birçok örnekte lüle ve seramiklerin hamur özellikleri bakımından benzerlikler taşıdığı tespit edilmiştir. Bu durum, lülelerin bu bölgede üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

M. O. Arık, Hasankeyf'teki seramik buluntularının 12. ile 14. yüzyıl arasında Rakka ve Nişabur seramiklerini, 15. yüzyıl İznik'teki "Milet İşi" denen mavi-beyazları, 16. yüzyılda İznik ve Tebriz merkezlerinin klasik üsluplarını ve Çin seramiklerini taklit

ettiğini belirtmektedir[256]. M. Çeken de seramiklerde bu merkezlerin taklit edilmesinin yanı sıra bunların özümsenerek yeni sentezler ortaya konduğunu ifade etmektedir[257]. Seramiklerde ünlü merkezleri taklit eden ve yeni sentezler ortaya koyan Hasankeyf'te, lüle üretimi yapıyorsa bunlarda da taklit çabasının olup olmadığı üzerinde de durulmaya çalışılmıştır. Lüle ile ilgili çalışmaların sınırlı olması ve tüm koleksiyonlardaki lülelerin yeni yeni yayımlanmaya layık görülmesiyle birlikte yayın sayısında az da olsa artış görülmektedir. Ancak sınırlı sayıdaki yayımlanmış lüle buluntuları ile ilgili bilgiler, Hasankeyf örneklerinin taklit olup olmadığı konusunda fikir vermede yetersiz kalmaktadır. Lüle konusunda yapmış olduğumuz çalışmalar, Hasankeyf'teki çoğu lülenin Batı Anadolu'daki merkezlerdeki lülelerden hem tip hem de hamur ve astar özellikleri bakımından farklı olduğunu göstermektedir.

Hasankeyf lüleleri, tek tek incelendiğinde 750 örnekten 560'ının kullanıldığı, 190'ının ise hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir. 190 örneğin kullanılmamış olması yerli üretim ihtimalini akla getirmesine karşın bu varsayımdan yola çıkarak böyle bir hükme varmamız yanlış olur. Bu lülelerin sadece kullanılmak için alınan; ancak hiç kullanılmamış örnekler, olabileceğini de unutmamak gerekir.

Hatalı birkaç lüle, lülelerin hamur yapısının diğer seramik malzeme ile benzerliği ve örneklerin neredeyse ¼'ünün kullanılmamış olması gibi veriler, Hasankeyf'te lüle üretiminin yapıldığına işaret etmekle birlikte yetersizdir. Kesin bir veriye ulaşmadıkça söylemlerimiz varsayımdan öteye gidemeyecektir.

Kaynaklarda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki bazı merkezlerde yerel lüle üretiminin varlığına vey varolabileceğine ilişkin bilgilere rastlanmaktadır. Bu bilgiler, Diyarbakır ve Bitlis merkezleri ile sınırlıdır. Hasankeyf'e en yakın lüle üretim yerinin Diyarbakır olduğu bilinmektedir[258]. Bitlis Kalesi Kazısı'nda da yoğun olarak ele geçirilen lüleler arasında fırınlanmamış üç lüle ele geçirilmiş olup, K. Pektaş bu verilerden yola çıkarak lülelerin Bitlis'te üretilmiş olabileceğini belirtmektedir[259]. Bu üç fırınlanmayan lüle, yerel üretimi işaret etmesine karşın veriler yetersizdir. Hasankeyf, Diyarbakır ve Bitlis'in yanı sıra önemli bir kavşakta yer alan özellikle

[256] M. O. Arık, **a.g.e.**, s.254.
[257] M. Çeken, **a.g.t.**, 457.
[258] Ayrıntılı bilgi için bkz. İ. Yılmazçelik, **a.g.e.**, s. 94, 312; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 100**.**
[259] K. Pektaş, "Bitlis Kalesi Kazısı 2006 …", s. 253.

Suriye, Mezopotamya ve İran ile de etkileşim içerisindedir[260]. İsrail'de lüle üretiminin var olduğuna dair bilgilere rastlanmaktadır. İsrail'de Jerusalem, Jaffa ve Nazareth'te 19. yüzyılda yerel üretim yapan lüle ustalarının, şehrin lüle ihtiyacını karşıladığı düşünülmektedir[261]. Yakın Doğu'da 17. yüzyıldan itibaren kilden yapılmaya başlanan lülelerin üretimi, 1940'lara kadar devam etmiştir[262].

[260] M. Çeken, **a.g.t.**, s. 385; N. Özkul Fındık, **a.g.e.**, s.129.
[261] J. Simpson," Ottoman Pipes from Zir'in…", p. 169.
[262] B. A. Saidel, **a.g.m.**, pp.55–69.

3.2. TİP

Lüleler, etnografik malzeme olması sebebiyle kolaylıkla yerel atölyelerde kalıp yapımı veya çark yapımı yöntemleriyle çeşitli tiplerde üretilmiştir. Mevcut örnekler dâhilinde lüle tipleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak lülelerin, çağdaş dönem tabakalarında ele geçmesi ve lüle tiplerine yenilerinin eklenebilirliği sebebiyle tam olarak lüle tipleri henüz belirlenememiştir.

Lüleler, hamurun rengi ile çanak ve kaidenin formu gibi çeşitli yönlerden ele alınarak gruplandırılmaya çalışılmıştır.

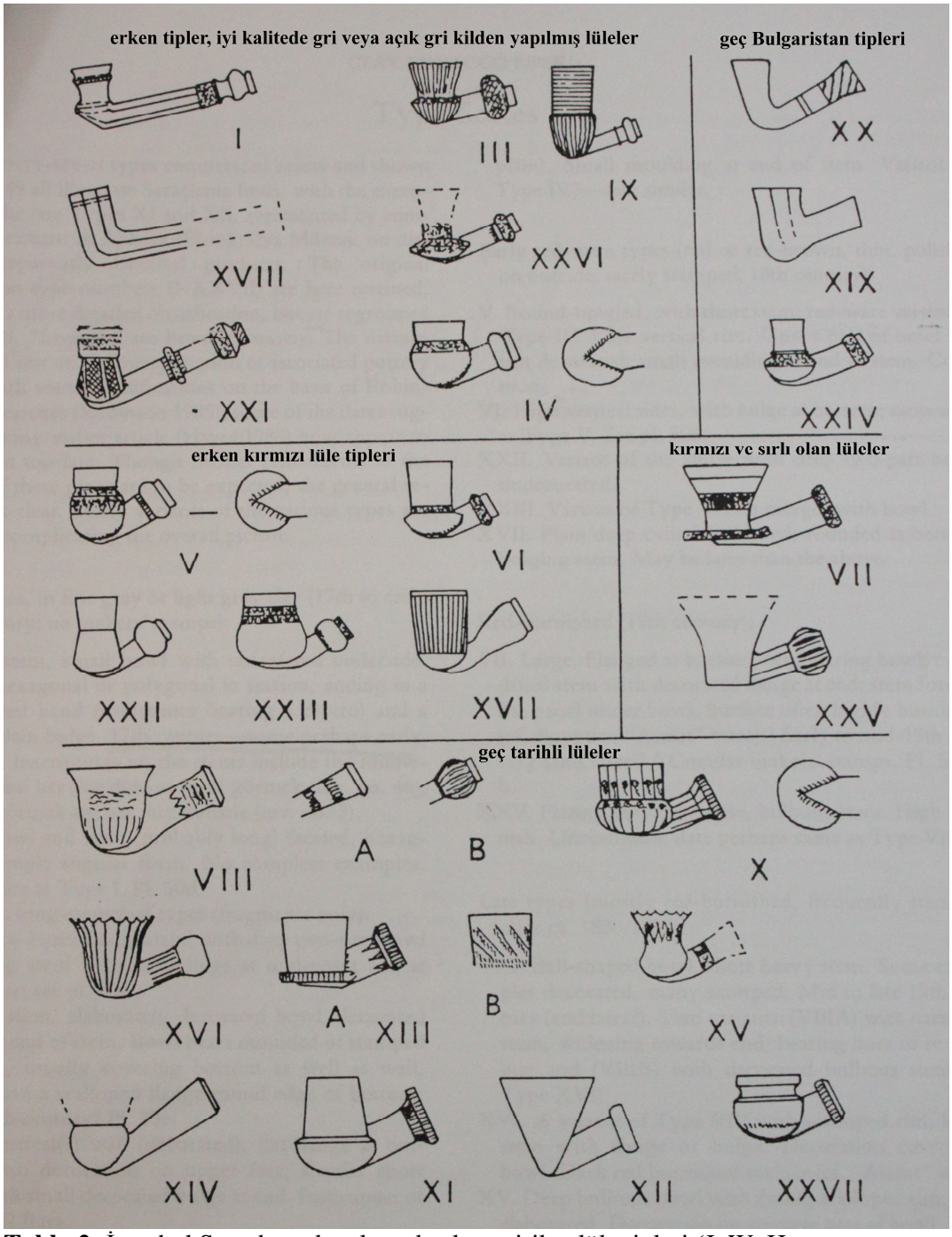
M. Stanaeva, Varna'daki lüleleri, I.Grup (basık yuvarlak çanaklı lüleler), II. Grup (boru şeklindeki çanağı duman yolu ağızda dışa doğru genişleyen lüleler), III. Grup (yuvarlak çanak üzerinde yüksek tutulan kenara sahip olan lüleler), IV. Grup (lale çanaklı lüleler) ve V.Grup (çiçek kaideli lüleler) olmak üzere beş gruba ayırarak incelemiştir[263] (Tablo 1).

Tablo 1: M. Stannaeva'nın tespit ettiği tipler (Grup I- V) (M. Stanaeva, **a.g.m.**, p.81-91, Şek. 4–8.)

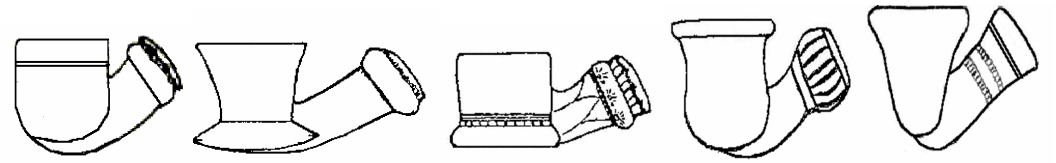
Lüle tipleri konusunda en kapsamlı tipolojiyi gerçekleştiren J.W. Hayes, İstanbul Saraçhane kazılarında ele geçirilen ve çoğu tarihlenebilen tabakalardan gelen 1000'i aşkın lüleyi "*erken tipler, iyi kalitede gri veya açık gri kilden yapılmış lüleler*", "*erken kırmızı lüle tipleri", "kırmızı ve sırlı olan lüleler*", "*geç tarihli lüleler*", "*geç Bulgaristan tipleri*" ve "*diğer takımlardaki lüleler (ithal edilenler)*" olmak üzere altı ana başlık altında ele almıştır. Bu altı başlığı da kendi içinde Roma rakamıyla alt başlıklara ayırarak toplam 27 tip üzerinde durmuştur[264]. Hayes, lüle tiplerini isimlendirme de Roma rakamlarını tercih etmiştir (Tablo 2).

[263] Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Stanaeva, **a.g.m.**, p.81-91, Şek. 4–8.
[264] J. W. Hayes, **a.g.m.**, pp. 393–395.

Tablo 2: İstanbul Saraçhane kazılarında ele geçirilen lüle tipleri (J. W. Hayes, **a.g.m.**, pp. 393–395, Fig. 149.)

Lüleleri tiplerine göre ayıran diğer bir lüle araştırmacısı R. Robinson'dur. Kerameikos[265], Korinth ve Atina Agorası'nda[266] ele geçirilen 250'ye yakın lüleyi "yuvarlak çanaklı lüleler", "geniş disk kaideli lüleler" ve "lale şekilli lüleler" olmak üzere üç ana tip ile "yuvarlak çanaklı lüleler ve deniş disk kaideli lüleler"in birleşmesinden oluşan bir alt grup olarak sınıflandırmıştır[267] (Tablo 3).

Tablo 3: R. Robinson'un belirlediği lüle tipleri (R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes From...", pp.270–272, Fig.1.)

Lüle konusunda önemli çalışmalardan birini gerçekleştirenler arasında E. Bakla da yer almaktadır. Bakla, lüleleri "konik çanaklı lüle", "lale çanaklı lüle", "silindir çanaklı lüle", "yarımküresel çanaklı lüle", "silindirik kenarlı yarımküresel çanak lüle", "dört köşeli çanaklı lüle", "sekizgen silindir şeklinde çanaklı lüle", "basık küre şeklinde çanaklı lüle", "krater ağızlı çanaklı lüle" ve "çiçek dip üzerinde krater ağızlı lüle" olmak üzere dokuz tipe ayırmıştır[268] (Tablo 4).

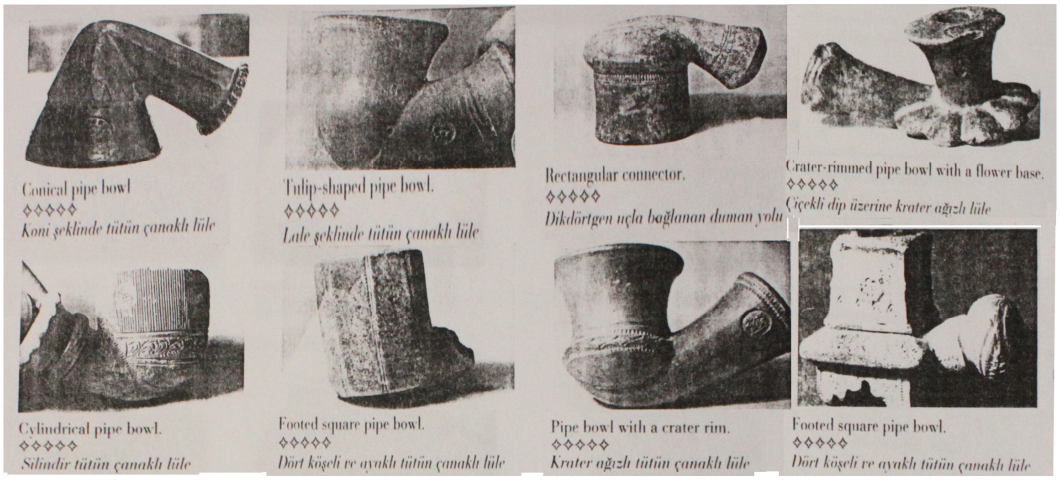

Foto. 16: E. Bakla lüle tiplerinden örnekler (E. Bakla, **Tophane**...., s.53-54.)

[265] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes…", pp.265–285.
[266] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", pp.149–203; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes…", pp.265–285.
[267] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", pp.270–272.
[268] E. Bakla, **Tophane**...., s.53-54.

U. Baram, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ndeki çeşitli bölgelerden müzeye gelen lüleleri, çanak tiplerine göre isimlendirmiştir. Bunları yuvarlak çanaklı, disk kaideli, lale şekilli, silindir çanaklı, konik çanaklı, taçyaprağı şeklinde ve karinalı çanaklı lüleler olmak üzere yedi tipe ayırmıştır[269].

G. Cantay, Edirne Yeni Sarayı Kazısı'nda ele geçirilen lüleleri, "ateşliği küresel biçimli olup, ağzı dar lüle", "ateşliği basık küresel lüle", "ateşliği ve çubukluğu beraber dökülen lüle", "ateşliği ve çubukluğu beraber dökülen, ateşliği basık lüle", "ateşliği tablalı lüle", "kısa çubuklu, küresel hacimli lüle", "ateşliği küresel, ağzı dar, ateşliğinde delik olan lüle", "ateşliği basık olan, çokgen parçalı lüle", "ateşliği madeni kap biçiminde olan lüle", "ateşliği çiçek ve şamdan biçimli lüleler" olmak üzere on grup altında değerlendirmiştir[270].

Lüle tiplerinin oluşturulmasında görüldüğü üzere farklı isimlendirmelere gidilmektedir. Kimi uzmanlar, Roma rakamıyla, kimi uzmanlar ise çanağın öne çıkan özelliğine göre lüleleri isimlendirmiştir. Bu çalışmada, çanağın öne çıkan özelliğine göre lüle tipleri isimlendirilmiştir.

Hasankeyf'in hâlâ modern yerleşmeye açık olması, lülelerin birçoğunun kırık olarak bulunmasına neden olmaktadır. Büyük çoğunluğunun küçük parçalar halinde ele geçmiş olması, tiplerin belirlenmesini güçleştirmektedir.

Hasankeyf'te kazısı yapılamamış alanlarda da büyük ihtimalle lüle buluntuları yer almaktadır. Kazısı yapılan her yerde hemen hemen lüle buluntusu ile karşılaşılması, bu durumu doğrular niteliktedir.

Hasankeyf örneklerinde tipler, genel başlıklar altında ele alınmaya çalışılmıştır. Örnekler, öncelikle çanak biçimlerine göre gruplandırılmıştır. Ancak çanağın yol göstermediği durumlarda ise kaide biçimlerine göre tipler belirlenmiştir. Hasankeyf lülelerinde çanak biçimlerine göre dokuz tip, kaide biçimlerine göre ise üç saptanabilmiştir. Lüleler arasında çanak biçimlerine göre silindir çanaklı, torba biçimli çanaklı, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı, lale çanaklı ve dikdörtgen çanaklı lüle tipleri tespit edilmiştir. Kaide

[269] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes…", pp. 299–309.
[270] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı Lüle …" (2005) , s.110–114.

biçimlerine göre ise kaideli ve süzgeç çanaklı, silindir kaideli ve disk kaideli lüle tipi olmak üzere üç tip belirlenmiştir.

Hasankeyf'te ele geçirilen en erken tipler arasındaki silindir çanaklı lüleler, 17. yüzyılın başında çok sık görülmeye başlanan örnekler olmakla birlikte zamanla bu tipin yerini yeni tipler almıştır. Bu grubun lüleleri, genellikle silindir çanağa doğrudan bağlanan duman yoluna sahiptir (Foto. 17). Duman yolu, silindirik ya da çokgen gövdeli olabilmektedir.

Foto. 17: Silindir çanaklı lülelerden örnekler

Silindir çanaklı lülelerin duman yolunda yer alan bilezik ile basamak halkası, değişik düzenlemeler gösterebilmektedir. Duman yolu, sadece bombeli bilezikle sonlanmakla birlikte (Kat. No: 1, 2, 9) bazı örneklerde bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasının olduğu görülmektedir (Kat. No: 3,7). Kimi zaman bombeli bilezik dışa doğru genişlemektedir (Kat. No: 9).

Hasankeyf lüleleri arasında silindir çanaklı lülelere ait duman yolu parçalarına sıklıkla rastlanmaktadır (Foto. 118).

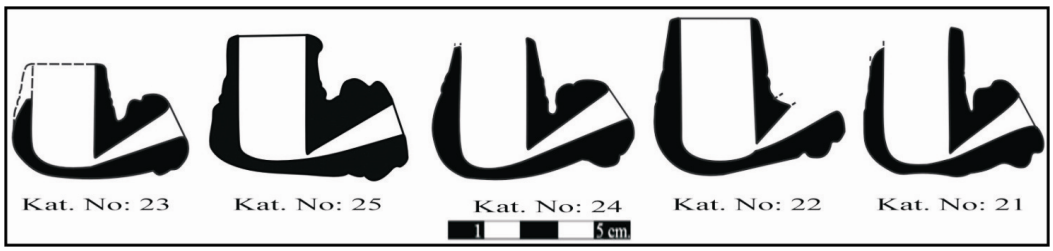
Foto. 18: Silindir çanaklı lüle ve bu tipe ait diğer duman yolu parçaları

Torba biçimli çanaklı lüleler başlığı altında, gövdesi hafif şişkince olan ve ağız kenarına doğru daralan örnekler ele alınmıştır (Kat. No: 11–25). Bu lüleler, silindir çanaklı lüleleri ilk bakışta anımsatmaktadır. Ancak torba biçimli lüle tipi, gövdesinin silindir çanaklı lüle tipine göre daha şişkin olması açısından silindir çanaklı lüle tipinden ayrılmaktadır. Bu tipin örnekleri, kendi içinde iki alt gruba ayrılabilir. Birinci gruptaki örneklerin genel özelliği çanaklarının hafif şişkince olmasıdır. Bu örneklerin hamur ve astar yapısı ile süslemeleri birbirinden faklı olup, duman yollarının uzun veya kısa olması bakımından da farklılık göstermektedir (Foto. 19 / Kat. No: 11–20).

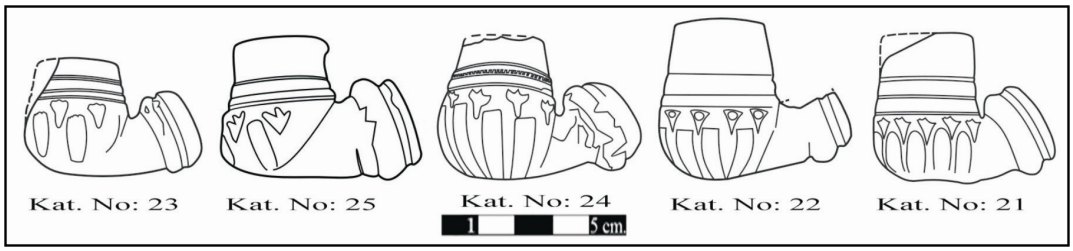

Foto. 19: Torba biçimli çanaklı lülelerden örnekler

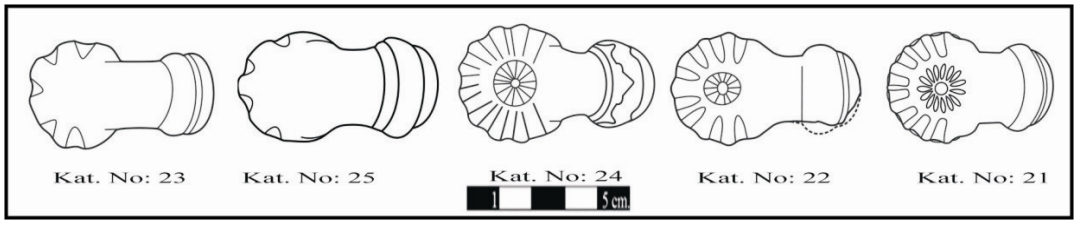
Torba biçimli çanaklı lülelerin ikinci grubunda yer alan örnekler, birçok ortak özellik taşımaktadır (Tablo 5–7). Gövdesi hafif şişkince olan ve ağız kenarına doğru daralan çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmakta olup kısa tutulan duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bu tipteki lüleler, genellikle 5 cm. uzunluğunda ve 3.5–4.5 cm. arasında değişen yüksekliğe sahip olmak üzere iki farklı boyutta olabilmektedir. Lülelerin kaideleri boş bırakılabildiği gibi (Kat. No: 23, 25) daire içinde ortadaki bir kabaradan etrafa yayılan ışınlardan oluşan rozet, hem süsleme hem de mühür amaçlı yapılmıştır (Kat. No: 21–22, 24).

Tablo 5-Torba biçimli çanaklı lülelerin kesit çizimlerinden örnekler

Tablo 6-Torba biçimli çanaklı lülelerden örnekler

Tablo 7-Torba biçimli çanaklı lülelerin alttan görünüşü

Karinalı çanaklı lüleler, Hasankeyf lülelerinin en yoğun grubunu oluşturmaktadır (Foto. 20–21). Bu tipin çanaklarında keskin bir kırılma görülür, kimi zaman bu kırılma gövdenin tam ortasında kimi zaman da kaideye doğru yapılmıştır. Karinalı çanaklı lüleler arasında kısa tutulan duman yollarının (Kat. No: 26–27, 33, 41–42, 48, 60–63) yanı sıra uzun tutulan duman yollarına da (Kat. No: 28, 30, 32, 45, 51, 54–59) rastlanmaktadır. Duman yolu, çeşitli uzunluklara sahip olmasına karşın; bunların büyük çoğunluğunda bilezik ve basamak halkasının birlikte kullanımı söz konusudur (Kat. No: 26–28, 30, 32, 33, 41,42, 48, 51, 54,-57, 59–68, 74–76, 83–89). Tipin örneklerinde görülen bilezik, bombeli ve karinalı olmak üzere iki türlü olabilmektedir. Bombeli bilezik, örneklerde karinalı bilezikten daha sık görülmektedir (Kat. No: 84, 87). Bombeli bilezik, torba biçimli lülelerdeki bileziğe oranla daha az taşıntılıdır. Omurga, tipin örneklerinde çoğunlukla kaidede keskin bir kırılma yaparak duman yoluna doğru devam etmektedir (Kat. No: 26–32, 34–37, 39–51, 55, 57–58, 72–73).

Foto. 20: Karinalı çanaklı lülelerden örnekler

Karinalı çanaklı lüle tipinin örnekleri arasında aynı kalıptan çıktığı izlenimi veren örnekler de bulunmaktadır (Foto. 20 / Kat. No: 60–62).

Foto. 21: Benzer kalıplarda yapılan karinalı çanaklı lülelerden örnekler

Hasankeyf'teki karinalı çanaklı lüleler, boyutları, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra süsleme repertuarları bakımından çeşitlilik göstermektedir. Ancak yayınlarda bu tipe genellikle az rastlanmaktadır[271]. Saraçhane Kazıları'nda ele geçirilen karinalı çanaklı lülelerin duman yolları uzun olup bu örnekleri, J. W. Hayes, 17. yüzyıla tarihlendirmektedir[272]. Bu tipin uzun tutulan duman yollarının benzerlerini, Crete'deki kazılarda görmek mümkündür[273]. Karinalı çanaklı lülelere, Alanya-Kaleiçi lüle buluntuları arasında iki örnekte de rastlanmakla birlikte, bunlardan biri, 17. yüzyıl sonuna diğeri ise, 18. yüzyıla tarihlenmektedir[274].

Yuvarlak çanaklı lüleler, az sayıda da olsa Hasankeyf örnekleri arasında yer almaktadır. (Foto. 22 / Kat. No: 90–97). Yuvarlak çanak, bu tipin en karakteristik özelliği olmakla birlikte, tipin lüleleri çeşitli boylarda olabilmektedir. Örneklerin büyük çoğunluğunda yuvarlak çanak silindirik duman yoluna doğrudan bağlanmakta olup duman yolunun oldukça geniş bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasına sahip olduğu görülmektedir. Bu örneklerin duman yolu ağız çapları, 0.7- 1 cm. arasında

[271] Kıbrıs örnekleri arasındaki karinalı çanaklı lüle, kırmızı hamurlu olup lülenin tarihlendirilmesi yapılamamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes…", 307.
[272] J. W. Hayes, **a.g.m.**, p.393, Fig. 149/1
[273] D. Evely, **a.g.m.**, p.137, 141-142, Fig.3/5-6, Fig.4/5-6
[274] A. Yener, **a.g.m.**, s.98, Çiz.II/7-8.

değişmektedir. 18. yüzyıl sonlarında bu tipin lülelerinin duman yolunda genellikle olabileceğince geniş ve süslü bilezik bulunmaktadır[275].

Foto. 22: Yuvarlak çanaklı lülelerden örnekler

İncelenen lüleler arasında yoğun olarak basık yuvarlak çanaklı lülelere rastlanmaktadır. Tipin örnekleri, farklı özellikler göstermekle birlikte örnekler, genel bir başlık altında toplanmıştır. Basık yuvarlak çanak üzerinde düz veya dışbükey kenar yükselirken; duman yolu, uzun veya kısa tutulabilmektedir. Örneklerde genellikle bombeli bilezik ve basamak halkası birlikte bulunmaktadır. Bu örneklerin duman yolu ağız çapları, 0.7- 0.9 cm. arasında değişmektedir. (Foto. 23 / Kat No: 98–128).

Foto. 23: Basık yuvarlak çanaklı lülelerden örnekler

Basık yuvarlak çanaklı lülelerin benzerine Mardin Müzesi'ndeki lüleler arasında rastlanmaktadır (Foto. 24). Hasankeyf teki örneklerin duman yolları kırık olduğu için duman yolunun formu bilinmemektedir. Ancak Mardin Müzesi'ndeki örneğin kısa duman yolu, sağlam olup bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Ayrıca duman yolunun gövdesinde verev çubuklardan oluşan bordür yer almaktadır. Hasankeyf'teki bu gruptaki lülelerin duman yolları da Mardin örneğindeki gibi olmalıdır (Foto. 24–25).

[275] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.164.

Foto. 24: Mardin Müzesi'ndeki lülelerden bir örnek (G. Ayhan)

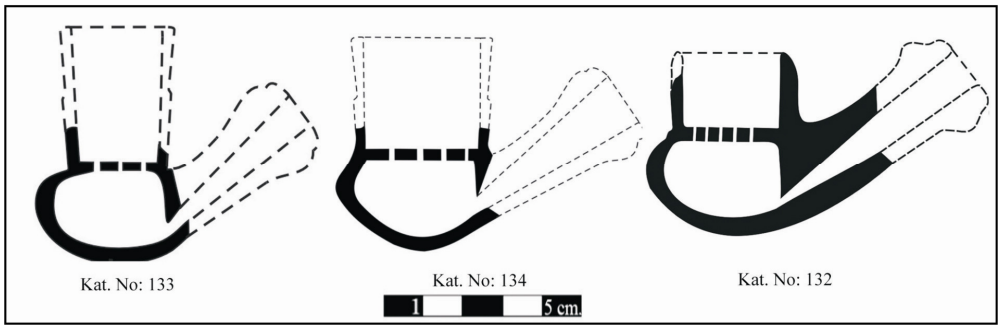
Foto. 25: Basık yuvarlak çanaklı lülelerden örnekler

Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüleler, Hasankeyf lüleleri arasında sınırlı sayıda ve genellikle kırık parçalar halinde ele geçirilmiştir (Foto. 26 / Tablo 8). Bu lüleler, basık yuvarlak çanak ile çanağa doğrudan bağlanan silindirik ve uzun tutulan duman yolundan oluşmaktadır. Ağza doğru genişleyen duman yolu, ağızda bombe yapmakta ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolu açıklık çapı, 1.5-1.6 cm. arasında değişen tipin lüleleri, en büyük açıklık çapına sahip tipler arasında yer almaktadır. Tütünün konulduğu bölümde süzgeç yer almakta olup genellikle süzgeçte düzensiz olarak açılan beş delik bulunmaktadır (Foto. 27). Bu tipteki lüleler, Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki çeşitli merkezlerde görülmektedir. Özellikle Siirt'te Başur ve Çattepe Höyük Kazılarında yoğun olarak bu tipin örnekleri ele geçirilmiştir[276]. Van'da yapılan kazılarda da tipin örnekleriyle karşılaşılmıştır[277]. Bu tipi anımsatan örneklere, Malta'daki bir grup lüle arasında rastlanmıştır. Haznesinde üç delik yer alan tipin lüleleri, *haşhaş lülesi* olarak tanımlanmıştır[278].

Foto. 26: Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lülelerden örnekler

[276] G. Ayhan, " Başur Höyük Kazısı…" s. 52–53, Res.4.
[277] A. Boran- M. Kulaz, "Eski Van Hüsrev Paşa Külliyesi Kazısından Çıkan Seramik Buluntular", **IV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri** 24–27 Nisan 2000 Van, 2000, Res. 3.
[278] J. Wood, **a.g.m.**, p.329.

Tablo 8- Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lülelerin kesit çizimlerinden örnekler

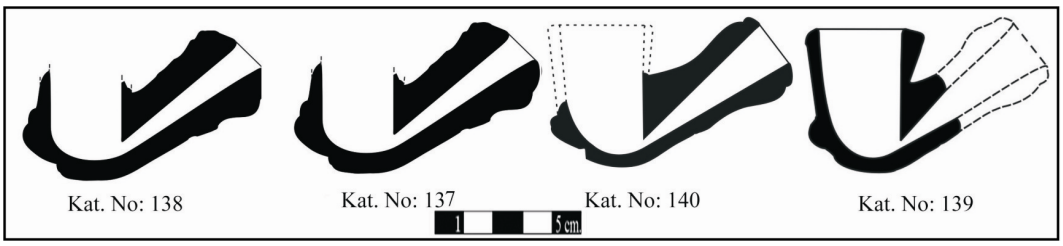

Foto. 27: Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lülenin yandan, alttan ve üstten görünüşü

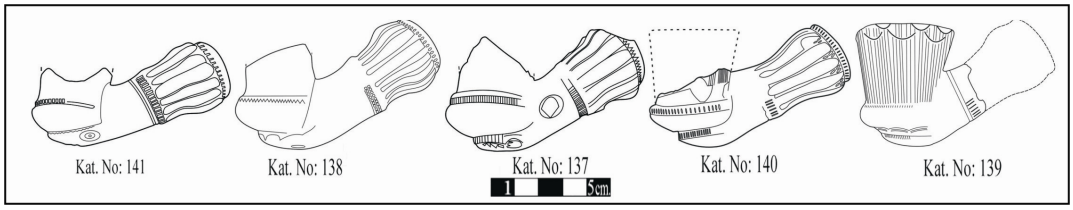
İncelenen lüleler arasında bir grup lülenin krater biçimli çanaklı lüle tipinde olduğu tespit edilmiştir (Foto. 28 / Tablo 9–10 / Kat. No: 137–149). Bu lülelerin yükseklikleri 4.5 cm. ve uzunlukları 7.3–8 cm. arasında değişen ebatlarıyla büyük boyutlu lüleler arasında yer almaktadır. Hafif dışa taşıntılı kaide üzerinde krater gibi dışa açılan çanak bulunmaktadır. Duman yolunun çanağa bağlanan bölümü silindirik olup, bu bölüm gövde ortasında kadar silindirik olarak devam etmektedir. Gövde ortasını kuşatan bilezikten itibaren duman yolu, dilimli biçime dönüşmekte, ağız kenarında ise bombe yapmaktadır. Örneklerin hemen hepsinin basamak halkalı olduğu görülmektedir (Kat. No: 137–138, 140–141, 143–146). Çanak ile duman yolunun birleştiği bölümde, "U" biçiminde dışa doğru taşıntılı omurga yer almaktadır (Kat. No: 137–141, 144).

Foto. 28: Krater biçimli çanaklı lülelerden örnekler

Tablo 9- Krater biçimli çanaklı lülelerin kesit çizimlerinden örnekler

Tablo 10- Krater biçimli çanaklı lülelerin çizimlerinden örnekler

Harput'ta Osmanlı Mahallesi'nde yapılan kazılarda, krater biçimli çanaklı lülelerin benzeri olan çanak ve duman yolu parçalarının yanı sıra tüme yakın örnekler bulunmuştur[279]. Filistin örnekleri arasında benzer tipte lüleye rastlanmakla birlikte bu lüle, 19. yüzyıla tarihlenmektedir[280]. Suriye'nin kuzeyindeki "Harim Kalesi"nde yapılan kazılarda bulunan lülelerden birkaçı hem tip hem de kaidelerinde yer alan mühür açısından Hasankeyf örnekleriyle benzerlik göstermektedir[281]. Benzer kaideli lülelere, başka merkezlerdeki kazılarda da rastlanmaktadır. İsrail'deki Zir'in Kazısı lüleleri arasında 19. yüzyılın ortası ile 20. yüzyılın başı arasına[282] ve İsrail'deki Akko, Deniz

[279] N. Arslan Sevin, **a.g.m.**, Res. 9.
[280] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık …", s. 156, Şek.5.1.c.
[281] S. Gelichi,"ll Castello di Harim: un sito fortificato tra musulmani e crociati nella Siria del nord". **Archeologia Medievale**, XXX, 2003, p.449.
[282] J. Simpson, "Ottoman Pipes From Zir'in…", Fig.3/21.

Eğitim Enstitüsü'nde yapılan kurtarma kazısında yaklaşık olarak 19. yüzyılın ortasına tarihlenen lülelerin kaideleri, Hasankeyf'teki bu tipin örneklerinde görülen kaide biçimlerine benzemektedir[283] (Foto. 29).

Foto. 29: Krater biçimli çanaklı lüle (E.J. Stern, "Akko, The Institute for Marine Training Final Report", **Hadashot Arkheologiyot Excavations and Surveys in Israil**, Journal 122, 2010.)

19. yüzyılın en çok kullanılan tiplerinden biri olan lale çanaklı lülelerin Hasankeyf'te diğer örneklerin yanı sıra kullanıldığı görülmektedir (Foto. 30 / Kat. No: 150–155). Ancak yoğunluk olarak bu lülelerin Hasankeyf'te çok az ele geçtiği gözlenmektedir. Bu tipin örneklerinde lale biçimindeki çanak, şişkince belirtilmiş olan omurgayla silindirik duman yoluna bağlanmaktadır. Örneklerin duman yolu, genellikle bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Bu lülelerin duman yolu açıklıklarının 1,5–1,7 cm. arasında olduğu görülmektedir.

Foto. 30: Lale çanaklı lülelerden örnekler

[283] E. J. Stern, "Akko, The Institute for Marine Training Final Report" **Hadashot Arkheologiyot Excavations and Surveys in Israil**, Journal 122, 2010 (http://www.hadashot-esi.org.il/report_detail_eng.asp?search=1370&mag_id=117%20&print=all) (19.05.2010).

19. yüzyılın en çok tutulan tiplerinden bir diğeri olan disk kaideli lüleler, Hasankeyf'te parçalar halinde ele geçirilmiştir (Foto. 31–32 / Kat. No: 156–165). İncelenen lüle tipleri arasında bu grubun örneklerinin lale çanaklı lülelerde olduğu gibi birkaç örnekle sınırlı olduğu görülmektedir. Dar veya geniş kaide üzerinde, dışa doğru krater biçiminde açılan çanak yükselmektedir. Örneklerin kaidelerinin büyük çoğunluğu disk şeklindedir. Birkaç örnekte çiçek biçimli kaideye de rastlanmıştır. Bu tipin duman yolu parçaları, silindirik olup uzun tutulmuştur. Çanak ile duman yolu, yüzeysel olarak belirtilen üçgen uçlu (Kat. No: 158, 162) veya dışa taşıntılı dikdörtgen uçlu omurgayla birleşmektedir (Kat. No: 156–157, 159–160). Anadolu'da birçok merkezde bu tipin örneklerini görmek mümkündür. Benzerlerine, 18. ile 19. yüzyıl arasına tarihlenen Antalya-Kaleiçi[284], 19. yüzyıla tarihlenen Akşehir Taş Medrese Müzesi[285] ile 19. yüzyıla tarihlenen Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı[286], Başur Höyük Kazısı[287] ve Smyrna Antik Kenti Kazısı[288] örnekleri arasında rastlanmaktadır.

Foto. 31: Disk kaideli lülelerin yandan görünüşü

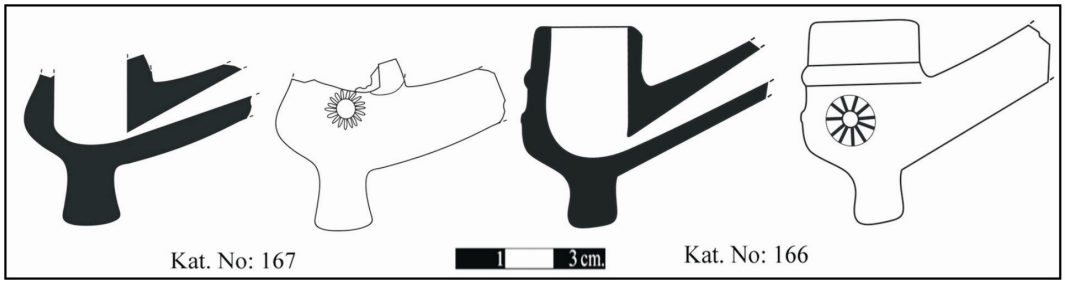
Foto. 32: Disk kaideli lülelerin alttan görünüşü

[284] A.Yener, **a.g.m.**, s.102-107, Çiz.IV.
[285] S. Gök Gürhan, **a.g.t.**, s.256–258, 262-265, Fot. 287–292.
[286] A. O. Uysal, **a.g.m.**, s.555, Res. 9.
[287] G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı …", s. 53, Res.6.
[288] G. Ayhan, "Smyrna Antik Kenti…", s. 16, Res. 14.

İncelenen lüleler arasında az sayıda da olsa silindir kaideli lüle tipi bulunmaktadır (Foto. 33 / Tablo 11 / Kat. No: 166–169). Bu tipin örneklerinde yüksek ve silindirik kaide üzerinde silindir çanak yükselmektedir. Çanak, kaideden bağımsız olarak doğrudan duman yoluna bağlanmaktadır. Duman yolu, ince olup silindiriktir (Kat. No: 166–167).

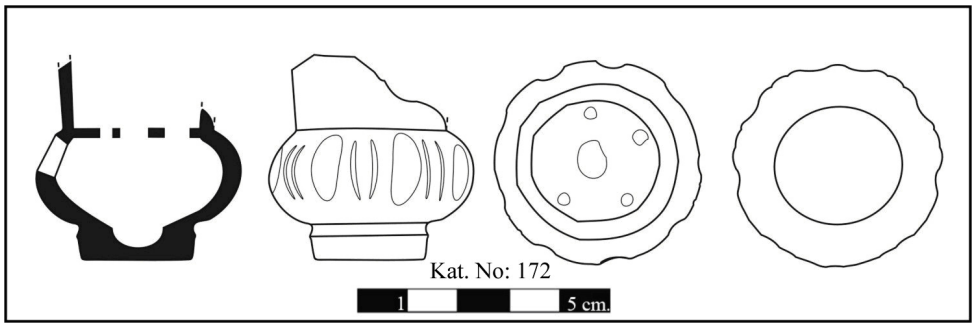
Foto. 33: Silindir kaideli lülelerden örnekler

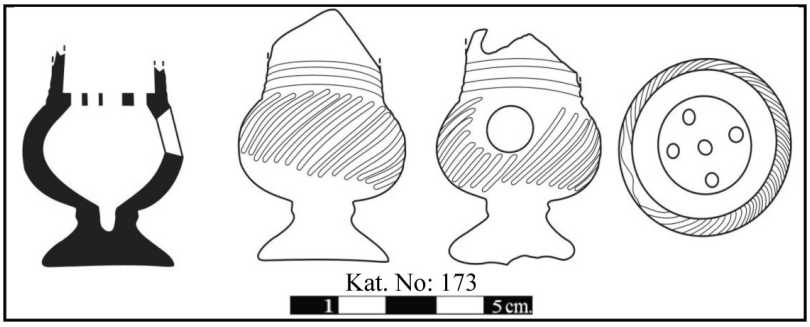
Tablo 11- Silindir kaideli lülelerden örnekler

Kaideli ve süzgeç çanaklı lüle, kaide üzerinde yükselen basık yuvarlak çanaktan oluşmaktadır. Çanağın yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak bir delik bulunmaktadır. Bu lülelerde duman yolu bölümü olmayıp çubuk, hazneye doğrudan takılmaktadır. Bu tipteki lüleler, kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır. Birinci grubun örneklerinde kısa kaide üzerinde çanak yükselirken (Çizim 5 / Kat. No: 171–172), ikinci grubun örneklerinde ise yüksek ve yayvan kaide üzerinde çanak yükselmektedir (Foto. 34 / Çizim 6) (Kat. No: 173–178). Birinci grubun örnekleri, ikincisine göre daha kısa ve küçüktür. İkinci grubun örnekleri, yüksek tutulan kenara sahiptir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde çeşitli merkezlerde ikinci grubun örnekleri görülmektedir. Bu

grubun örnekleri özellikle Siirt'te Başur ve Çattepe Höyük Kazılarında yoğun olarak ele geçirilmiştir[289]. Ayrıca Antalya-Kaleiçi'ndeki lüleler arasında bir grup lüle, bu tiple benzerlik göstermekle birlikte lüleler, 19. yüzyıl sonu ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlenmiştir[290]. İkinci grubun örneklerinin benzerleri Khirbet Hatara'da ele geçmiş olup I. Taxel, R. Matney'in bu lüleleri, "poppy-headed pipe"(afyon başlıklı lüle) olarak adlandırdığını ve bu lülelerde sadece afyon içilmediğini belirttiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu tipte Filistin'de Tel Aphek'te 2 ve Horvat Zikhrin'de 3 lüle ele geçirilmiştir. Bu tipteki lülelerin diğer lüle tiplerine göre daha az bilindiği ve 17. ile 18. yüzyılda Irak'ın kuzeyinde üretilmiş olabileceği üzerinde durulmuştur[291]. I. Taxel, bu lülelerin, nargilelerde kullanılan lülelerin mantığını taşıdığını ve nargile lülelerinin küçük birer kopyası olduğunu belirtmektedir[292].

Çizim 5: Kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerden 1. grup

Çizim 6: Kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerden 2. grup

[289] G. Ayhan, " Başur Höyük Kazısı…", s.52, Res.2–3.
[290] A.Yener, **a.g.m.**, s. 112-113, Res. 5.
[291] I. Taxel, **a.g.m.**, p.46, 49.
[292] **A.m.**, p.47.

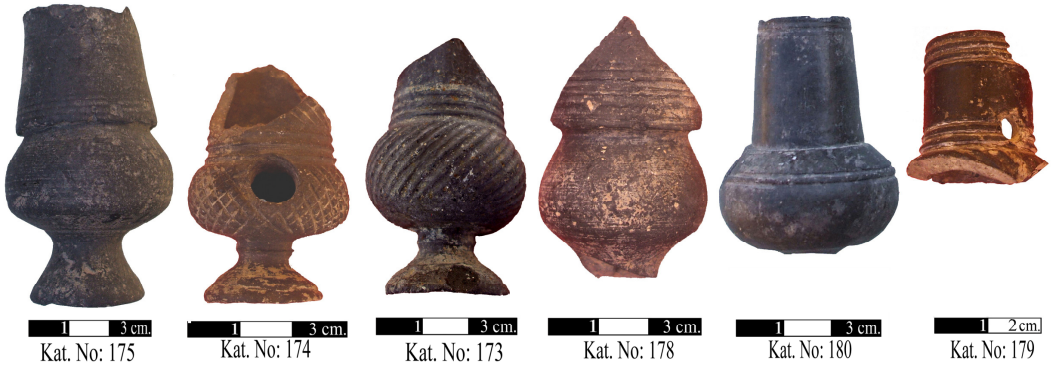

Foto. 34: Kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerin 2. grubunun örnekleri

Kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerin ikinci grubunun örneklerine, Alaşehir Kurşunlu Han Kazısı[293], Smyrna Antik Kenti Kazısı[294] ile Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı lüle buluntuları arasında yoğun olarak rastlanmaktadır (Foto. 35). Bu merkezlerdeki lüleler, üslup birliği göstermekle birlikte Hasankeyf örneklerine göre daha sade örneklerdir. Hasankeyf'teki bu lüleler, kalıp yapımı olduğunu düşündüren bir işçiliğe sahip iken; bu tipin Batı Anadolu'daki yukarıda sözü edilen merkezlerdeki örneklerinin büyük çoğunluğunda çark yapımı olduğunu işaret eden daha kaba işçilik görülmektedir.

Foto. 35: Smyrna ve Ayasuluk Kazıları kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerden örnekler

Hasankeyf lüle buluntularının duman yolları silindirik veya çokgen biçimlere sahiptir. Silindir çanaklı lülelerde silindirik duman yolu kullanılmakta, duman yolu

[293] E. Karaca, **a.g.t.**,s. 60, Kat. No: 39–49.
[294] G. Ayhan, "Smyrna Antik Kenti Kazıları…", s. 18, Res. 16.

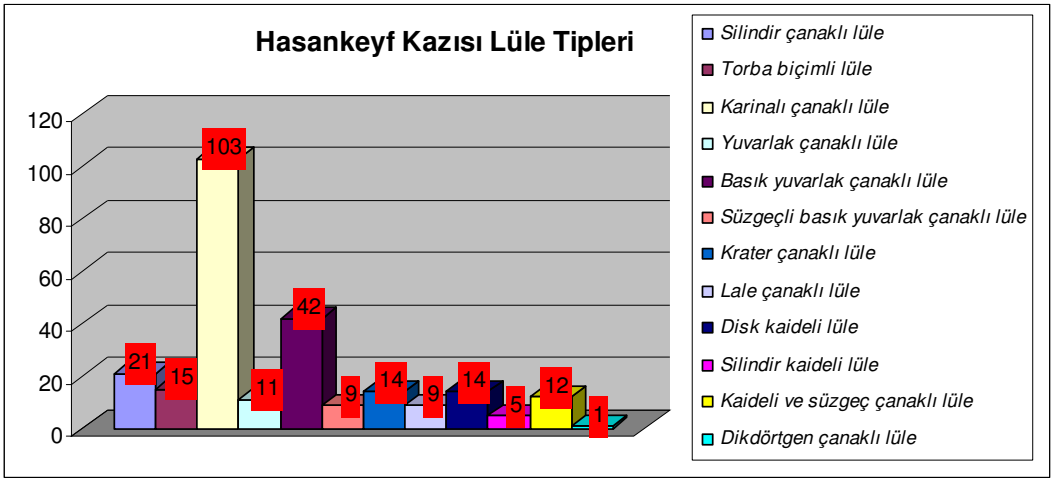
bombeli veya karinalı bilezikle sonlanmaktadır. Torba biçimli çanaklı, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı, lale çanaklı ve disk kaideli lülelerde silindirik duman yoluna yer verilmektedir. Duman yolunun uzunluğu değişik boylarda olabilmekle birlikte duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası kullanımına rastlanmaktadır. Krater biçimli çanaklı lülelerin duman yolunun düzenlenişi diğer tiplerdekinden farklıdır. Duman yolu, kaideden gövde ortasına kadar silindirik olarak devam etmekte; gövde ortasından ağız kenarına kadar ise dilimli olarak uzanmaktadır. Bu tipte, bombeli bilezik ikinci bölümle kaynaşmaktadır. Basamak halkası kullanımı, diğer tiplerdeki gibi bu tipte de varlığını südürmektedir.

İncelenen lülelerde duman yollarındaki bilezikler, bombeli veya karinalı olmak üzere iki biçimdedir. Bombeli bilezik, karinalı bileziğe göre daha yoğun kullanılmıştır. Hasankeyf lüleleri arasında birçok örnekte bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasından oluşan uygulamaya rastlanmakta, bu ikili uygulama karinalı çanaklı (Kat. No: 26–28, 30, 32–33, 41–42, 45, 48, 51, 54- 68, 74–76, 83, 85–89), torba biçimli çanaklı (Kat. No: 12, 18, 20–25), yuvarlak çanaklı (Kat. No: 90–93, 96–97) ve basık yuvarlak çanaklı lülelerde (Kat. No: 98–102, 108–109, 111, 114–118, 125, 129) olmak üzere dört tipin örneklerinde sıklıkla görülmektedir. Lülelerde bombeli bilezik ve basamak halkasının birlikte kullanımıyla hem kısa ve kalın hem de uzun ve ince duman yollarında karşılaşılmaktadır.

Omurgaya silindir çanaklı, torba biçimli çanaklı, yuvarlak çanaklı ve süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lülelerde yer verilmemiştir. Bu dört tipte, çanak doğrudan duman yoluyla birleşmektedir. Karinalı çanaklı lülelerde kaidede dışa taşıntılı omurga, keskin bir kırılma yapmaktadır. Basık yuvarlak çanaklı ve lale çanaklı lülelerde omurga, hafif şişkincedir. Krater biçimli çanaklı lülelerde dışa taşıntılı ve "U" şeklindeki omurga, çanağın kaidesini kuşatmaktadır. Disk kaideli lülelerde, hafif dışa taşıntılı dikdörtgen uçlu veya yüzeysel olarak belirtilen üçgen uçlu omurgaya yer verilmektedir. Silindir kaideli lüle tipinde omurganın bulunması gereken kaidede, silindirik ayak bulunduğundan omurga kullanımı bu tipte görülmemektedir. Kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerde duman yolu bölümü bulunmadığından omurga da kullanılmaz. Karinalı çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, lale çanaklı, krater biçimli çanaklı ve disk kaideli lüle

tipi olmak üzere toplam beş tipte omurgaya yaygın olarak rastlanmaktadır. Her tipin kendine özgü omurga biçimlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Hasankeyf'te bulunan 750 lülenin arasında tüm ve tüme yakın lülelerin yanı sıra çanak ve duman yolu bölümleri olarak ayrı ayrı parçalar halinde lüleler ele geçirilmiştir. Büyük çoğunluğu kırık parçalar halindeki lüleler arasında yoğun olarak duman yolu parçalarına rastlanmaktadır. Silindir çanaklı 21, torba biçimli çanaklı 15, karinalı çanaklı 103, yuvarlak çanaklı 11, basık yuvarlak çanaklı 42, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı 9, krater biçimli çanaklı 14, lale çanaklı 9, disk kaideli 14, silindir kaideli 5, kaideli ve süzgeç çanaklı 12 ve dikdörtgen çanaklı 1 olmak üzere 256 lülenin tipi tespit edilmiştir. 750 lüle arasında sadece 12 tipe rastlanmakla birlikte bu tiplerden karinalı çanaklı lülelerin en yoğun tip olduğu gözlenmektedir. Karinalı çanaklı lülelerden sonra basık yuvarlak çanaklı lülelerin yoğun olduğu görülmektedir. Lale çanaklı, disk kaideli ve silindir kaideli lüle tipleri, bu kazıda az sayıda örneği bulunan tipler arasında yer almaktadır. Dikdörtgen çanaklı lüle tipine sadece bir örnekte rastlanmaktadır.

Grafik 1: Hasankeyf Kazısı Lüle Tipleri

Hasankeyf örneklerinin büyük çoğunluğunda boyutların küçük olduğu görülmektedir. Silindir çanaklı, karinalı çanaklı lüle tiplerinin süzgeçli basık yuvarlak çanaklı ve krater biçimli çanaklı lüle tiplerine göre oldukça küçük boyutlu tipler olduğu tespit edilmiştir. Krater biçimli çanaklı lülelerin ise en büyük boyutlara sahip olduğu gözlenmiştir.

Hasankeyf'te dükkânlarda yapılan kazılarda lale çanaklı ve krater biçimli çanaklı lüle tipi olmak üzere iki tipin örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Büyük Saray ve çevresindeki kazılarda genellikle kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipinin örneklerine rastlanmaktadır. Dükkânlar, Büyük Saray ve çevresinde özellikle 19. yüzyıla tarihlenen büyük boyutlu lülelerin bulunması, bu yüzyıl boyunca buradaki hayatın canlılığını koruduğunu göstermektedir.

Torba biçimli çanaklı lüle tipinin yanı sıra basık yuvarlak çanaklı ve yuvarlak çanaklı lüle tiplerinde tip çeşitlemesine gidilmiştir. Her üç tipte, süsleme özellikleri büyük oranda korunmuştur (Foto. 36). Üç tipin örnekleri, torba, basık yuvarlak veya yuvarlak çanak ile ona doğrudan bağlanan kısa ve masif duman yoluna sahiptir. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Tipin örneklerinde çanağın gövdesini eş aralıklarla dikey düzenlenmiş oluk bezeme ile bu olukların üst köşelerine denk gelen yerde birer yaprak motifine yer verilmiştir. Çanakların ağız kenarına doğru birbirine paralel birkaç sıra halindeki yiv veya çentikten oluşan bordürlere rastlanmaktadır. Ayrıca bombeli bileziklerde çanaklarda görülen yaprak motifleri, belli aralıklarla bir düz bir ters olmak üzere baskı tekniği ile yapılmıştır.

Foto. 36: Benzer süsleme repertuarı gösteren lülelerden örnekler

İncelenen lülelerden kilden yapılmış olan bir örnekte duman yolunun alt tarafında dışa taşıntılı biçimde bir deliğe yer verilmiştir (Foto. 37 / Kat. No: 243). Lülenin duman yoluna yapılan bu yuvarlak deliğe ucunda iğne bulunan zincir takılmakta olup, tütünün haznede yakılması nedeniyle oluşan kül ve is tabakasının bu iğneyle temizlenmesi amaçlanmıştır. Kimi kullanıcılar, bu özelliğe sahip olan lüleleri tercih etmiş olabilir.

Mardin Müzesi'ndeki lüleler arasında lülenin deliğine ucunda iğne bulunan zincir takılıdır (Foto. 38). Ayrıca Sina Yarımadası'nın kuzeyinde yapılan yüzey araştırmasında ele geçirilen lülelerde bu özelliği taşıyan iki lüle yer almaktadır. Her iki lüle, yuvarlak çanaklı lüle tipine ait olup, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenmiştir[295].

Foto. 37: Duman yolunun alt tarafında delik bulunan lüle örneği

Foto. 38: Mardin Müzesi'nde bulunan bir lüle (G. Ayhan)

[295] B.A. Saidel, **a.g.m.**, s. 60, Fig. 3/3.1–3.2

3. 3. MALZEME

Tütünün konulduğu lüle bölümünün yapımı, başlı başına bir sanat dalı olmuştur[296]. Lüleler, kil, lületaşı, metal, ahşap, porselen, taş, fildişi gibi çeşitli malzemelerden yapılmıştır[297]. Kilden yapılan lülelerin diğer malzemelerden yapılanlara oranla kazılarda daha yoğun ele geçmesi, bu malzemenin diğerlerine göre daha çok kullanıldığını göstermektedir. Kilin maliyetinin düşük olması ve daha kolay elde edilebilmesinden dolayı hem lüle ustası hem de kullanıcı tarafından kil lülelerin tercih edilmesini sağlamış olmalıdır[298]. Zamanla bu mesleği yapanların vazgeçemediği bir malzeme olan kilin çeşitli tonlarda elde edilmesi, farklı renkte lülelerin yapılmasını da beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda kil hamuru, astarlanarak da değişik tonlara dönüştürülebilmesi de kilin tercih edilebilirliğini de artırmış olmalıdır. Kil lüleler, beyaz, gri, siyah, kahverengi, kırmızımsı kahverengi gibi çeşitli tonlarda üretilmiştir[299].

Hasankeyf örnekleri arasında sadece kilden yapılmış lülelere rastlanmıştır. Bu lülelerin büyük çoğunluğunun hamurları, sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır. Birkaç lülenin hamurunun gözenekli ve taşçık katkılı olduğu gözlenmektedir (Kat. No: 150, 229–231). Hasankeyf'te ele geçirilen lüleler ile burada üretilen sırsız seramikler arasında hem hamur ve astar özellikler hem de hamur yapısı bakımından benzerlikler bulunmaktadır. Genellikle lüle hamurları dışındaki Hasankeyf'in diğer seramikleri arasında sık dokulu ve sert olanlarına da rastlanmıştır[300].

Silindir çanaklı ve torba biçimli çanaklı lüleler, beyaz ve grinin çeşitli tonlarında hamura sahiptir. Karinalı çanaklı lülelerde gri, kahverengi ve sarı renklerinin yanı sıra pembe, beyaz ve kırmızının bazı tonlarında hamur renklerine rastlanmıştır. Yuvarlak çanaklı lülelerin beyaz ve grinin tonları başta olmak üzere pembe ve kahverengi tonlarında hamur renklerine sahip olduğu gözlenmiştir. Basık yuvarlak çanaklı lülelerde

---

[296] "Çubuk" maddesi, **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, C: 6, İstanbul, 1986, s.2799.
[297] S. Omura, "1992 Yılı Kaman- Kalehöyük ...", s.273, Res. 281; R. Stoyanova – O. Vitov- I. Marinova, **a.g.m.**, 141, 145, Fig.1; B. Ersoy- S. Beliaeva, **a.g.m.**, s.268, Res.10; R. ,Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.168; G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 64-70.
[298] B. Evren, **a.g.e.**, s.194.
[299] R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.163.
[300] M. Çeken, **a.g.t.**, s. 414.

beyaz ve grinin tonlarının yanı sıra pembe ve kırmızı renkte hamur renkleriyle karşılaşılmıştır. Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüleler, grinin tonlarında hamur renklerine sahiptir. Krater biçimli çanaklı lülelerde gri ve pembe renklerinin dışında kahverengi, sarı ve kırmızı tonlarda hamur renkleriyle karşılaşılmıştır. Lale çanaklı lülelerin gri ve kırmızı tonlarda hamur rengine sahip olduğu tespit edilmiştir. Disk kaideli lülelerde gri, kahverengi ve kırmızı tonlarda hamur renklerine rastlanmıştır. Silindir kaideli lülelerde beyaz ve grinin pembemsi tonları, kahverenginin kırmızımsı ve kırmızının sarımsı tonlarında hamur renkleri tespit edilmiştir. Kaideli ve süzgeç çanaklı lüleler, beyaz, gri, kahverengi, kırmızı ve siyah tonlarda hamur renklerine sahiptir.

İncelenen lülelerde beyaz, gri, pembe ve siyahın renklerinin yanı sıra beyazın pembemsi tonu, grinin açık, koyu, pembemsi, kırmızımsı ve açık kahverengimsi tonları, kırmızının açık, soluk ve sarımsı tonu, sarının kırmızımsı ve soluk tonları, kahverenginin açık, açık kırmızımsı, kırmızımsı ve açık sarımsı tonlarında hamur renkleri tespit edilmiştir. Her tipin örneklerinde yoğun olarak gri tonlarında hamur rengiyle karşılaşılmıştır.

Lülelerin büyük çoğunluğunun astarlı olduğu görülmektedir. Sınırlı sayıda astarsız örneğe rastlanmaktadır (Kat. No: 20, 60). Astar rengi, bazı lülelerin yüzeyinde farklı renk tonlarında olabilmektedir (Foto. 39) (Kat. No: 55, 58, 62–63, 72, 101, 111, 183). Bu ton farklılıkları, özellikle bazı lülelerin fırınlanması sırasında ısı değişiminden dolayı astarın gerçek rengini veremeyerek bozulmasıyla oluşabilmektedir. Fırınlamadan kaynaklanan hataların yanı sıra lülelerin kullanımından kaynaklanan astar bozulmaları da olabilmektedir.

Foto. 39: Astar renginde farklı renk tonlamaları görülen lülelerden örnekler

Silindir çanaklı lüleler, beyazın pembemsi, grinin pembemsi ve açık tonlarının yanı sıra kahverenginin açık tonlarında astarla kaplanmıştır. Torba biçimli çanaklı lülelerde beyaz ve grinin pembemsi, açık, çok koyu ve açık kahverengimsi tonlarının yanı sıra siyah tonlarda astar rengine rastlanmıştır. Karinalı çanaklı lüleler, beyazın

pembemsi tonu; kırmızının soluk tonu; grinin kırmızımsı, açık kahverengimsi, pembemsi ve açık tonları; sarının kırmızımsı ve soluk tonları; kahverenginin açık sarımsı, çok soluk ve açık tonları dışında pembe ve siyah tonlarda olmak üzere çeşitli astar renkleriyle karşılaşılmıştır. Yuvarlak çanaklı lülelere beyaz, gri ve pembe renklerin yanı sıra grinin pembemsi ve sarının kırmızımsı tonları uygulanmıştır. Basık yuvarlak çanaklı lüleler, pembe, gri ve siyah renklere ek olarak grinin açık, soluk ve pembemsi; beyazın pembemsi, kahverenginin açık ve çok soluk tonları ve sarının kırmızımsı, kırmızının soluk tonlarında astarla kaplanmıştır. Krater biçimli çanaklı lüleler, pembenin yanı sıra kırmızının açık, kahverenginin kırmızımsı ve açık kırmızımsı tonlarında astar renkleriyle kaplanmıştır. Lale çanaklı lülelerin, kırmızının soluk tonu, kırmızı ve siyah renklerde; disk kaideli lülelerin kırmızı tonlarda; silindir kaideli lülelerin hem beyaz ve kahverengi renklerde hem de grinin pembemsi, koyu ve kırmızımsı tonlarında; kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerin beyaz, kahverengi ve siyah rengin dışında grinin pembemsi, koyu, kırmızımsı ve açık kırmızımsı tonlarında astarlı olduğu tespit edilmiştir.

Hasankeyf'te genellikle beyaz, gri, pembe, kırmızı, kahverengi, siyah tonlarda astarlı lülelerin yanı sıra beyazın pembemsi tonu; grinin pembemsi, açık, koyu, soluk, kırmızımsı, açık kırmızımsı ve açık kahverengimsi tonları; sarının soluk ve kırmızımsı tonları; kahverenginin açık, grimsi, çok soluk, açık sarımsı, kırmızımsı ve açık kırmızımsı tonları ile kırmızının soluk ve açık tonları astar rengi olarak lülelere uygulanmıştır.

Hamur ve astar renkleri arasında birkaç ton farkı olmakla birlikte genellikle belli tonlardaki kilden yapılan lüleler ele geçirilmiştir. Tiplerin büyük çoğunluğunda grinin açık ve pembemsi tonu, hem hamur, hem de astar rengi olmuştur. Silindir çanaklı, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı ve basık yuvarlak çanaklı lüle tiplerinin bazı örneklerinde hamur ve astar rengi olarak grinin açık ve pembemsi tonları kullanılmıştır. Ayrıca torba biçimli, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı ve silindir kaideli lüle tiplerinin bir kısmında grinin pembemsi tonunda hamur ve astarın birlikte kullanıldığı örnekler tespit edilmiştir. Disk kaideli lülelerde hamur ve astar rengi olarak kırmızı renk kullanılmıştır.

İncelenen lülelerin bir kısmı firnisli olup süzgeçli basık yuvarlak çanaklı (Kat. No: 132–136), lale çanaklı (Kat. No: 152, 155), disk kaideli (Kat. No: 157–163, 165) ile kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tiplerinde (Kat. No: 171–172, 177, 179–180) firnise

rastlanmıştır. “Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüleler” ile “kaideli ve süzgeç çanaklı lüleler”in siyah renkte firnisli olduğu tespit edilmiştir. “Lale çanaklı lüleler” kırmızı ve sarının kırmızımsı tonlarında, “disk kaideli lüleler” kırmızının açık ve soluk tonları ile kahverenginin kırmızımsı tonunda firnisli olduğu görülmüştür. Bu tiplerde firnis rengi olarak sıklıkla siyah ve kırmızının tonları tercih edilmiştir. Geç dönemde üretilen büyük boyutlu lülelerde genellikle firnisle karşılaşılmıştır.

Hasankeyf lülelerinin büyük çoğunluğunda, beyaz ve grinin açık ile pembemsi tonları, hem hamur hem de astar rengi olarak kullanılmıştır. Bu tonlardaki lülelerin, yayınlarda genellikle erken tarihlerde üretildiği üzerinde durulmuştur[301]. Beyaz ve beyazın tonlarında hamur, genellikle silindirik çanaklı, torba biçimli çanaklı, yuvarlak çanaklı ve basık yuvarlak çanaklı lüle tiplerinde görülmüştür (Foto. 40). Beyaz astarlı lüleler, kullanımlarına ek olarak toprak altında uzun süre kalmalarından dolayı gri tonlara dönüşmüştür.

Foto. 40: Beyaz hamurlu ve astarlı lülelerden örnekler

Gri ve grinin tonlarında hamur, silindir çanaklı, torba biçimli çanaklı, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, silindir kaideli lülelerin yanı sıra kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerde görülmüştür. Üç parça lüleden biri, gri ve grinin tonlarında hamurlu veya astarlı olduğu tespit edilmiştir (Foto. 41).

Foto. 41: Gri tonlarda astarlı lülelerden örnekler

[301] J. Hayes, **a.g.m**., p.393.

Kahverengi, kahverenginin açık, açık kırmızımsı, kırmızımsı ve açık sarımsı tonlarında hamur renkleri, silindir çanaklı, torba biçimli çanaklı, karinalı çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, lale çanaklı, silindir kaideli lüle tiplerinin yanı sıra kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipinde de görülmüştür (Foto. 42).

Foto. 42: Kahverengi tonlarda astarlı lülelerden örnekler

Pembenin tonlarındaki astarlı lüleler arasında silindir çanaklı, torba biçimli çanaklı, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, krater çanaklı ve silindir kaideli lüle tiplerinin yanı sıra kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipine rastlanmıştır. Büyük boyutlu ve küçük boyutlu lülelerin dışında parça halindeki örneklerde de bu rengin tonlarında hamur ve astarla karşılaşılmıştır (Foto. 43).

Foto. 43: Pembe tonlarda astarlı lülelerden örnekler

Siyah hamurlu ve astarlı örnekler arasında torba biçimli çanaklı (Kat. No: 11,14), karinalı çanaklı (Kat. No: 73–74), kaideli ve süzgeç çanaklı (Foto. 44) (Kat. No: 171–175, 177–180), lale çanaklı (Kat. No: 150) ve süzgeçli basık yuvarlak çanaklı (Kat. No: 132–136) lüle tipleri yer almıştır.

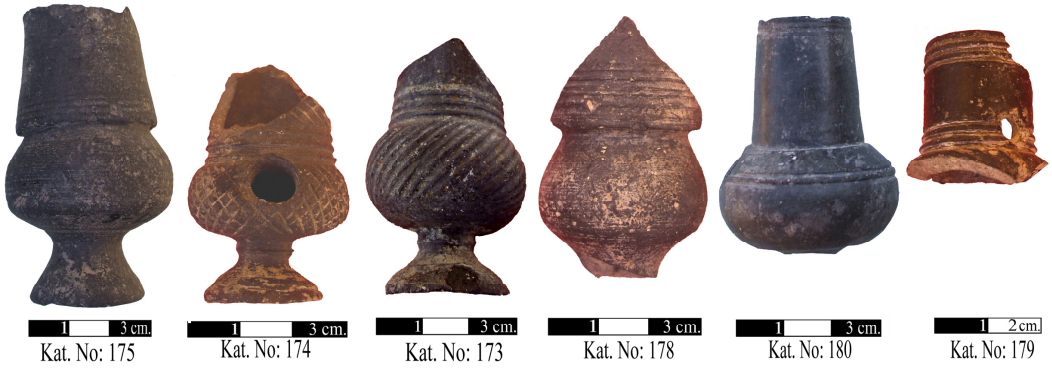

Foto. 44: Siyah tonlarda astarlı kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerin 2. grubundan örnekler

Kırmızı hamurlu lüleler, Hasankeyf örnekleri arasında az da olsa görülmektedir. (Foto. 45). Örnekler arasında lale çanaklı (Kat. No: 151–154), disk kaideli (Kat. No: 156–165) ve süzgeçli basık yuvarlak çanaklı (Kat. No: 141) lüle tipleri olmak üzere sadece üç tipte, bu rengin tonlarına rastlanmıştır. Bu örneklerin İstanbul lülelerinde görmeye alışık olduğumuz hamur yapısı, hamur ve astar rengine yakın özellikler taşıdığı tespit edilmiştir.

Foto. 45: Kırmızı tonlarda hamurlu ve astarlı lülelerden örnekler

Bazı tiplerin lülelerinde farklı renkte hamur ve astarla karşılaşılmıştır. Kaideli lülelerde, hamur ve astar renkleri farklı tonlardadır (Foto. 46 / Kat. No: 166–169). Bu durum karinalı çanaklı lüleler için de geçerlidir. Karinalı çanaklı lülelere yayınlarda genellikle az rastlanmakla birlikte bu tipteki lüleler, genellikle gri veya devetüyü renginde hamurludur[302]. Hasankeyf'teki bu tipin örneklerinde ise grinin yanı sıra krem tonlarına da rastlanmıştır (Foto. 47).

[302] J. Hayes, **a.g.m.**, Plate. 50/e, i. Kıbrıs örnekleri arasında kırmızı hamurlu karinalı çanak lüleye rastlanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes…", p.307.

Foto. 46: Farklı hamur ve astar renklerinde üretilen silindir kaideli lülelerden örnekler

Foto. 47: Farklı hamur ve astar renklerinde üretilen karinalı çanaklı lülelerden örnekler

Yazılı mühürler, yoğun olarak grinin açık ve pembemsi tonlarının yanı sıra kımızının açık ve soluk tonları ile kahverenginin çok soluk ve kırmızımsı tonlarına sahip lülelerde yer almıştır. Bitkisel süslemeli mühürler, çoğunlukla gri, pembe, kahverengi ve kırmızının tonlarında olmak üzere çeşitli tonlarda hamurlu ve astarlı lülelerde görülmüştür. Geometrik süslemeli mühürler, genellikle grinin tonlarındaki hamurlu ve astarlı örneklere daha yoğun olarak uygulanmıştır.

"Tophane Lüleleri" olarak tanınan lülelerin üretim yeri İstanbul-Tophane'dir[303]. Van'dan getirilen demir oksit bakımından yoğun olan "Gülbahar" adı verilen özel bir astarla lülelere parlak kırmızı tonla kaliteli bir görünüm kazandırılmıştır[304]. İstanbul'da birinci kalite örneklerin yanı sıra ikinci kalite lüleler de üretilmiştir. Tekfur Sarayı lülelerinin Tophane örneklerine göre hamurun niteliğinin düşük kalitede olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Hasankeyf lülelerinin büyük çoğunluğu içinde de geçerlidir.

[303] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s.112-128.
[304] H. Taşçı, **a.g.m**., s.150.

Hasankeyf lülelerinin kırmızı tonlarda hamurlu ve astarlı lüleleri hariç büyük bölümü, astar, pişme ve süsleme özellikleri bakımından Tophane lülelerinden ayrılmaktadır.

3.4. SÜSLEME TEKNİKLERİ VE TÜRLERİ

3.4.1. SÜSLEME TEKNİKLERİ

Hasankeyf'in sırsız seramiklerinin önemli bir grubunu oluşturan lüleler, yoğun sayıda bütün, bütüne yakın veya kırık parçalar halinde çok çeşitli tekniklerde ve türlerde süslenmiştir.

Lüle üzerindeki süslemeler, çeşitli tekniklerle yapılmıştır. Süslemeler, lüle kalıbındaki hâlihazır durumda veya lüle kalıbından çıktıktan sonra hamur yaşken, çeşitli aletlerle olmak üzere iki yöntemle gerçekleştirilmiştir. Birinci yöntemde lüle kalıbındaki desenler, kolaylıkla hamur preslendiğinde kabartma halinde ya da çukur halde lülenin üzerine çıkması sağlanmıştır[305]. Bu yöntemle yapılan süslemeleri belirlemek oldukça güç olmaktadır. Hasankeyf kazılarında lüle kalıpları ele geçmemekle birlikte, örneklerde bu yöntemle yapılan süslemelere az da olsa rastlanmıştır. Diğer bir yöntem ise lüle kalıptan çıkarıldıktan sonra baskı, rulet baskı, kazıma, kakma ve boyama tekniklerinde yapılan süslemelerden oluşmakta olup, bu teknikler ya ayrı ayrı ya da tekniklerden birkaçı birlikte lülelere uygulanmıştır. İncelenen lülelerden birçoğunun süsmelerinin kalıptan mı, yoksa hamur yaşken çeşitli tekniklerle mi yapıldığı tam olarak anlaşılamamaktadır. Ancak kazıda ileride ele geçebilecek lüle kalıplarıyla süslemenin kalıptan mı, yoksa hamur yaşken mi lüleye yapıldığı konusu netlik kazanabilir. E. Bakla, son lüle ustası Ömer Güç'ün süsleme için kullandığı aletleri, İstanbul Şehir Müzesi'ne bağışladığını bildirmektedir[306]. Bu aletler, süslemenin hamur yaşken yapılabileceğini göstermektedir.

Hasankeyf Kazısı'nda ele geçirilen silindir kalıpların Hasankeyf'teki sırsız seramiklerin[307] yanı sıra lülelerin üzerinde uygulanmış olabileceği süsleme benzerliklerinden anlaşılmıştır. Özellikle iç içe geçmiş baklava desenlerinin benzerleri hem bazı sırsız seramiklerde hem de bazı lülelerde görülmüştür (Foto. 48–50 / Kat. No: 199).

---

[305] E. Bakla, **Tophane**…, s. 63.
[306] **A.e**., s. 62.
[307] M. Çeken, **a.g.t.**, s. 60-66.

Foto. 48–49: İç içe geçen baklava desenlerinin bulunduğu aynı tipteki lüle parçaları

Foto. 50: Rulet baskı kalıbı ve kalıbın uygulandığı seramik parçası (M. Çeken, **a.g.t.,** Foto. 72)

Bazı lülelerde süslemenin kalıptayken değil de, hamur yaşken çeşitli aletlerle yapıldığı tespit edilmiştir. Çanağın ağız kenarını kuşatan dikey yivlerin değişik uzunluk ve aralıklarla düzenlenmesi (Foto. 51 / Kat. No: 156), baskı tekniğiyle yapılan süslemenin bombeli bilezikten basamak halkasına doğru basılması (Foto. 52 / Kat. No: 273), rulet baskı tekniğinde yapılan süsleme bordürlerinin akstan kayması (Foto. 53–54 / Kat. No: 82, 214) gibi hatalar, süslemelerin lülenin kalıptan çıktıktan sonra hamur yaşken yapıldığını göstermektedir.

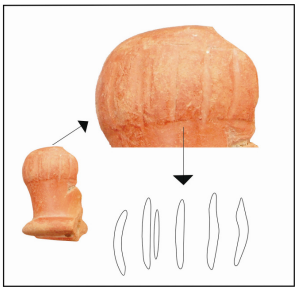

Foto. 51: Kazıma tekniği ile süslenmiş disk kaideli lüleye ait parça

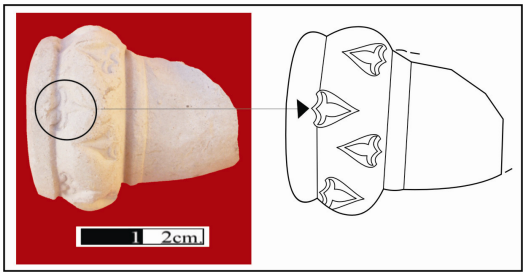

Foto. 52: Baskı tekniğiyle ile süslenmiş duman yolu parçası

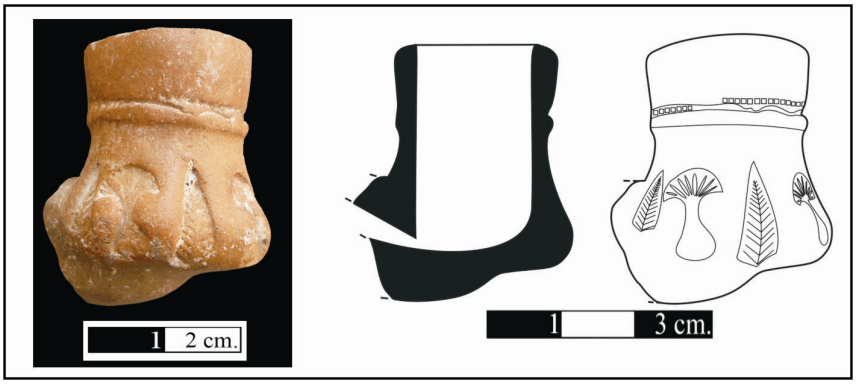

Foto. 53: Baskı tekniği ile süslenmiş çanak

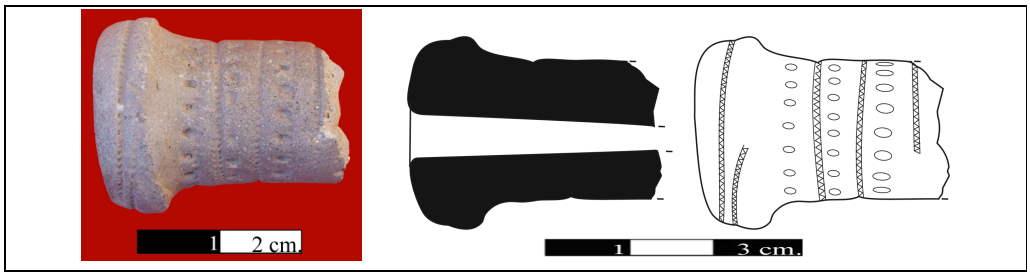

Foto. 54: Rulet baskı tekniği ile süslenmiş duman yolu parçası

İncelenen örnekler arasında baskı, kazıma ve rulet baskı teknikleri ayrı ayrı uygulanabileceği gibi bu tekniklerden iki veya üç teknik bir arada kullanılabilmiştir. Hasankeyf örnekleri arasında sadece baskı (Kat. No: 131, 133, 166–168, 189, 241- 242, 258, 273, 277–278), kazıma tekniği (Kat. No: 127, 154, 156, 162–163, 169–172, 175–176, 184, 194, 196, 288) ve rulet baskı (Kat. No: 1–2, 10, 16, 18, 20, 26–29, 32–39, 42–43, 45–46, 51, 53–75, 77, 83, 85–89, 116, 125, 129, 132, 142, 155, 158–160, 165, 178–179, 182, 191, 195, 197, 199–202, 205, 214–216, 218–240, 246, 249–250, 254, 256–257, 259, 261, 263, 265–266, 270–271, 276, 286) tekniğiyle yapılan süslemelere rastlanmıştır. Kazıma ve rulet baskı (Kat. No: 3, 52, 81, 98–99, 103–110, 115, 134, 147, 173–174, 181, 191, 215–216, 218–219, 224, 233, 235, 244–245, 247, 249, 253, 255, 260, 267, 287), baskı ve rulet baskı (Kat. No: 4, 6–9, 14- 15, 17, 21–25, 30–31, 40, 47, 49–50, 76, 78–80, 82, 84, 90–97, 100, 102, 113–114, 117–119, 123–124, 126, 128, 152, 157, 183, 207–208, 248, 252, 268, 285) ile baskı ve kazıma (Kat. No: 153, 161, 164, 185, 206) teknikleri bir arada yer almıştır. Bazı lülelerde baskı, kazıma ve rulet baskı tekniklerinin üçü birlikte uygulanmıştır (Kat. No: 5,12–13, 41, 48, 101, 112, 120–

122, 137–141, 143–144,146, 148–149, 151, 243, 251, 269). Lülelerde bu üç teknikten en çok rulet baskı tekniğine rastlanmıştır. Rulet baskı tekniği, tek başına kullanıldığı gibi kimi zaman baskı kimi zaman da kazıma tekniği ile birlikte lüleye uygulanmıştır. Rulet baskıdan sonra en çok tercih edilen teknik baskı tekniği olmuştur. Bu teknikten sonra üçüncü sırada kazıma tekniğine yer verilmiştir.

Silindir çanaklı lülelerde baskı (Kat. No: 4–5, 7–9), rulet baskı (Kat. No: 1–2) ve kazıma (Kat. No: 3) teknikleriyle karşılaşılmıştır. Torba biçimli çanaklı lülelerde baskı (Kat. No: 12–16, 21–25) ve rulet baskı (Kat. No: 18) tekniğiyle yapılan süslemeler görülmüştür. Karinalı çanaklı lülelerde baskı (Kat. No: 30–31, 47, 49–50, 76, 78–80, 82, 84), rulet baskı (Kat. No: 26–43, 45–70, 75–88) ve kazıma tekniği (Kat. No: 48, 52) ile yapılan süslemelere yer verilmiştir. Yuvarlak çanaklı lülelerde baskı (Kat. No: 90–97) ve rulet baskı (Kat. No: 93–94) tekniğiyle yapılan süslemeler görülmüştür. Basık yuvarlak çanaklı lülelerde baskı (Kat. No: 112–114), rulet baskı (Kat. No: 98, 100–106,126, 121–122, 128–130) ve kazıma tekniğiyle (Kat. No: 98–99, 102–112, 115, 127) süslemeler yapılmıştır. Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lülelerde rulet baskı (Kat. No: 134) ve kazıma tekniğiyle (Kat. No: 133) yapılan süslemeye az sayıdaki örnekte rastlanmıştır. Krater biçimli çanaklı lülelerde baskı (Kat. No: 137–141,148–149), rulet baskı (Kat. No: 134) ve kazıma tekniğiyle (Kat. No: 139, 148) yapılan süslemeye yer verilmiştir. Lale çanaklı lülelerde baskı (Kat. No: 151–153), rulet baskı (Kat. No: 151–152) ve kazıma tekniğinde (Kat. No: 153) süslemeler görülmüştür. Disk kaideli lülelerde süslemeler, baskı (Kat. No:157–159,162, 165), rulet baskı (Kat. No: 157, 160–161) ve kazıma tekniğiyle (Kat. No: 156) yapılmıştır. Silindir kaideli lülelerde baskı (Kat. No: 166–168) ve kazıma tekniğiyle (Kat. No: 169–170) yapılan süsleme yer almıştır. Kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerde baskı (Kat. No:171–172), rulet baskı (Kat. No: 172, 174–176, 178–180) ve kazıma tekniğinde (Kat. No: 171–174) süslemeler görülmüştür.

Karinalı çanaklı lülelerde baskı ve rulet baskı teknikleri (Kat. No: 30–31, 49–50, 76, 78, 82, 84) ile rulet baskı ve kazıma teknikleri (Kat. No: 52) birlikte uygulanmıştır. Yuvarlak çanaklı lülelerde baskı ve rulet baskı (Kat. No: 93–94) tekniklerinin birlikte kullanıldığı süslemelere rastlanmıştır. Basık yuvarlak çanaklı lülede baskı ve kazıma teknikleri birlikte yer almıştır (Kat. No: 112). Krater biçimli çanaklı lülelerde baskı ve

rulet baskı tekniği (Kat. No: 134) ile baskı ve kazıma teknikleri birlikte uygulanmıştır (Kat. No: 139, 148). Lale çanaklı lülelerde baskı ve rulet baskı tekniği (Kat. No: 151–152) ile baskı ve kazıma tekniğine bir arada yer verilmiştir (Kat. No: 153). Disk kaideli lülede baskı ve rulet baskı tekniği birlikte kullanılmıştır (Kat. No: 157). Kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerde baskı ve rulet baskı tekniği (Kat. No: 172) ile rulet baskı ve kazıma tekniğindeki (Kat. No: 172, 174) süslemeler bir arada lülelerde yer almıştır.

Hasankeyf örneklerinde süslemeler genellikle duman yolunun ağız kenarında, çanağın ağız kenarında ve çanağın gövde ortasında görülmüştür.

Baskı, rulet baskı ve kazıma tekniklerinin yanı sıra altın ve gümüş yaldızla yapılan süslemelerde lülelerde yer almıştır[308]. Topkapı Sarayı Müzesi[309], İstanbul Şehir Müzesi[310], Türk-İslam Eserleri Müzesi[311] ve Ankara Etnografya Müzesi[312] örneklerinde gümüş ve altın yaldızla süslenen örneklerle karşılaşılmıştır. Çok az görülen bir teknik olan kakma tekniği de metaller[313] ve renkli boncuklarla[314] yapılabilmektedir. Hasankeyf lülelerinde ne altın veya gümüş yaldızla yapılan süslemeye ne de kakma tekniğiyle yapılan süslemeye rastlanmamıştır.

3.4.2. SÜSLEME TÜRLERİ

Lülelerdeki süslemeler, çerçeveli veya çerçevesiz olarak hazırlanmış bitkisel motif, geometrik desen, yazı ve figürden oluşan süslemelerin ayrı ayrı veya bir arada kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

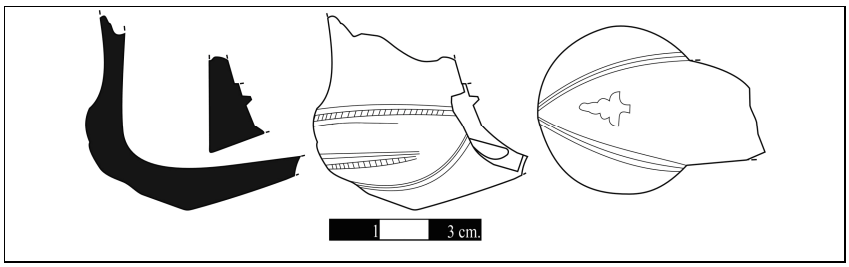
Hasankeyf'te süslemeli örneklerin yanı sıra süslemesiz örneklere az da olsa rastlanmıştır (Kat. No: 19, 192, 204). Lülelerin tamamının süslü olabileceği gibi (Kat. No: 11, 72–74) çanağın veya duman yolunun bir kısmı süslenmiş olan örneklerle de karşılaşılmıştır. Lülelerde süslemelere genellikle çanağın gövdesinin üç yönünde (Kat.

[308] N. Bayraktar, **a.g.m.**, s.20.
[309] G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 77–82, 85–86, 89–92; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, Res. 01–23.
[310] G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 99–101, 103–105, 109–112; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, Res. 01–57.
[311] G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 248–255.
[312] G. Ayhan, **a.g.t.**,Res. 31–34, 47–48, 55–58, E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, Res. 01–13.
[313] G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 75–76, 256–257; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, Res. 01–36.
[314] B. Ersoy-S. Beliaeva, **a.g.m.**, s. 268, Res. 7–10.

No: 3, 7–9, 12–18, 21–25, 49–50, 82, 90–91, 93–99) veya sadece ağız kenarında bir bordür olarak yer verilmiştir (Kat. No: 34, 36–38, 43, 51–52, 60–70). Duman yolu, çanağa göre daha az süslemeye sahip olup süsleme, ağız kenarında yoğunlaşmıştır (Kat. No: 9, 24, 26–35, 41–42, 45–46, 58–68, 75–76, 84–93, 99–100, 108–109, 115–118, 125, 129, 205–210, 212–213, 215–237, 239–242). Bazen süslemeler, farklı kalınlıkta yatay bordürlerden oluşmuştur. Bordürlerin bir kısmına hem duman yolunda hem de çanakta yer verilmiştir (Kat. No: 24, 31, 49–50, 91, 117–118, 159, 160). Bu durum torba biçimli, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı ve disk kaideli lüle tiplerinin birçok örneği için de geçerlidir. Bu lüleler dışında duman yolunda bulunan bazı desen veya motiflerin duman yoluna özgü olduğu gözlenmiştir. Çanaktaki süsleme, tek motif/desenden oluşuyorsa bu motif/desenin yan yana dizilmesinden (Kat. No: 2, 6, 7–8, 9, 78, 90, 94, 128, 157), iki ayrı motif veya desenden oluşuyorsa bunların dönüşümlü olarak kullanılmasından meydana gelmiştir (Kat. No: 12, 49–50, 93, 96–97).

Lülelerin büyük çoğunluğu, bitkisel ve geometrik karakterde süslemelerden oluşmuştur. Örneklerimizde geometrik süsleme, bitkisel süslemeye oranla daha çok yer almıştır. Geometrik ve bitkisel süslemelerden sonra az da olsa yazılı lülelere de rastlanmıştır. Ayrıca sadece dört parça üzerinde figürlü ve iki parça üzerinde yazı taklidi süslemeler (?) görülmüştür.

İncelenen lülelerde çok çeşitli kalıpların kullanıldığı tespit edilmiştir. Bitkisel ve geometrik süslemeli kalıpların ya ayrı ayrı ya da bir arada uygulandığı lülelerle karşılaşılmıştır. Geometrik ve figürlü süslemenin birlikte yer aldığı kompozisyonlar sınırlı sayıda lülede görülmüştür (Kat. No: 93, 123). Bitkisel, geometrik ve yazının birlikte kullanıldığı örneğe de rastlanmıştır (Çizim 7 / Kat. No: 124). Ayrıca bitkisel, geometrik ve figürlü süslemenin birlikte kullanıldığı lüle de örnekler arasında yer almıştır (Kat. No: 152).

Çizim 7: Yazılı, bitkisel ve geometrik süslemenin birlikte yer aldığı lüle örneği

Hasankeyf'teki bazı beyaz tonlardaki silindir çanaklı lülelerde süslemeye sadece çanakta, sınırlı oranda yer verilmiştir (Kat. No: 1–2). Torba biçimli çanaklı lülelerden bir grup örnekte süslemenin standart biçim aldığı ve duman yoluna göre çanakta daha yoğun olduğu görülmüştür (Kat. No: 21–25). Karinalı çanaklı lülelerde geometrik desenler, bitkisel motiflere oranla daha çok kullanılmıştır.

Silindir çanaklı lülelerin çanağında yoğunlaşan süsleme, tek veya iki bölüm halinde çanağa işlenmiştir. Tek bölümlü süslemede çanağın genelinde aynı süsleme görülürken (Kat. No: 1–2, 4, 6); iki bölümlü süslemede çanağın ortasından itibaren iki bölüm gibi düşünülerek, bu kısmın alt tarafı ile üst tarafı arasında farklı süsleme örneklerine yer verilmiştir (Kat. No: 3, 5, 8, 10).

Benzer süslemeye farklı tipte lülelerde de rastlanmıştır. Diyagonal çubukların yan yana dizilmesinden oluşan bordür, yoğun olarak karinalı çanaklı lüle tipinin örneklerinin yanı sıra (Kat. No: 26–27, 29, 46, 59) basık yuvarlak çanaklı lüle tipinde de görülmüştür (Kat. No: 98–99, 108).

Aynı tipteki lülelerde benzer ve farklı süsleme unsurlarına rastlanmıştır. Silindir çanaklı lülelerden ikisinde gövdeyi kuşatan dikey olarak yerleştiren çam ağacının yan yana dizilmesinden oluşan süsleme açısından benzer olduğu tespit edilmiştir (Foto. 55 / Kat. No: 7–8). Ancak bu tipin örneklerinde kaidenin ortasında yuvarlak kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışın demetlerinden oluşan rozet kullanımına bir örnekte yer verilirken (Kat. No: 8); bir diğerinde bu kısım boş bırakılmıştır (Kat. No: 7).

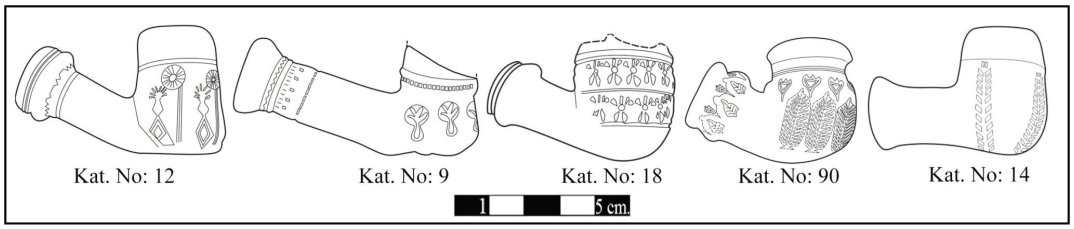
Foto. 55: Silindir çanaklı lülelerden örnekler

Hasankeyf örnekleri arasında birkaç lüle, diğer merkezlerdeki süsleme repertuarıyla benzerlik göstermektedir. Örneklerin büyük çoğunluğunun süslemelerinin benzerlerine başka merkezlerde az rastlanması süslemelerin bu bölgeye özgü

olabileceğini işaret etse de lüle ile ilgili yayınların artmasıyla bu durum daha da netleşecektir.

3.4.2.1.Bitkisel

Lüle üzerindeki süslemelerin bir kısmı bitkisel motiflerden oluşmuştur. Bitkisel süslemeler tek başlarına işlenebildiği gibi yazı, geometrik ve figürlü süslemelerle birlikte de kullanılmıştır (Tablo 12).

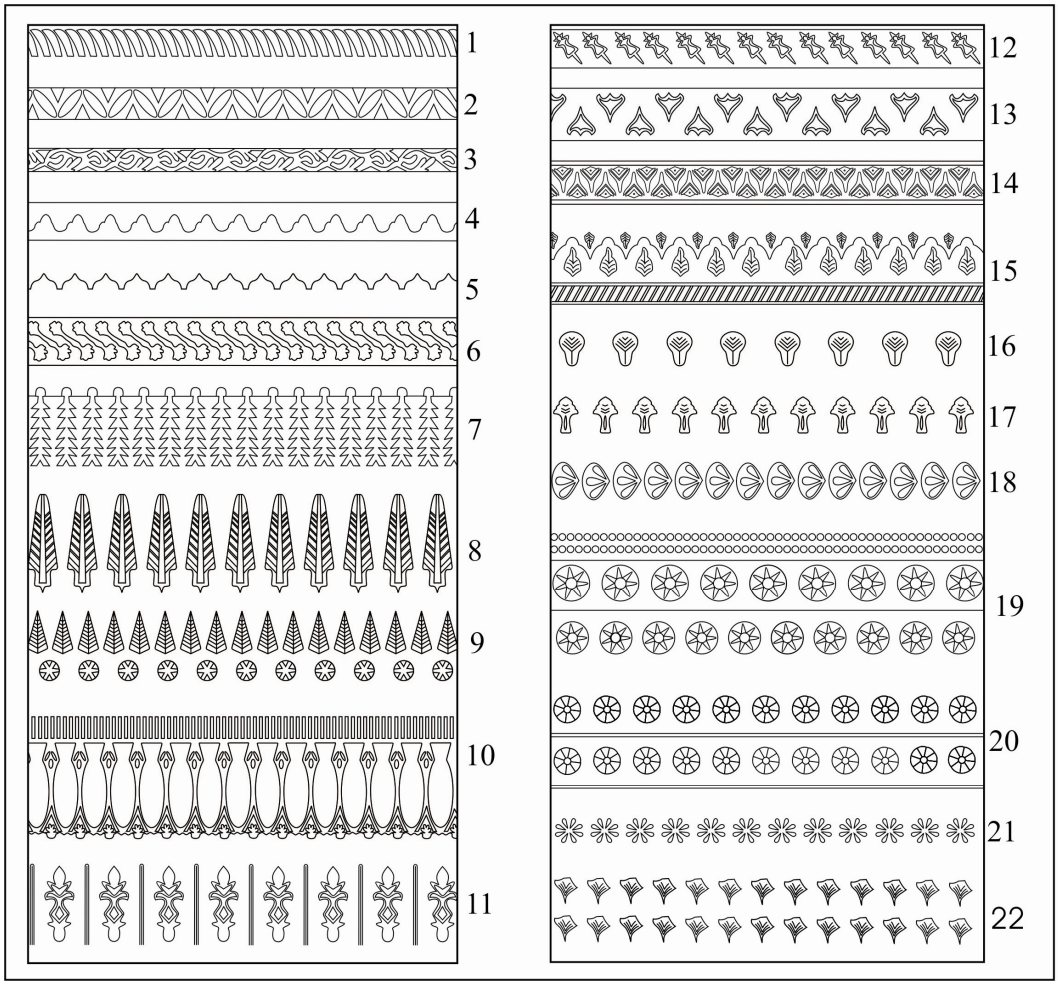

Tablo 12- Bitkisel süslemeli lülelerden örnekler

Hasankeyf lülelerinde bitkisel süslemeler, baskı (Kat. No: 4–5, 9, 12–15, 17, 30–31, 47, 49–50, 76, 78, 80, 82, 84, 90, 94, 96–97, 109, 124, 128, 137–141, 149, 152, 161, 166–168, 183, 185, 206–207, 217, 248, 251–253, 258, 273, 277–278, 285) ve rulet baskı (Kat. No: 18, 144, 264, 268, 286) olmak üzere sadece iki teknikte yapılmıştır. Bu süsleme türünde baskı tekniği, rulet baskı tekniğine göre daha çok tercih edilmiştir.

İncelenen lülelerde ağaç (Kat. No: 7–8, 149, 207), dal (Kat. No: 12–13, 286), yaprak (Kat. No: 14–15, 39, 47, 82, 84, 90, 116, 124, 128, 161, 168, 268, 285–286) ve çiçek (Kat. No: 4–5, 9, 12–13, 17–18, 30–31, 49–50, 76, 78, 80, 82, 94, 96–97, 109, 137–141, 144, 149, 152, 166–167, 183,185, 206, 217, 248, 251–253, 264, 268, 285–286) motifleri yaygın olarak kullanılan bitkisel süslemeler arasında yer almıştır (Tablo 12- 13).

Hasankeyf lülelerinde 22 bitkisel süsleme bordürü tespit edilmiştir. Bitkisel süslemeli motifler, duman yolundan ziyade çanakta daha sık görülmüştür (Tablo 13).

Tablo 13- Hasankeyf lülelerinde görülen bitkisel süslemeli bordürler

İncelenen lülelerde genellikle ağaç motiflerine hem çanakta, hem de duman yolunda rastlanmıştır. Ağaç türleri içerisinde genellikle çam ağacını andıran motifler tercih edilmiştir (Tablo 13/ 7, 9–10). Bu motif, çanağın (Kat. No: 7–8) ya da duman yolunun gövdesine yan yana dizilmiştir (Tablo 13/8) (Kat. No: 207). Çanakta görülen bu motifin benzerlerine diğer merkezlerde de rastlanmıştır (Foto. 56 / Kat. No: 7–8). E. Bakla'nın beyaz lüleler olarak gruplandırdığı örnekler arasındaki bir lüle, astar, tip ve süsleme repertuarı bakımından Hasankeyf örnekleriyle benzer olduğu tespit edilmiştir[315] (Foto. 57). Mardin Müzesi'ndeki lüleler arasında yer alan bir örnek, tip ve süsleme bakımından benzerlik göstermekle birlikte kaidesindeki mühür, Hasankeyf

[315] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, s.188

örneğindekine göre daha az niteliklidir (Foto. 58). Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı'nın Batı Sarnıcı 1'de[316] yapılan çalışmalarında ele geçirilen bir lüle ile Hasankeyf örnekleri arasındaki iki lüle üzerindeki çam ağacını andıran süsleme benzerlik göstermektedir. Hasankeyf'teki bu ağaç motifleri işçilik açısından daha düşük kalitede olup, Ayasuluk örneğinin ön örnekleri olma ihtimali yüksektir. Ayasuluk'taki lüle, hem tipin hem de süslemenin bir sonraki aşaması olabilir (Foto. 59)[317].

Foto. 56: Çam ağacını andıran motiflerin yer aldığı lüle örnekleri

Foto. 57: Halk için üretilen lüle (E.Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, s.188.)

Foto. 58: Mardin Müzesin'deki lülelerden bir örnek (G. Ayhan)

Foto. 59: Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı lüle buluntusu (G. Ayhan)

[316] 2010 yılında Yard. Doç. Dr. M. Büyükkolancı'nın kazı başkanlığındaki Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı'nda çalışmalarda lüle uzmanı olarak görev aldım. Buradaki çalışmalarımız daha sonraki dönemde makale olarak ele alınacaktır.

[317] Ayasuluk'taki benzer tip ve süslemedeki örneğe, yaklaşık olarak 17. yy. sonu ile 18. yy. arasına tarihlenen İzmir Etnografya Müzesi'ndeki 2182 envanter numaralı lülede de rastlanmaktadır. bu lüle, Ayrıntılı bilgi için bkz.. G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 159-160, Res. 159–160.

Duman yolunda da çam ağacı motifinin kullanımı karşımıza çıkmaktadır (Foto. 60). Bu bölümde görülen çam ağacı motifi, çanakta görülen örneklere göre daha kaliteli işçilik göstermektedir. Ankara Etnografya Müzesi'ndeki beyaz hamurlu ve astarlı lüleye ait duman yolunun hem gövdesinde hem de bombeli bileziğinde çam ağacı motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan birer bordür yer almaktadır (Foto. 61)[318].

Foto. 60: Çam ağacı motiflerinin yer aldığı duman yolu parçası

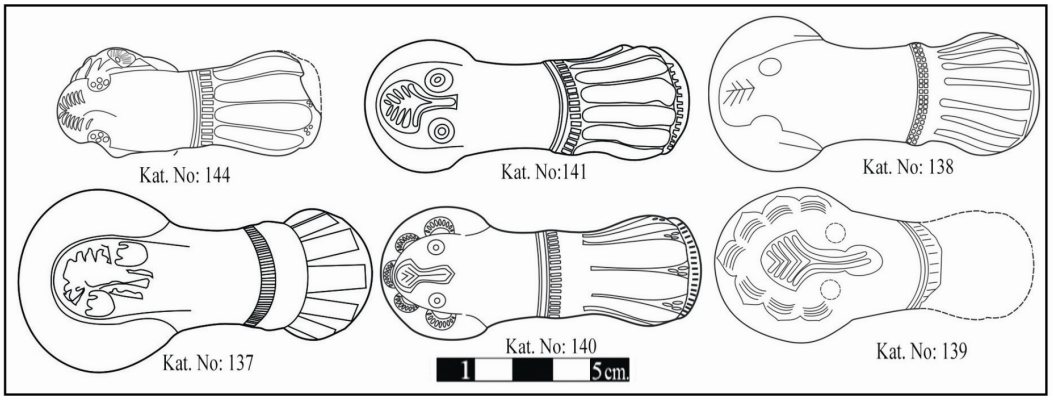

Foto. 61: Ankara Etnografya Müzesi'ndeki 1805 envanter numaralı lüle (G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 71–72.)

Krater biçimli çanaklı lülelerin kaidelerinde ağaç motifine rastlanmaktadır. Kaidedeki süsleme ortada bir ağaç ve iki yanında iç içe geçmiş dairelerden veya stilize çiçek motiflerinden oluşmaktadır (Tablo 14 / Kat. No: 137–141, 144, 149). Bu kompozisyon, hayat ağacı motiflerini çağrıştırmaktadır. Hasankeyf lülelerinde hayat ağacı motifi, stilize edilmiş olabilir[319]. Anadolu Selçuklu ve Artuklu dönemine ait eserlerde hayat ağacı motifi, ilginç kompozisyonlarla karşımıza çıkmaktadır[320]. Hayat ağacı motifi, bölgede Şanlıurfa İslam Mimarisinde genellikle evlerde yer almakla birlikte Harran Hayat el-Harrani mezarlığındaki bir şahide üzerinde de görülmektedir[321]. Hayat ağacı motifine bölgedeki mimari eserlerin yanı sıra bir mezar taşında rastlanması, bu kompozisyonun bölgeye yabancı olmadığını ve bu örneklerin dışında lülelerde de kullanıldığını göstermektedir.

---

[318] G. Ayhan, **a.g.t**., Res. 71–72.
[319] G. Öney, "Artuklu Devrinden Bir Hayat Ağacı Kabartması Hakkında", **Vakıflar Dergisi**, S. 7, İstanbul, 1965, s. 117–120, Res. 3a-3b.
[320] G. Öney, "Artuklu Devrinden Bir Hayat Ağacı Kabartması Hakkında", **Vakıflar Dergisi**, S. 7, İstanbul, 1965, s. 117–120, Res. 3a-3b; G. Öney, **Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992, s. 45, Res. 34–35; R. Arık, **Kubad Abad**, İstanbul, İş Bankası Kültür Yayınları, 2000, s. 79–86.
[321] A. C. Kürkçüoğlu, **Şanlıurfa İslam Mimarisinde Taş Süsleme**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1998, s. 230, Res. 286–308.

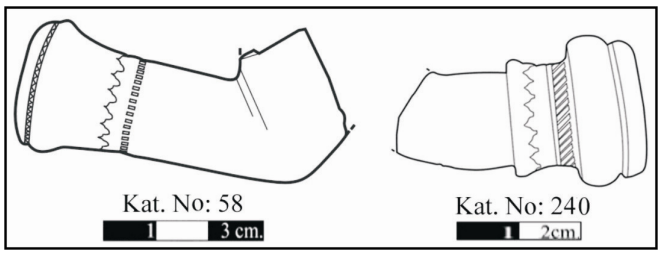
Tablo 14- Krater biçimli çanaklı lülelerin alttan görünüşü

Dallar, bitkisel süslemeyi zenginleştiren bir unsur olarak az da olsa Hasankeyf lülelerinde bulunmakta olup çiçek ve yaprak motiflerine eklenerek bordür halinde rulet baskı (Tablo 13/3) (Kat. No: 286) veya baskı teknikleriyle (Kat. No: 12–13) uygulanmıştır.

İncelenen lülelerde bitkisel süslemeler arasında ağaç ve dal motiflerinin yanı sıra yaprak motifleri de yer almıştır. Yaprak motifleri, baskı (Kat. No: 4, 14–15, 47, 82, 84, 90, 128, 161, 168, 183, 285) veya rulet baskı (Kat. No: 39, 58, 239–240, 286) teknikleriyle karinalı çanaklı (Kat. No: 39, 47, 82, 84), yuvarlak çanaklı (Kat. No: 90), basık yuvarlak çanaklı (Kat. No: 128), disk kaideli (Kat. No: 162) ve silindir kaideli lülelere (Kat. No: 167) yapılmıştır. Bu tiplerde yaprak motifine çanağın gövdesinde (Kat. No: 14–15, 47, 82, 90–91, 113, 117–118, 128, 161, 168, 183) veya duman yolunun bombeli bileziğinde yer verilmiştir (Kat. No: 84, 90–91, 117–118). Bazı lülelerde bu motif, hem çanağa hem de duman yoluna basılmıştır (Kat. No: 90–91, 117–118). Yaprak motifleri arasında birkaç lülede zeytin yaprağına rastlanmıştır (Tablo 13/7) (Kat. No: 14–15).

Yaprak motifleri lülelerde bordür halinde de karşımıza çıkmaktadır. Yaprakların yan yana eklenmesinden oluşan diziler de Hasankeyf örneklerinde görülmektedir (Tablo 13/4–5) (Tablo 15) (Kat. No: 58, 239–240). Bu tür bordürlerin benzeri, Ankara Etnografya Müzesi örnekleri arasında 1783 envanter numaralı lülenin bombeli bileziğinde iki sıra halinde yer almaktadır[322] (Foto. 62).

[322] G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 74.

Tablo 15- Yaprak motiflerinin görüldüğü lüle parçalarından örnekler

Foto. 62: Ankara Etnografya Müzesi örnekleri (G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 74)

Duman yolundaki bilezikte stilize yaprak motifleri sıkça görülmektedir. Bir ters bir düz olmak üzere iki sıra halinde belli aralıklarla stilize yaprak dizisi bombeli bileziği kuşatmaktadır (Foto. 63 / Kat. No: 273). Hasankeyf'te uygulanan bu motifin benzerine Smyrna Kazısı lüle buluntularından birinde de rastlanmaktadır (Foto. 64). Ayrıca bu motifin çanakta da kullanıldığı bir örnek Korinth lüleleri arasında bulunmakta olup lüle, 18. yüzyıla tarihlenmektedir (Foto. 65)[323].

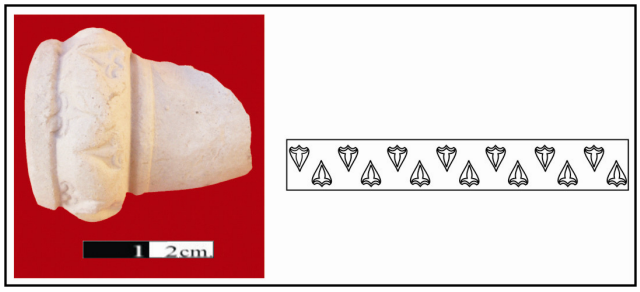

Foto. 63: Stilize yaprak motiflerinin görüldüğü duman yolu parçası

Foto. 64: Smyrna lüle buluntusu (G. Ayhan)

Foto. 65: Korinth lüle buluntusu (R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.174, Plate 48/C 14.)

[323] R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.174, Plate 48/C 14.

Hasankeyf'te lülelerde görülen yaprak motiflerinin benzerleriyle burada ele geçen seramiklerde de karşılaşılmaktadır. Kâsenin ağız kenarındaki bordürde yanlara yarım ortada tam olmak üzere yaprak motifleri yer almaktadır (Foto. 66).

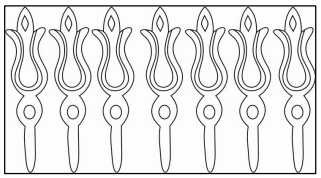
Foto. 66: Hasankeyf Kazısı seramik buluntusu (M. Çeken, **a.g.t.**, Kat. No: 273.)

Hasankeyf örneklerinde iki lülede baskı tekniğiyle yapılan tek yaprak motifleriyle de karşılaşılmaktadır (Kat. No: 84,124). Bu motiflerden biri basık yuvarlak çanaklı lülenin kaidesinde yer almakta olup palmet motifini çağrıştırmaktadır (Kat. No: 124). Bir diğeri duman yolunun karinalı bileziğinin gövdeye bakan tarafında bulunmaktadır (Kat. No: 84).

İncelenen bitkisel süslemeli lüleler içerisinde çiçek motifleri sıklıkla görülmektedir (Kat. No: 4–5, 9, 12–13, 17–18, 30–31, 49–50, 76, 78, 80, 82, 94, 96–97, 109, 137, 140, 144, 149, 152, 166, 206, 217, 248, 251–253, 258, 264, 268, 277–278, 285–286). Bunlar, çerçevesiz (Kat. No: 4–5, 9, 12–13, 17, 30–31, 49–50, 76, 78, 80, 82, 94, 96–97, 109, 137, 144, 152, 164, 167, 206, 217, 251–253, 264, 277–278) veya çerçeveli olabilmektedir (Kat. No: 18, 149, 166, 248, 268, 285–286). Özellikle baskı tekniği ile yapılan süslemelerde bu motif, çoğu zaman birer dizi halinde tekrarlanmıştır (Kat. No: 5, 9). Bir örnekte ise çiçek motiflerinin yan yana gelmesiyle oluşan bordür, birbirine paralel iki sıra halinde verilmiştir (Kat. No: 18). Ayrıca tek motiften oluşan çiçek motiflerine de rastlanmıştır (Kat. No: 17, 76, 80, 148, 137- 141, 144, 158, 164, 166).

Hasankeyf'teki bitkisel süslemeli lüleler arasında bir lülede çanağın gövdesinde dikey olarak baskı tekniği ile yapılan stilize lale motifleri yan yana yer almaktadır (Çizim 8 / Kat. No: 94). Kadeh biçimini anımsatan estetik lale motifleri, yuvarlak çanaklı lülenin gövdesinde tek sıra halinde görülmektedir. Lale, Osmanlı Sultanı IV. Murad'ın Bağdat seferi (1638) dönüşü sırasında getirilerek İstanbul'un flora dünyasına katılmıştır. Çini süslemeye 16. yüzyılın ilk yarısından sonra giren lale motifi, bir

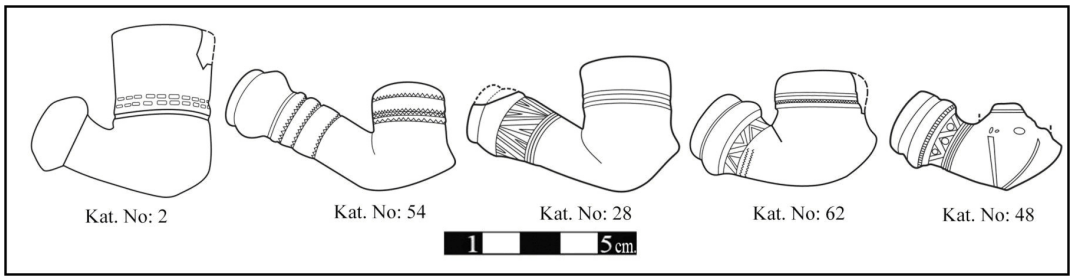
devrede ismini vermiş olup lüle sanatında hem tip hem de süsleme unsuru olarak da yer etmiştir[324].

Çizim 8: Yuvarlak çanaklı lülede görülen stilize lale motifinden oluşan bordür

3.4.2.2. Geometik

Geometrik süsleme, lülelerde yoğun olarak kullanılan süsleme türlerinden biri olmuştur. Geometrik süslemeler, genellikle rulet baskı tekniği ile yapılmıştır. Kazıma ve baskı teknikleri zaman zaman desenin niteliğine göre kullanılmıştır (Tablo 16).

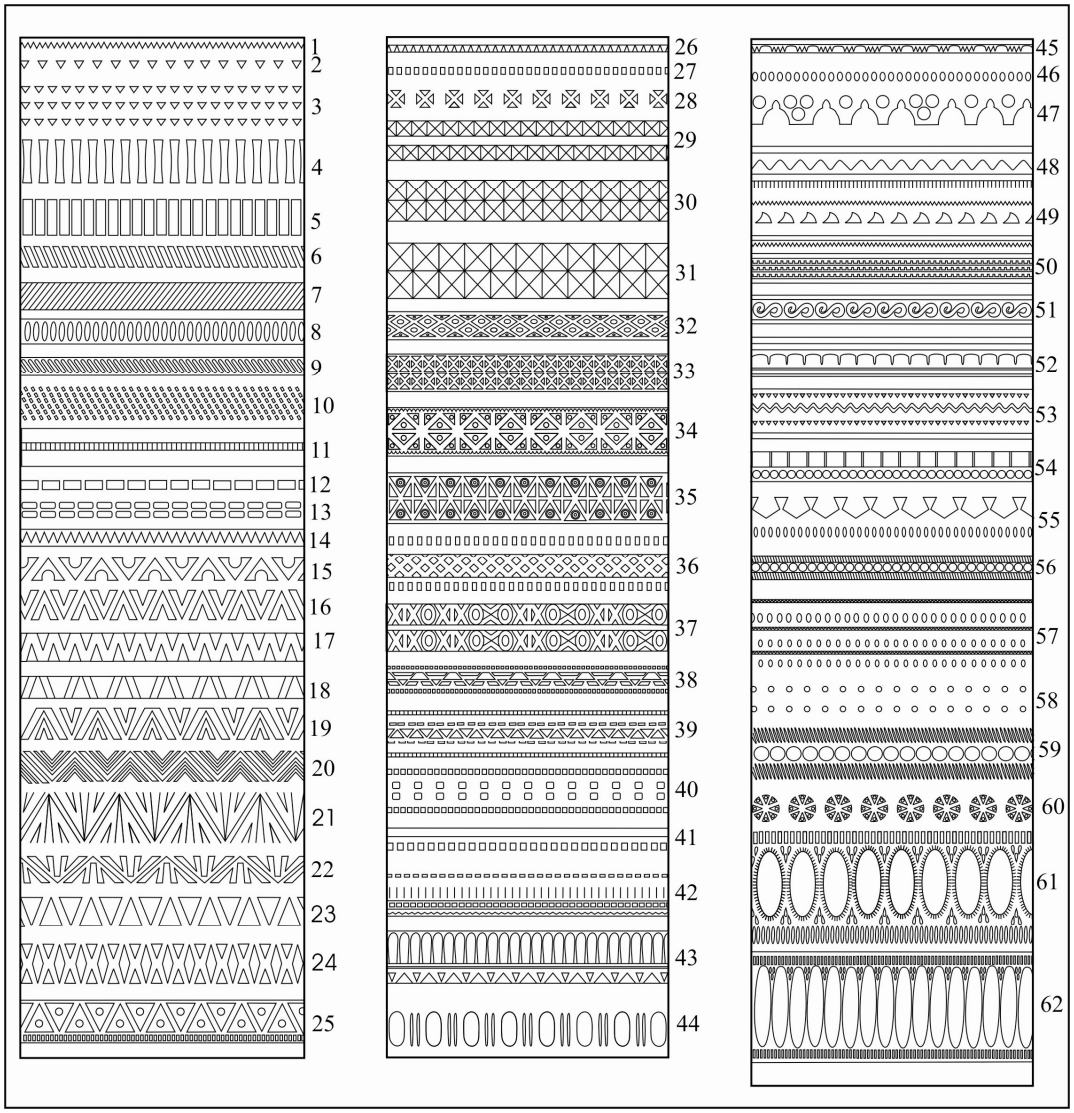

Tablo 16- Geometrik süslemeli lülelerden örnekler

İncelenen lülelerde geometrik süslemeli bordürlerin bitkisel süslemeli bordürlere oranla daha yoğun olduğu tespit edilmiştir. Geometrik desenler, dalgalı çizgiler (Kat. No: 43, 101,189), zikzaklar (Kat. No: 48, 60, 78, 80, 83, 93–94, 121–122, 218, 230–231, 233,), yaylar (Kat. No: 40, 116), üçgenler (Kat. No: 20, 28, 30, 40- 41, 55–57, 61–63, 75–76, 83, 87, 93, 100,101, 129, 201, 213, 215–216, 219), dikdörtgenler (Kat. No: 2, 10, 190, 231), kareler (Kat. No: 8, 40, 82, 126, 129, 205, 222–223, 226–227, 229), baklavalar (Kat. No: 212, 234), daireler (Kat. No: 14, 70, 91, 94, 95, 100, 211), rozetler (Kat. No: 8, 14, 21–22, 24, 91, 94, 113–114, 117–122, 126, 128), yıldızlar (Kat. No: 112), çarpılar (Kat. No: 35, 83, 85, 87, 200, 202, 236–237), yivler (Kat. No: 1, 3–6, 10–18, 26–31, 33, 36–38, 43, 47–55, 60–71, 78–80, 86–87, 89, 92–113, 115,

[324] F. Dayıgil, "İstanbul Çinilerinde Lale II", **Vakıflar Dergisi**, S.II, Ankara, 1942, s. 223.

126–127, 129, 133–134, 139, 156, 169–170, 173, 175–176, 178–181, 184 -185, 191, 194–195, 211, 222, 225), oluklar (Kat. No: 17, 21–25, 81, 91, 117–119, 127, 187), çubuklar (Kat. No: 26–27, 29, 31–33, 42, 46, 59, 65–68, 77, 81, 92, 98–99, 102, 129, 207, 209–210, 218, 229), kafes şeklinde tarama (Kat. No: 10, 72–74, 174) ve çentiklerden (Kat. No: 1, 9, 54, 64, 82, 116) oluşmuştur. Hasankeyf lülelerinde 62 geometrik süsleme bordürü tespit edilmiştir (Tablo 17).

Tablo 17- Hasankeyf lülelerinde görülen geometrik süslemeli bordürler

Dalgalı çizgiler, rulet baskı tekniğiyle çanağın ağız kenarına yapılabildiği gibi (Kat. No: 43,101, 116) duman yoluna (Kat. No: 188) da uygulanmıştır.

Zikzaklar rulet baskı tekniğiyle yapılmakla birlikte çanağın ağız kenarında (Kat. No: 60, 78, 94, 121–122), duman yolunda (Kat. No: 48, 83, 93, 229–230, 232) ve kaidede (Kat. No: 80) görülmektedir. Genellikle ince bordür olarak uygulanan zikzaklar, birkaç lülede geniş bordür halindedir (Tablo 17/17) (Kat. No: 232).

Yay desenine Hasankeyf örneklerinde az da olsa rastlanmaktadır (Kat. No: 40, 116). Bazı lale çanaklı lülelerin bombeli bileziğinde aralıklı olarak kazıma tekniğiyle yapılan yaylar yer almaktadır.

Üçgenler, Hasankeyf lülelerde sıkça kullanılan desenlerden biridir (Kat. No: 20, 28, 30, 40- 41, 55–57, 61–63, 75–76, 83, 87, 93, 100, 101, 129, 201, 213, 215–216). Geometrik süslemeli desenler arasında üçgenlerden oluşan kompozisyonların yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Karinalı çanaklı lülelerde rulet baskı tekniğiyle yapılan iç içe geçmiş üçgenlerden oluşan bordürlere rastlanmaktadır (Foto. 67 / Kat. No: 56–57, 61–63). Bu bordürler, yaygın olarak bu tipteki lülelerin duman yolları üzerinde yer almaktadır. Bordürler, değişik uzunluklardaki duman yolunun ya bombeli bileziğine bitişik ya da gövdesinin üzerindedir.

Foto. 67: Benzer geometrik desenlerin uygulandığı karinalı çanaklı lüleler

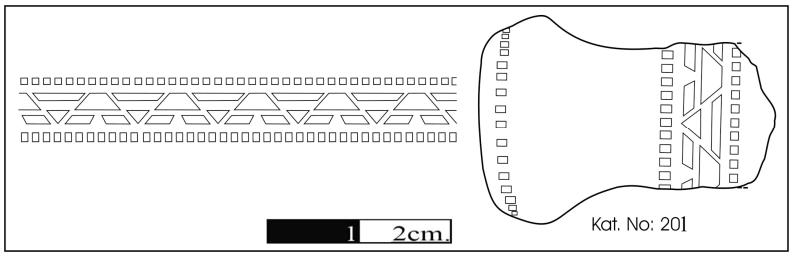
Hasankeyf'teki karinalı çanaklı lülelerde görülen iç içe geçmiş üçgenlerden oluşan bordürlerin benzerlerine (Foto. 68 / Kat. No: 57), Mardin Müzesi lüle örnekleri arasında rastlanmaktadır (Foto. 69).

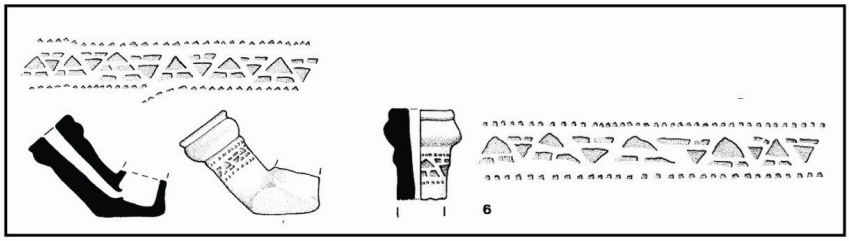

Foto. 68: İç içe geçmiş üçgenlerden oluşan bordürün yer aldığı lüle örneği **Foto. 69:** Mardin Müzesi'ndeki lüleden bir örnek (G. Ayhan)

İncelenen lüleler arasında bir örnekte, iki yanda karelerin yan yana dizilmesinden oluşan ince bordürler ile bu bordürlerin arasında üçgen ve yamuktan oluşan geometrik desenlerin bir ters bir düz yerleştirilmesinden oluşan kalın bir bordür yer almaktadır (Tablo 18 / Kat. No: 201). Bu geometrik süslemenin benzerine Crete'de yapılan kazılarda ele geçirilen lüleler arasında rastlanmıştır (Tablo 19)[325].

Tablo 18- Üçgen ve yamuktan oluşan geometrik bordürün yer aldığı lüle parçası

Tablo 19- Crete Tıp Fakültesi'nde yapılan kazılarda ele geçirilen lülelerden örnekler (D. Evely, **a.g.m.**, p. 137, 141,-142, Fig.3/5–6, Fig.4/5–6)

Hasankeyf lülelerinde sınırlı örnekte kullanılan dikdörtgenler, genellikle rulet baskı tekniğiyle yapılmıştır. Bu desen, dikey dikdörtgenlerin yan yana dizilmesiyle oluşan bordür şeklindedir. Çanakta yatay olarak iki (Kat. No: 2, 10) veya üç sıra halinde (Kat. No: 191) ve duman yolunun hem gövdesinde hem de basamak halkasında tek sıra halinde dikdörtgenlerden oluşan bordürler görülmektedir (Kat. No: 84). Ayrıca bir lüle üzerinde bu bordüre duman yolundaki geometrik süslemeli kalın bordürün iki yanında da rastlanmıştır (Kat. No: 208).

İncelenen lülelerde geometrik desenler arasında karelerde bulunmaktadır (Kat. No: 8, 40, 51, 82, 126, 129, 134, 205, 222–223, 226–227, 246). Karelerin yan yana dizilmesinden oluşan bordürler, genellikle çanağın ağız kenarında (Kat. No: 8, 40, 82, 126, 129), duman yolundaki kitabe bordürünün iki yanında (Kat. No: 205, 222–223,

[325] Ayrıntılı bilgi için bkz. D. Evely, **a.g.m.**, p. 137, 141,-142, Fig.3/5-6, Fig.4/5-6.

226–227, 229–230, 246) veya duman yolunda hem basamak halkasında hem de geometrik motiften oluşan bordürün iki yanında yer almaktadır (Kat. No: 201, 205, 237, 284). Bir örnekte de karelerden oluşan bordürler, duman yolunu hem dikey hem de diyagonal olarak kuşatmaktadır (Kat. No: 246). Ayrıca çanağın gövdesinde karelerin yan yana gelmesinden oluşan zikzak bordürüne de rastlanmaktadır (Kat. No: 134).

Baklava desenleri, incelenen lüleler arasında sınırlı sayıdaki örnekte görülmektedir (Kat. No: 212, 234). Duman yolunda görülen baklava motifleri bordür halinde olup rulet baskı tekniğiyle yapılmıştır.

Hasankeyf lülelerinde daireler, yoğun olarak kullanılmakla birlikte (Kat. No: 8, 14, 21–22, 24, 70, 91, 94, 95, 100, 113–114, 120–122, 126, 128, 211) baskı veya rulet baskı tekniğinde genellikle diğer desenlerin yanı sıra yapılmıştır. Lülenin üzerindeki daireler, kabartma olarak verildiği gibi (Kat. No: 211) oyuk şeklinde de işlenebilmektedir (Kat. No: 70). İç içe geçen dairelerden oluşan süslemeye de rastlanmaktadır (Kat. No: 100). Daireler, çoğu zaman çerçeve unsuru olarak kullanılmakta olup bu dairelerin iç kısmında geometrik süslemeler yer almaktadır (Kat. No: 8, 14, 21–22, 24, 91, 94, 113–114, 120–122, 126, 128).

Rozet, yoğun olarak Hasankeyf lülelerinde görülmektedir (Kat. No: 8, 14, 21–22, 24, 91, 94, 113–114, 117–122, 126, 128, 185). Kaidenin ortasında yaygın olarak yer alan rozetin (Kat. No: 8, 21–22, 24, 91, 94, 113–114, 117–118, 126, 128, 185) çanağın ön ya da yan yüzünde (Kat. No: 120–122) ve duman yolunun yan yüzündeki (Kat. No: 14, 268) kullanımlarına da rastlanmaktadır. Rozetlerden birinin sadece çerçevesi mevcuttur (Kat. No: 119). Ortada daire şeklinde kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışınlardan oluşan rozet, (Kat. No: 8, 21–22, 24, 113–114, 117–122, 128), baskı tekniğiyle silindir çanaklı (Kat. No: 8), torba biçimli çanaklı (Kat. No: 14, 21–22), yuvarlak çanaklı (Kat. No: 91, 94) ve basık yuvarlak çanaklı lüle tiplerinin bazı örneklerine (Kat. No: 113–114, 117–122, 126, 128) uygulanmıştır.

Yıldız deseni, Hasankeyf örneklerinde sadece bir lülede görülmekte olup basık yuvarlak çanaklı lülenin kaidesine baskı tekniğiyle yapılmıştır (Kat. No: 112). Tek bir desenden oluşan yıldız, daire içinde kabartma olarak işlenmiştir.

Çarpılar, Hasankeyf lülelerinde birçok örnekte kullanılan desenler arasında yer almıştır. Çeşitli boylardaki çarpı desenleri, bordürler halinde duman yoluna rulet baskı tekniğiyle uygulanmıştır (Kat. No: 35, 83, 85, 87, 200, 202, 236–237). Bu desenler, tek (Kat. No: 83, 87, 238) veya iki sıra halinde olabilmektedir (Kat. No: 35, 85, 202, 236). Birkaç örnekte bordürlerde çarpı desenleri, diğer desenlerle birlikte kullanılarak girift kompozisyonlar meydana getirilmiştir (Kat. No: 87, 237).

İncelenen lüleler arasında yivler, süsleme öğesi olarak sıklıkla kullanılan desenlerin başında gelmiştir. Yivler, yatay (Kat. No: 1, 3–5, 10, 12–18, 26–31, 33, 36–38, 43, 47–55, 60–70, 78–80, 94–110, 112–113, 115–126, 129, 175–176, 178–180, 191), dikey (Kat. No: 4–6, 11, 48–50, 52, 92–93, 96–98, 102, 108, 111–112, 127, 133–134, 139, 156, 191, 194–195), diyagonal (Kat. No: 3, 47, 60, 64, 69, 71, 78, 86–87, 99, 103–107, 109–110, 115, 169–170, 173, 181, 184–185) ve sarmal (Kat. No: 89) olmak üzere dört biçimde görülmektedir. Yatay yivler genellikle çanağın ağız kenarını, dikey ve diyagonal yivler çanağın gövdesini ve sarmal yivler gövdeden ağız kenarına doğru duman yolunu çevrelemiştir. Bu desen, birçok örnekte kazıma tekniğiyle yapılan basit çizgiler halinde süslemelerden oluşmuştur.

Basık yuvarlak çanaklı lülelerin bir grubunda çanak kaideye kadar kazıma tekniği ile yapılan diyagonal veya dikey yivlerle süslenmiştir (Foto. 70 / Kat. No: 98–99, 102–112, 115, 120). Dikey, diyagonal veya yatay yivler, bir ya da birkaç kez tekrar edilmiştir. Bu süslemeler, lülenin bütününde olabildiği gibi çanağın büyük bölümünde de yer almıştır. Kimi zaman yivler, diğer süsleme öğeleri ile birlikte kullanılarak zengin bir kompozisyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Yivler, bazı lülelerde rozet veya çentik dizisiyle birlikte kullanılmıştır.

Foto. 70: Basık yuvarlak çanaklı lülelerde görülen süslemelerden örnekler

İncelenen lülelerde çubuk deseni, çubukların yan yana dizilmesinden oluşan bordürler şeklinde olup rulet baskı tekniğiyle yapılmıştır. Çubuklar, düz (Kat. No: 42, 68, 77, 92, 209–210) ve diyagonal (Kat. No: 26–27, 29, 31–33, 46, 59, 65–67, 81, 98–99, 102, 129, 207, 218, 228, 233) olmak üzere iki biçimde görülmektedir. Diyagonal çubuk dizisi, genellikle duman yolunda yer almakla (Kat. No: 26–27, 29, 31–33, 42, 46, 59, 65–68, 81, 98–99, 102, 129, 207, 209–210, 218, 228, 233) birlikte bazı örneklerde hem duman yolunda hem de çanakta görülmektedir (Kat. No: 31, 77).

Hasankeyf lülelerinde oluk bezemeye diğer geometrik süslemelerin yanı sıra rastlanmaktadır. Torba biçimli çanaklı (Kat. No: 22–25), yuvarlak çanaklı (Kat. No: 91) ve basık yuvarlak çanaklı lüle tiplerinde (Kat. No: 117–119, 127) genellikle çanağın gövdesinde eş aralıklarla dikey olarak düzenlenen oluk süsleme yer almaktadır.

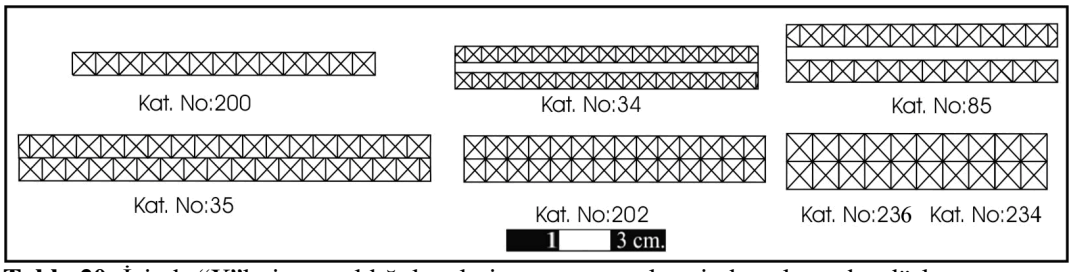
Kafes şeklinde taramadan oluşan süslemeye incelenen örneklerde az da olsa karşılaşılmaktadır (Kat. No: 10, 72–74, 174). Bu desen, silindir çanaklı lülenin duman yolunun alt tarafında (Kat. No: 10) ve karinalı çanaklı birkaç lülenin tüm yüzeyinin yanı sıra (Kat. No: 72–74) kaideli ve hazneli lülenin hem çanağının gövdesinde hem de ağız kenarında bulunmaktadır (Kat. No: 174).

Çentikler, Hasankeyf lülelerinde görülen süsleme unsurlarından bir diğeridir (Kat. No: 1, 9, 54, 64, 82, 116). Rulet baskı tekniğiyle yapılan çentikler, genellikle bordür halindedir. Bu desen, silindir çanaklı, karinalı çanaklı ve basık yuvarlak çanaklı lüle tiplerinde görülmekle birlikte çoğunlukla bu tiplerin çanaklarında yer almaktadır.

İncelenen lüleler arasında geometrik süslemeli desenler, sadece tek bir desenden oluşabileceği gibi (Kat. No: 11, 20) birkaç desenin birlikte kullanılması şeklinde de olabilmektedir (Kat. No: 1–3, 10, 26–29, 33–35, 98–112, 115–116, vb.).

Bazı lülelerde hem yatay hem dikey eksende "X"lerin yer aldığı karelerin yan yana gelmesinden oluşan süslemenin yer aldığı bordürler, rulet baskı tekniğiyle yapılmıştır (Tablo 17/ 28–31). Örneklerde bu desenler, tek veya iki sıra halinde uygulanmıştır (Tablo 20). İki sıradan oluşan bordürler, birbirine paralel olmasının yanı sıra birbirine bitişik (Kat. No: 35, 202, 236) veya aralıklı olarak yerleştirilmiştir (Kat. No: 34, 85). İki sıra bordürlerin desenleri, kimi zaman aynı aks üzerine gelerek iç içe geçen kareleri meydana getirmiş (Kat. No: 202, 234, 236), kimi zaman da akstan

kaymıştır (Kat. No: 35). Bu desenin benzerlerini madeni eserde de görmek mümkündür. Siirt'te üretilen ve 20. yüzyıla tarihlenen bakır kapaklı sahanın kapağında içinde "X"lerin yer aldığı karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordüre rastlanmıştır (Foto. 71)[326]. Bu geometrik süslemenin hem lülelerde hem de madeni eserde görülmesi, bu süslemenin bölgede sevilerek kullanıldığını göstermesinin yanı sıra her iki el sanatının etkileşim içinde olduğunu da belgelemektedir. Hasankeyf seramikleri arasında 12. ve 13. yüzyıllara tarihlenen bir grup süzgeçli ve hayvan figürleriyle süslenmiş seramik parçaları üzerinde de metal kaplardan esinlenilen motifler tespit edilmiştir[327].

Tablo 20- İçinde "X"lerin yer aldığı karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordürler

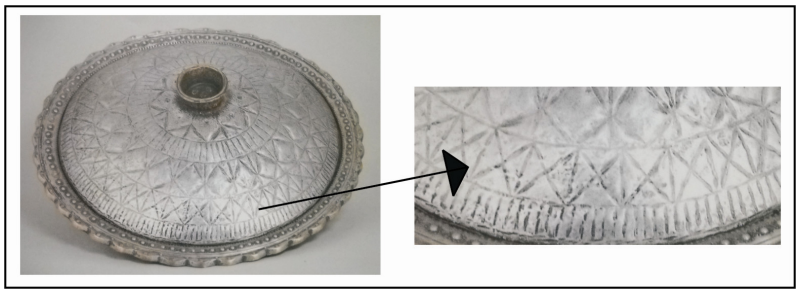

Foto. 71: Bakır kapaklı sahan (O. Belli, İ. G. Kayaoğlu, **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri**, İstanbul, 1993, s. 279, Foto. 240.)

Lülelerdeki süslemelerin geneline baktığımızda Hasankeyf'te ele geçirilen birkaç sırlı ve sırsız seramikle benzerlikler taşıdığı görülmektedir[328]. Kat. No: 199'da duman yolunun ağız kenarını kuşatan, iç içe geçmiş baklava desenlerinden oluşan geometrik bordür (Foto. 72), hem sırsız hem de sırlı seramikte karşımıza çıkmaktadır (Foto. 73–74).

---

[326] O. Belli, İ. G. Kayaoğlu, **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri**, İstanbul, 1993, s. 279, Foto. 240.
[327] N. Özkul Fındık, **a.g.e.**, s. 138.
[328] M. Çeken, **a.g.t.,** Kat. 37, 303; N. Özkul Fındık, **a.g.e.**, Lev. 16/410, Lev.25/520.

Foto. 72: İç içe geçmiş baklava desenlerinden oluşan geometrik bordürün yer aldığı lüle parçası (M. Çeken, **a.g.t.**, Foto.115, 413)

Foto. 73–74: Hasankeyf seramik parçaları

Hasankeyf'teki kafes tarzında tarama ve her bir bölümün ortasında birer kabaradan oluşan süslemenin benzeri (Foto. 75 /Kat. No: 212), Hasankeyf'te ele geçirilen ve 14. yüzyıla tarihlenen bazı seramik parçalarında da görülmektedir (Foto. 76–77).

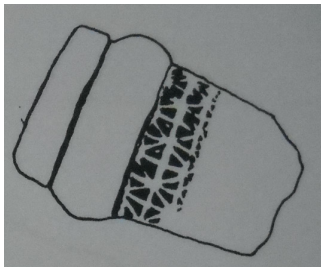

Foto. 75: Geometrik bordürlerin yer aldığı lüle parçası

Foto. 76–77: Hasankeyf seramik parçaları (M. Çeken, **a.g.t.**, Foto. 102, 225)

İsrail'de Zir'in'de yapılan kazılarda ele geçirilen, 17. yüzyıl ile 18.yüzyıl başı arasına tarihlenen, lülelerden birinde görülen ve iç içe geçmiş baklava deseninden oluşan bordür (Çizim 9), bazı Hasankeyf örnekleriyle benzerlik göstermektedir (Foto. 78)[329].

Çizim 9: Zir'in lüle buluntusu (J. Simpson, "Ottoman Pipes from Zir'in…", p. 160, Fig.2.)

Foto. 78: Geometrik bordürün yer aldığı lüle parçası

[329] J. Simpson, "Ottoman Pipes from Zir'in…", p. 160, Fig.1–2, 4, 7–8.

Disk kaideli lülelerin çanağının kaidesi ve gövdesinin yanı sıra duman yolu genellikle geometrik desenlerle süslenmiştir. Hasankeyf lüleleri arasındaki bu tipteki lülelerde genellikle yanlarda diyagonal çizgiler, ortada ise küçük yuvarlak kabaraların yana yana dizilmesinden oluşan süsleme bordürleriyle karşılaşılmıştır. İzmir Etnografya Müzesi[330], Akşehir Taş Medrese Müzesi[331] Alanya Kaleiçi Kazısı[332] ve Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı[333] lüleleri arasında benzer süslemeler görülmektedir.

3.4.2.3. Figür

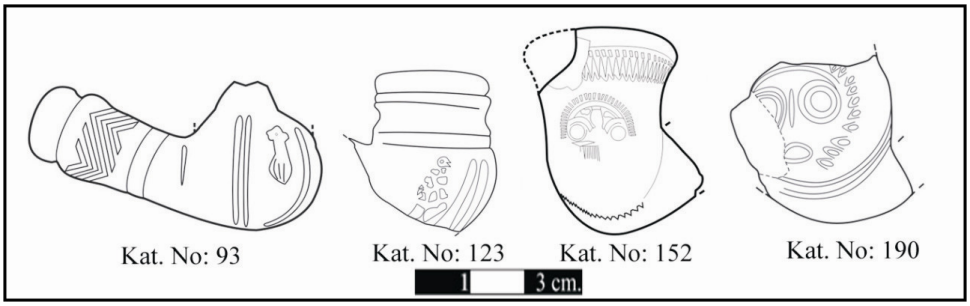
Lüleler üzerinde çeşitli hayvan figürleri yer almaktadır. Figürler arasında çoğunlukla kuş figürüyle[334] karşılaşılmakla birlikte nadir olarak aslan figürüne[335] de rastlanmaktadır. R. Robinson, Varna'daki Tip III olarak adlandırılan gruptaki lülelerin büyük çoğunluğunda bu figürün yer aldığını belirtmektedir[336]. Ankara Eyne Bey Hamamı Kazısı'nda 1[337], Kerameikos'taki kazılarda 1[338], Korinth'teki kazılarda 4[339] ve Atina Agorası'ndaki kazılarda 2 lülede[340] kuş figürüne rastlanmıştır. Bu kuş figürleri, genellikle duman yoluna baskı tekniği ile yapılmıştır. Aslan figürü ise Topkapı Sarayı Müzesi'ndeki 34–1354/2 envanter numaralı lülenin çanağın ön yüzünde bulunmaktadır[341].

Hasankeyf'teki örneklerde az da olsa figürlü lülelere rastlanmaktadır. İki lülede kuş figürü (?) (Kat. No: 93, 123) ve iki lülede mask figürü (?) (Kat. No: 152, 189) olmak üzere toplam dört örnekte figür bulunmakta olup tümü, baskı tekniğiyle yapılmıştır (Tablo 21)[342]. Kuş figürlerinden biri, yuvarlak çanaklı lülede görülürken, bir diğeri ise basık yuvarlak çanaklı lüle üzerinde bulunmaktadır. Her iki kuş figürlü lülede

---

[330] G. Ayhan, **a.g.t.**, Res.171-174.
[331] S. Gök Gürhan, **a.g.t.**, Kat. No: 140–143, 147–150.
[332] A. Yener, **a.g.m.**, s. 102, Çiz. IV/2–3.
[333] A. O. Uysal, **a.g.m.**, , Res. 9a, 9b.
[334] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.268; Resimler için bkz. E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 280-281.
[335] Resim için bkz. E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 281, R1-14.
[336] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.164.
[337] H.Ö. Barışta, "Ankara Eyne Bey…", 401.
[338] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", 175, Tafel 53/Nr. 17.
[339] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth ...", p. 175–177, Plate 49/ C 20, C 23, C 27, Plate 50/C 28.
[340] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth ...", p. 195, Plate 61/A 10, A 11.
[341] Bilgi için bkz. G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 126-128, E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 281, R1-14.
[342] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.268.

figürler, çanakların üç yönünde sağa dönük olarak yer almaktadır. Kuşların işlenişi her iki lülede birbirinden farklıdır. Örneklerden birinde kuşlar sadece ana hatlarıyla verilirken (Kat. No: 93); bir diğerinde ajur tekniğinde işlenmiştir (Kat. No: 123). Maskı anımsatan figürler, kuş figürlerine göre oldukça büyük boyutlara sahiptir. Bunlardan biri, lale çanaklı lülede görülürken (Kat. No: 152); diğerinin ise tipi tespit edilememektedir (Kat. No: 189). Her iki lülede de bu figürler, çanağın iki yan yüzünde yer almaktadır.

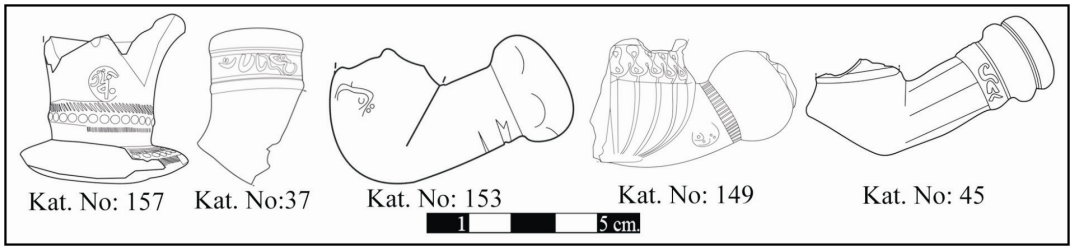

Tablo 21- Figürlü lüleler

3.4.2.4. Yazı

3.4.2.4.1. Yazılı Lüleler

Bitkisel, geometrik ve figürlü süslemelerin yanı sıra yazılarda süsleme unsuru olarak lülelerde kullanılmaktadır. Yazı, lülelerde hem süslemeye katılan bir unsur, hem de mühür niteliği taşımaktadır (Tablo 22). Hasankeyf lülelerinde Arapça, Farsça veya Osmanlıca olmak üzere üç dilde yazılan mühürlere rastlanmaktadır.

Tablo 22– Yazılı lülelerden örnekler

İncelenen lülelerde yazılar, damga mühür ve silindir mühür olmak üzere iki şekilde yapılmıştır. Bu mühürler çanak veya duman yolunun yüzeyini hareketlendirmesinin yanı sıra ustanın ismi veya mesajının tiryakiye ulaşması sağlanmıştır. Kalıplardan oluşan mühürler, defalarca lüle üzerine basıldığından çoğu zaman lüleye net olarak çıkmadığı gibi zamanla da aşınmıştır. Bu yüzden bu mühürlerin okunmasında güçlüklerle karşılaşılmaktadır.

Damga mühürler, çanağın yan (Kat. No: 153) ve ön yüzünde (Kat. No: 157) olabildiği gibi duman yolunun yan yüzünde de bulunabilmektedir (Kat. No: 149. Bu mühürlerin tümü baskı tekniği ile yapılmıştır.

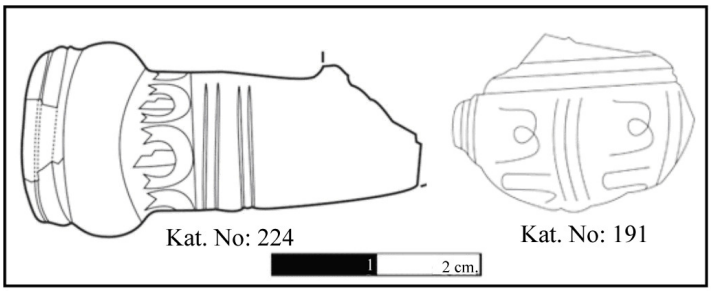
Silindir mühürle yapılan beyit halindeki mühürler, çanağın ağız kenarlarını (Kat. No: 37–38), duman yolunun ağız kenarlarını (Kat. No: 45, 86, 88, 220–227, 235) veya çanağın gövdesini kuşatmaktadır (Kat. No: 124). Bu mühürlerin tümü, rulet baskı tekniğiyle yapılmıştır.

3.4.2.4.2. Yazı Taklidi Süslemeli Lüleler

Lülelere, gerçek yazı örneklerinin yanı sıra yazı taklidi süslemeler de basılmıştır. Yazının sadece dekoratif süsleme olarak kullanıldığı, birbirini tekrar eden harf benzeri şekillere genel olarak yazı taklidi süsleme denilmektedir. Bu türde süslemeler, seramikler ve freskolarda da yer almaktadır[343].

Hasankeyf örnekleri arasında iki lüle de bu türde süsleme görülmektedir. Her iki örnekte de rulet baskı tekniğiyle yazı taklidi süslemeler yapılmıştır. Bunlardan biri duman yolunu kuşatan bordürde görülmekte olup tekrar eden iki harfi anımsatan yazıdan oluşmaktadır. Diğer yazı taklidi süsleme ise bir çanak parçası üzerinde bulunmakltadır. Bu süsleme, çanağının gövdesinde iki bölüm halinde, birbirini tekrar eden harflerden oluşmaktadır (Tablo23 / Kat. No: 191, 224).

[343] L. Doğer, "Bizans Eserlerinde Bezeme Öğesi Olarak Kufi Yazı Taklidi Eserler", **Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 10–13 Ekim 2001, Bildiriler**, İzmir, 2002, s.247–260; S. Gök Gürhan, **a.g.t.**, s. 91-92.

Tablo 23- Yazı taklidi süslemeli lüleler

Hasankeyf'te lüle dışındaki seramiklerde de yazı taklidi süslemeler görülmektedir[344]. Fırınlarda ele geçirilen iki seramik parçası üzerinde yazıyı andıran türde süslemeler bulunmaktadır[345].

[344] N. Özkul Fındık, **a.g.e.**, s.110, Fot. 19.
[345] M. Çeken, **a.g.t.**, s. 428, Kat. No: 31, 257.

3.5. USTA VE ATÖLYE SORUNU

Usta ve atölye sorunu, lüle malzemelerin çalışılmasında karşılaşılan problemlerden biri olmaktadır. Küçük bir el sanatı olmasına karşın, lülelerde mühür kullanılmıştır. Lüleler dışındaki diğer türdeki seramiklerde usta isimlerine az rastlanırken; lülelerde usta veya atölye mührü kullanımı diğer seramik türlerine göre daha yoğundur. Lülelerde mühür kullanımı, 17. yüzyıl örneklerinde nadir görülürken; 18. yüzyılla birlikte mühürlü lüle sayısında artış olmuş ve 19. yüzyılda yoğun olarak mühürlü lüleler üretilmiştir[346].

Lüle ustaları, yaptıkları eserlerin bazılarına imzalarını atmışlardır. Lüle üzerindeki mühürlerle atölye ve ustalara ait bilgi veya veriler elde edilebilmektedir. Özellikle lülelerde yer alan usta kitabelerinden birçok usta adı tespit edilebilmiştir[347]. Ayrıca kimi kitabelerde atölye adresleri okunabilmiştir[348].

Mühür, Farsça "Mühr" ve Arapça "hâtem"dir. "Bir şeyi sona erdirmek" anlamına gelen mühre damga da denmektedir[349]. Mühür, imza yerine kullanılan ve basıldığında düz çıkması için üstüne ters olarak kazınmış yazı, arma, simge veya damgalardan oluşan küçük alettir[350]. Basit monogramlar veya anlamsız işaretlerden oluşan mühürler de bulunmaktadır[351]. Mühürler, genellikle oval veya daire şeklindeki kartuşlardan oluşmakta olup[352] bazen duman yolunun sağ veya sol tarafına, bazen de omurga veya çanağın üst kısmına basılmıştır[353]. Oval veya daire şeklindeki kartuşlar içinde yer alan mühürlerde ismin yanı sıra bitkisel ve geometrik süslemeli mühürler de yer alabilmektedir.

---

[346] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.161; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.268; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 279.
[347] H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.13; E. Bakla, **Tophane**…, s.62; B. Evren, **a.g.e.**, s.191-192.
[348] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 279.
[349] F. Develioğlu, **a.g.e.**, s. 339, 714; M. S. Kütükoğlu "Mühür Maddesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 31, İstanbul, 2006, s. 528; Y. Halaçoğlu, "Damga Maddesi", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, 1993, s. 454; E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 278.
[350] "Mühür Maddesi", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.31, İstanbul, 2006, s. 528; "Mühür ve Mühürcülük Maddesi" **Türk Ansiklopedisi**, C. XXV, Ankara, 1977, s. 24.
[351] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p. 268.
[352] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305.
[353] B. Evren, **a.g.e.**, s.191-192; E. Bakla, **a.g.e.**, s.62; H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.13.

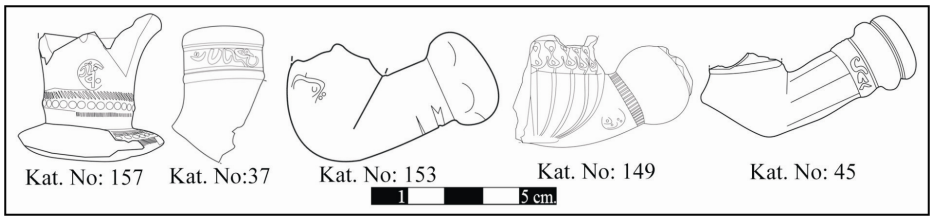
Hasankeyf örnekleri arasında yazılı, bitkisel ve geometrik süslemeli olmak üzere üç tip mühür bulunmaktadır[354]. 750 örnekten 53'ünde mühür tespit edilmiştir. Ancak bu mühürlerden 3'ünün sadece çerçeveleri kalabilmiştir (Kat. No: 119, 137, 235). Diğer 50 örnekte kısmen veya tamamen mühürler görülebilmektedir. 50 mühürlü örnekten 20'sinde yazılı (Kat. No: 37–38, 45, 86, 88, 124, 149, 151, 153, 157, 220–223, 225–227, 235, 281–282), 12'sinde bitkisel süslemeli (Kat. No: 17, 76, 80, 84, 124, 137–141, 144, 149) ve 18'inde geometrik süslemeli mühre (Kat. No: 8, 14, 21–22, 24, 40–41, 91, 94, 112–114, 117–118, 126, 128, 164, 185, 268) rastlanmıştır.

İncelenen lülelerde görülen mühürler, damga mühür ve silindir mühür olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Damga mühürler, kendi içinde bitkisel, geometrik ve yazı olmak üzere üç alt başlıkta değerlendirilebilir. Silindir mühürler ise sadece yazıdan oluşmaktadır. Damga mühürler 34 ve silindir mühürler 16 örnekte görülmektedir.

3.5.1. YAZILI MÜHÜRLER

Yazılı mühürler, damga mühür ve silindir mühür olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. 20 yazılı mühürden dördü damga mühür (Kat. No: 149, 151, 153, 157) ve 16'sı silindir mühür şeklindedir (Kat. No: 37–38, 45, 86, 88, 124, 220–223, 225–227, 235, 281–282).

İncelenen lüleler arasındaki 20 yazılı mühür, karinalı çanaklı (Kat. No: 37–38, 45, 86, 88), basık yuvarlak çanaklı (Kat. No: 124), krater biçimli çanaklı (Kat. No: 149), lale çanaklı (Kat. No: 151, 153) ile disk kaideli (Kat. No: 157,) lüle tiplerinin yanı sıra tipleri tespit edilemeyen duman yolu parçalarında da yer almaktadır (Tablo 24 / Kat. No: 220–223, 225–227, 235, 281–282). Bu mühürler, çanağa (Kat. No: 37–38, 124, 153, 157) ya da duman yoluna basılmıştır (Kat. No: 45, 86, 88, 149, 151, 220–223, 225–227, 235, 281–282).

Tablo 24- Mühürlü lülelerden örnekler

[354] Ayrıntılı bilgi için bkz. G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 71-76.

Hasankeyf örnekleri kilden yapıldığı için yüzeyinin taştan, mermerden vb. malzemelerden yapılanlara göre daha çok aşınmaya maruz kalması, mühürlerinin okunmasını güçleştirmiştir. Aynı zamanda nispeten okunabilenlerde de çoğu zaman mührün sadece bir bölümünün olması, mühürlerin okunabilse dahi içeriğinin tam olarak anlaşılamamasını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca çoğu mühürlü lülede, dilin gramer ve imla kurallarına bağlı olmayan kitabelerle karşılaşılmıştır.

Lüleler üzerinde başta Osmanlıca[355] olmak üzere Fransızca[356], Arapça[357] ve İngilizce[358] kelimelerden oluşan mühürler görülmektedir. Hasankeyf örnekleri arasında Osmanlıca dışında Arapça ve Farsça yazılı mühürlere rastlanmıştır. Yazılı ibarelerde Osmanlıcanın yanı sıra Farsça ve Arapça ibarelere rastlanması, Hasankeyf'in kozmopolit kültürünün lüle sanatına yansıdığını göstermektedir. Ayrıca bu mühürlere sahip lüleler, bu kültürün belgeleri olması bakımından da önem taşımaktadır.

3.5.1.1. Yazılı Damga Mühürler

Yazılı damga mühürler, "usta ismi yazılı mühürler[359]", "usta ismi ve tarih yazılı mühürler[360]", "usta ismi ve şehir adı yazılı mühürler[361]", "usta ismi, şehir adı ve tarih yazılı mühürler[362]" ve "şehir veya semt adı yazılı mühürler"[363] olmak üzere beş türde görülmektedir.

Toplam dört örnekte görülen yazılı damga mühürlerden ikisi çanağın gövdesine (Kat. No: 149, 151) ve diğer ikisi de duman yolunun yan yüzünde bulunmaktadır (Kat. No: 153, 157). Krater biçimli çanaklı lüle (Kat. No: 149), lale çanaklı lüleler (Kat. No:

---

[355] N. Bayraktar, **a.g.m.**, s.20.
[356] E. Bakla, **Tophane**…, s.61.
[357] E. Daş, **a.g.m.**, s. 204-205.
[358] G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 126, Res. 88, Şek. 58.
[359] Ali, Babalık, Dede, Edirneli Süleyman Usta, Evrep Agop, Hazinedar gibi birçok isim lülelerde usta ismi mühürler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi için Bkz. E. Bakla, **a.g.m.**, s.5; H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.13.
[360] Bu mühürler arasında en eski tarihli lüle "1646 tarihli Nigahi[360]" yanı sıra "Kazım Musa 1725", "Yekta 1773", "İbrahim 1873" gibi örnekleri saymak mümkündür. Bilgi için Bkz. E. Bakla, **Tophane**..., s.41.
[361] Bu mühürler arasında "Amel-i Yekta usta-Şehr-i Tophane 1832", "Hasan- İstanbul 1842", "Dede-İstanbul 1884", "Dede-İstanbul 1885" gibi örnekler yer almaktadır. Bilgi için Bkz E. Bakla, **Tophane**…, s.62; H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.13.
[362] "Usta isimli ve şehir isimli mühürler" arasında "Amel-i Yekta Usta, şehri Tophane", "Edirneli Süleyman Usta" ve "Süleyman Edirnevi" gibi örnekler verilebilir. Bilgi için Bkz. E. Bakla, **Tophane...**, s. 61-62.
[363] İstanbul, Edirne, Yalova ve Beykoz örnek olarak verilebilir. Bilgi için Bkz E. Bakla, **Tophane**…, s.62.

151, 153) ve disk kaideli lülede (Kat. No: 157), bu tür mühürlere rastlanmaktadır. Bu örneklerin tümünün hamur ve astar renklerinin kırmızı tonlarda olduğu görülmektedir. Bu mühürlerde genellikle usta ismine yer verilmiştir. Lale çanaklı lüle üzerindeki daire içerisindeki mühürde, Osmanlıca "**بابالق**" (**Babalık)** yazılıdır. İstanbul Şehir Müzesi'ndeki lüleler arasındaki bir disk kaideli lülenin mühründe Osmanlıca "Babalık" yazılı olup yaklaşık olarak 19. yüzyıla tarihlenmiştir (Foto. 79)[364]. Saraçhane Kazısı'ndaki lüle buluntuları arasında okunabilen usta mühürleri arasında "Babalık" yer almıştır[365]. Ayrıca halk tipi üretim yapan ustalar arasında E. Bakla'nın vermiş olduğu 50 usta isminden oluşan listede "Babalık" usta ismine de yazılıdır[366]. Bu örneklerde görülen Babalık mührü aynı karakterdedir. Muhtemelen bu lüle ithal edilmiştir.

Foto. 79: İstanbul Şehir Müzesi'ndeki lülelerden biri (G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 101.)

Disk kaideli lülede daire içinde girift olarak "Zeyyene Mustafa (?)" yazılı olup "Mustafa süsledi (?)" olarak okunmaktadır (Kat. No: 157).

Krater biçimli çanaklı lülenin duman yolunun sol yüzünde daire içinde Osmanlıca "Dede" yazılı mühür yer almaktadır (Kat. No:149). E. Bakla halk tipi üretim yapan ustalar arasında "Dede" ismini de belirtmektedir[367]. Bu mühürlerde "Dede İstanbul 1884", "Dede İstanbul 1885", "Dede İstanbul Dede 1302 (1884–1885)"[368] yazılı olup Dede'nin İstanbul'da 1884 ve 1885 yıllarında üretim yaptığı yazılıdır. Hasankeyf'teki

[364] G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 133-134, Res. 101, Şek. 68.
[365] J. W. Hayes, **a.g.m.**, p.394.
[366] Halk tipi lüle üreten ustalar arasında Abdi, Aki, Ali Bin Vefa, Ali Dede, Ali Yusuf, Babalık, Balaban, Hasan, Şeşman, Yekta, Yesari Dede gibi ustaların isimlerini sayabiliriz. Ayrıntılı bilgi için bkz. E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 130-131**.**
[367] E. Bakla, **a.g.m**., s.5; H. Kocabaş, **a.g.m**., s.13.
[368] E. Bakla, **Tophane**..., s.62; H. Kocabaş, **a.g.m**., s.13.

"Dede" adlı ustanın İstanbul'da bu tarihlerde üretim yapan usta olup olmadığı bilinmemektedir.

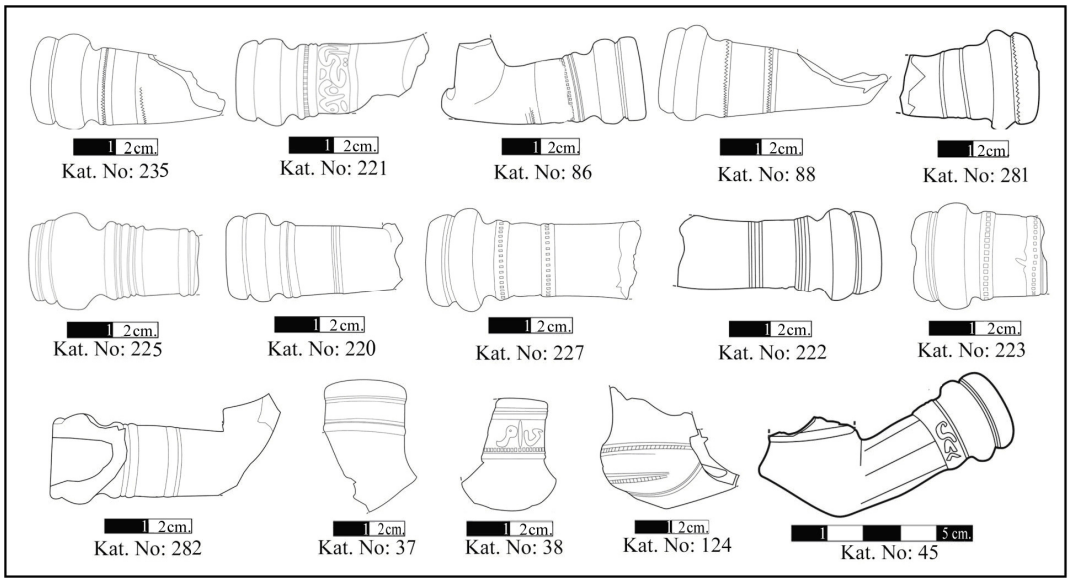
3.5.1.2. Yazılı Silindir Mühürler

Lüleler üzerine tali hatla beyit halinde çeşitli ibareler yazılmıştır[369]. Bu beyitler, ya çanağı[370] ya da duman yolunu[371] kuşatmıştır. Beyit şeklinde mührün yer aldığı lülelerde "Kâzım 1323-Sad helezân âferin ma'mul iden Üstadına", "Kâzım Ruşen–330-Dehri hale itmez gelen lülede, Çek Efendi safâi Ďuhanla -Dānā-", "Yadigârım sana lutf ile şifa olsun–Yadigârım gönülden feramuş olsun" gibi ifadelere rastlanmıştır[372].

Hasankeyf örneklerinde 20 yazılı mühürden 16'sı silindir mühür şeklindedir (Tablo 25) (Kat. No: 37–38, 45, 86, 88, 124, 220–223, 225–227, 235, 281–282). Yazı, çanağın ağız kenarını (Kat. No: 37–38), çanağın gövdesini (Kat. No: 124) veya duman yolunun gövdesini (Kat. No: 45, 86, 88, 220–223, 225–227, 235, 281–282) kuşatmaktadır. Karinalı çanaklı lülelerde (Kat. No: 37–38, 45) ve basık yuvarlak çanaklı lülede (Kat. No: 124) yazılı silindir mühür görülmektedir. Mühürlü lülelerin büyük çoğunluğunda sadece duman yolu bölümlerinin mevcut olması, tiplerinin belirlenmesini de güçleştirmektedir. Bu mühürler, genellikle bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanan duman yoluna sahip lülelerde görülmektedir (Kat. No: 45, 86, 88, 220–223, 225, 227, 235, 281–282).

İncelenen mühürlerden beyitten oluşanların çoğu tahrip olmuş veya büyük bir bölümü kırılmıştır. Bu mühürlerin yer yer okunabilen kısımlardan bazı bilgiler elde edilebilmiştir.

[369] H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.13; Ayrıntılı bilgi için bkz. G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 71-76.
[370] G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 31-32, 109-112, Res. 248, Şek. 17,74–75.
[371] **A. t**., s. 118-119, Res. 73–74, 247, Şek. 45–46, 147.
[372] E. Bakla, **a.g.m.**, s.5.

Tablo 25- Yazılı silindir mühürlerden örnekler

Karinalı çanaklı lülenin ağız kenarındaki Osmanlıca mührün bir kısmı okunabilmiştir. Mührde "…حق نانیدر …" yazılı olup "…Hakk-ı nânıdır…" (…Hakkı ekmeğidir…) olarak okunmaktadır[373] (Kat. No: 37). Basık yuvarlak çanaklı lülenin Arapça mühründe "١٢٠٦ حسین…<…<…به تمت قد" yazılı olup "Kad temmet bihi…<…<…Hüseyin 1206" (Hüseyin H.1206 (M. 1791/1792) …<…<… bitirmişti) olarak okunmaktadır (Kat. No: 124). Bu lüle üzerinde tarihe rastlanmıştır. 20 yazılı mühürden sadece birinde tarih olduğu tespit edilebilmiştir. Burada ismi geçen "Hüseyin" usta, halk tipi üretim yapan ustalar arasında yer almaktadır[374]. Edirne Yeni Sarayı Kazısı lüle buluntuları arasında üç lülede bu isim, yazılı olup bunlardan ikisinde yazı farklı istiftedir[375]. İzmir Etnografya Müzesi'ndeki lüleler arasında bir lülede hem "استانبول (?) روحی " (İstanbul (?) Ruhi) hem de "**حسین**" (Hüseyin) yazılıdır. Bu lüle yaklaşık olarak 19. yüzyıla tarihlenmiştir[376].

Bazı duman yolu parçaları üzerinde de silindir mühürlere rastlanmıştır. Bunlar arasında "…اکبر دیه اورسن(الله)…" (…Allahu ekber diye vursun…) (Kat. No: 282),

[373] Nâ Farsça ve neyyir Arapça kelimelerdir.
[374] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 130-131**.**
[375] G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı Lüle Buluntuları" (2005), s.115.
[376] G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 163-164, Res.173–174, Şek.109–110.

"...نلقى رمحا لفا الحقد..." (..Nalka remhen leffen el-hakd... ? (...Mızrağı sarıp nefretle atıyoruz...?)) (Kat. No: 227), "... دنيا و عقبى كه كثافت..." (...Dünya ve ukbâ ki kesâfet...(...Yoğun olan dünya ve ahiret...)) (Kat. No: 281) ve "...بكر و كشاف..." (Bekir ve Keşşâf) (Kat. No: 225) olarak okunabilen ibareler yer almaktadır. Ayrıca Hasankeyf lülelerinden yedisine aynı mühür basılmıştır. Aynı atölyeye veya ustaya ait olduğu anlaşılan mühürde "...يكو ناصر حتى القتل" yazılı olup "Yekûn nâsır hattâ el-katl"? (Öldürmeye(Cinayete) yardımcı olur)? veya "...ناصر يكون حتى القتل" yazılı olup "Nâsır yekûn hattâ el-katl"? (Öldürmeye (Cinayete) yardımcı olur)? olarak okunmaktadır (Kat. No: 86, 88, 220–223, 235). Bu mühürde bazı kelimelerin yerlerinin değiştiği görülmektedir. Tütünün zararlı olduğu ile ilgili ifade, bu mühürlerde yer almaktadır. Benzer ifadeleri taşıyan sözcükler, Karaköy Bedesteni Kazısı'nda çıkan lülelerden birinde görülmektedir. "İçi olmayan nefsine zulüm eder, deli kişi içer" ibaresinin yer aldığı lüle, tütünün zararından bahseden bilinen ilk örnektir[377].

Hasankeyf'teki silindir mühürlerin büyük çoğunluğu, duman yolunu kuşatmaktadır. Ankara Etnografya Müzesi'ndeki iki lüle[378] ve Manisa Etnografya Müzesi'ndeki bir lülenin duman yolu üzerinde bordür halinde mühür bulunmaktadır[379].

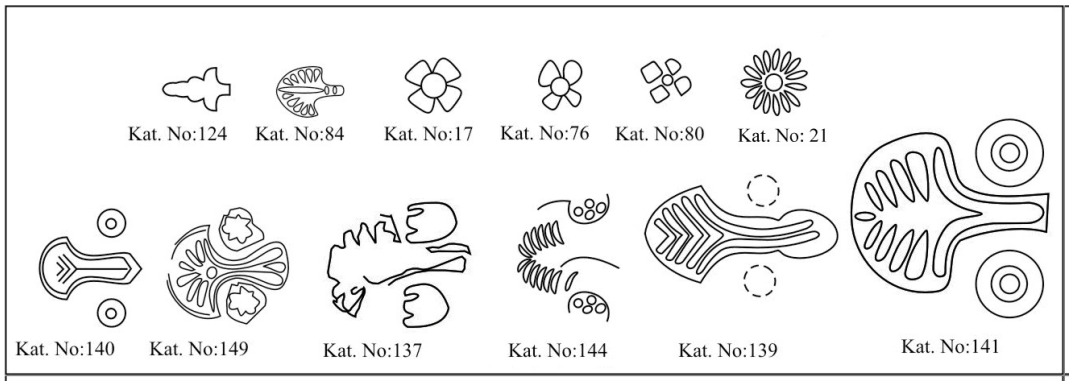
Babalık, Bekir, Hüseyin ve Mustafa (?) adlı usta isimleri, Hasankeyf lülelerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu isimler, İstanbul lülelerinden bazılarında da görülmektedir[380]. İsimler, İstanbul'da üretim yapan ustalara ait olabileceği gibi yerel ustalara da ait olabilir. Mühürlerde Arapça ibarelerin yoğun kullanımı, bölgede var olan Arap kültürünün yerel ustalar tarafından lülelere aktarılmış olabileceğini düşündürmektedir.

3.5.2. BİTKİSEL SÜSLEMELİ MÜHÜRLER

Lüleler üzerinde yazılı mühürlerin yanı sıra bitkisel mühürler de yer almıştır (Tablo 26). Toplam 12 lülede bitkisel süslemeli mühre rastlanmakla birlikte bu tür mühürler, torba biçimli çanaklı (Kat. No: 17, 21), karinalı çanaklı (Kat. No: 76, 80, 84),

[377] B. Evren, **a.g.e.**, s.192.
[378] G. Ayhan, **a.g.t.**, Res. 73–74.
[379] **A.t.**, Res. 247.
[380] E. Bakla, **a.g.m**., s.5; H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.13.

basık yuvarlak çanaklı (Kat. No: 124) ve krater biçimli çanaklı (Kat. No: 137–141, 144, 149) lüle tiplerinde görülmektedir. Mühürler, lülelerin kaidesinin ortasına (Kat. No: 17, 21, 76, 80, 124, 137- 141, 144) veya duman yolunun sol yüzüne baskı tekniğiyle yapılmıştır (Kat. No: 84).

Tablo 26- Bitkisel süslemeli mühürler

Bitkisel süslemeli mühürler arasında çiçek (Kat. No: 17, 21, 76, 80), yaprak (Kat. No: 84, 124) ve stilize hayat ağacı (Kat. No: 137, 139, 140–141, 144, 149) motiflerine rastlanmakla birlikte motiflerin tümü çerçevesizdir (Tablo 26).

Çiçek motifleri de mühür olarak Hasankeyf lülelerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu mühürler, genellikle dört taçyaprağından oluşmakla birlikte lülelerin kaidesinin ortasına basılmıştır (Kat. No: 17, 76, 80). Torba biçimli çanaklı (Kat. No: 17, 21) ve karinalı çanaklı (Kat. No: 76, 80) lüle tiplerinde görülen yaprak motifleri birbirlerine benzemektedir. Bu mühürler, aynı usta veya atölyeye işaret etmektedir.

Çiçek motiflerinin yanı sıra yaprak motifleri de atölye veya usta işareti olarak kullanılmıştır (Kat. No: 84, 124). Lüleler arasında sadece iki örnekte yaprak motifine rastlanmıştır. Basık yuvarlak çanaklı lülenin kaidesinde palmet motifi yer almakta olup motif ana hatları ile işlenmiştir (Kat. No: 84). Karinalı çanaklı lülenin duman yolu parçasında yaprak motifi bulunmakla birlikte yaprak detaylı olarak verilmiştir (Tablo 26 /Kat. No: 124).

Hasankeyf'te sınırlı sayıdaki örnekte stilize hayat ağacı motiflerine yer verilmiştir (Tablo 26 / Kat. No: 137- 141, 144). Bu tipin örneklerinde mühürler, kaidenin ortasında ağaç motifi ve iki yanında birer çiçek veya daireden oluşan kompozisyondan

oluşmaktadır. Bu motiflerin Hasankeyf lüleleri içerisinde "krater çanaklı lüle" tipine özgü kullanımının olduğu tespit edilmiştir (Kat. No: 137- 141, 144). Bu süslemenin benzerlerine, Ankara Eyne Bey Hamamı lüleleri arasında rastlanmaktadır. Hasankeyf Kazısı lüle buluntuları arasında krater çanaklı lülelerde gördüğümüz bu süsleme, Ankara Eyne Bey Hamamı Kazısı lüle buluntuları arasındaki hem yuvarlak çanaklı (Foto. 80), hem de lale çanaklı lüle (Foto. 81) tiplerinde görülmektedir. Bu örnekler, stilize hayat ağacı motifinin sadece bir tipe özgü olmadığını farklı tiplerde uygulandığını da ortaya koymaktadır[381].

Foto. 80-81: Eyne Bey Kazısı lülelerinden örnekler (S.Yamak, **a.g.t.,** s. 141–144, 149,150, Örnek no: 50, 51, 54.)

Lülelerde görülen stilize hayat ağacı motifi uygulaması, mimaride ve el sanatlarında görülen ortada ağaç ve iki yanda çeşitli hayvan figürlerinin yer aldığı hayat ağacı motiflerini çağrıştırmaktadır[382].

Hasankeyf'teki mühürlü lüleler içerisinde sadece bir lülede yazılı mühür ve bitkisel süslemeli mühür bir arada kullanılmıştır. Beyit halindeki mühür, çanağı yatay olarak kuşatırken; yaprak motifinden oluşan bitkisel süslemeli mühür de kaidede yer almaktadır (Kat. No: 84).

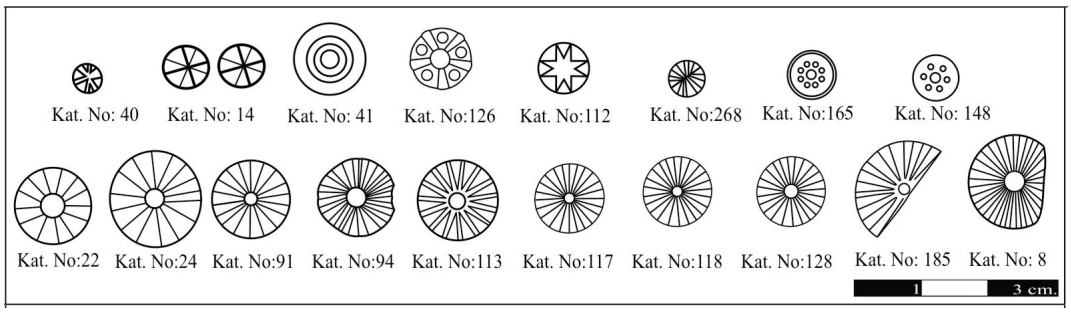
3.5.3. GEOMETRİK SÜSLEMELİ MÜHÜRLER

İncelenen lüleler arasında 18 lülede geometrik süslemeli mühre rastlanmaktadır. Torba biçimli çanaklı (Kat. No: 14, 22, 24), silindir çanaklı (Kat. No: 8), karinalı çanaklı (Kat. No: 40–41), yuvarlak çanaklı (Kat. No: 91, 94), basık yuvarlak çanaklı

[381] S. Yamak, **a.g.t.**, s. 141–144, 149,150, Örnek no: 50, 51, 54; H.Ö. Barışta, "Ankara Eyne Bey Hamamı…", s. 78, Şek.1/2.
[382] G. Öney, "Artuklu Devrinden Bir Hayat Ağacı Kabartması Hakkında", **Vakıflar Dergisi**, S.VII, İstanbul, 1965, s.117-120; İ. Akçay, "Yakutiye Medresesi" **Vakıflar Dergisi,** S. VI, s.146-152; R. Arık, **a.g.e.**, Res.77-86.

(Kat. No: 112–114, 117–118, 126, 128), disk kaideli (Kat. No: 165) lüle tiplerinin bazı örneklerinde ve tipi belirlenemeyen iki lüle parçasında (Kat. No: 185, 268) bu tür mühürler görülmektedir. Bitkisel mühürlerde olduğu gibi geometrik mühürler de baskı tekniğiyle genellikle lülelerin kaidesinin ortasına (Kat. No: 8, 22, 24, 40–41, 91, 94, 112–114, 117–118, 126, 128, 185) yapılabildiği gibi duman yolunun yan yüzüne (Kat. No: 148, 165, 268) veya duman yolunun üst tarafına da (Kat. No: 14) basılmıştır.

Lüleler üzerinde 0,5–1,6 cm. arasında değişen büyüklükte daire içinde geometrik süslemeli mühürler yer almaktadır. Tümü daire şeklindeki rozetlerden oluşan bu mühürlerden sadece bir örnek, iç içe geçen dairelerden meydana gelmektedir (Tablo 27/ Kat. No: 41). İki mühürde ortada büyük ve etrafında eş büyüklükte altı veya sekiz dairenin bulunduğu mühürler de görülmektedir (Kat. No: 148, 165). Basık yuvarlak çanaklı lülenin kaidesinin ortasında, dairenin içinde sekiz kollu yıldızdan oluşan mühür bulunmaktadır (Kat. No: 112). Diğer bir basık yuvarlak çanaklı lülenin kaidesinin ortasında merkezde daire, bu daireden etrafa yayılan beş geniş çubuk ile bunların her birinin ortasında merkezdekinden daha küçük olmak üzere eş büyüklükte birer daire yer almaktadır (Kat. No: 126).

Tablo 27–Geometrik süslemeli mühürler

Geometrik mühürlerden biri dışında büyük çoğunluğu tek desenden meydana gelmektedir. Torba biçimli çanaklı lülenin duman yolunun üst tarafında merkezden etrafa yayılan ışın demetlerinden oluşan mühre iki kez yan yana yer verilmiştir (Foto. 82 / Kat. No: 14). Başur Höyük Kazısı lüle buluntuları arasında üç noktadan oluşan geometrik süslemeli mühür, iki kez yan yana duman yoluna basılmıştır (Foto. 83)[383].

[383] G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı …" s. 53, Res.7.

Aynı mührün iki kez yan yana basılması durumuna daha çok yazılı örneklerde rastlanmaktadır[384].

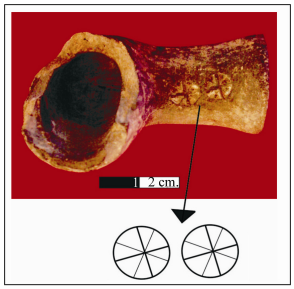

Foto. 82: İki kez aynı mührün basıldığı lüle örneği

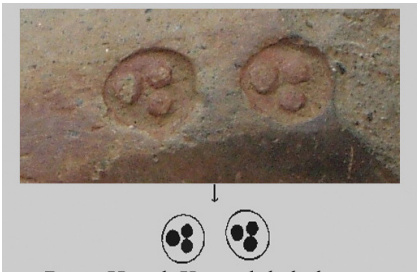

Foto. 83: Başur Höyük Kazısı lüle buluntusu (G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı Lüle…", Res. 7)

Hasankeyf lülelerinde genellikle bir grup geometrik süslemeli mühür arasında benzer tipte mühürler yer almaktadır. Bu mühürler, ortada madalyon ve bu madalyondan etrafa radyal olarak dağılan ışınlardan oluşmaktadır (Tablo 27/ Kat. No: 8, 22, 24, 91, 94, 117–118, 128, 185). Üç örnekte bu tür mühürlerin bulunduğu bölümün bir kısmı kırıktır (Kat. No: 8, 114, 185). Özellikle torba biçimli çanaklı lüle tipinde sıkça karşımıza çıkan bu mühürler (Kat. No: 21–22, 24), yuvarlak çanaklı (Kat. No: 91, 94), basık yuvarlak çanaklı (Kat. No: 117–118, 128) ve silindir çanaklı lüle (Kat. No: 8) tiplerinde de görülmektedir. Bütün bu tiplerde kaidede yer alan mühürlerin boyutları farklı büyüklüklere sahip olabileceği gibi birkaç örnekte aynı büyüklükte olanlarına rastlanmaktadır (Kat. No: 21, 117–118, 128). Örnekler, aynı usta veya atölyenin birkaç tipte üretim yapmış olabileceğini göstermektedir. Bu mühürlerin benzerlerine Ankara Eyne Bey Hamamı lüle buluntuları arasında da rastlanmaktadır[385].

Silindir çanaklı (Foto. 84 / Kat. No: 7–8) ve torba biçimli (Kat. No: 22–24) lüle tiplerinin örneklerinde bu tür mühürler, kimi zaman kaidede yer alırken (Kat. No: 8, 22, 24); kimi zamanda bu kısım boş bırakılmıştır (Kat. No: 7, 23).

[384] Ayrıntılı bilgi ve örnekler için bkz. G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 172-173, Res. 197–200.
[385] H.Ö. Barışta, "Ankara Eyne Bey Hamamı…", s. 79, Şek.2/4.

Foto. 84: Aynı tipe ait mühürsüz ve geometrik mühürlü örnek

Gerek disk kaideli ve lale çanaklı gerekse diğer lüle tiplerinin ve bu lüleler üzerindeki bitkisel ve geometrik süslemelerin birçok merkezde görülmesi, ya ustaların farklı merkezlerde lüle sanatını icra ettiklerini ya da bazı tip ve desenlerin çoğu merkezde tanınarak; bunların artık yerel ustalar tarafından üretilmiş olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Anadolu'da eser veren ve kimi zaman da yaptıkları eserlere imzalarını atan gezici ustalar görülmektedir[386]. Bu durumun lülecilik için de geçerli olup olmadığı konusu net değildir. Ancak el sanatlarından biri olan lüle sanatının, geniş çapta yayılım göstermesinde, küçük atölyelerde kolaylıkla yapılabilmesi, daha çok, sevilen tip ve desenlerin bölgeler ya da merkezler arasında dolaştığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Lülelerde olduğu gibi Ortaçağa tarihlenen birçok birbirine benzeyen seramikler de Anadolu'nun birçok merkezinde görülmektedir[387].

Duman yoluna çubuğun takıldığı yüzde, toplu iğne ucu büyüklüğünde ve fazla derin olmayan tek veya iki delik bulunmaktadır. Bu deliklerin süsleme unsuru ya da usta veya atölyenin işaretinden ziyade lülenin çubuğa takıldığında, bu iki parçanın da sabit kalması amacıyla açılmış olmalıdır. 750 örnekten 616'sında delik görülmezken, 134'ü deliklidir (Foto. 85). 134 örnekten 20'si tek, 114'ü iki deliklidir (Tablo 28). İki delikli olanlarda delikler aynı büyüklükte ve yan yanadır. Delikli örnekler arasında yoğun olarak iki deliklilere rastlanmaktadır. Karinalı çanaklı lülelerin genellikle tek deliğe sahip olduğu tespit edilmekle birlikte deliklerin bulunduğu örneklerin duman yolu uzunlukları değişik boylarda olabilmektedir. Bu uygulama, geometrik süslemeli,

[386] A. Durukan, "Anadolu Selçuklu Döneminde Bani-Sanatçı İlişkileri", **Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları**, Kayseri, 2001, s. 251; S. Bayrakal, **Erken Dönem Osmanlı Minberleri**, İstanbul, 2008, s. 231–232.
[387] R. Arık, **a.g.e.**, s. 211.

bitkisel süslemeli ve yazılı örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Geometrik süslemeli lülelerde daha çok iki delik bulunmaktadır. Bitkisel süslemeli örneklerde delik daha az kullanılmıştır (Kat. No: 96). Yazılı mühürlü lülelerde de iki deliğin, tek deliğe göre daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu lülelerin beşinde iki delik, birinde ise tek delik bulunmaktadır. Batı Anadolu'daki örneklerde böyle bir uygulamaya rastlanmamıştır. Bu delikler, aynı atölyenin ürettiği örneklerin tespit edilmesinde belirleyici olabilir. Hasankeyf dışında Mardin Müzesi örnekleri arasında delikli olan bir lüle ile karşılaşılmış olup bu örnekte, üç delik yer almaktadır (Foto. 86). Ayrıca İsrail'deki Horbat Petora Kazısı lüle buluntuları arasında da üç delikli lüleye rastlanmakla birlikte bu lüle, 19. yüzyıla tarihlenmektedir (Çizim 10)[388].

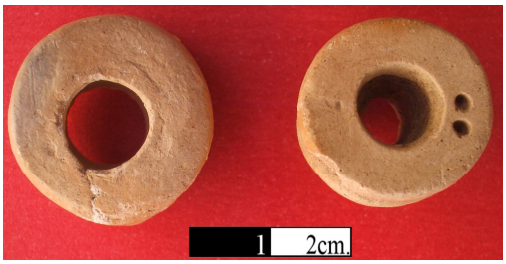
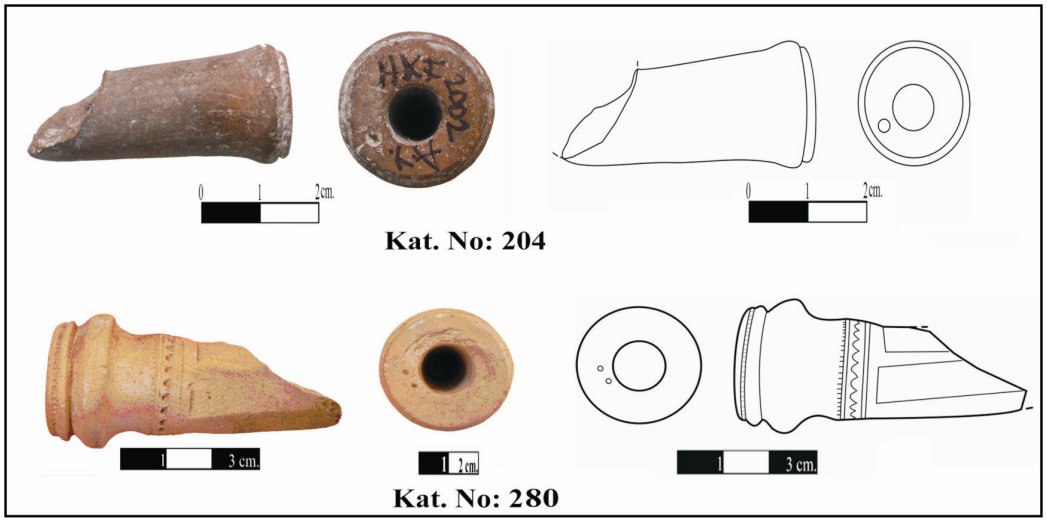

Foto. 85: Deliksiz ve delikli lüle parçalarından örnekler

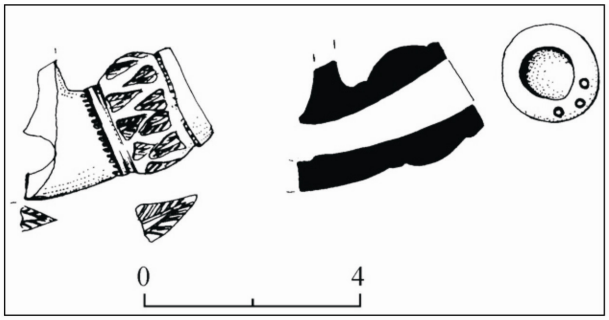

Tablo 28: Tek ve iki deliğin yer aldığı lüle parçalarından örnekler

[388] I. Peretz - E. Aladjem, "Horbat Petora (West and Southwest) Final Report" **Hadashot Arkheologiyot Excavations and Surveys in Israil**, Journal 120, 2008, (http://www.hadashot-esi.org.il/report_detail_eng.asp?id=812&mag_id= 114) (03.02.2009).

Foto. 86: Mardin Müzesi'nde bulunan lüleler arasındaki üç delikli lüle örneği (G. Ayhan)

Çizim 10: İsrail'deki Horbat Petora Kazısı lüle buluntuları arasındaki üç delikli lüle örneği (I. Peretz - E. Aladjem, "Horbat Petora (West and Southwest) Final Report", **Hadashot Arkheologiyot Excavations and Surveys in Israil**, Journal 120, 2008.) (http://www.hadashot-esi.org.il/report_detail_eng.asp?id=812&mag_id=114) (03.02.2009).

3.6. TARİHLENDİRME SORUNU

Osmanlı döneminde değişik tiplerde yoğun olarak üretilen lülelerin tarihlendirilmesinde zorluklar bulunmaktadır. Sınırlı sayıdaki tarihli lüle, hangi tipin hangi dönemde kullanıldığı ya da hangi lülenin yaygın olduğuna dair bilgiyi vermekte yetersiz kalmaktadır. Lülelerin geldiği tabakaların son 50 yılın kullanımları sonucunda çok fazla tahrip edilmiş olması, tabakaya bağlı tarihlendirmenin yapılabilmesini de engellemektedir[389].

En pratik ve geçerli tarihlendirme lülenin çanağına göre yapılanlar olmuştur[390]. Çanağın yanı sıra duman yolunun biçimlerine göre tarihlendirmeye gidilmiştir. Duman yolunun biçimi, belki de tipoloji için çanaktan veya kenardan daha önemli olabilir. Bu konudaki çalışmalar artıkça ileride daha detaylı tarihlendirme yapılabilir[391].

Kazılarda üst seviyelerde ele geçirilen lülelere tarihi eser olarak değer verilmesiyle birlikte lülelerin hamur, astar, tip ve süsleme özelliklerinin yanında hangi yüzyılda üretildiği üzerinde de durulmaya başlanmıştır. Ancak ilk değerlendirmelerde Osmanlı lülelerin tarihlendirmesinde yanlış saptamalar yapılmıştır. Hama'da yapılan kazılarda ele geçirilen lüleler, 1401'den önceye tarihlendirilmiştir[392]. Darphane[393] ve Samsat kazılarında[394] ele geçirilen lüleler de yanlışlıkla Selçuklu dönemine tarihlendirilmiştir.

G. Cantay, Edirne Yeni Saray Kazısı'ndaki *Matbah-ı Amire Yemek Salonu BV, BVIII plan karelerinde* ele geçirilen lülelerin en geç 16. yüzyılın 2. yarısına kadarki dönemde üretilmiş olduğunu belirtmektedir. Ayrıca "Matbah-ı Amire Yemek Salonları"nın güneyinde BVI–1 plankaresinde bulunan lülenin haznesine ait bir parçanın yüzeyindeki volüdal kıvrımlı palmetlerden oluşan süslemenin, *Edirne II. Bayezid Camisi'nin hünkâr mahfilinin* taş süslemelerine benzediğini ifade etmektedir. G. Cantay, Osmanlıda lülenin kullanılmaya başlandığı 1600'lü yıllardan daha erken bir

[389] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.269.
[390] B. Evren, **a.g.e.**, s.194.
[391] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", s.163.
[392] V. Paulsen, **Hama IV**, li Copenhagen, 1957, p.280.
[393] B. Deniz, "Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangahı …", s.188, 191.
[394] G. Öney, "1978 – 79 Ve 1981 Yılı Samsat Kazılarında …", s. 79.

döneme, en geç 16. yüzyıl 2. yarısına, Edirne Yeni Saray lüle bulutusunu tarihlemektedir[395].

M. Stanaeva, Varna'daki lüleleri 16. ile 19. yüzyıllar arasına[396], J. W. Hayes, İstanbul Saraçhane'deki lüleleri 17. ile 19. yüzyıllar arasına[397] R. Robinson Kerameikos, Korinth ve Atina Agorası'ndaki lüleleri 17. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasına[398], U. Baram, Güney Kıbrıs Rum Kesimi'ndeki bazı şehirlerde ele geçirilen lüleleri 17. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasına[399], A. Yener Alanya Kaleiçi'ndeki lüleleri 17. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasına[400], J. Simpson, Zir'indeki (Tell Jezrell) lüleleri 17. yüzyılın başı ile 19. yüzyılın sonu arasına[401] ve B. V. D. Lingen Beyruit Souk (Beyrut Çarşı-Lübnan) Kazısı'ndaki lüle buluntularını 17. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirmiştir[402]. B. A. Saidel, Kuzey Sina ve Mısır'daki Osmanlı şehirlerinde ele geçirilen tütün lülelerinden yuvarlak çanaklı lüleleri 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasına, lale çanaklı lüleleri 19. yüzyıla ve disk kaideli lüleleri 19. yüzyılın ortası ile 20. yüzyılın ortası arasına tarihlenmiştir[403].

Osmanlı lüleleri konusunda etraflı çalışmaların yapılmasıyla birlikte bunların genellikle 17. ile 20. yüzyılın başı arasında üretilmiş olduğu tespit edilmiştir[404]. Lüleler, boyut, hamur ve astar rengi, tip, duman yolu açıklık çapı vb. özelliklerini dikkate alınarak bu tarihler arasına tarihlendirmektedir[405].

17. yüzyıl başındaki örnekler, küçük boyutlarda olmakla birlikte genellikle kirli beyaz, soluk gri veya sarımsı kahverengi renkte kilden yapılmıştır. Erken lüleler, uzun duman yoluna sahip olup küçük çanaklıdır[406]. Hasankeyf lülelerinin büyük

---

[395] G. Cantay, "Edirne Yeni saray Kazısı...", (2005), s.109; G. Cantay, "Edirne Yeni Sarayı Kazısı ..." (2003), s. 29- 33, Res. 10- 15.
[396] M. Stanaeva, **a.g.m.**, p.81.
[397] J. Hayes, **a.g.m.**, pp.393-394.
[398] R. Robinson "Clay Tobacco Pipes...", pp.265–285; "Tobacco Pipes Of Corinth...", pp.149–203.
[399] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes…", pp. 299–309.
[400] A.Yener, **a.g.m.**, s. 94–113.
[401] J. Simpson, "Ottoman Pipes from Zir'in…", p. 169.
[402] B. V. D. Lingen, **a.g.m.**, p.47.
[403] B. A. Saidel, **a.g.m.**, pp.55–69.
[404] B. V. D. Lingen, **a.g.m.**, p.47.
[405] M. Stanaeva, **a.g.m.**, pp.81-99; J. W. Hayes, **a.g.m.**, p.301, 393; [405] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", pp. 265–285; R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth ...", s.149–203; U. Baram, " The Clay Tobacco Pipes...", pp. 299–309; J.Simpson, "Turkish Clay Pipes…", pp.17–23; G. Ayhan, **a.g.t.** , s.100–406.
[406] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth ...", p.157; U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık...", s.160; U. Baram, " The Clay Tobacco Pipes...", p.305

çoğunluğunun küçük boyutlarda olduğu görülmektedir. 17. yüzyıl lülelerinde beyaz ve grinin tonlarındaki örneklerle yoğun olarak karşılaşılmaktadır. Bu lülelerde kısa ya da uzun duman yollarına rastlanmaktadır.

18. yüzyılda tütünün ucuzlaması nedeniyle piyasada kolay ve bol miktarda bulunması, konulduğu çanak haznesinin genişlemesine sebep olduğu ve aynı zamanda büyük boyutlu lülelerin geç tarihlerde üretildiği[407] doğrultusunda genel kanıya yol açmıştır. Büyük boyutlu lülelerin yoğun olarak 19. yüzyıl tabakalarında ele geçmesinin yanı sıra bunların mühürleri de geç tarihlidir[408]. Bu sebeplerden dolayı kazılarda ulaşılabilecek ve bu durumun aksini kanıtlayacak bilgilere ulaşılana kadar bu kanı varlığını sürdürecektir.

Çok erken örneklerde çanak ve duman yolu belirgin olarak eklemli değildir; ancak birbirlerine eğimli tüp gibi birleşmiştir[409]. Duman yolunu çanağa bağlayan omurga[410], 17. yüzyılın sonlarından veya 18. yüzyılın başlarından itibaren yapılmaya başlanmış olabilir[411]. 18. yüzyılda omurga kullanımının sürekliliği çoğu lülenin göze çarpan bir özelliğidir[412]. Omurgada 18. yüzyılın sonlarına kadar değişiklik, pek yaygın olmayıp[413] 19. yüzyılda çeşitlemeye gidilmiştir[414]. Hasankeyf lülelerinde bazı tiplerde omurga kullanılmıştır. Omurgaya silindir çanaklı, torba biçimli çanaklı ve yuvarlak çanaklı lüle tiplerinde yer verilmemiştir. 19. yüzyıl örneklerinden disk kaideli, lale çanaklı ve krater biçimli çanaklı lülelerde ise yaygın olarak omurga kullanımıyla karşılaşılmakta olup omurganın her tipe özgü biçime sahip olduğu gözlenmektedir. Karinalı çanaklı lüle tipinin birçok örneğinde omurga keskin bir kırılma yaparak; çanakla duman yolunu birbirine bağlamaktadır. Bu uygulamanın genellikle karinalı çanaklı lülelere özgü olduğu görülmektedir. Krater biçimli çanaklı lülelerde kaideden "U" biçiminde taşıntı yapan omurga yer almaktadır. Lale çanaklı lülelerde omurga, şişkince belirtilmiş olup çanağın kaidesinden ön yüzüne doğru uzanmıştır. Disk kaideli lülelerde yüzeysel olarak belirtilen üçgen uçlu veya dışa taşıntılı dikdörtgen uçlu biçimde omurga bulunmaktadır.

---

[407] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.161; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.268.
[408] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık...", s.160; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305.
[409] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes ...", p.269.
[410] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p. 270.
[411] R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth ...", p. 157.
[412] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.162; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes....", p.305.
[413] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes …", p.270.
[414] **A. m.**, p.269.

Duman yollarında görülen bombeli bilezikler, Korinth, Atina Agorası ve Kerameikos'taki 17. ile 18. yüzyıla tarihlenen lülelerde yoğun olarak görülmektedir. Karinalı bilezik, sınırlı sayıda örnekte görülmekle birlikte Korinth'teki bu tipin örnekleri, 18. yüzyıla tarihlenmektedir[415]. Hasankeyf lülelerinde duman yollarında her iki biçimdeki bilezikte görülmektedir. Lülelerde bombeli bileziğin karinalı bileziğe göre daha yoğun kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasının birlikte kullanımı, 17. yüzyıl lülelerinin genel özelliği olmuştur[416]. İstanbul'da 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasında üretilen lülelerde bu ikili uygulama görülmektedir[417]. Hasankeyf lüleleri arasında birçok örnekte bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasından oluşan uygulamaya rastlanmaktadır.

Duman yolunun çapı, lülelerin tarihlendirilmesinde belirleyici unsurlardan biri olmuştur. 17. yüzyılda duman yolu açıklığı 1 cm.'nin üzerine çıkmamıştır[418]. Zamanla duman yolu açıklık çapı genişlemiştir. U. Baram, bu açıklığın 18. yüzyılda 1,2 cm. civarı[419], Robinson ise 1–1,5 cm. arasında olduğunu belirtmektedir[420]. 19. yüzyıl boyunca duman yolu açıklık çapı, yaklaşık olarak 1,5 cm. ve üzerindeyken[421]; bazı geç 19. yüzyıl örneklerinde bu çap, 1,7 cm. civarında olmuştur[422].

17. yüzyılın sonlarında gri rengin yanı sıra[423] kırmızı veya sarımsı renkteki hamurlu örneklere rastlanmıştır. Kırmızı kil hazır olmadığı durumlarda bu ton astarla sağlanmıştır[424]. Bu dönemden itibaren küçük boyutlarda beyaz veya gri renkte hamurlu olan yuvarlak çanaklı lüleler üretilmiştir[425]. 18. yüzyıl lüleleri, ince, düz kırmızı veya kırmızımsı kahverengi hamurlu ve astarlıdır[426]. Bu yüzyılda tütünün daha kolay ve

---

[415] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", C. 2–3, 6–8, 14; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes …", Nr. 6–9, 11–13.
[416] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes ...", p.270; R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth....", p.163-164; U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık....", s.160
[417] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes ...", p.270.
[418] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth....", p.163-164; U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık....", s.160
[419] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305.
[420] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.162.
[421] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305.
[422] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.269; R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.161.
[423] D. Evely, **a.g.m.**, p.142.
[424] R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p. 157.
[425] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p. 270.
[426] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305

ucuza mal edilmesi, bu maddenin yoğun kullanımını da beraberinde getirmesiyle birlikte lülenin boyutlarında da artış olmuştur[427]. 18. yüzyılda bütün lüle tiplerinde ve renklerinde farklılıklara gidilmiş[428], genellikle kırmızı, kahverengi veya kızıl kahverengi gibi toprak renkleri lülelerde tercih edilmiştir[429]. Hasankeyf'te genellikle grinin ve pembenin tonlarındaki lülelerle yoğun olarak karşılaşılmaktadır. Geç döneme tarihlenen kırmızı hamurlu örneklere az rastlanmaktadır. Ayrıca 19. yüzyıla tarihlenen siyah astarlı örneklerin de yakın diğer merkezlere (Başur ve Çattepe Höyük) göre Hasankeyf'te az olması, buranın geç dönemde pek rağbet görmediğini ve aynı zamanda ticaret faaliyetlerinin de sönükleşmiş olduğunu düşündürmektedir.

18. yüzyılda bütün türler, bol motif ve desenle süslenmiş, bunlarda süsleme gereğinden fazla kullanılmıştır[430]. İstanbul örneklerine göre lülelerin süslemesinde daha özensiz uygulamalar söz konusudur. Hamur, astar ve süsleme özellikleri bakımından Hasankeyf lüleleri, çoğu İstanbul örneklerine göre az niteliklidir.

Mühür kullanımına 17. yüzyıl lülelerinde sınırlı sayıda örnekte rastlanmıştır[431]. R. Robinson ve U. Baram, usta mühürlerinin 18. yüzyılda pek fazla olmadığını belirtmiştir[432]. 19. yüzyılda usta mühür ve işaretleri, 18. yüzyıla oranla daha da artmıştır[433]. Hasankeyf'teki 750 örnekten 54'ünde görülen mühür sayıca azdır. Erken örneklerde nadir mühre rastlanması[434], Hasankeyf lülelerinin büyük çoğunluğunun erken dönemde üretilmiş olabileceği düşündürmektedir.

Hasankeyf'te silindir çanaklı lüleler ile karşılaşılmış olup bunlar, genel özellikleri itibariyle yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenmiştir.

Hasankeyf'teki lüle buluntuları arasında yer alan torba biçimli çanaklı tipteki lüleler, gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapları bakımından genellikle 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olmalıdır.

---

[427] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.161; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p. 268.
[428] U.Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305.
[429] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık...", s.160; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305
[430] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık...", s.160; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305
[431] R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth ...", p. 157.
[432] R. Robinson, "Clay Tobacco of Cotinth...", p. 268; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305.
[433] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.161; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.268.
[434] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.161; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p. 268; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305.

Karinalı çanaklı lüle tipinin pek fazla örneğine mevcut yayınlarda rastlanmamakla birlikte lüleler, genellikle 17. yüzyıla tarihlenmektedir. Hasankeyf'te yoğun ele geçirilen bu tipin örneklerinin çoğu, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenirken; bu tipin bir kısmı, boyutlarının büyük olması ve *örneklerimiz arasında bulunan bir tarihli lüle* ile benzer özelliklere sahip olmasından dolayı 18. yüzyıla tarihlenmiştir.

Hasankeyf lüleleri arasında yer alan tiplerden basık yuvarlak çanaklı ve silindir kaideli lülenin yanı sıra kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipleri de genel özellikleri itibariyle 17. ile 18. yüzyıl arasında üretildiği düşünülmektedir.

Yuvarlak çanaklı lüleler, 18. yüzyıl boyunca gelişerek devam etmiş, lülelerin boyutları 17. yüzyıldaki erken örneklerine göre artmıştır[435]. Bu tipin 18. yüzyıl içerisinde devamlılığı görülmüş, duman yolunun sonlanışı erken örneklerdeki basamak halkalı sonlanışlardan farklı yapılmıştır. Duman yolundaki bilezik, mümkün olabildiğince genişlemiş, genellikle süslenmiştir. Ayrıca düz yüzeyli duman yolları da varlığını sürdürmüştür[436]. Hasankeyf lüleleri arasında da yuvarlak çanaklı lüleler, birkaç örnekte görülmektedir. Tipin örnekleri içerisinde 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilecek küçük boyutlu lülelerin yanı sıra büyük boyutlu olan 18. yüzyıla ait olabileceğini düşündüğümüz yuvarlak çanaklı lülelerde yer almaktadır.

19. yüzyılda muhteşem gelişim gösteren disk kaideli lülenin erken formu, 18. yüzyılda üretilmiş olabilir[437]. Bu tipin örneklerinin boyutlarında 19. yüzyılda artış görülmeye başlamıştır[438]. Bu tipte başta kırmızımsı kahverengi olmak üzere sarımsı kırmızı veya soluk kahverengi renkte lüleler üretilmiştir[439]. Ayrıca 19. yüzyılda Fransa'da üretilerek Doğu pazarlarında satışa sunulan disk kaideli lüleler[440], geleneksel üretimden farklı olarak tek tip olarak üretilmiştir[441]. İncelenen lüleler arasında sınırlı sayıda örnekte disk kaideli lüle tipi ile karşılaşılmıştır. Bu lülelerin çoğu, büyük boyutlu olup Hasankeyf dışındaki merkezlerde de bulunabilen lülelerden oluşmaktadır. Lüleler, genel özellikleri itibariyle 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır.

---

[435] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.270.
[436] R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.164.
[437] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p.271.
[438] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık...", s.160; U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305
[439] U. Baram, "The Clay Tobacco Pipes...", p.305; R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes ...", p.270; R. Robinson, "Tobacco Pipes of Corinth...", p.157; U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık...", s.160.
[440] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes ...", p.270–271.
[441] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık...", s.160.

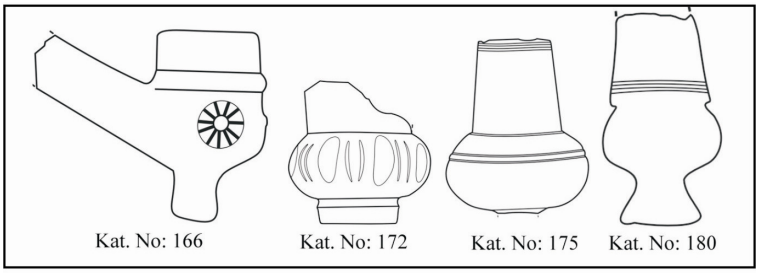
Lale çanaklı lüleler, 19. yüzyılın ortalarında görülen diğer bir tiptir[442]. Tip, bu yüzyılın ortası için yeni sayılmış ve yavaş yavaş disk kaideli lülelerin yerini almıştır[443]. Bu tiplerin duman yolu ağızları genellikle yayvan[444] ve geniş olup üzeri yaylarla süslenmiştir. Duman yolu biçimi, sadece bu tipin geç tarihli lülelerinde görülmüştür[445]. Hasankeyf'teki disk kaideli lüleler, az sayıda olmakla birlikte lale çanaklı lülelerde olduğu gibi birçok merkezde benzerleri görülebilmektedir. Bu tipin lüleleri, 19. yüzyıla tarihlenmiştir.

Genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki bazı merkezlerde örneklerine rastlanan süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüleler, boyutları itibariyle 19. yüzyıla tarihlenebilir. Hasankeyf'teki krater biçimli çanaklı lüleler, 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasına ait olabilir.

Hasankeyf lülelerinin büyük çoğunluğunun 17. ile 18. yüzyıl arasındaki dönemde üretilmiş olabileceği kanısınayız (Tablo 29–32). Karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, silindir çanaklı ve silindir kaideli lülelerin yanı sıra kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerin büyük bölümü bu dönemde üretilmiş olabilir.

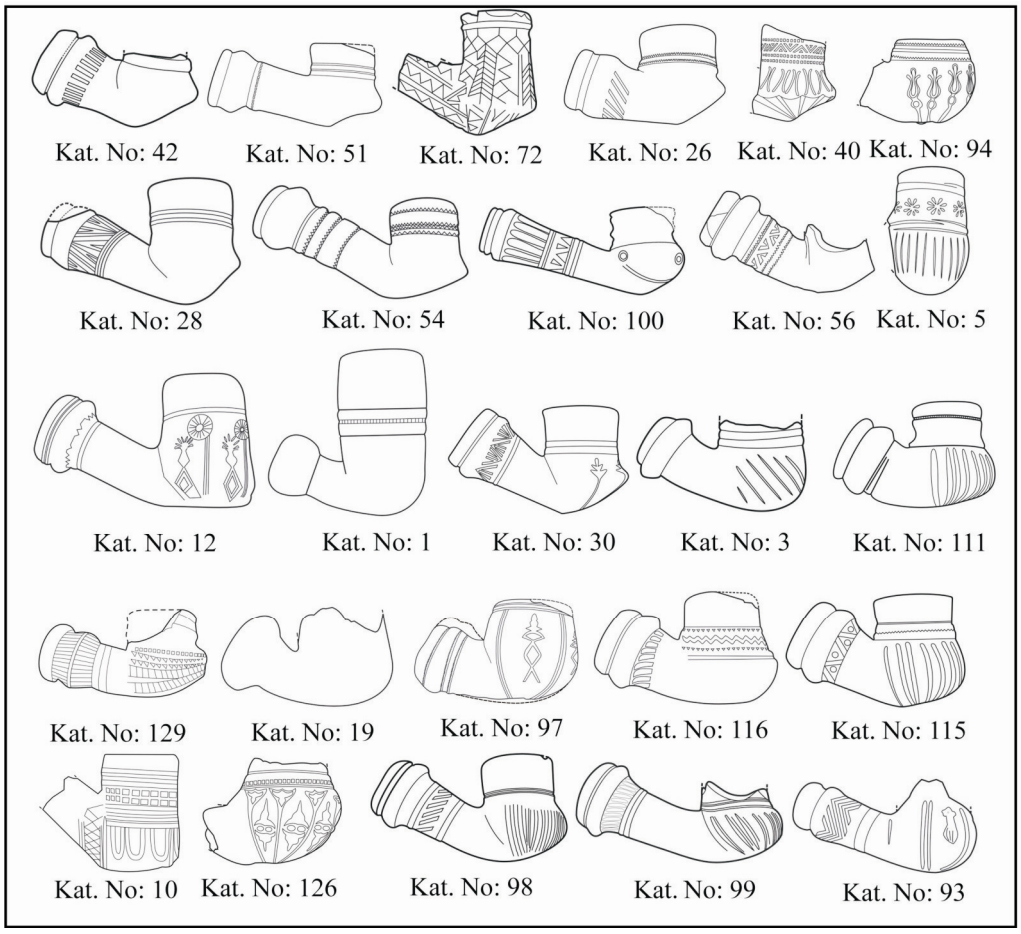

Tablo 29- Hasankeyf'te 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasına tarihlenen (?) lülelerden örnekler

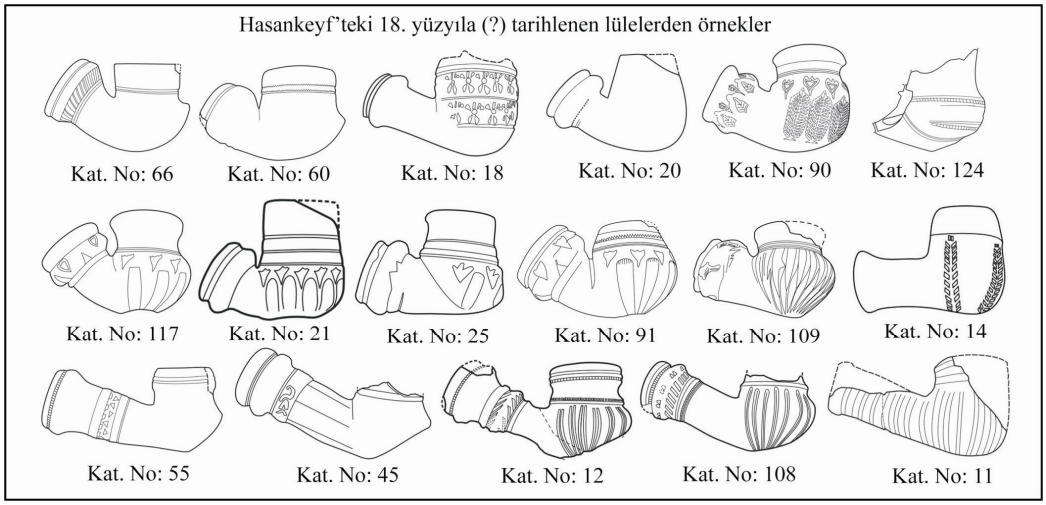

Tablo 30- Hasankeyf'teki 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenen (?) kaideli lülelerden örnekler

[442] R. Robinson, "Tobacco Pipe Of Corinth...", p.163.
[443] **A.m**., p.166.
[444] R. Robinson, "Clay Tobacco Pipes...", p. 280.
[445] **A.m**., p. 282.

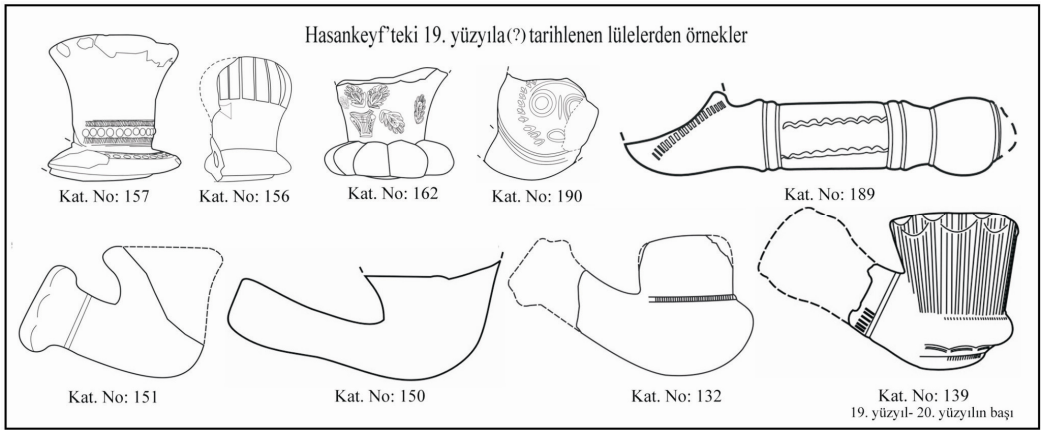
Tablo 31- Hasankeyf'teki 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenen (?) lülelerden örnekler

Tablo 32- Hasankeyf'teki 18. yüzyıla tarihlenen (?) lülelerden örnekler

İncelenen bir grup lüle de 19. yüzyıl örneklerinin özelliklerini taşımaktadır. Disk kaideli, lale çanaklı ve süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüle tipleri, boyutları ve duman yolu ağız çapları doğrultusunda 19. yüzyıla tarihlendirilebilir (Tablo 33/ Kat. No: 132, 150–151, 156–157, 162, 188–190).

Krater biçimli çanaklı lüleler, Hasankeyf lüleleri arasında en büyük boyutlara sahip olan tip olup tipin örnekleri, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlenmektedir (Tablo 33/ Kat. No: 139).

Tablo 32- Hasankeyf'teki 19. yüzyıl ve 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlenen (?) lülelerden örnekler

17. yüzyıla tarihlenen lülelerin yoğun olarak ele geçmesi, Hasankeyf köprüsünün yıkılmasından sonra bölgenin parlak döneminin son demlerini yaşadığının bir kanıtı olabilir. 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başına tarihlenen örneklere az rastlanması, bu dönemde buranın iyice önemini ve fonksiyonelliğini yitirmesi ile alakalı olmalıdır.

Hasankeyf lüle tipleri üzerine yaptığımız saptamalar sonucunda merkezdeki lüle kullanımının 17. ile 20. yüzyılın başı arasında var olduğu anlaşılmaktadır.

İleride lüle ile ilgili tabakaya bağlı kazılar ve özellikle tarihli mühre sahip örneklerin yoğun olarak ele geçirilmesiyle birlikte tarihlendirme konusundaki sorunlar aşılabilir.

4. SONUÇ

İlk kez etraflıca bu çalışmada ele alınan "Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntuları"yla bölgedeki lüleler ile ilgili kapsamlı bir çalışma yapılmış, bunların genel lüle tarihi içindeki yeri ve önemi belirlenmeye çalışılmıştır.

Hasankeyf'te 1986 yılından 2009 yılına kadar olan dönemde kazı yapılabilen yıllarda 750 lüle ve lüle parçası ele geçirilmiş; çok sayıda bütün veya bütüne yakın, tipi belirlenebilen ya da kırık parçalar halinde lülelerle karşılaşılmıştır. Örneklerin tanıtılması, malzeme, tip, teknik ve süsleme açısından değerlendirmesi çalışmamızla ortaya konulmuştur. Bu kapsamda toplam 750 lüleden 288'i kataloğda ayrıntılarıyla verilmiştir.

"Hasankeyf Kazı ve Kurtarma Çalışmaları"nda ele geçirilen 750 lüle ve lüle parçasından en yoğun lüle buluntusuna sırasıyla 119 lüleyle 2002, 84 lüleyle 2005, 81 lüleyle 2003 ve 66 lüleyle 2000 yılında rastlanmıştır. Ayrıca 1 lüle ile 1986, 2 lüle ile 1987 ve 1999 yılı en az lülenin ele geçtiği yıllar olmuştur. 1986–1991 ve 1998–2009 arasında yapılan kazılarda her yıl lüle ve lüle parçalarının çıktığı görülmektedir.

İncelenen lüleler, yerel üretimin izlerini taşımaktadır. Birkaç lülede hatalı üretimin izlerine rastlanmakla birlikte, Hasankeyf'te bulunan bazı silindir kalıplardaki desenlerin lülelerde de görülmesi, yerel üretimin varlığına işaret etmektedir. Hasankeyf'teki yerel üretimi yapılan seramiklerin hamurları ile lüle hamurları arasında da benzer özellikler göze çarpmaktadır. Ayrıca Hasankeyf'teki bazı seramiklerin süslemelerindeki motif ve desenlerin benzerleri lülelerde de görülmektedir. 12. ile 14. yüzyıl arasında yoğun olarak sırlı ve sırsız seramik üretimi yapan bu merkezde, 17. yüzyılda da üretimin devam edip etmediği ve ediyorsa lüle üretimi yapılıp yapılmadığı konusu net değildir.

Hasankeyf'e en yakın, bilinen lüle üretim merkezi Diyarbakır'dır. Hasankeyf'in lüle ihtiyacını burası karşılıyor olabilir. Ancak Hasankeyf'te kullanılan lülelerin kesin olarak üretim yerini tayin edebilmek eldeki kısıtlı bilgilerle güçtür. İleride kazılardan elde edilebilecek kesin kaıtlarla bu duruma açıklık getirilebilir.

Hasankeyf lüleleri, kalıp ve çark yapımı olmak üzere iki teknikte üretilmiştir. Ancak büyük çoğunluğunun hangi teknikte üretildiğini anlamak güçtür. Lülelerin

gösterdiği ikinci sınıf işçilik, bunların daha çok çark yapımı olabileceğini düşündürmektedir.

Silindir çanaklı 21, torba biçimli 15, karinalı çanaklı 103, yuvarlak çanaklı 11, basık yuvarlak çanaklı 42, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı 9, krater çanaklı 14, lale çanaklı 9, disk kaideli 14, silindir kaideli 5, kaideli ve süzgeç çanaklı 12 ve dikdörtgen çanaklı 1 olmak üzere 256 lülenin kesin olarak tipi tespit edilmiştir. 750 lüle içinden sadece 12 tip belirlenebilmiştir. Hasankeyf lülelerinin en yoğun lüle tipini karinalı çanaklı lüleler oluşturmaktadır. Karinalı çanaklı lülelerden sonra basık yuvarlak çanaklı lüleler yoğun olarak ele geçirilmiştir. Lale çanaklı, disk kaideli ve silindir kaideli lüleler, bu kazıda az sayıda örneği bulunan tiplerden olmuştur. Dikdörtgen çanaklı lüle tipinin sadece bir örneğine rastlanmıştır.

Hasankeyf lülelerinin büyük çoğunluğunun küçük boyutlu olduğu görülmektedir. Silindir çanaklı ve karinalı çanaklı lüle tiplerinden çoğunun küçük boyutlu tipler olduğu tespit edilmiştir. Büyük boyutlu örnekler de incelenen tipler arasında bulunmaktadır. Bunlar arasında disk kaideli ve krater biçimli çanaklı lülelerin yanı sıra süzgeçli ve basık yuvarlak çanaklı lüle tipleri yer almaktadır.

Lüle ustalarının belirli tipteki lülelerde birkaç değişiklik yaparak tip çeşitliliğine gittiği görülmektedir. Genellikle torba biçimli çanaklı lüle tiplerinde görülen unsurlar, bazı basık yuvarlak çanaklı ve yuvarlak çanaklı lüle tiplerinde de karşımıza çıkmaktadır. Her üç tipte de süslemeler, benzerliklerini korumaktadır.

Hasankeyf örnekleri arasında sadece kilden yapılmış lülelere rastlanmaktadır. Örnekler, çoğunlukla beyaz, gri, pembe ve siyah tonların yanı sıra beyazın pembemsi tonu, grinin açık, koyu, pembemsi, kırmızımsı ve açık kahverengimsi tonları, kırmızının açık, soluk ve sarımsı tonu, sarının kırmızımsı ve soluk tonları, kahverenginin açık, açık kırmızımsı, kırmızımsı ve açık sarımsı tonlarında hamura sahip olup ince gözenekli, sık dokulu ve sert hamur yapısına sahiptir.

İncelenen lülelerde beyaz, gri, pembe, kırmızı, kahverengi, siyah tonlarda astarlı lülelerin yanı sıra beyazın pembemsi tonu, grinin pembemsi, açık, koyu, soluk, kırmızımsı, açık kırmızımsı ve açık kahverengimsi tonları, sarının soluk ve kırmızımsı tonları, kahverenginin açık, grimsi, çok soluk, açık sarımsı, kırmızımsı ve açık kırmızımsı tonları, kırmızının soluk ve açık tonlarda astar renkleriyle karşılaşılmıştır.

Hamur ve astar renkleri arasında birkaç ton farkı olmakla birlikte genellikle belli tonlardaki kilden yapılan lüleler ele geçirilmiştir. Bazen lülelerde hem hamur hem de astar rengi aynı tonda olduğu tespit edilmiştir.

Yazı mühürlü lülelerde grinin açık ve pembemsi tonları yoğun olmakla birlikte kımızının açık ve soluk tonları ile kahverenginin çok soluk ve kırmızımsı tonları tercih edilmiştir. Bitkisel süslemeli mühürler, çoğunlukla gri, pembe, kahverengi ve kırmızının tonlarında olmak üzere çeşitli tonlarda hamurlu ve astarlıdır. Geometrik süslemeli mühürler, genellikle grinin tonlarındaki hamurlu ve astarlı örneklere basılmıştır.

Basık yuvarlak çanaklı, lale çanaklı ve disk kaideli lülelerin yanı sıra kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tiplerinde firnise rastlanmıştır. Bu tiplerde firnis rengi olarak sıklıkla siyah ve kırmızının tonları tercih edilmiştir. Geç dönemde üretilen büyük boyutlu lülelerde genellikle firnis kullanılmıştır.

İncelenen örneklerde lüle ustalarının yoğun olarak tipe özgü süslemeler yaptıkları görülmektedir. Lülelerdeki süslemeler, rulet baskı, baskı ve kazıma tekniklerinin ya ayrı ayrı ya da iki veya üç tekniğin birlikte uygulanmasıyla oluşturulmuştur. Bu üç teknikten en çok rulet baskı tekniğine rastlanmaktadır.

Hasankeyf örneklerinde süslemeler, genellikle çanağın gövde ortasında, çanağın ve duman yolunun ağız kenarında görülmektedir. Lülelerde sıklıkla sade süslemeler görülürken, girift kompozisyonlar da zaman zaman tercih edilmiştir. Lülelerdeki süslemeler, çerçeveli veya çerçevesiz olarak hazırlanmıştır. Bitkisel motif, geometrik desen, yazı ve figürden oluşan süslemeler, ayrı ayrı veya bir arada kullanılmıştır. Hasankeyf lülelerinde 22'si bitkisel ve 62'si geometrik olmak üzere 84 süsleme bordürü tespit edilmiştir. Örneklerde geometrik süsleme, bitkisel süslemeye oranla daha çok kullanılmıştır. İncelenen lülelerde ağaç, dal, yaprak ve çiçek motifleri yaygın olarak kullanılan bitkisel süslemelerden olmuştur. Süsleme türlerinden geometrik süsleme, lülelerde yoğun olarak yer almakla birlikte bu desenler arasında dalgalı çizgi, zikzak, yay, üçgen, dikdörtgen, baklava, daire, rozet, yıldız, çarpı, yiv, oluk, çubuk, kafes şeklinde tarama ve çentikler yer almaktadır. Lülelerde iki kuş figürü (?) ve iki mask figürü (?) olmak üzere toplam dört figüre rastlanmaktadır. Ayrıca iki parça üzerinde yazı taklidi süslemeler (?) de bulunmaktadır.

Hasankeyf'teki 750 örnekten 53'ünde mühür tespit edilmiştir. Ancak bu mühürlerden üçünün sadece çerçeveleri kalabilmiştir. Diğer 50 örnekte kısmen veya tamamen mühürler anlaşılabilmektedir. 50 mühürden 20'si yazılı, 12'si bitkisel ve 18'i geometrik süslemeli mühürden oluşmaktadır. Yazılı mühürler, damga mühür ve silindir mühür olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. 20 yazılı mühürden dördü damga mühür ve 16'sı silindir mühür şeklindedir. Hasankeyf lülelerinde Arapça, Farsça veya Osmanlıca olmak üzere üç dilde yazılmış usta ismi veya beyit biçiminde mühre yer verilmiştir. Mühürler, metal, mermer veya taşa göre daha az dayanıklı bir malzeme olan kile basılmasından dolayı mühürlerde aşınma büyük oranda gerçekleşmiştir. Hasankeyf mühürlerinde Babalık, Bekir, Hüseyin ve Mustafa (?) adlı usta isimleri karşımıza çıkmaktadır. Bu isimler, İstanbul lülelerinden bazılarında da görülmektedir[446]. Bu isimler İstanbul'da üretim yapan ustalara ait olabileceği gibi yerel ustalara da ait olabilir. Ayrıca mühürlerde Arapça ibarelerin yoğun kullanımı, bölgede var olan Arap kültürünün yerel ustalar tarafından lülelere aktarılmış olabileceğini düşündürmektedir. Yedi lüle üzerinde benzer ifadeye rastlanması bu lülelerin aynı atölye veya ustanın üretimi olabileceğini düşündürmektedir.

Lülelerde yazılı mühürlerin yanı sıra bitkisel ve geometrik mühürler de yer almaktadır. Lülelerden 12'sinde bitkisel ve 18'inde geometrik süslemeli mühre rastlanmakla birlikte bu mühürlerin tamamı damga mühür biçimindedir. Bitkisel süslemeli mühürler arasında stilize hayat ağacı motifleri, çiçek ve yaprak motifleri bulunmakla birlikte tümü çerçevesizdir. Geometrik süslemeli mühürlerin tümü daire şeklinde olup çoğu rozetlerden oluşmaktadır.

Duman yoluna çubuğun takıldığı yüzde toplu iğne ucu büyüklüğünde ve fazla derin olmayan tek veya iki delik bulunmaktadır. 750 örnekten 134'ü delikli olup bunlardan 20'si tek ve 114'ü iki deliklidir. Deliklere genellikle karinalı çanaklı lülelerde rastlanmaktadır. Bu delikler, çubuğun lüleye sıkı bir biçimde takılı kalmasını sağlamak amacıyla açılmış olmalıdır.

Lülelerin büyük çoğunun özensiz olması, günlük kullanıma yönelik yapıldığını göstermektedir. Lülelerin çoğu kabaca işlenmiştir. Kolayca kırılıverdiği için özensiz üretilen lüleler, muhtemelen alım gücü düşük olan müşterilere yöneliktir. Örneklerin

[446] E. Bakla, **a.g.m**., s.5; H. Kocabaş, **a.g.m.**, s.13.

büyük çoğunluğu genellikle ikinci sınıf diyebileceğimiz ürünler olmasının yanı sıra Tophane lülelerinden tip, hamur, astar ve süsleme özellikleri bakımından farklılık göstermektedir. Bu coğrafyadaki lüle buluntuları İstanbul örneklerinden çok Suriye ve Lübnan çevresindeki örneklere benzemektedir.

Sayıca kırmızı hamurlu ve astarlı örneklerin az olması son dönemde yaygın olarak üretilen bu örneklerinin burada pek tercih edilmediğini veya Hasankeyf'in İstanbul'un etkisi altında olmadığını göstermektedir. Merkezden çok çevresindeki yerel üretim yapan şehirlerin etkisindeki Hasankeyf'teki lüleler, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi lüleleriyle benzer teknik, tip ve süsleme özelliği göstermesi bakımından bölgesel özellikler taşımaktadır. Hasankeyf lülelerinin paralellerini birkaç merkezde görmek mümkündür. Hasankeyf'teki lülelerin benzerlerine başka merkezlerde az da olsa rastlanması, bu lülelerin Yunanistan'da Crete'den İsrail'deki çeşitli merkezlere kadar geniş bir coğrafyaya yayıldığını ortaya koymaktadır.

Bugüne kadarki yayınlarda genellikle İstanbul ve çevresi, Yunanistan ile Bulgaristan'daki örnekler üzerinde sıklıkla durulmuştur. Osmanlı lüleleri denince ilk akla gelen bu bölgede ele geçirilen örnekler olmaktadır. Ancak Osmanlı lülelerini bu bölgelerin örnekleri ile sınırlandırmak hem yanlış olmakta hem de eksik kalmaktadır. Özellikle yerel üretimin yapıldığı bölgelerde ele geçirilen örnekler, merkez ve çevresindeki lülelerden hamur ve astar rengi, çanak ve duman yolu tipleri, süsleme ve mühürleri bakımından farklılıklar göstermektedir.

Hasankeyf lüle tipleri üzerine yaptığımız saptamalar sonucunda merkezdeki lüle kullanımının 17. ile 20. yüzyılın başı arasında var olduğu anlaşılmaktadır. Karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, silindir çanaklı ve silindir kaideli lülelerin yanı sıra kaideli ve süzgeç çanaklı lülelerin büyük bölümünün 17. ile 18. yüzyıl arasındaki dönemde üretilmiş olabileceği kanısınayız. İncelenen bir grup lüle de 19. ile 20. yüzyılın başı tarihlenen örneklerinin özelliklerini taşımaktadır. Disk kaideli, lale çanaklı ve süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüle tipleri, 19. yüzyıla tarihlendirilebilir. Hasankeyf lüleleri arasında en büyük boyutlara sahip olan krater biçimli çanaklı lüleler, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasında üretilmiş olabilir.

Lüleler ile ilgili kesin yargılara varmak eldeki sınırlı bilgilerle güçtür. Bütün kazılardaki örnekler, müzeler de dâhil olmak üzere, kazıda çıktığı yerde ve kazı

malzemeleriyle birlikte değerlendirilmesinin yanı sıra tip, tarihlendirme ve süsleme üslubu açısından etraflıca incelenmesinin ardından kesin yargılara varılabilir. Bu yüzden bütün kazılardaki buluntuların doğru biçimde tasniflenmesi gerekmektedir.

5. HASANKEYF KAZISI LÜLE BULUNTULARI

5.1. KATALOG

5.1.1. TİPİ TESPİT EDİLEBİLEN LÜLELER

5.1.1.1. *Çanak Biçimlerine Göre Lüle Tipleri*

5.1.1.1.1. Silindir Çanaklı Lüleler

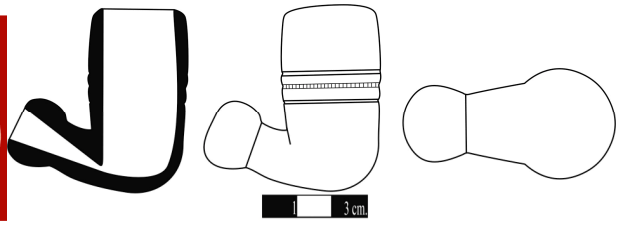
KATALOG NO	1	
FOTO NO	87	
ÇİZİM NO	11	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 MDK.-1/32	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.1 cm.
	Yükseklik	5.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (10R 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Beyaz (White) (10R 8/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Sağlam olan lüle silindir çanaklıdır. Kısa ve ince duman yolu, çanağa doğrudan bağlanmakla birlikte bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Çanağın gövdesini birbirine paralel üç sıra ince yiv kuşatmaktadır. Yivlerden ortadaki çentiklerle bezenmiştir. Kazıda bu tipteki lülelerin duman yolu parçaları yoğun olarak ele geçirilmiştir. Beyaz hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 1 cm.nin altında olması sebebiyle lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 87

Çizim: 11

KATALOG NO	2	
FOTO NO	88	
ÇİZİM NO	12	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 MDK.-1/32	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.8 cm.
	Yükseklik	4.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (10R 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Sağlama yakın olan lüle silindir çanaklıdır. Kısa ve ince duman yolu, çanağa hafif şişkince olan omurgayla bağlanmakta olup karinalı bilezikle sonlanmaktadır. Çanağın gövdesini birbirine paralel üç sıra bordür kuşatmaktadır. Bordürden ikisinde dikdörtgenlerin yatay olarak yan yana dizilmesinden ve üçüncüsü ise yivden oluşmaktadır. Kazıda çok sayıda bu tipteki lülelerin duman yolu parçaları bulunmuştur. Lüle, beyaz hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu çapının 1 cm.nin altında olması sebebiyle yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlendirilebilir.

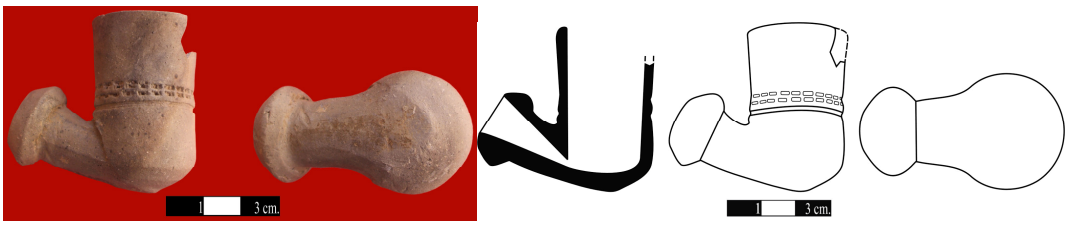

Foto.: 88 **Çizim:** 12

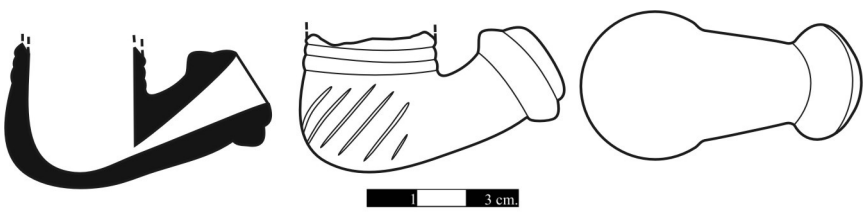
KATALOG NO	3	
FOTO NO	89	
ÇİZİM NO	13	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 K./5	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Kale- Hafriyat boşaltma	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Beyaz (White) (10R 8/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, silindir çanaklıdır. Kısa ve silindirik duman yolu, doğrudan çanağa bağlanmakla birlikte karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesinde diyagonal yivlerden oluşan süsleme ile ağız kenarında birbirine paralel üç sıra yivden oluşan bordür yer almaktadır.

Karinalı bileziğe sahip lüleler, genellikle 18. yüzyıla tarihlenmektedir[447]. Lüle, beyaz tonda hamurlu ve astarlı olması, duman yolu ağız çapının 1 cm. olması ve karinalı bilezik ile ona bitişik basamak halkasının birlikte kullanımı sebebiyle yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 89

Çizim: 13

[447] R. Robinson, "Tobacco Pipes Corinth…", p. 174–175, C 15, C17 C 19–20.

KATALOG NO	4	
FOTO NO	90	
ÇİZİM NO	14	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1989 M.K.A. / E-6	
BULUNDUĞU TARİH	1989	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / E-6	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm
	Mevcut Yükseklik	3 cm
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, silindir çanaklıdır. Çanakta beş stilize çiçek motifi bulunmakta olup bunlardan ikisi duman yoluna doğru, ikisi yan yüzlerde ve biri ön yüzdedir. Bu çiçek motiflerinin aralarında birbirine paralel iki yiv dikey olarak yer almaktadır.

Lüle, beyaz tonda hamurlu ve astarlı olması sebebiyle yaklaşık olarak 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasında üretilmiş olabilir.

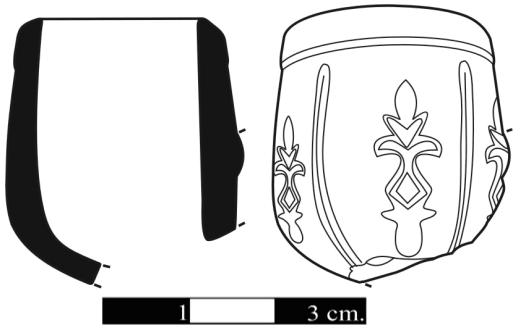

Foto.: 90 **Çizim:** 14

KATALOG NO	5	
FOTO NO	91	
ÇİZİM NO	15	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.2 cm.
	Yükseklik	4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık kahverengimsi gri (Light brownish gray) (10YR 6/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

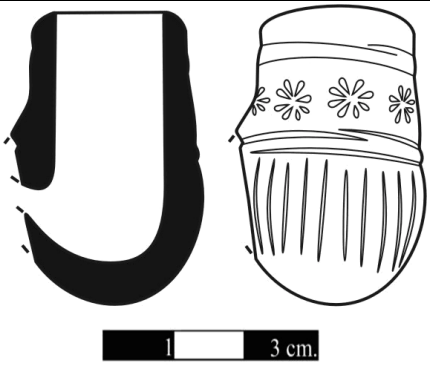
TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, silindir çanaklı lüle tipindedir. Çanak, doğrudan duman yoluna bağlanmaktadır. Çanağın alt tarafı kazıma tekniğiyle yapılan belli aralıklarla dikey yivler kuşatmaktadır. Gövde ortasında ve ağız kenarında birbirine paralel ikişer yiv yer almakla birlikte bu yivlerin arasındaki bölümde baskı tekniğiyle yapılan sekiz çiçek motifi tek sıra halinde aralıklı olarak bulunmaktadır.

Lüle, gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması sebebiyle yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 91

Çizim: 15

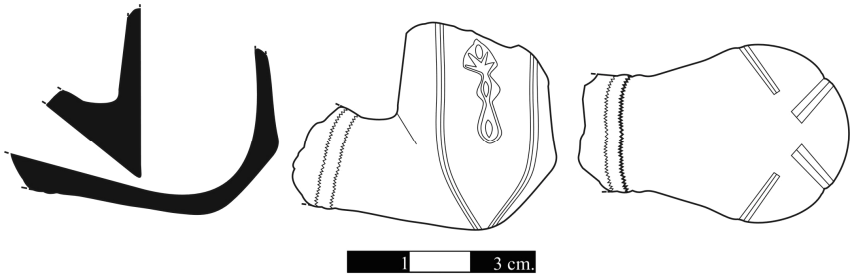
KATALOG NO	6	
FOTO NO	92	
ÇİZİM NO	16	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 KS.-4	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 4	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray)(5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağın ağız kenarı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindir çanağa ve silindirik duman yoluna sahiptir. Çanak, dikey yivle üç bölüme ayrılmakta ve her bir bölümde birer stilize çiçek motifi bulunmaktadır. Duman yolunu birbirine paralel iki sıra zikzaktan oluşan bordür kuşatmaktadır.

Lüle, gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması sebebiyle yaklaşık olarak 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 92

Çizim: 16

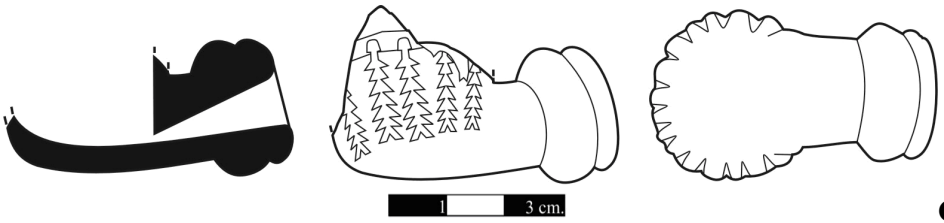
KATALOG NO	7	
FOTO NO	93	
ÇİZİM NO	17	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S.-153	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, silindir çanaklı ve silindirik duman yoluna sahiptir. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesini çam ağacını andıran motiflerin dikey olarak yan yana gelmesiyle oluşan süsleme kuşatmaktadır. Basamak halkasının çubuğa bakan yüzünde toplu iğne ucu büyüklüğünde bir delik bulunmaktadır.

Lüle, açık gri hamurlu ve astarlı olması, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olmasının yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması sebebiyle yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 93

Çizim:17

KATALOG NO	8	
FOTO NO	94–95	
ÇİZİM NO	18	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S.-154	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Yükseklik	4.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kırmızımsı gri (Light reddish gray) (2.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

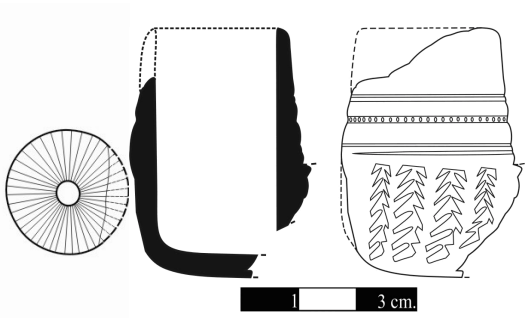
TANIMI Çanağın ağız kenarı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, silindir çanaklıdır. Çanağın ağız kenarında yatay olarak birbirine paralel üç sıra bordür yer almakta olup, bunlardan iki yandakiler yiv, ortadaki ise küçük karelerden oluşmaktadır. Bu bordürlerin alt tarafında dikey olarak çam ağacını andıran motifin yan yana gelmesinden oluşan süsleme vardır. Kaidede ortada daire biçiminde kabara ve onun etrafında ışın demetlerinden oluşan daire formunda mühür bulunmaktadır.
Lüle, Kat. No: 7 ile benzer tip ve süsleme özelliklerine sahiptir. Ancak Kat. No: 7'deki lülenin kaidesinde süsleme bulunmaktadır. E. Bakla'nın beyaz lüleler olarak gruplandırdığı örnekler arasındaki bir lüle, astar, tip ve süsleme repertuarı bakımından Hasankeyf örnekleriyle benzerdir[448]. Mardin Müzesi'ndeki lüleler arasındaki bir örnek, tip ve süsleme bakımından benzer olup kaidesindeki mühür, bu örnektekine göre daha az niteliklidir. Lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 94

Foto.: 95

Çizim: 18

[448] E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki** …, s.188

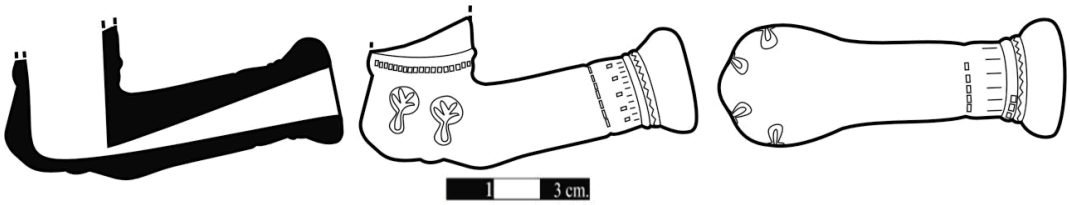
KATALOG NO	9	
FOTO NO	96	
ÇİZİM NO	19	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin Batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	7.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, silindir çanaklıdır. Çanak ve duman yolu, çanağın kaidesinde değil de duman yoluna doğru birleşmektedir. Uzun tutulan silindir duman yolu, ağız kenarında krater şeklinde dışa doğru açılmaktadır. Çanağın gövdesinde stilize çiçek motifleri aralıklı olarak yer almaktadır. Çanağın ağız kenarında çentik ve yive ait izler görülmektedir. Duman yolunu çubuk dizisinden oluşan iki bordürün yanı sıra ince bilezik ve çentik dizisi de kuşatmaktadır.

Lüle, gri tonda hamurlu ve astarlı olması, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun uzun tutulması sebebiyle yaklaşık olarak 17. yüzyıl ile 18. yüzyılın başı arasına tarihlenebilir.

Foto.: 96

Çizim: 19

KATALOG NO	10	
FOTO NO	97–98	
ÇİZİM NO	20	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Yükseklik	4.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 6/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun yarısı kırık olan lüle, silindir çanaklıdır. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmakta olup kalıbın izi kaide ve çanağın ön yüzünde belli olmaktadır. Çanağın kaidesi dışında neredeyse tamamı geometrik motiflerle bezenmiştir. Ağız kenarına doğru birbirine paralel yivler yer almakla birlikte bu yivlerin alt tarafında "U" biçiminde desenlerin yan yana dizilmesinden oluşan kompozisyonla karşılaşılmaktadır. Duman yolunun çanağa bitiştiği bölümde üç yönde kafes taramadan oluşan bordür bulunmaktadır.

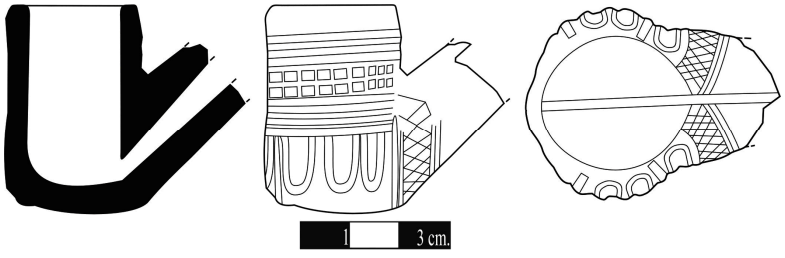
Lüle, gri tonda hamurlu ve astarlı olması sebebiyle yaklaşık olarak 17. yüzyıl ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.:97

Foto.: 98

Çizim: 20

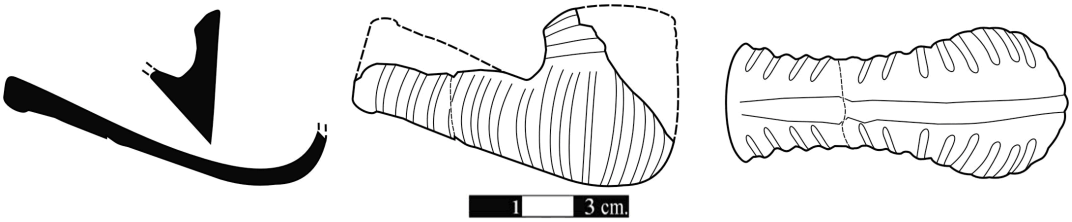
5.1.1.1.2. Torba Biçimli Çanaklı Lüleler

KATALOG NO	11	
FOTO NO	99	
ÇİZİM NO	21	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 MDK.-1/32	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.5 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Koyu gri (Dark Gray) (10YR 4/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	-	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolu ile çanağının bir bölümü kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Çanak ve duman yolu dikey yivlerle bezenmiştir. Çanağın ağız kenarını birbirine paralel üç sıra yiv kuşatmaktadır. Kalıba ait izler kaide ve duman yolu boyunca belli olmaktadır.
Lüle, büyük boyutlu olması sebebiyle yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 99

Çizim: 21

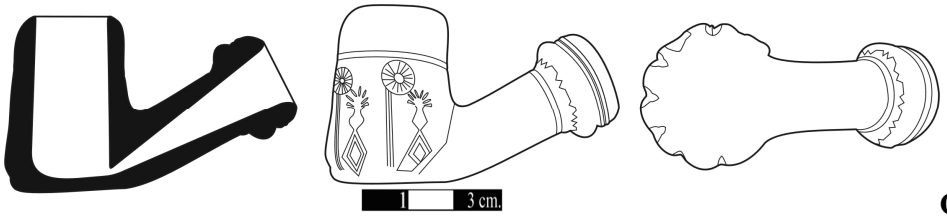
KATALOG NO	12	
FOTO NO	100	
ÇİZİM NO	22	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2005 B.S.-156 (**Müze Envanter No**: 1740)	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.5 cm.
	Yükseklik	3.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Beyaz (White) (10R 8/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı,	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sağlam olan lüle, torba biçimli çanaklı ve silindirik duman yoluna sahiptir. Duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Karanfil ve ay çiçeğine benzer motiflerinden oluşan süsleme çanağın gövdesini dönüşümlü olarak kuşatmaktadır. Bu süslemenin üzerinde birbirine paralel iki sıra yiv yer almaktadır.

Lüle, açık gri hamurlu ve beyaz astarlı olması ile duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olmasının yanı sıra uzun tutulan duman yolunun karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması sebebiyle yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 100

Çizim:22

KATALOG NO	13	
FOTO NO	101	
ÇİZİM NO	23	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2005 B.S.-156	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Yükseklik	3.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Beyaz (White) (10R 8/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

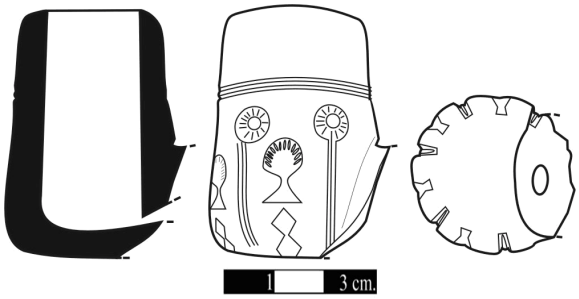
TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Karanfil ve ay çiçeğine benzer motiflerinden oluşan süsleme çanağın gövdesini dönüşümlü olarak kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarında birbirine paralel iki yiv yer almaktadır.

Lüle, Kat. No: 12 ile benzer hamur ve tip özelliklere sahip olmasına karşın süslemede bazı farklılıklar görülmektedir. Lüle, yaklaşık olarak 17. yüzyıl ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 101

Çizim: 23

KATALOG NO	14	
FOTO NO	102–103	
ÇİZİM NO	24	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırınları	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.5 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (7.5YR 5/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Çok koyu gri (Very dark gri) (5YR 3/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI Tüme yakın olan lüle, torba biçimli çanaklı ve silindirik duman yoluna sahiptir. Çanak duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Silindirik duman yolu, ağza doğru hafifçe dışa doğru genişlemektedir. Çanağın gövdesinde dikey ve aralıklı olarak dört zeytin yaprağı motifi bulunmaktadır. Duman yolunun üste bakan kısmında daire biçimindeki mühür, iki kez yan yana yer almaktadır.
Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması sebebiyle yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 102

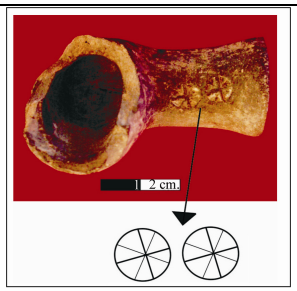
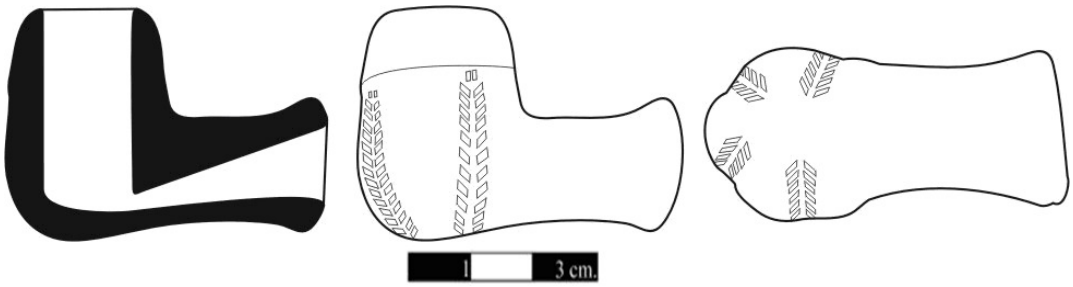

Foto.: 103

Çizim: 24

KATALOG NO	15	
FOTO NO	104	
ÇİZİM NO	25	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1991 M.K.A./ F–5 İ-H arası 8	
BULUNDUĞU TARİH	1991	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F-5 İ-H arası 8	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.6 cm.
	Yükseklik	3.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık kahverengimsi gri (Light brownish gray) (10YR 6/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengimsi gri (Light brownish gray) (10YR 6/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

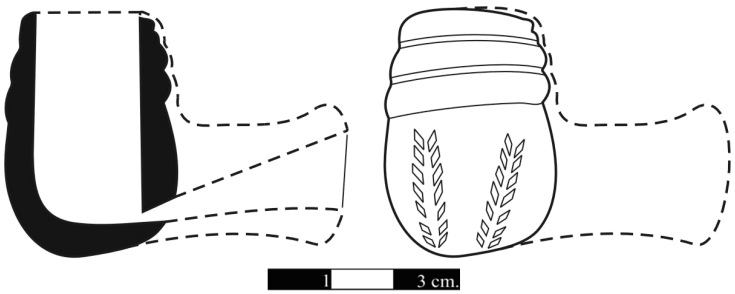
TANIMI

Çanağın büyük bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Çanağın gövdesinde dikey olarak yerleştirilen zeytin yaprağı motifleri dikey ve aralıklı olarak yer almaktadır. Çanağın ağız kenarında üst üste üç kalın bant bulunmaktadır.

Lüle, Kat. No: 14 ile benzer tip ve süsleme özeliklerine sahiptir. Hamur ve astar özellikleri sebebiyle lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 104

Çizim: 25

KATALOG NO	16	
FOTO NO	105	
ÇİZİM NO	26	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık kahverengimsi gri (Light brownish gray) (10YR 6/2) Sık dokulu, kalın cidarlı ve serttir.	
ASTAR	Açık kahverengimsi gri (Light brownish gray) (10YR 6/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının alt tarafı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Çanağın gövdesinde çerçeve içine alınan dikey olarak yerleştirilen geometrik motiflerden oluşan süsleme bulunmaktadır. Çanağın ağız kenarını üst üste üç kalın bant kuşatmaktadır.

Lüle, Kat. No: 14 ve 15 ile benzer tiptedir. Büyük boyutlu olması ve benzer örnekler doğrultusunda lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir[449].

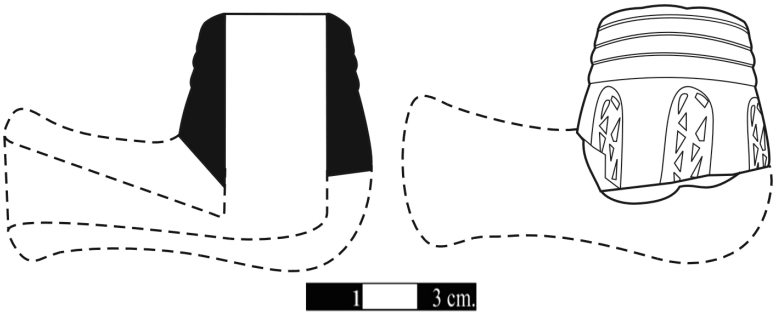

Foto.: 105 **Çizim:** 26

[449] Tarihlendirme için bkz. Kat. No 14.

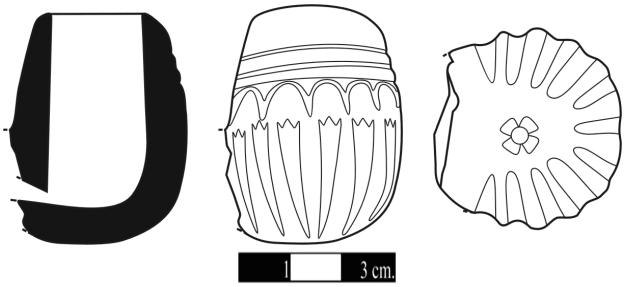
KATALOG NO	17	
FOTO NO	106	
ÇİZİM NO	27	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	28.07.2006	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	4.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Çanağın gövdesini aralıklı olarak birbirine paralel dikey oluklar kuşatmaktadır. Bu süslemenin üstünde üç sıra yiv ve dalgalı bir bant bulunmaktadır. Kaidede çiçek motifinden oluşan mühür yer almaktadır.

Lüle pembemsi gri hamurlu ve astarlı olması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 106

Çizim: 27

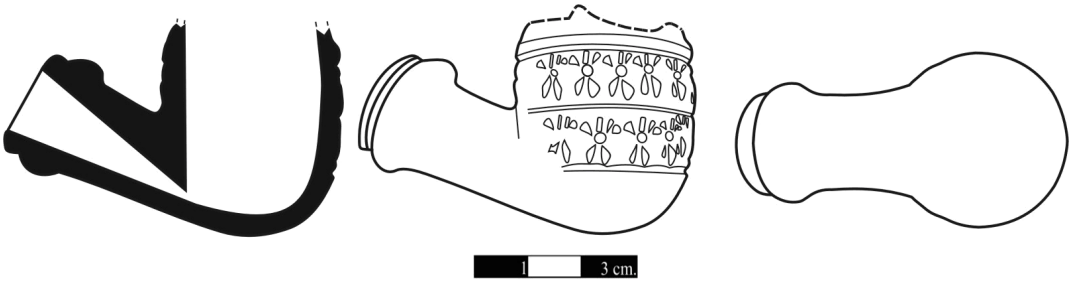
KATALOG NO	18	
FOTO NO	107	
ÇİZİM NO	28	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S. 2001–62(8)	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6 cm.
	Mevcut Yükseklik	4.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.1 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Beyaz (White) (10R 8/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağın ağız bölümü kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Çanak, silindir duman yolu ile doğrudan birleşmektedir. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesini çiçeklerden oluşan bordür, iki sıra halinde kuşatmaktadır.

Lüle, pembemsi beyaz hamurlu ve beyaz astarlı olması, duman yolunda bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasının birlikte kullanılması ve duman yolu ağız çapının 1.1 cm. olması açısından yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 107

Çizim: 28

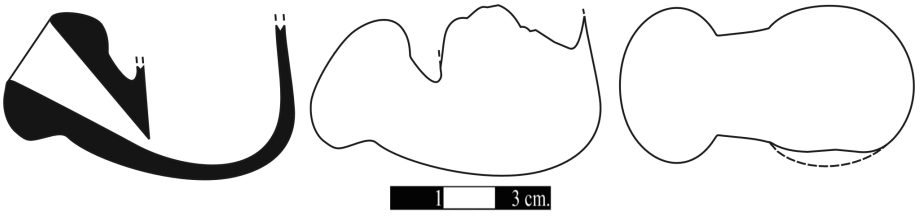
KATALOG NO	19	
FOTO NO	108	
ÇİZİM NO	29	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S.-141	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	-	
SÜSLEME	-	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Çanak, silindirik duman yolu ile doğrudan birleşmektedir. Duman yolu, bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Atina Agorası ve Korinth'te bombeli bilezikle biten örnekler, 18. yüzyıla tarihlenmiştir[450].

Açık gri hamurlu ve astarlı olan lüle, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 108

Çizim: 29

[450] R. Robinson, "Tobacco Pipes Corinth…", p. 176–177, 195, Plate 49/C 22, Plate 50 /C30, Plate 61/ A 8.

KATALOG NO	20	
FOTO NO	109	
ÇİZİM NO	30	
KAZI ENVANTER NO	HKF. 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.5 cm.
	Yükseklik	3.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, torba biçimli çanaklı, kısa ve silindirik duman yoluna sahiptir. Duman yolu bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Süsleme, sadece duman yolunun bilezik ile birleşim yerinde bulunmakta olup üçgenlerin yan yana dizilmesiyle oluşan bordür şeklindedir.

Pembemsi gri hamurlu, duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve haznesinin geniş olması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

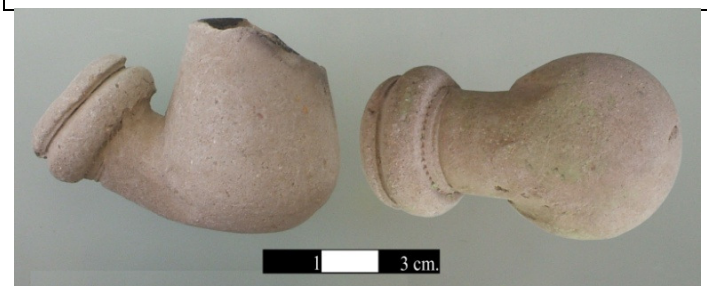
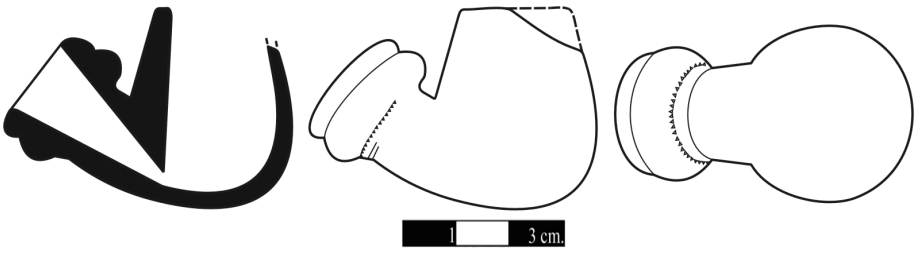

Foto.: 109

Çizim: 30

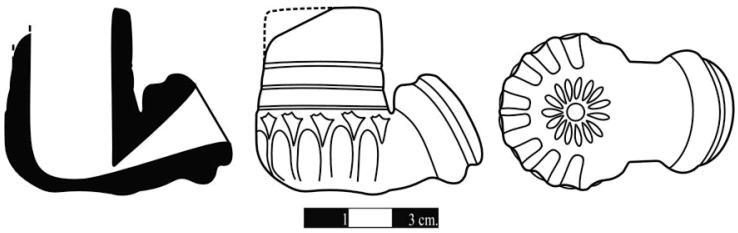
KATALOG NO	21	
FOTO NO	110	
ÇİZİM NO	31	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5 cm.
	Yükseklik	4.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, torba biçimli çanaklı, kısa ve silindirik duman yoluna sahiptir. Duman yolu bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövde ortasından kaideye kadar dikey ve aralıklı olarak oluk süsleme çanağı kuşatmakta olup bu süslemenin üst tarafında stilize yaprak motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan süsleme yer almaktadır. Kaidede daire içinde ortada küçük kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışınlardan oluşan rozet şeklinde mühür bulunmaktadır.

Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması, duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmasının yanı sıra haznesinin geniş olması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 110

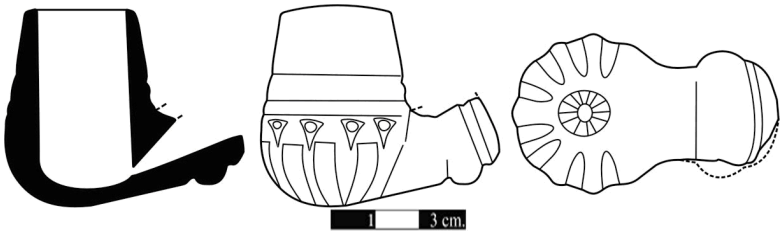
Çizim: 31

KATALOG NO	22	
FOTO NO	111	
ÇİZİM NO	32	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5 cm.
	Yükseklik	4.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, kalın bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanır. Gövde ortasından kaideye kadar dikey ve aralıklı olarak yerleştirilen oluk süsleme, gövdeyi kuşatmakta olup bu süslemenin üst tarafında stilize yaprak motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan süsleme bulunmaktadır. Ağız kenarına doğru üç yiv birbirine paralel olarak yer alır. Kaidede daire biçiminde ortada kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışınlardan oluşan rozet biçiminde mühür bulunmaktadır.
Kat. No: 21 ile hem tip hem de süsleme açısından benzerlik gösteren lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir[451].

Foto.: 111

Çizim: 32

[451] Tarihlendirme için bkz. Kat. No: 21.

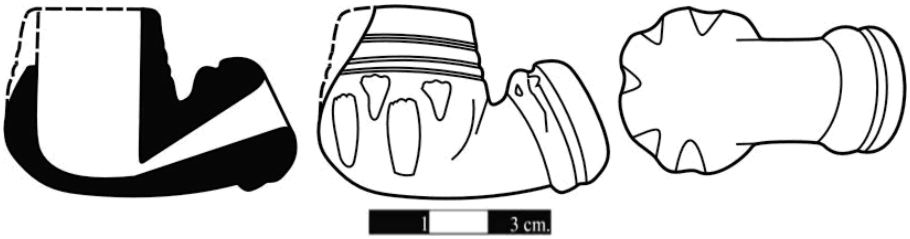
KATALOG NO	23	
FOTO NO	112	
ÇİZİM NO	33	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Beyaz (White) (5YR 8/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağın bir bölümü kırık olan lüle, torba biçimli çanaklıdır. Silindirik ve kısa duman yolu, bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövde ortasından kaideye kadar dikey ve aralıklı olarak oluk süsleme, gövdeyi kuşatmakta olup bu süslemenin üst tarafında stilize yaprak motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan süsleme bulunmaktadır. Çanağın ağız kenarına doğru üç yiv, birbirine paralel olarak yer almaktadır.

Kat. No: 21–22 ile hem tip hem de süsleme açısından benzerlik gösteren lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir[452].

Foto.: 112

Çizim: 33

[452] Tarihlendirme için bkz. Kat. No: 21.

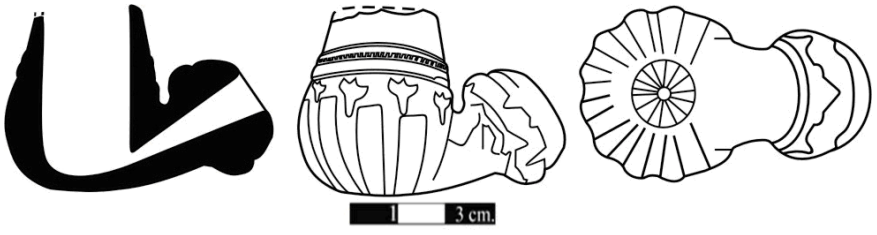
KATALOG NO	24	
FOTO NO	113	
ÇİZİM NO	34	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (5YR 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Ağız kenarı kırık olan lüle torba biçimli çanaklıdır. Silindirik ve kısa duman yolu, bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanır. Gövde ortasından kaideye kadar dikey ve aralıklı olarak oluk süsleme gövdeyi kuşatmakta olup bu süslemenin üst tarafında stilize yaprak motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan süsleme bulunmaktadır. Çanağın ağız kenarında üç sıra ince bordür yer almaktadır. Bunlardan iki yandaki çizgi şeklinde ortada çentiklerden oluşmaktadır. Kaidede daire içinde ortada kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışınlardan oluşan geometrik damga bulunur.

Kat. No: 21 ile hem tip hem de süsleme açısından benzerlik gösteren lüle, yaklaşık olarak 18.yüzyıla tarihlenebilir[453].

Foto.:113

Çizim: 34

[453] Tarihlendirme için bkz. Kat. No: 21.

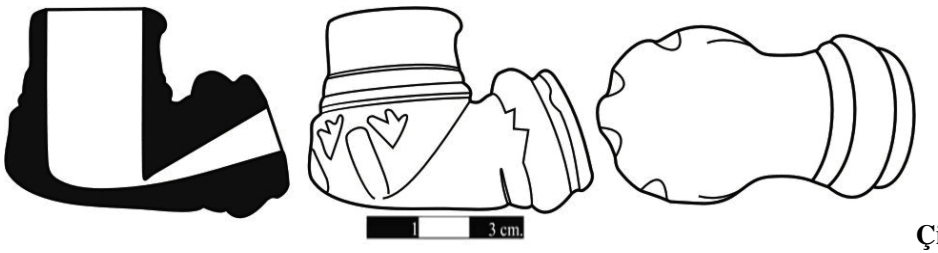
KATALOG NO	25	
FOTO NO	114	
ÇİZİM NO	35	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.-I–100	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	4.45 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5 YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5 YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sağlam olan lüle, torba biçimli çanaklı lüle tipindedir. Silindirik ve kısa duman yolu, bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Oluk süsleme, gövde ortasından kaideye kadar dikey ve aralıklı olarak gövdeyi kuşatmaktadır. Bu süslemenin üst tarafında stilize yaprak motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan süsleme bulunmaktadır. Ağız kenarına doğru üç yiv birbirine paralel olarak yer almaktadır. Lülede kaba bir işçilik görülmektedir.

Kat. No: 21 ile hem tip hem de süsleme açısından benzerlik gösteren lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir[454].

Foto.: 114

Çizim: 35

[454] Tarihlendirme için bkz. Kat. No: 21.

5.1.1.1.3. Karinalı Çanaklı Lüleler

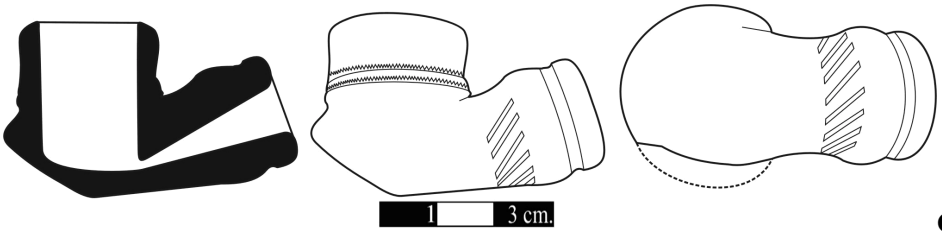
KATALOG NO	26	
FOTO NO	115	
ÇİZİM NO	36	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Duman yolu ile çanağının bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarında çentiklerden oluşan iki bordür yer almaktadır. Çanaktan ağza doğru genişleyen duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkalıyla sonlanmaktadır. Duman yolunu diyagonal çubuklardan oluşan geniş bordür kuşatmaktadır.

Büyük Saray'da 2000 yılında yapılan kazıda lülenin benzerine rastlanmıştır. Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanan duman yolunun ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 115

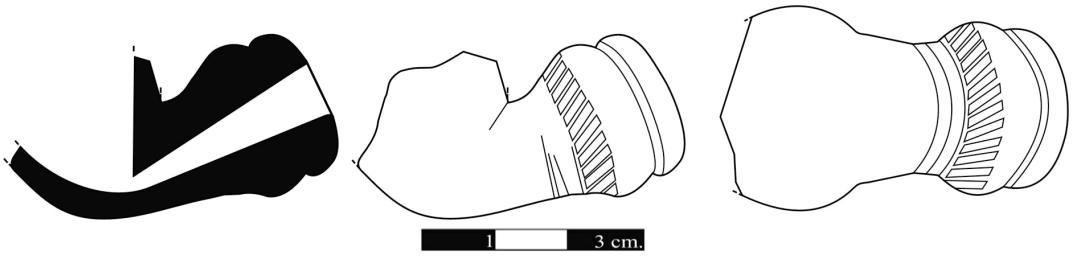
Çizim: 36

KATALOG NO	27	
FOTO NO	116	
ÇİZİM NO	37	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Duman yolu ile çanağın bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanaktan ağza doğru genişleyen duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkalıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda diyagonal çubuklardan oluşan geniş bordür ve ona paralel iki yiv yer almaktadır.
Gri tonlarda hamurlu ve astarlı, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 116

Çizim: 37

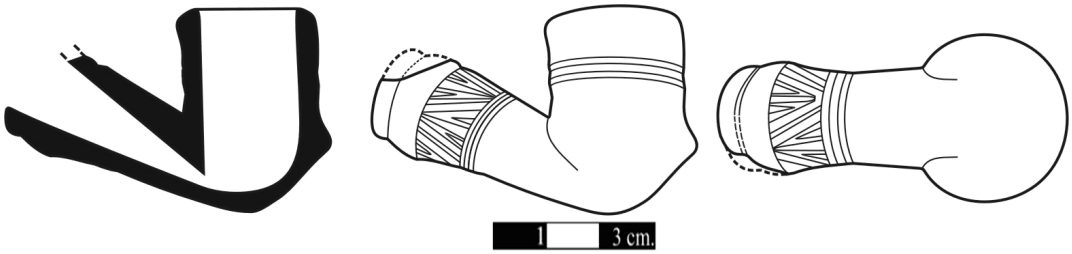
KATALOG NO	28	
FOTO NO	117	
ÇİZİM NO	38	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.8 cm.
	Yükseklik	3.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**--**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanaktan ağza doğru genişleyen duman yolu basamak halkalıdır. Çanakla silindirik duman yolu kaidede köşe yaparak birleşmektedir. Çanağın ağız kenarını birbirine paralel dört sıra yiv kuşatmaktadır. Duman yolunda iç içe geçmiş üçgenlerin bir düz bir ters yerleştirilmesinden oluşan geniş bordür bulunmaktadır.

Lüle, gerek açık gri hamurlu ve astarlı olması gerekse duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 117

Çizim: 38

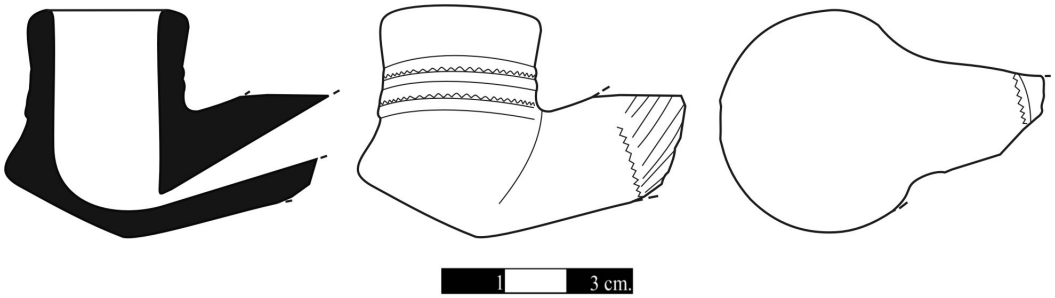
KATALOG NO	29	
FOTO NO	118	
ÇİZİM NO	39	
KAZI ENVANTER NO	HKF1990 G–8	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı G- 8	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (7.5 YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (7.5 YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, karinalı çanak ve silindirik duman yoluna sahiptir. Çanağın gövdesini birbirine paralel yiv ve zincir bordürleri dönüşümlü olarak kuşatmaktadır. Duman yolunda diyagonal çubuk bordürüne ait izler bulunmaktadır.

Lüle, açık gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 118

Çizim: 39

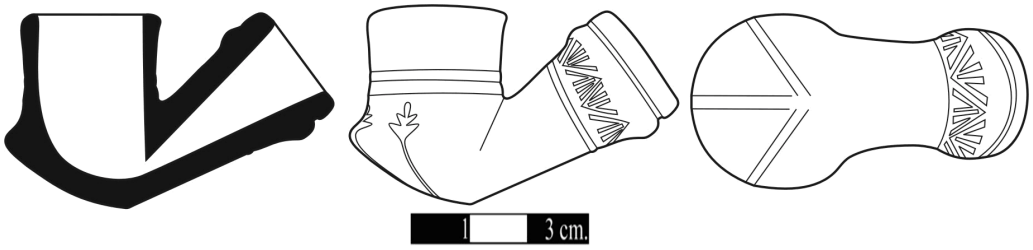
KATALOG NO	30	
FOTO NO	119	
ÇİZİM NO	40	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 H.B.-31–4	
BULUNDUĞU TARİH	2009	
BULUNDUĞU YER	Haydar Baba Zaviyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.6 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık kırmızımsı gri (Light reddish gray) (2.5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (2.5Y 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Sağlam olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Karinalı çanağın gövdesinde çiçek ve dallardan oluşan motifler aralıklı olarak yer almaktadır. Çanağın ağız kenarını birbirine paralel iki sıra yiv kuşatmaktadır. Çanakla silindirik duman yolu kaidede köşe yaparak birleşmektedir. Çanaktan ağza doğru genişleyen duman yolu basamak halkalıdır. Duman yolunda geometrik şekillerden oluşan geniş bordür yer almaktadır.

Duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olmasının açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 119

Çizim: 40

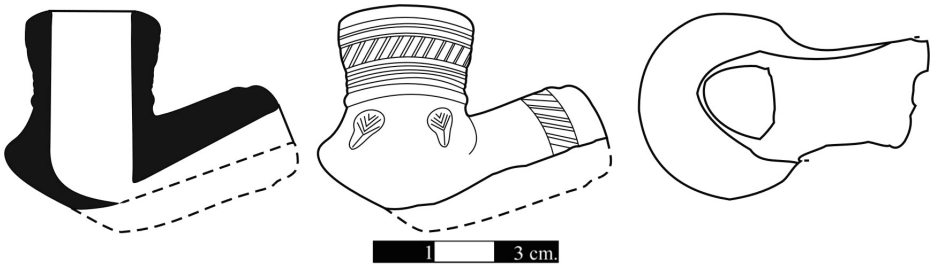
KATALOG NO	31	
FOTO NO	120	
ÇİZİM NO	41	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun yarısı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın gövdesinde aralıklı olarak dört çiçek motifi yer almaktadır. Çanağın ağız kenarını, iki yanda iki ince bilezik, ortada diyagonal çubuk dizisinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Çanaktan ağza doğru genişleyen duman yolu, basamak halkalıdır. Duman yolunda diyagonal çubuklardan oluşan geniş bordür bulunmaktadır.

Açık gri tonlarda hamurlu ve astarlı olmasının açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 120

Çizim: 41

KATALOG NO	32	
FOTO NO	121	
ÇİZİM NO	42	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

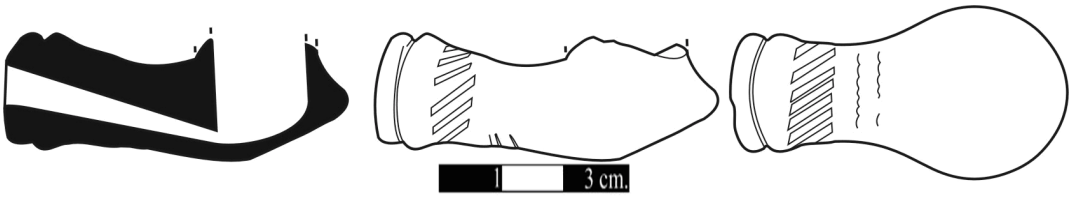
TANIMI

Çanağın ağız kenarı kırık olan lüle, karinalı çanağa ve silindirik duman yoluna sahiptir. Duman yolunu diyagonal olarak yerleştirilmiş dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordür ve birbirine paralel iki sıra yiv kuşatmaktadır. Basamak halkasıyla duman yolu sonlanmaktadır.

Lüle, gri tonlarda hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 121

Çizim: 42

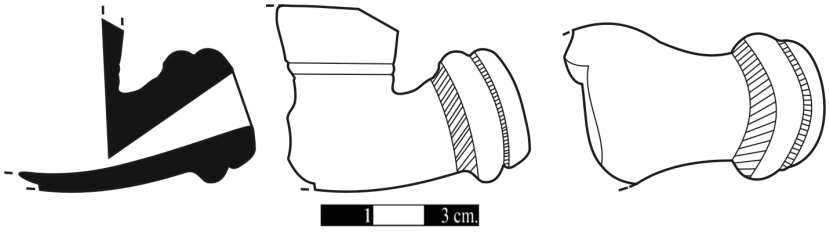
KATALOG NO	33	
FOTO NO	122	
ÇİZİM NO	43	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (10YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Çanağının yarısı kırık olan lüle, karinalı çanak ve silinirdik duman yolundan oluşmaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanak ve duman yolu doğrudan birbirine bağlanmaktadır. Çanağın ağız kenarına doğru iki sıra birbirine paralel yiv yer almaktadır. Bilezik ile basamak halkası arasında kısa çubuk dizisinden oluşan bordüre rastlanmaktadır. Bombeli bileziğe bitişik çubuk dizisinden oluşan geniş bordür bulunmaktadır.

Lüle, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olmasının yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 122

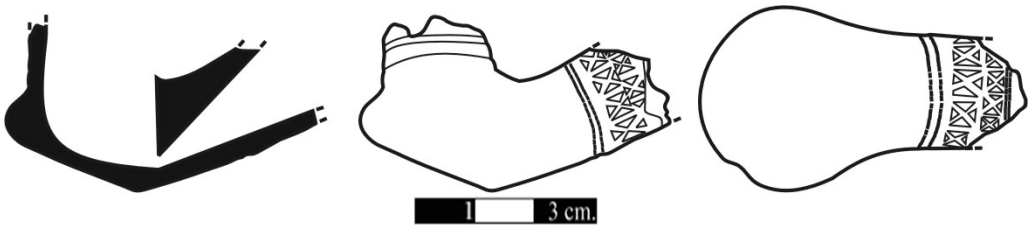
Çizim: 43

KATALOG NO	34	
FOTO NO	123	
ÇİZİM NO	44	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1991 Z.T.	
BULUNDUĞU TARİH	1991	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Türbesi 4 No'lu Alan	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Gri (Gray) (10YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 6/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Çanak ile duman yolunun ağız kenarı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, kaidede köşe yaparak çanakla birleşmektedir. Çanağın ağız kenarını çentiklerden oluşan iki sıra bordürün kuşattığı mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Duman yolunu birbirine paralel iki sıra halinde karelerin içerisinde çarpıların yer aldığı desenin yan yana gelmesinden oluşan bordür kuşatmakla birlikte bu geometrik bordürlerin iki yanında çentiklerden oluşan iki bordür bulunmaktadır.
Gri tonlarda hamurlu ve astarlı lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 123

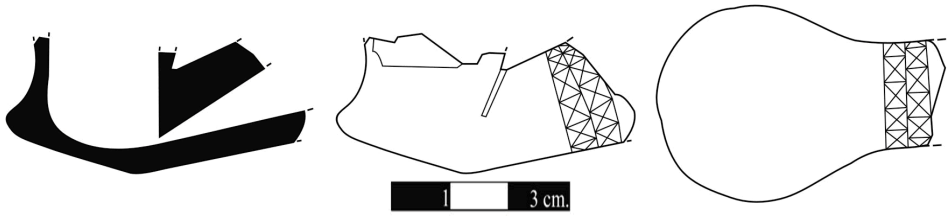

Çizim: 44

KATALOG NO	35	
FOTO NO	124	
ÇİZİM NO	45	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1998 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	1998	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin doğusundaki tonozlu mekânın üst cephesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (10R 5/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	
TANIMI Çanağının kenarı ile duman yolu bölümünün bir kısmı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Duman yolunu birbirine paralel iki sıra halinde karelerin içerisinde çarpıların yer aldığı desenin yan yana gelmesinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

Foto.: 124

Çizim: 45

KATALOG NO	36	
FOTO NO	125	
ÇİZİM NO	46	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 04-Y.K.-I–86/10	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarında birbirine paralel üç sıra bordür yer almaktadır. Bunlardan ikisi yiv, üçüncüsü ise küçük karelerin yan yana gelmesiyle oluşan bordür şeklindedir.

Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

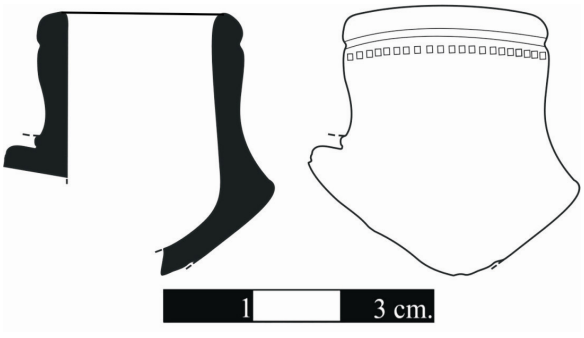

Foto.: 125 **Çizim:** 46

KATALOG NO	37	
FOTO NO	126	
ÇİZİM NO	47	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	Yazı	
TANIMI Çanağın yarısı ile duman yolunu tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarına doğru Arapça yazıdan oluşan şerit halindeki mühür yer almaktadır. İki yanda yivle sınırlandırılan mühürde "…حق نانیدر …" yazılı olup "…Hakk-ı nânıdır..." (…Hakkı ekmeğidir...) olarak bir kısmı okunmaktadır. Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

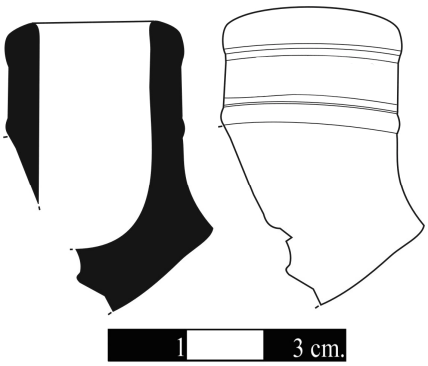

Foto.: 126 **Çizim:** 47

KATALOG NO	38	
FOTO NO	127	
ÇİZİM NO	48	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2,2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	Yazı	
TANIMI Çanağın yarısı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarına doğru geniş bir bant halinde Osmanlıca yazıdan oluşan mühür yer almaktadır. Çanağın ağız kenarını iki sıra yiv kuşatmaktadır. Mühürde Osmanlıca birkaç harf görülmesine karşın büyük bölümü kırık olduğundan mühür okunamamaktadır. Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

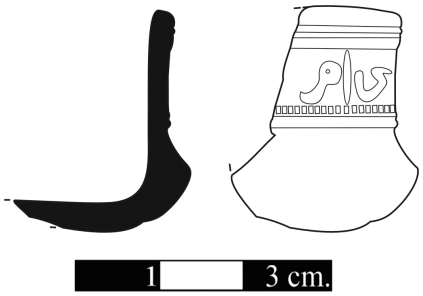

Foto.: 127 **Çizim:** 48

KATALOG NO	39	
FOTO NO	128	
ÇİZİM NO	49	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 S.Z.Y.-1–28	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Selahiye Ziyaret Yapıları	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

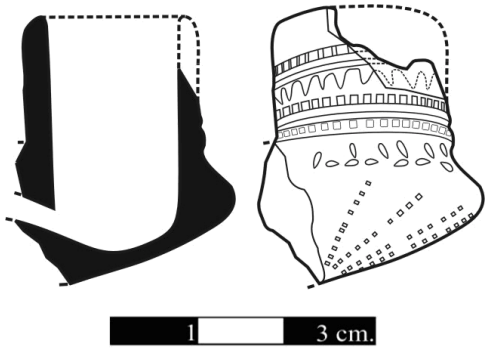
TANIMI

Çanağın ağız kenarının bir bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Kaidede merkezden etrafa yayılan ve küçük karelerden oluşan dokuz bordür yer almaktadır. Çanağın gövdesini yaprak motiflerinden oluşan bordür yatay olarak kuşatmaktadır. Silindir olarak yükselen kenarda birbirine paralel olarak uzanan yivler ve dalga deseninin yanı sıra karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordürler bulunmaktadır.

Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 128

Çizim: 49

KATALOG NO	40	
FOTO NO	129	
ÇİZİM NO	50	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004-Y.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk sarı (Pale yellow) (5Y 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	Geometrik	

TANIMI

Duman yolu bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Kaidede daire içinde altı kollu yıldız deseninden oluşan süsleme yer almaktadır. Simetrik olarak yerleştirilen iki yay deseni aralıklı olarak çanağın gövdesini kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarında karelerin yan yana dizilmesinden oluşan iki sıra bordürün ortasında iç içe geçmiş üçgenler bir ters bir düz olmak üzere dönüşümlü olarak yerleştirilmesi ile oluşan kalın bordür bulunmaktadır.

Gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

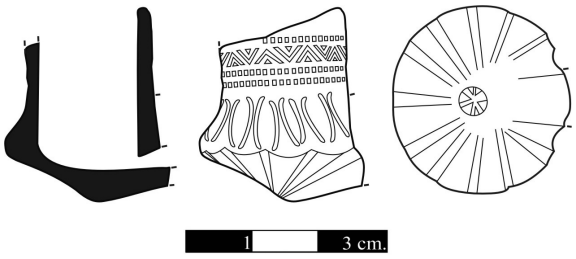

Foto.: 129 **Çizim:** 50

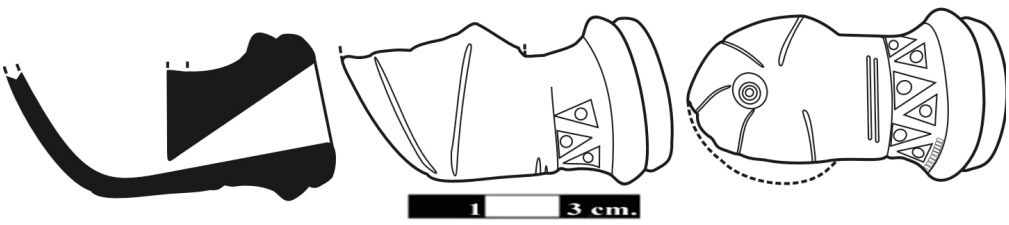
KATALOG NO	41	
FOTO NO	130	
ÇİZİM NO	51	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 T.D.	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Tespit dışı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma, baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	Geometrik	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, konik çanaklı ve silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın yüzeyi kaideden gövde ortasına doğru radyal olarak uzanan yivlerle süslenmiştir. Kaidede iç içe geçmiş halkalardan oluşan damga bulunmaktadır. Duman yolunu bir ters bir düz olmak üzere dönüşümlü olarak üçgenlerden oluşan bordür kuşatmakta olup bu üçgenlerin her birinin ortasında birer kabara bulunmaktadır. Basamak halkasının çubuğa bakan yüzünde toplu iğne ucu büyüklüğünde iki delik bulunmaktadır.

Lüle, açık gri hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 130

Çizim: 51

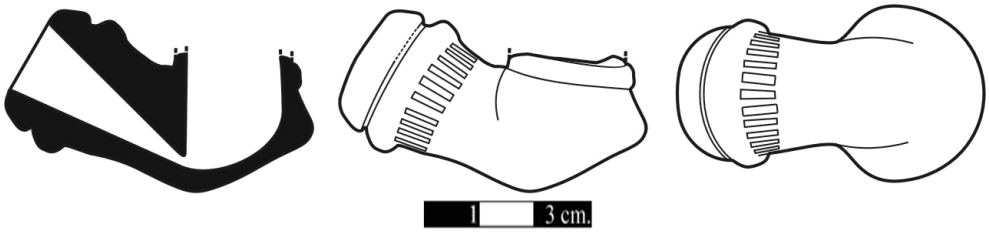
KATALOG NO	42	
FOTO NO	131	
ÇİZİM NO	52	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak ağza doğru bir bilezik ile kuşatmakta olup bu bilezikten itibaren kenar düz olarak yükseldiği mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Kaideden ağza doğru genişleyen kısa ve silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkalıyla sonlamaktadır. Duman yolunu çubukların yan yana gelmesiyle oluşan geniş bordür kuşatmaktadır.

Gri tonlarda hamurlu ve astarlı, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olmasının yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 131

Çizim: 52

KATALOG NO	43	
FOTO NO	132	
ÇİZİM NO	53	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 Z.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.4 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	
TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarını birbirine paralel iki sıra dalgayı andıran desenden oluşan bordür kuşatmaktadır**.** Pembemsi gri hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.		

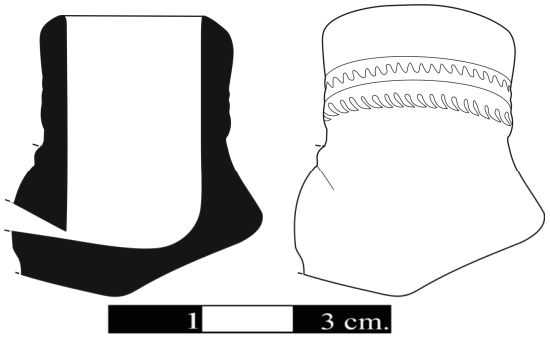

Foto.: 132 **Çizim:** 53

KATALOG NO	44	
FOTO NO	133	
ÇİZİM NO	54	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Z.K.- 4/1	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	-	
SÜSLEME	-	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

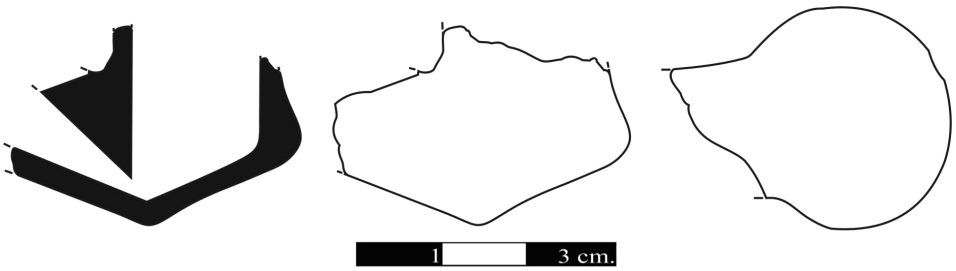
TANIMI

Çanağın üst bölümü ile duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Duman yolu, köşe yaparak çanağa bağlanmaktadır. Lülenin mevcut bölümde her hangi bir süsleme bulunmamaktadır.

Açık gri hamurlu ve soluk kırmızı astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 133

Çizim: 54

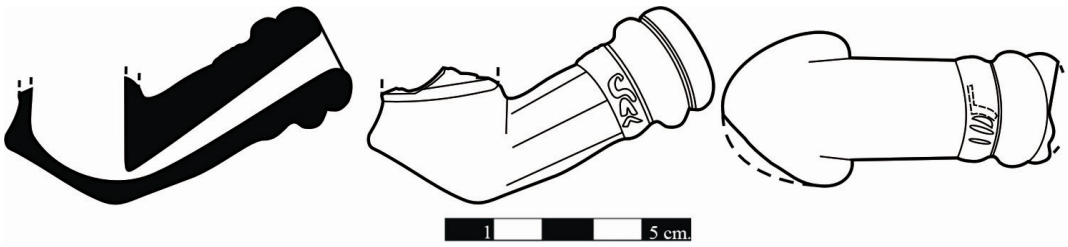
KATALOG NO	45	
FOTO NO	134	
ÇİZİM NO	55	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin güneyindeki açma	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	7 cm.
	Mevcut Yükseklik	4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı	
MÜHÜR -DAMGA	Yazı	

TANIMI Çanağın ağız kenarının tamamı ile duman yolunun ağız kenarının bir kısmı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çokgen duman yolu, uzun olup bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Mühür, tahrip olduğu için okunamamaktadır.

Soluk kırmızı hamurlu ve astarlı olması, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması, duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.:134

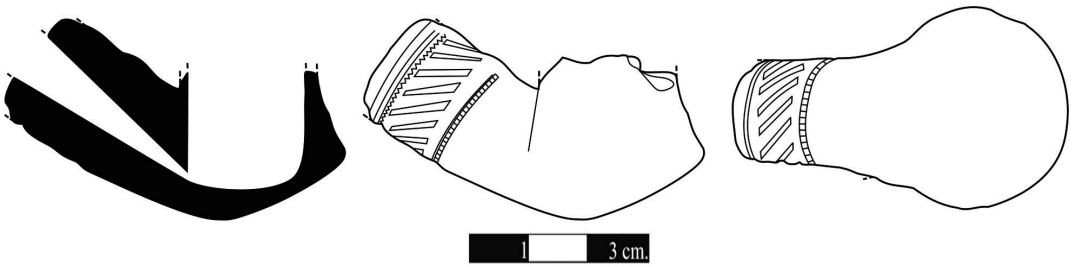

Çizim: 55

KATALOG NO	46	
FOTO NO	135	
ÇİZİM NO	56	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (10R 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	
TANIMI Çanağının ağız kenarı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, kaidede köşe yaparak çanağa bağlanmaktadır. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, 18. yüzyıla tarihlenebilir.		

Foto.: 135

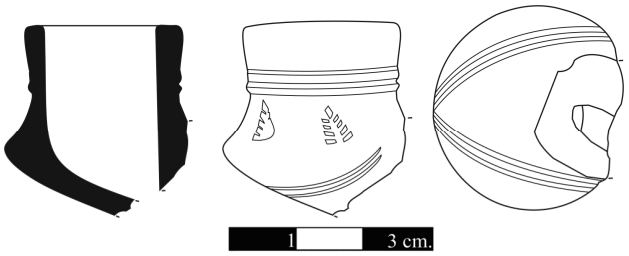

Çizim: 56

KATALOG NO	47	
FOTO NO	136	
ÇİZİM NO	57	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 M.D.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Mescidin doğusu	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 6/8)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	
TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarına doğru birbirine paralel iki sıra yiv bulunmaktadır. Gövde ortasında aralıklı olarak dört yaprak motifi yer almaktadır. Kaidede omurgayı iki yanda sınırlandıran ikişer yiv görülmektedir. Pembe hamurlu ve kırmızımsı sarı astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

Foto.: 136

Çizim: 57

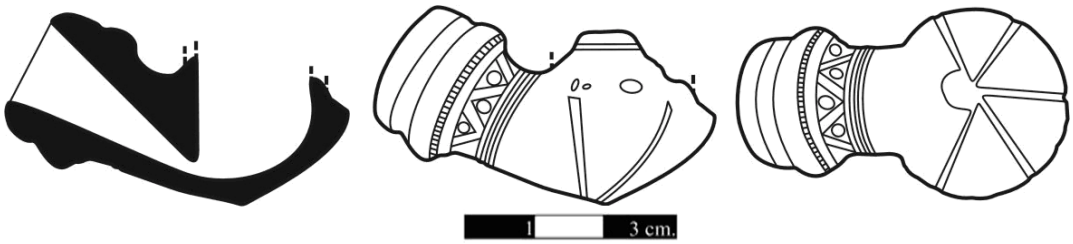
KATALOG NO	48	
FOTO NO	137	
ÇİZİM NO	58	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Çanağın ağız kenarı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Kaideden gövde ortasına doğru radyal olarak uzanan beş yiv bulunmaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda zikzak deseninin aralarına birer daire şeklinde kabara yerleştirilmesiyle oluşan bordür yer almaktadır.

Lüle, pembemsi gri hamurlu ve astarlı olması, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 137

Çizim: 58

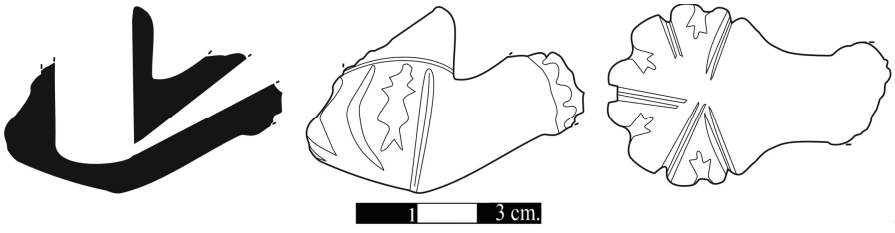
KATALOG NO	49	
FOTO NO	138	
ÇİZİM NO	59	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 H.A	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Han Avlusu'nun doğusu	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolu ve çanağın ağız kenarının bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipine sahiptir. Çanakla silindirik duman yolu kaidede köşe yaparak birleşmektedir. Duman yolu, kısa ve silindiriktir. Çanağının gövdesi dikey olarak yerleştirilen ikişer yiv ile dört bölüme ayrılmış olup her bir bölümde birer stilize çiçek motifi yer almaktadır.

Açık gri hamurlu ve gri astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 138

Çizim: 59

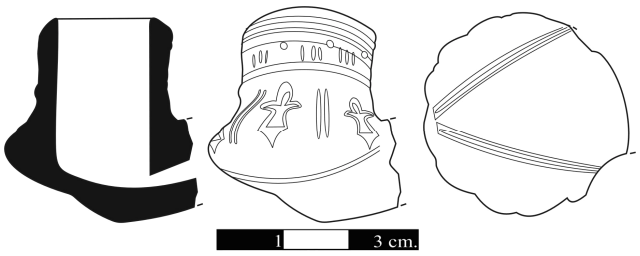
KATALOG NO	50	
FOTO NO	139	
ÇİZİM NO	60	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.1 cm.
	Yükseklik	3.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolu ve çanağın ağız kenarı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak ve silindirik duman yolu, kaidede köşe yaparak birleşmektedir. Çanağın gövdesini dikey olarak yerleştirilen ikişer yiv ile stilize çiçek motifi dönüşümlü olarak kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarında dikey olarak yivlerin yan yana gelmesinden oluşan bordürün yanı sıra birbirine paralel olarak dört sıra yiv yer almaktadır. Omurga, iki yanda ikişer yivle sınırlanmaktadır.

Gri hamurlu ve pembemsi gri astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 139

Çizim: 60

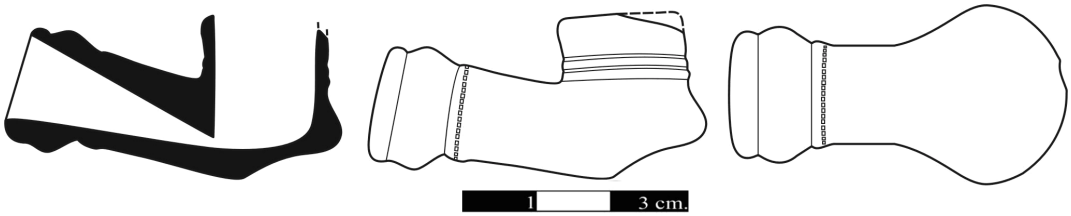
KATALOG NO	51	
FOTO NO	140	
ÇİZİM NO	61	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.8 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (7.5YR 7/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Çok soluk kahverengi (Very pale brown) (10YR 7/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA		

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarını iki sıra yiv kuşatmaktadır. Çanakla silindirik duman yolu kaidede köşe yaparak birleşmektedir. Uzun ve silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır.

Lüle, gri hamurlu ve çok soluk kahverengi astarlı olması, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması, duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 140

Çizim: 61

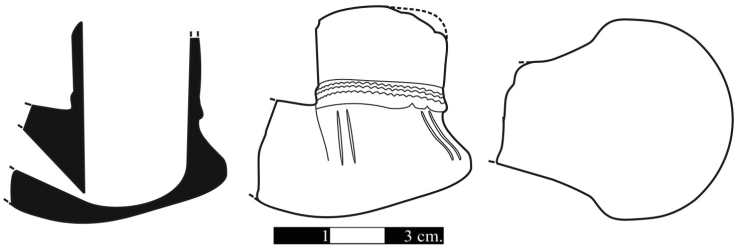
KATALOG NO	52	
FOTO NO	141	
ÇİZİM NO	62	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1987 M.K.A./ F-5.163	
BULUNDUĞU TARİH	1987	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı F-5	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.8 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolu bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın gövdesinde birbirine paralel ikişer yiv aralıklı olarak yer almaktadır. Gövde ortasından itibaren kenar kademe yaparak yükselmektedir. Kenarı birbirine paralel 4 sıra yivden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Pembe hamurlu ve açık kırmızımsı kahverengi astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 141

Çizim: 62

KATALOG NO	53	
FOTO NO	142	
ÇİZİM NO	63	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 M.K.A.	
BULUNDUĞU TARİH	21.08.2003	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Yükseklik	4.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (2.5YR 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık sarımsı kahverengi (Light yellowish brown) (10YR 6/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA		
TANIMI Duman yolu bölümü kırık olan lüle, karinalı biçimli çanaklı lüle tipindedir. Omurga, kaidede köşe yapmaktadır. Çanağın gövdesinde çentiklerden oluşan iki sıra bordür yer almaktadır. Pembemsi beyaz hamurlu ve açık sarımsı kahverengi astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.		

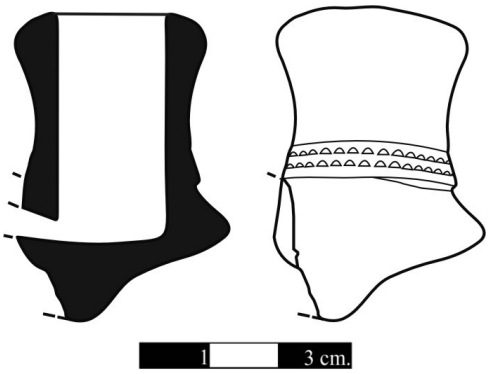

Foto.: 142 **Çizim:** 63

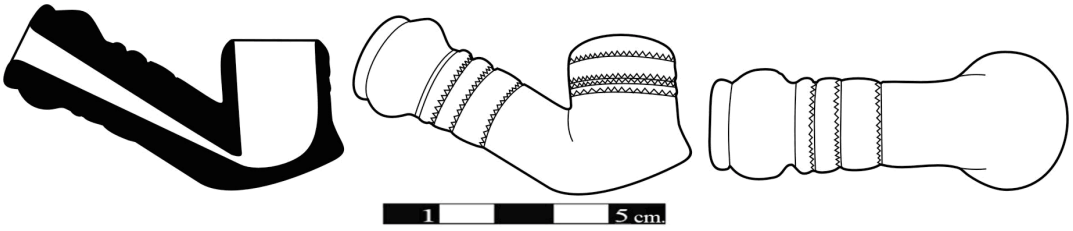
KATALOG NO	54	
FOTO NO	143	
ÇİZİM NO	64	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Z.K.-II–29	
BULUNDUĞU TARİH	26.07.2004	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 6/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Sağlam olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipine sahiptir. Çanağın ağız kenarını zikzaktan oluşan üç sıra bordür yatay olarak kuşatmaktadır. Çanak silindirik duman yoluna kaidede köşe yaparak birleşmektedir. Duman yolu bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Uzun ve silindirik duman yolunu aralıklı olarak üç zikzaktan oluşan bordür ile iki sıra yiv kuşatmaktadır.

Lüle, gri tonlarda hamurlu ve astarlı olması, duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 143

Çizim: 64

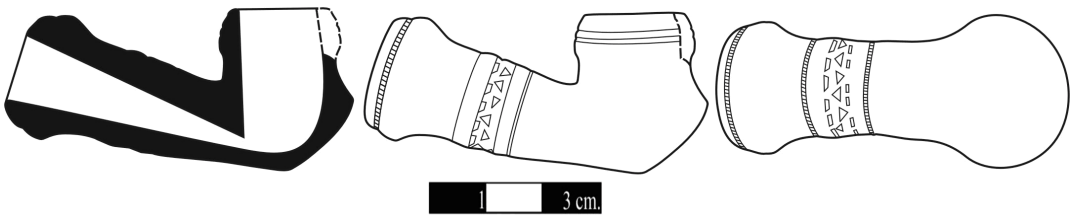
KATALOG NO	55	
FOTO NO	144	
ÇİZİM NO	65	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 H.B.-2	
BULUNDUĞU TARİH	2009	
BULUNDUĞU YER	Haydar Baba Zaviyesi- 2 nolu açmanın güney kesimi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Soluk sarı (Pale yellow) (2.5Y 7/3) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk sarı (Pale yellow) (2.5Y 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle karinalı çanaklıdır. Çanağın ağız kenarını iki sıra yivden oluşan bordür kuşatmaktadır. Uzun tutulan ve çanaktan kaideye doğru genişleyen duman yolu, basamak halkası ile sonlanmaktadır. Duman yolunun gövdesinde ortada üçgenlerden oluşan geniş bordür ile bu bordürün iki yanında çentiklerden oluşan birer bordür yer almaktadır.

Lüle, soluk sarı hamurlu ve astarlı olması, boyutlarının tipin gri örneklerine göre büyük olması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından yaklaşık olarak 18. yüzyılda üretilmiş olabilir.

Foto.: 144

Çizim: 65

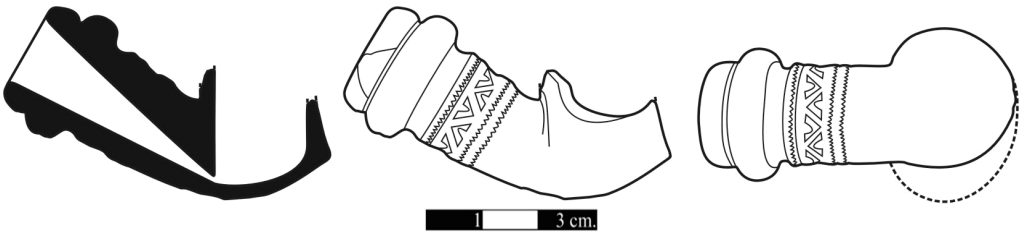
KATALOG NO	56	
FOTO NO	145	
ÇİZİM NO	66	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (7.5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle karinalı çanaklı forma sahiptir. Çanak silindirik duman yoluna kaidede hafif bombeli olarak birleşmektedir. Uzun tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda çentiklerden oluşan bordürlerin ortasında iç içe geçen üçgenlerin yan yana dizilmesi ile meydana gelen geometrik süslemeli kalın bordür yer almaktadır.

Lüle, gri hamurlu ve çok soluk kahverengi astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 145

Çizim: 66

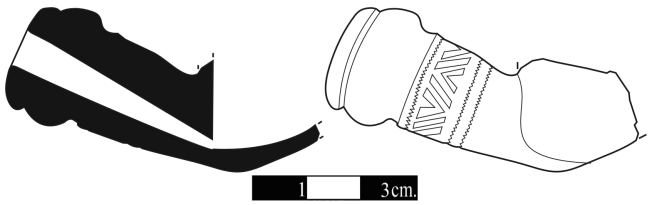
KATALOG NO	57	
FOTO NO	146	
ÇİZİM NO	67	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 K.C.G.A.	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin Güneyindeki Açma	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (5YR 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, karinalı çanaklı forma sahiptir. Lüle, Kat. No. 56 ile tip açısından benzerlik göstermesine karşın gerek hamur rengi ve süsleme repertuarı gerekse duman yolu ağız çapının farklı ölçüde olması bakımından farklıdır. Lüle, hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 146

Çizim: 67

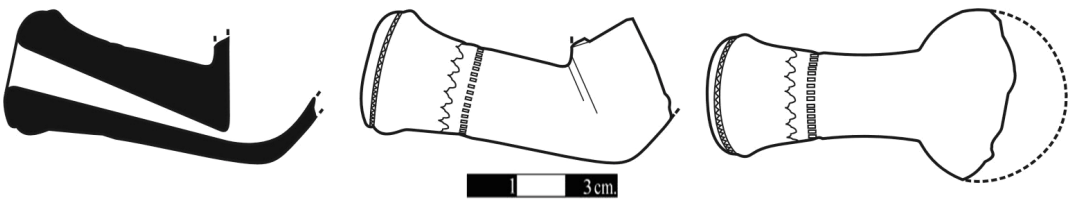
KATALOG NO	58	
FOTO NO	147	
ÇİZİM NO	68	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	6 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (7.5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipine sahiptir. Çanak silindirik duman yoluna kaidede hafif bombe yaparak birleşmektedir. Uzun tutulan silindirik duman yolu, çanaktan ağza doğru genişlemekte ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunu yaprak motiflerinin yan yana gelerek zikzak desenini anımsatan bordür ile kısa çubukların yan yana dizilmesinden meydana gelen bordür kuşatmaktadır. Basamak halkasının çevresinde çentikten oluşan bordür yer almaktadır. Basamak halkasına çubuğun takıldığı yüzde toplu iğne ucu büyüklüğünde iki delik bulunmaktadır.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 147

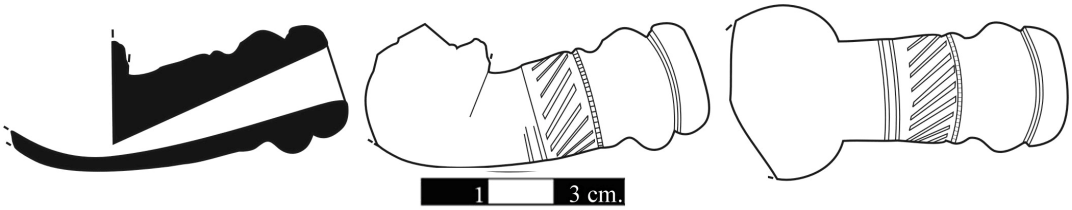
Çizim: 68

KATALOG NO	59	
FOTO NO	148	
ÇİZİM NO	69	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (7.5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle karinalı çanaklı forma sahiptir. Çanak silindirik duman yoluna kaidede hafif bombeli olarak birleşmektedir. Uzun tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolu üzerinde üç bordür yer almakta olup yanlarda çentiklerden oluşan bordür, ortada ise diyagonal çubuk dizisinden oluşan geniş bordür yer almaktadır.
Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyılda üretilmiş olabilir.

Foto.:148

Çizim: 69

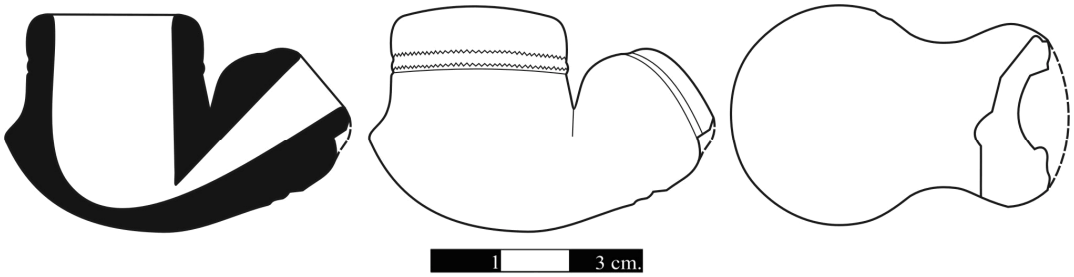
KATALOG NO	60	
FOTO NO	149	
ÇİZİM NO	70	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (5YR 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	-	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Kısa ve silindirik duman yolu, çanaktan ağza doğru genişlemekle birlikte bombeli bilezik ve ona bitişik olan basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın ağız kenarını iki sıra zikzaktan oluşan bordürler ve yiv kuşatmaktadır.

Lüle, hamur özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 149

Çizim: 70

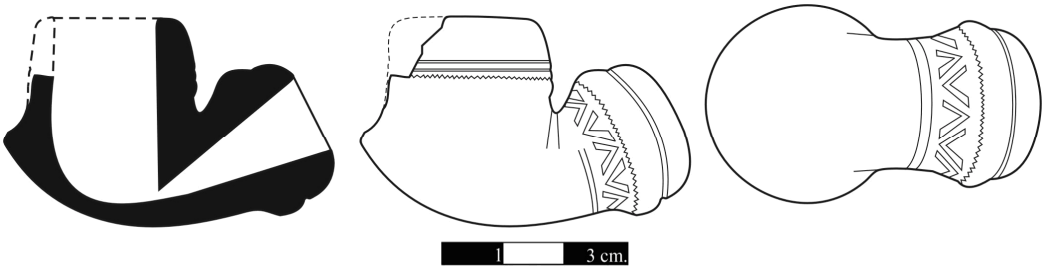
KATALOG NO	61	
FOTO NO	150	
ÇİZİM NO	71	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (2.5YR 8/3) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan karinalı çanaklı lüle, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Çanağın ağız kenarını üç sıra çubuktan oluşan bordür kuşatmaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu çanaktan ağza doğru genişlemektedir. Duman yolu, bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkalıyla sonlanmaktadır. Duman yolunu geometrik motiflerden oluşan bordür süslemektedir.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 150

Çizim: 71

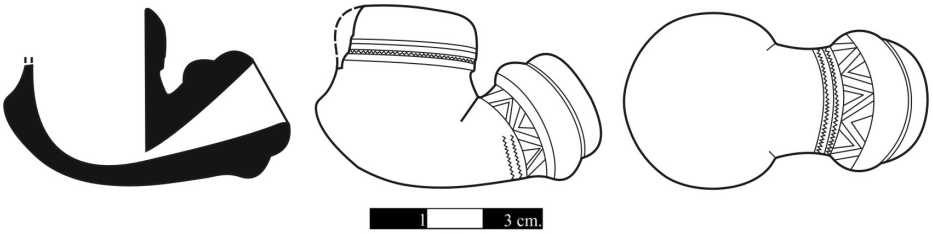
KATALOG NO	62	
FOTO NO	151	
ÇİZİM NO	72	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1989 MKA. / E–7	
BULUNDUĞU TARİH	1989	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / E–7	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan karinalı çanaklı lüle, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Çanağın ağız kenarını çentikten ve üç sıra bilezikten oluşan bordür kuşatmaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu çanaktan ağza doğru genişlemektedir. Bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkalıyla sonlanan duman yolunda geometrik motiflerden oluşan bordür yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması, duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası kullanımı açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 151

Çizim: 72

KATALOG NO	63	
FOTO NO	152–153	
ÇİZİM NO	73	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 H.A.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Han avlusunun güneydoğusu	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5 YR 7/6) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5 YR 7/6)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Omurga, hafif şişince belirtilmiştir. Silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasına sahiptir. Duman yolunu iki sıra yiv ile iç içe geçmiş üçgenlerin bir ters bir düz yerleştirilerek oluşturulan bordür kuşatmaktadır. Duman yolunda toplu iğne ucu büyüklüğünde iki delik bulunmaktadır.

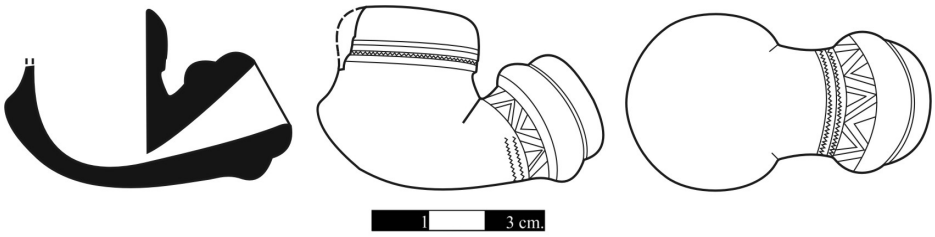
Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 1 cm. olması, duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasının birlikte kullanımı açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 152

Foto.: 153

Çizim: 73

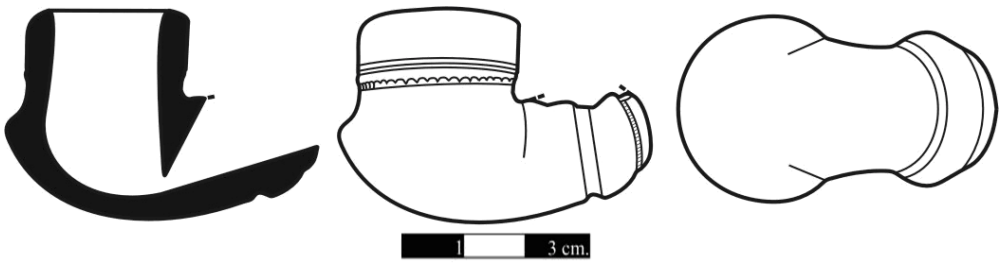
KATALOG NO	64	
FOTO NO	154	
ÇİZİM NO	74	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1991 ZBT 4 No'lu Alan	
BULUNDUĞU TARİH	1991	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Türbesi 4 No'lu alan	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.4 cm.
	Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (7,5YR 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA		

TANIMI Duman yolunun ağız kenarı kırık lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak ağız kenarına doğru içbükey olarak kıvrılarak yükselmektedir. Ağız kenarını yiv ve çentikten oluşan iki sıra bordür kuşatmaktadır. Silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası kullanımı açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 154

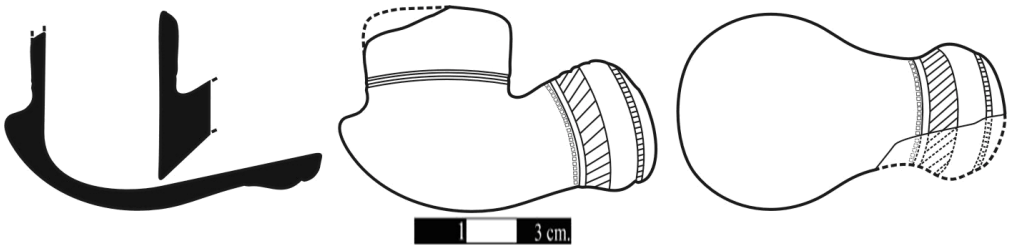
Çizim:74

KATALOG NO	65	
FOTO NO	155	
ÇİZİM NO	75	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.8 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Duman yolunun yarısı ile çanağının ağız kenarı kırık lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak, ağız kenarına doğru içbükey olarak kıvrılarak yükselmektedir. Ağız kenarını yivden oluşan iki sıra bordür kuşatmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda diyagonal çubuklardan oluşan geniş bordür bulunmaktadır.
Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. ve duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasının kullanımı açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 155

Çizim: 75

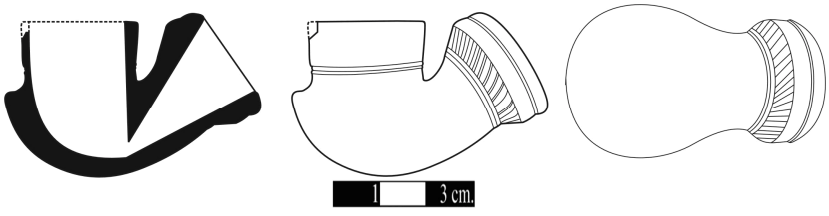
KATALOG NO	66	
FOTO NO	156	
ÇİZİM NO	76	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.3 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının ağız kenarının bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak ağız kenarına doğru içbükey olarak kıvrılarak yükselmektedir. Ağız kenarında iki sıra yiv yer almaktadır. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, çanaktan ağza doğru genişlemekle birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunun ağız kenarında çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır.

"HKF İsimsiz" olarak adlandırılan lüleler arasında bu tipte lüle bulunmaktadır. Her iki lülenin benzeri, Harput'ta Osmanlı Mahallesi'nde yapılan kazılarda ele geçirilmiştir[455]. Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunda bombeli bilezik ile basamak halkasının birlikte kullanımı açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 156

Çizim: 76

[455] N. Arslan Sevin, **a.g.m.**, Res. 9.

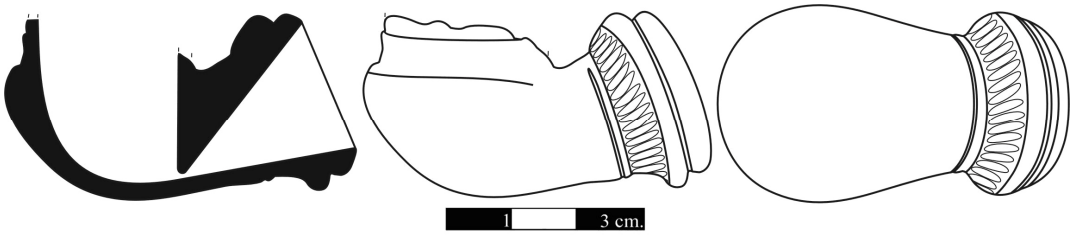
KATALOG NO	67	
FOTO NO	157	
ÇİZİM NO	77	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.-86	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının ağız bölümü kırık olan basık yuvarlak çanaklı lüle, kısa duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Lülenin çanağı ağız kenarına doğru içbükey olarak kıvrılmaktadır. Silindirik duman yolu çanaktan ağza doğru genişlemekle birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunun ağız kenarında çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunda bombeli bilezik ile basamak halkasının birlikte kullanımı açısından lüle 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 157

Çizim: 77

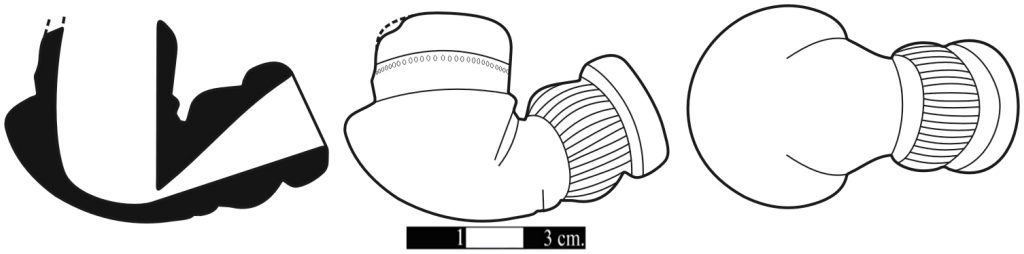
KATALOG NO	68	
FOTO NO	158	
ÇİZİM NO	78	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 6/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak, ağız kenarına doğru içbükey olarak kıvrılmaktadır. Ağız kenarını yiv ve çentikten oluşan iki sıra bordür kuşatmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bileziğin bütün yüzeyini çubuk dizisinden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra gerek duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması gerekse duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 158

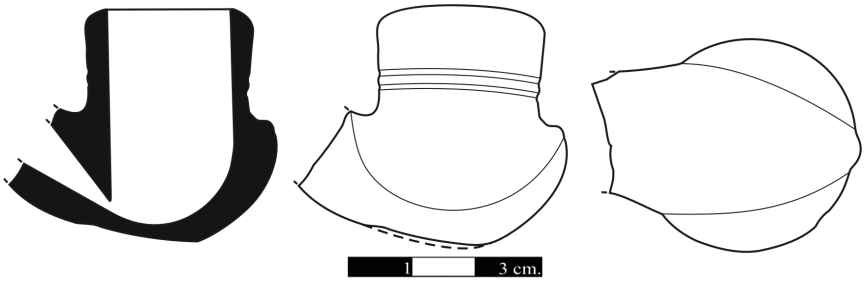
Çizim: 78

KATALOG NO	69	
FOTO NO	159	
ÇİZİM NO	79	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.1 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (5YR 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun yarısı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna kaideden çanağın ön yüzüne kadar uzanan omurgayla bağlanmaktadır. Çanağın ağız kenarını birbirine paralel iki sıra yiv kuşatmaktadır. Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra boyutlarının bu tipin birçok örneğine göre daha büyük olması ve omurganın şişkince belirtilmesi açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 159

Çizim: 79

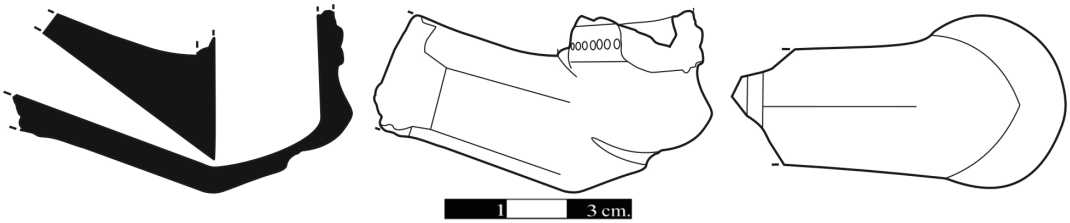
KATALOG NO	70	
FOTO NO	160	
ÇİZİM NO	80	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.4 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (5YR 8/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ve duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çokgen gövdeli duman yolunun uzun olduğu mevcut bölümünden anlaşılmaktadır. Üçgen uçla çanağı duman yoluna bağlayan omurga, şişkince belirtilmiştir. Lülenin ağız kenarında, iki yanda çerçeve içine alınan daire dizisinden oluşan bordür yer almaktadır.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse boyutlarının bu tipin birçok örneğine göre daha büyük olması ve omurganın şişkince belirtilmesi açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 160

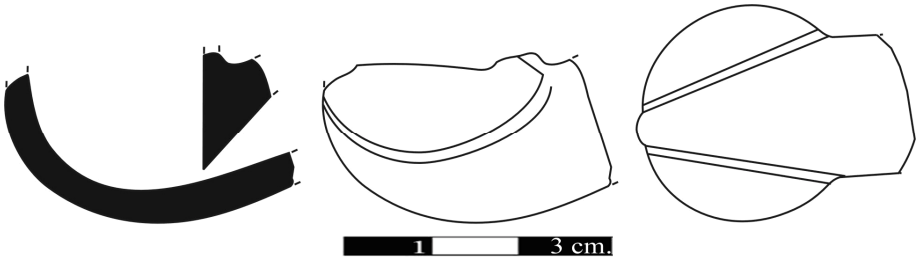

Çizim: 80

KATALOG NO	71	
FOTO NO	161	
ÇİZİM NO	81	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 KS.-9	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 9	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (5YR 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	
TANIMI Çanağının ağız kenarı ile duman yolu kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna kaide boyunca uzanan omurga ile bağlanmaktadır. Şişkince belirtilen omurga, iki yanda yivlerle sınırlanmaktadır. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.		

Foto.: 161

Çizim: 81

KATALOG NO	72	
FOTO NO	162	
ÇİZİM NO	82	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.1 cm.
	Yükseklik	3.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Koyu gri (Dark gray) (5YR 4/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 6/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Duman yolu kaidede köşe yaparak çanağa bağlanmaktadır. Kalıp izi kaidede belli olmaktadır. Çanağın ağız kenarında bilezik bulunmaktadır. Lülenin tamamı kafes taramadan oluşan süsleme ile kaplanmıştır.

Mardinike Kuzey Bölgedeki Kompleks'te 2008 ve Seramik Fırınlarında 2001 yılında yapılan kazılarda bu tipteki lülelere ait parçalar ele geçirilmiştir. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 162

Çizim: 82

KATALOG NO	73	
FOTO NO	163	
ÇİZİM NO	83	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2008 MDK.	
BULUNDUĞU TARİH	28.07. 2008	
BULUNDUĞU YER	Mardinike Kuzey Bölgedeki Kompleks	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray)(5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

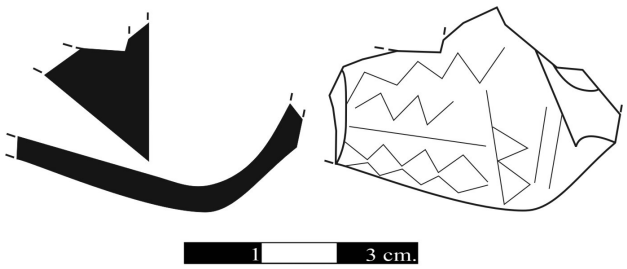
TANIMI

Ağız kenarı ile duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Lülenin tamamı kafes örgüden oluşan süsleme ile kaplanmıştır.

Kat. No: 72 ile benzer tip ve süsleme repertuarı göstermektedir. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 163

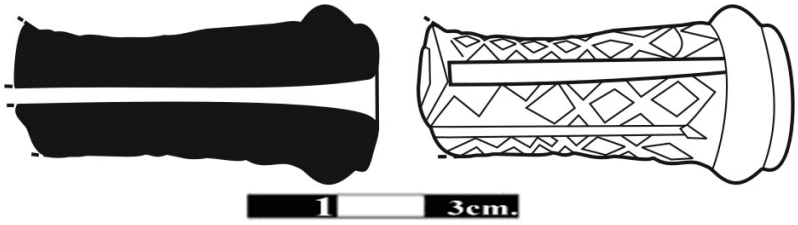

Çizim: 83

KATALOG NO	74	
FOTO NO	164	
ÇİZİM NO	84	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırını	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Gri (Gray)(5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	
TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle karinalı çanaklı lüle tipindedir. Lülenin tamamı kafes tarama ile oluşturulan süslemeyle kaplanmıştır. Lüle, Kat. No: 72–73 ile benzer tip ve süsleme repertuarı göstermektedir. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

Foto.: 164

Çizim: 84

KATALOG NO	75	
FOTO NO	165	
ÇİZİM NO	85	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 S.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Süleyman Camisi'nin Avlusu	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (7.5YR 7/4) Sık dokulu, sert, gözenekli ve ince kum katkılıdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

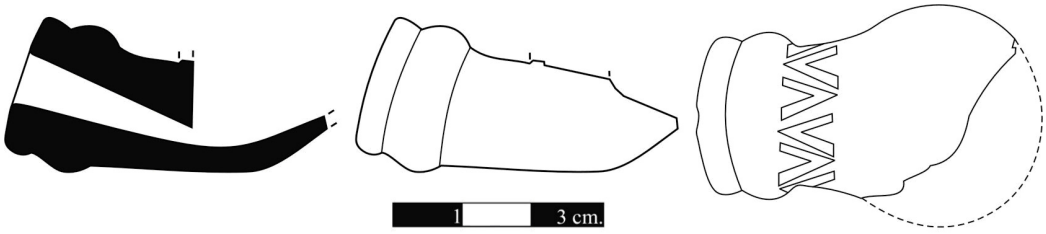
TANIMI

Çanağının üst bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Kısa tutulan duman yolu, silindirik olup bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanak, duman yoluna doğrudan birleşmektedir. Rulet baskı tekniğiyle yapılan "V"lerden oluşan desenin bir ters bir düz olarak yerleştirildiği geniş bordür, sadece duman yolunun alt kısmında yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 165

Çizim: 85

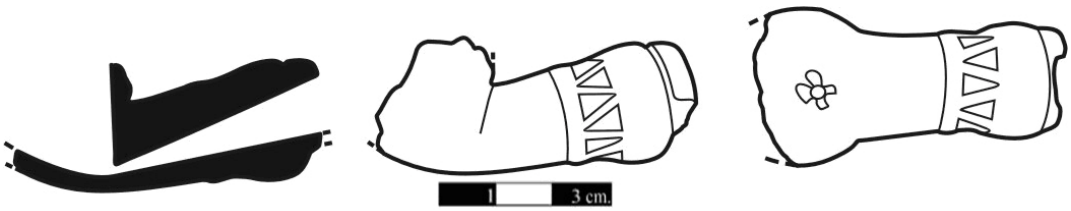
KATALOG NO	76	
FOTO NO	166	
ÇİZİM NO	86	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (5YR 7/6) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Duman yolunun ağız kenarı ile çanağının bir bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasına sahiptir. Kaidesinde dört taçyaprağından oluşan çiçek motifi yer almaktadır. Duman yolunda üçgenlerin bir ters, bir düz yerleştirilmesiyle oluşan geniş bordür bulunmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası kullanımı açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.:166

Çizim: 86

KATALOG NO	77	
FOTO NO	167	
ÇİZİM NO	87	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	
TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarında iki sıra yivin arasında dikey olarak yerleştirilen çubukların yan yana dizilmesi ile oluşan bordür yer almaktadır. Pembemsi gri hamurlu ve astarlı olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

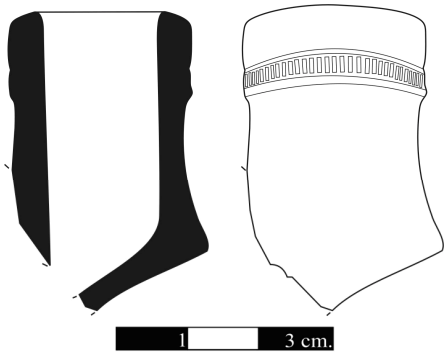

Foto.: 167 **Çizim:** 87

KATALOG NO	78	
FOTO NO	168	
ÇİZİM NO	88	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Çok açık kahverengi (Very pale brown) (10YR 7/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Omurganın duman yolu bölümüne doğru yer aldığı mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Ağız kenarında zikzak ve yivden oluşan birbirine paralel iki bordür yer almaktadır. Gövdeyi yatay olarak belli aralıklarla yerleştirilen çiçek motifleri kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

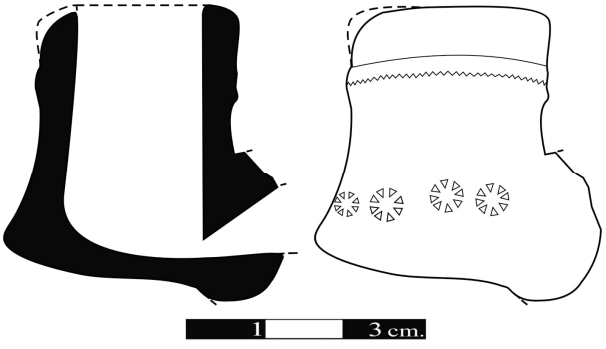

Foto.: 168 **Çizim:** 88

KATALOG NO	79	
FOTO NO	169	
ÇİZİM NO	89	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA		
TANIMI Duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanağın gövdesinde aynı aks üzerinde aralıklı olarak beş daire yer almaktadır. Çanağın ağız kenarını içbükey bir bant kuşatmaktadır. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17.-18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

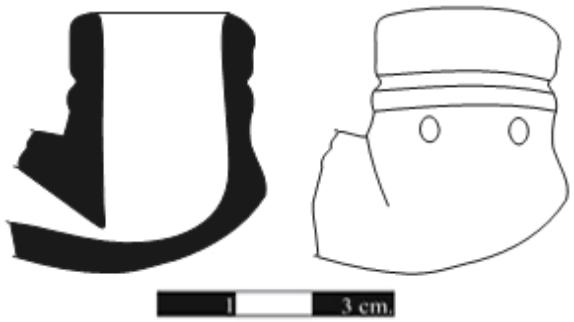

Foto.: 169 **Çizim:** 89

KATALOG NO	80	
FOTO NO	170	
ÇİZİM NO	90	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A./ F-5 E-7	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı/ F-5 E-7 Yüzey altı buluntuları-42	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 7/6)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI

Çanağının bir bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Üçgenlerin yan yana gelmesinden oluşan iki sıra bordür gövde ortasında ve kaideye doğru çanağı kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarı düz bırakılmıştır. Kaidenin ortasında dört taçyapraktan oluşan çiçek yer almaktadır. Üçgen uçlu omurga, iki yanda yivle sınırlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

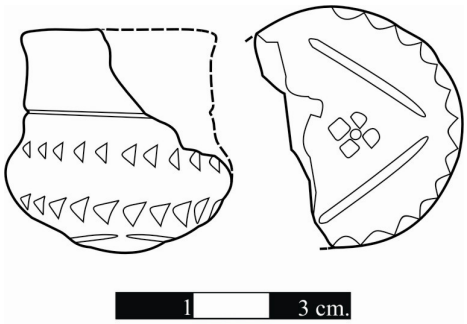

Foto.: 170 **Çizim:** 90

KATALOG NO	81	
FOTO NO	171	
ÇİZİM NO	91	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

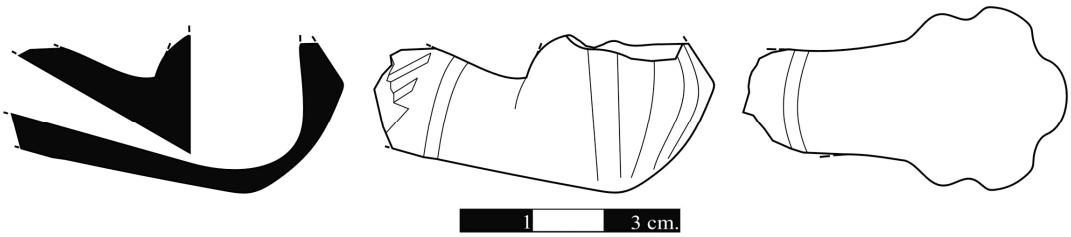
TANIMI

Çanağının ağız kenarı ile duman yolunun bir bölümü kırıktır. Karinalı çanaklı lüle tipindeki eser, aynı zamanda nervürlü gövdeye sahiptir. Silindirik duman yolu, iki sıra birbirine paralel yiv ve diyagonal çubuk dizisinden oluşan geniş bordürle kuşatıldığı mevcut izlerden anlaşılmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 171

Çizim: 91

KATALOG NO	82	
FOTO NO	172	
ÇİZİM NO	92	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 6/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Duman yolu kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Omurga, şişkince belirtilmiştir. Çanağın ağız kenarında çentikten oluşan bordür bulunmaktadır. Çanağın gövdesinde çiçek ve yaprak motiflerinin dönüşümlü olarak yerleştirilmesi ile oluşan süsleme yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

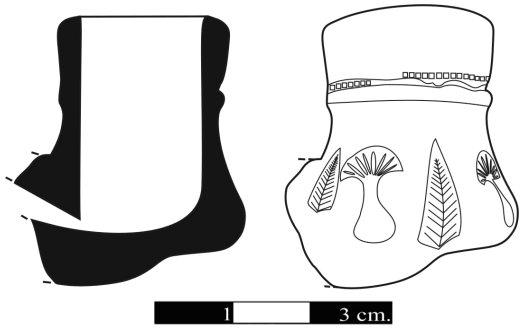

Foto.: 172 **Çizim:** 92

KATALOG NO	83	
FOTO NO	173	
ÇİZİM NO	93	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırını	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	6.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 7/3) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 7/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI

Çanağı tamamen kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, ağza doğru genişlemekle birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. İki sıra yiv ve "X"lerin yan yana gelmesiyle oluşan bordür, duman yolunu kuşatmaktadır. Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.9 cm. açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

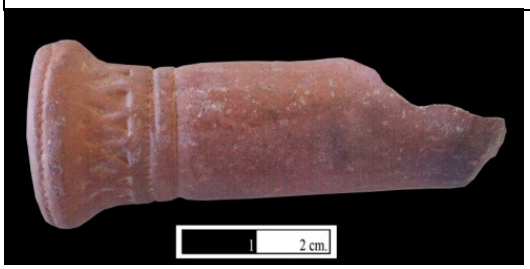
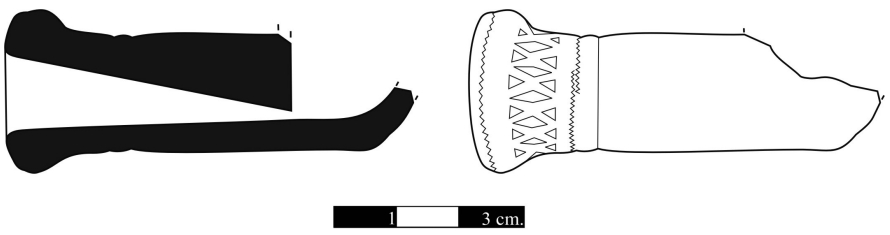

Foto.: 173

Çizim: 93

KATALOG NO	84	
FOTO NO	174	
ÇİZİM NO	94	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Geometrik, bitkisel	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR -DAMGA	-	

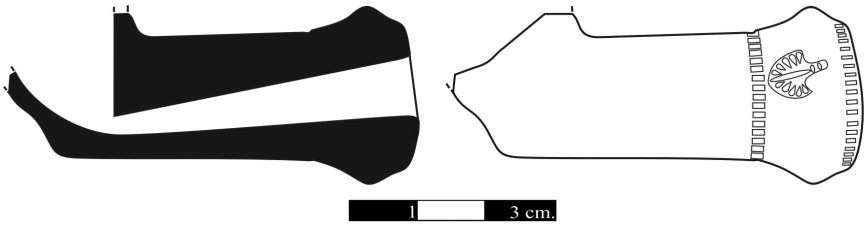
TANIMI

Çanağının büyük bir kısmı kırık olan eser, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, karinalı bilezikle sonlanmaktadır. Bileziğin başlangıç ve bitim yerlerinde çubukların yan yana dizilmesi ile oluşan birer bordür yer almaktadır. Bileziğin çanağa bakan yüzünde yaprak motifi bulunmakta olup yaprak, detaylı işçiliğe sahiptir.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 174

Çizim: 94

KATALOG NO	85	
FOTO NO	175	
ÇİZİM NO	95	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2005 KS.-2/3	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 2	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

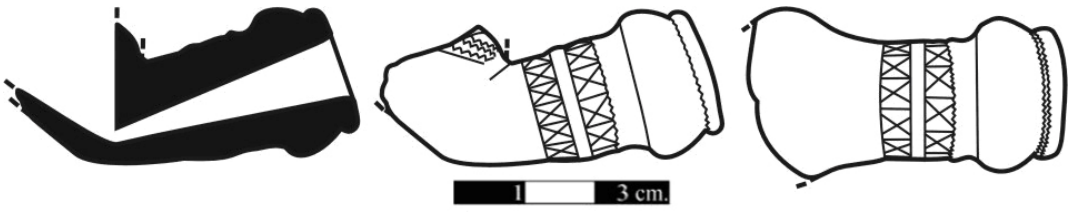
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Çanak duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Çanağın gövdesinde çentiklerden oluşan süslemenin mevcut olduğu izlerden anlaşılmaktadır Silindirik duman yolunun gövdesinde, karelerin içinde "X"lardan oluşan bordür iki sıra halinde yer almaktadır. Duman yolu, ağız kenarında bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır.

Lüle, pembemsi gri hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlaması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 175

Çizim: 95

KATALOG NO	86	
FOTO NO	176	
ÇİZİM NO	96	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı	
MÜHÜR -DAMGA	Yazı	

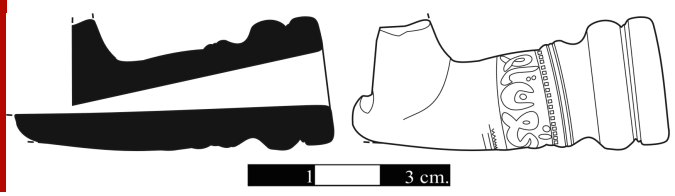
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan eser, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, uzun olup içbükey bant, bombeli bilezik ve basamak halkasına sahiptir. Basamak halkasını çift yiv kuşatmaktadır. Duman yolunda Arapça yazıdan oluşan şerit halinde mühür yer almaktadır. Mühür, iki yanda içte çentiklerden dışta bilezikten oluşan bordürlerle sınırlanmaktadır. Mühürde (?) "يكون ناصر حتى القتل" yazılı olup "Yekûn nâsır hattâ el-katl"? (Öldürmeye (Cinayete) yardımcı olur) ? olarak okunmaktadır.

Açık gri hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası kullanılması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 176

Çizim: 96

KATALOG NO	87	
FOTO NO	177	
ÇİZİM NO	97	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1999	
BULUNDUĞU TARİH	1999	
BULUNDUĞU YER	Rıfat AKBEL'in kazıya bağışıdır.	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (2.5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengimsi gri (Light brownish gray) (10YR 6/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA		

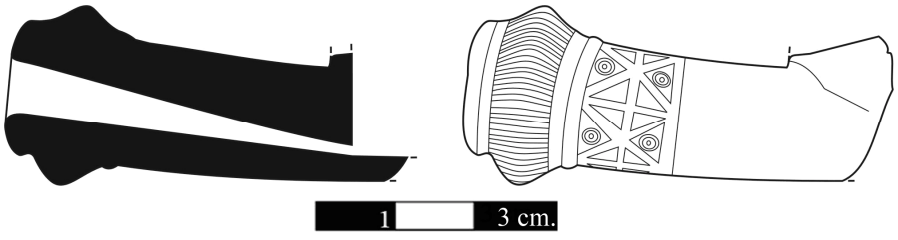
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, karinalı bilezik ve basamak halkasına sahiptir. Bilezik ve basamak halkasında çentiklerden oluşan bordür bulunmaktadır. Gövdesinde üçgen, çarpı ve daire desenleriyle oluşturulan geometrik bordür yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 177

Çizim: 97

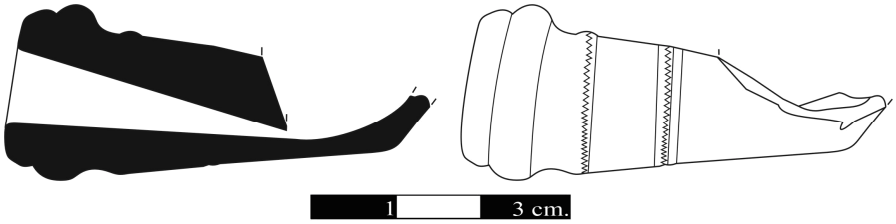
KATALOG NO	88	
FOTO NO	178	
ÇİZİM NO	98	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 KS. 4–1	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 4	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Uzun tutulan silindirik duman yolu, içbükey bant, bombeli bilezik ve basamak halkasına sahiptir. Duman yolunda şerit halinde mühür yer almaktadır. İki yanda çentiklerden oluşan bordürle sınırlandırılan mühürde "يكون ناصر حتى القتل " yazılı olup "Yekûn nâsır hattâ el-katl"? (Öldürmeye (Cinayete) yardımcı olur)? olarak okunmaktadır. Benzer mühre, Kat. No: 86'da da rastlanmaktadır.

Açık gri hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunda bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası kullanımı açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 178

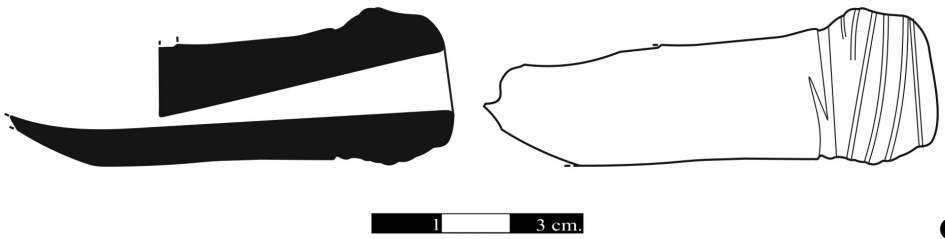

Çizim: 98

KATALOG NO	89	
FOTO NO	179	
ÇİZİM NO	99	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	6.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 6/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 7/6)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	
TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, karinalı çanaklı lüle tipindedir. Uzun tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Bombeli bilezikte diyagonal bantlardan oluşan bordür yer almaktadır. Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

Foto.: 179

Çizim: 99

5.1.1.1.4. Yuvarlak Çanaklı Lüleler

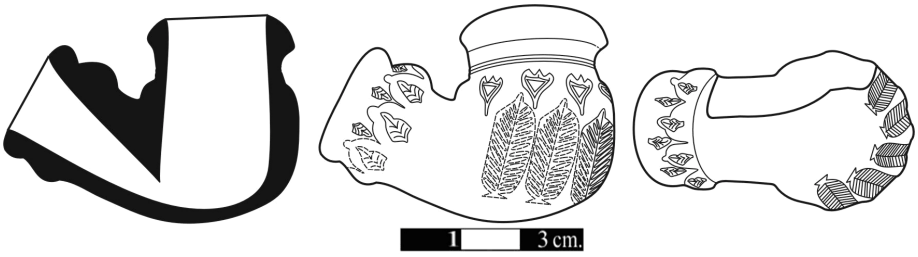
KATALOG NO	90	
FOTO NO	180	
ÇİZİM NO	100	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2000 K.M.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Kemerli Mekânın güney köşesi (Hana bitişik)	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Beyaz (White) (10R 8/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, silindirik duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesinde uzun yaprak motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan süsleme yer almaktadır. Bu yaprak motiflerinin üst tarafında aralıklı olarak sekiz stilize yaprak motifi bulunmaktadır. Çanağın ağzını içbükey bir bant kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, çanağının geniş olması, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 180

Çizim: 100

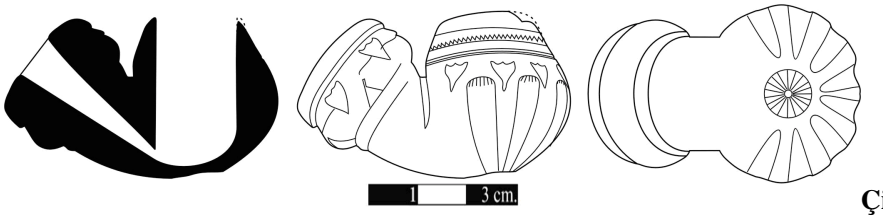
KATALOG NO	91	
FOTO NO	181	
ÇİZİM NO	101	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 H.M.	
BULUNDUĞU TARİH	5.6.7 /7/2001	
BULUNDUĞU YER	Hanın giriş koridoru ve mescidin kuzeyindeki alan	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.4 cm.
	Yükseklik	3.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (5YR 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR7/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Silindirik ve kısa duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanır. Çanağın gövdesinden kaideye kadar dikey ve aralıklı olarak oluk bezeme yer almakta olup bu süslemenin üst tarafında küçük boyutlu stilize yaprak motifleri bulunmaktadır. Çanağın ağız kenarını üç sıra ince bordür kuşatmaktadır. Bunlardan iki yandaki yivler, ortadaki ise çentikten oluşmaktadır. Kaidede daire içinde ortada küçük boyutlu kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışınlardan oluşan mühür bulunmaktadır. Duman yolundaki bombeli bilezikte gövdede görülen stilize yaprak motifleri aralıklı olarak yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 181

Çizim: 101

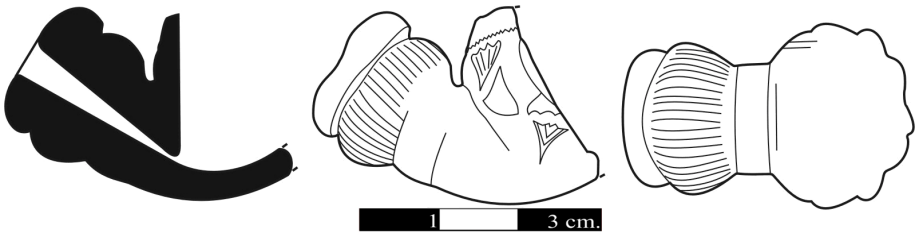
KATALOG NO	92	
FOTO NO	182	
ÇİZİM NO	102	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 KS.-9	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 9	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.9 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanakta stilize yaprak motifleri iki sıra halinde çanağın gövdesini kuşattığı mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bileziğin bütün yüzeyini çubuk dizisi kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 182

Çizim: 102

KATALOG NO	93	
FOTO NO	183	
ÇİZİM NO	103	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (10YR 6/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, figür (?)	
MÜHÜR-DAMGA	-	

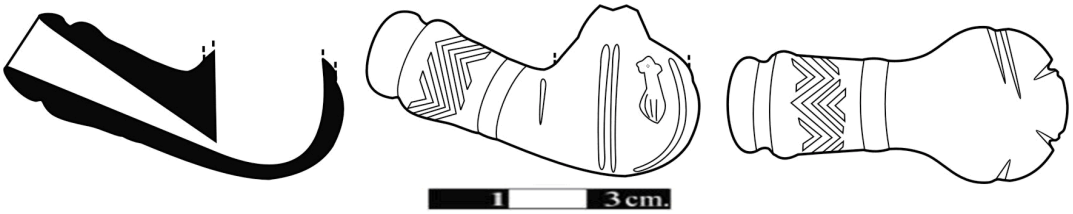
TANIMI

Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın gövdesi ikişer dikey yivle beş bölüme ayrılmış olup bunlardan üçünde birer stilize kuş figürü (?) bulunmaktadır. Silindirik duman yolunu iki sıra birbirine paralel yiv kuşattığı gibi iç içe geçmiş zikzaklardan oluşan geniş bordür de çevrelemektedir. Duman yolu basamak halkası ile sonlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 183

Çizim: 103

KATALOG NO	94	
FOTO NO	184	
ÇİZİM NO	104	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.8 cm.
	Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5 YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı,	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

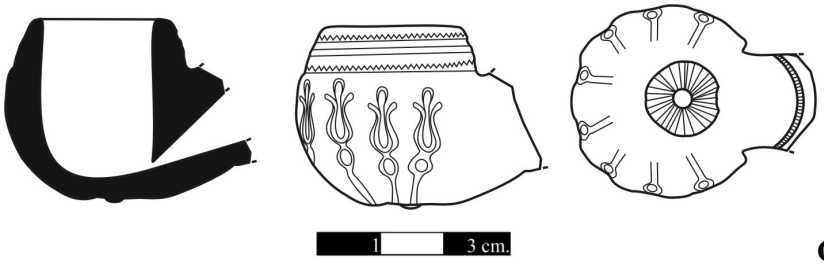
TANIMI

Duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Gövdeyi lale motifini andıran süsleme aralıklı olarak kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarında yiv ve zikzaktan oluşan bordürler yer almaktadır. Kaidede merkezdeki kabaradan etrafa yayılan ışın demetlerinden oluşan rozet bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 184

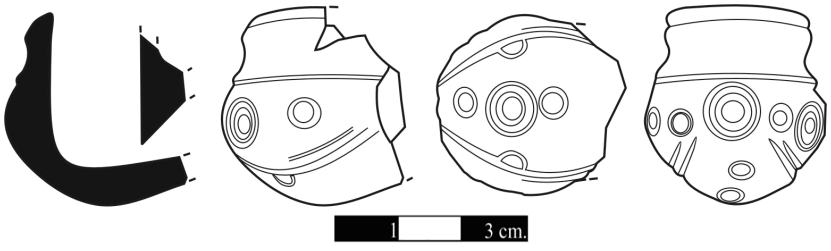
Çizim: 104

KATALOG NO	95	
FOTO NO	185	
ÇİZİM NO	105	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A. / F-5 E-7	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F-5 E-7	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolu kırık olan lüle, yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. İç içe geçen daire desenleri çanağı yatay olarak ve belli aralıklarla kuşatmasının yanı sıra çanağın ön yüzünden kaideye doğru benzer biçimde devam etmektedir. Daireler, bir küçük bir büyük olmak üzere dönüşümlü olarak çanakta yer almaktadır. Omurga, iki yanda çift yivle sınırlanmaktadır. Bu yivler kaidedeki bazı dairelerine üzerine gelmesi sebebiyle dairelerin formu bozulmuştur.
Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 185

Çizim: 105

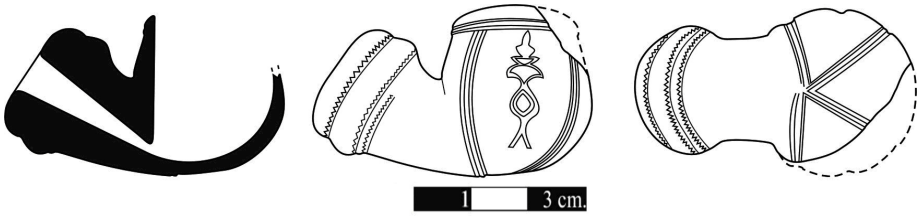
KATALOG NO	96	
FOTO NO	186	
ÇİZİM NO	106	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 M.D.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Mescidin doğusu	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.9 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (5 YR 7/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 7/6)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, yuvarlak çanaklı olup silindirik duman yoluna sahiptir. Çanak ile duman yolu birbirine doğrudan bağlamaktadır. Gövdeyi dikey olarak üç bölüme ayıran yivler kaidede birleşmektedir. Çanağın üç yüzünde birer stilize bitkisel süsleme görülmektedir. Duman yolu, basamak halkası ve ona bitişik bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Basamak halkası ile bilezik arasında bir ve gövdede iki zikzak bordürü yer almaktadır. Duman yoluna çubuğun takıldığı yüzde toplu iğne ucu büyüklüğünde iki delik bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 186

Çizim: 106

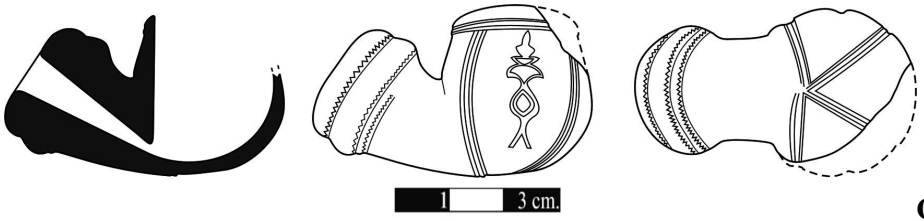
KATALOG NO	97	
FOTO NO	187	
ÇİZİM NO	107	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 KS.-4	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye-4	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, yuvarlak çanaklı olup silindirik duman yoluna sahiptir. Çanak ile duman yolu birbirine doğrudan bağlanmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi dikey olarak üç bölüme ayıran yivler kaidede birleşmektedir. Çanağın üç yüzünde birer stilize bitkisel süsleme yer almaktadır. Duman yolunu üç zikzak bordürü kuşatmaktadır. Duman yoluna çubuğun takıldığı yüzde iki küçük delik yer almaktadır.

Lüle, Kat. No: 96 ile benzer tipe sahip olmasının yanı sıra benzer süsleme repertuarı göstermektedir. Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse bombeli bilezik ile basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 187

Çizim: 107

3.1.1.1.5. Basık Yuvarlak Çanaklı Lüleler

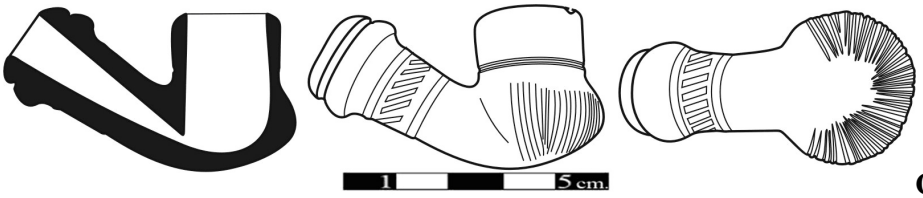
KATALOG NO	98	
FOTO NO	188	
ÇİZİM NO	108	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 KS.-9	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 9	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.6 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sağlam olan lüle, basık yuvarlak çanaklı tipe sahiptir. Omurga, hafif şişkince belirtilmekle birlikte çanağı duman yoluna bağlamaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Lülenin çanağında dikey yivlere rastlanmaktadır. Uzun tutulan silindirik duman yolunun gövdesini iki sıra birbirine paralel yiv ile diyagonal çubuk dizisi kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması sebebiyle lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 188

Çizim: 108

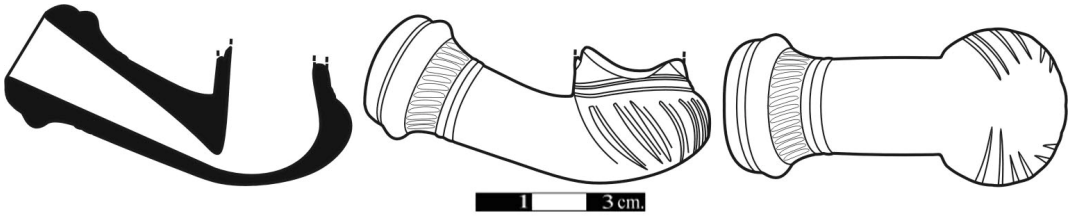
KATALOG NO	99	
FOTO NO	189	
ÇİZİM NO	109	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Çanağın gövdesini diyagonal yivler, belli aralıklarla kuşatmaktadır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, ağız kenarında bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda diyagonal çubuklardan oluşan geniş bordür bulunmaktadır. Duman yolunda ve çanağın ağız kenarında birbirine paralel iki yiv yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması sebebiyle lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 189

Çizim: 109

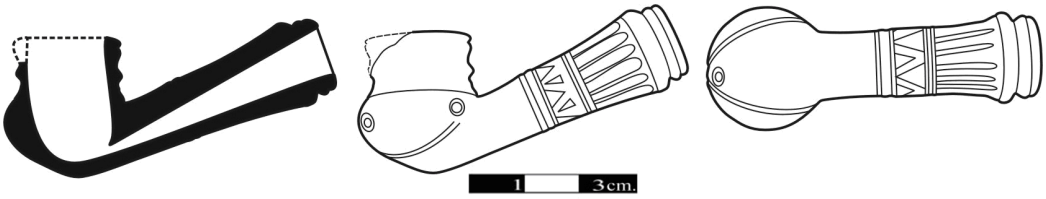
KATALOG NO	100	
FOTO NO	190	
ÇİZİM NO	110	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 H.B.-31	
BULUNDUĞU TARİH	2009	
BULUNDUĞU YER	Haydar Baba Zaviyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.85 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağın ağız kenarının bir bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak kaidede köşe yaparak duman yoluna bağlanmaktadır. Çanaktan ağız kenarına doğru genişleyen ve uzun tutulan silindirik duman yolu, basamak halkası ile sonlanmaktadır. Çanağın ağız kenarına doğru ince bir bilezik yer almakta bu bilezikten itibaren kenar dışbükey olarak yükselmektedir. Belli aralıklarla yan ve ön yüzlerde birer daire içinde kabaradan oluşan süsleme görülmektedir. Omurgayı iki yanda sınırlandıran çift çizgi, kaideden itibaren çanağın ön yüzüne kadar devam etmektedir. Duman yolunu çubuk dizisinden oluşan geniş bordür ve ona bitişik iç içe geçmiş üçgenlerden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 190

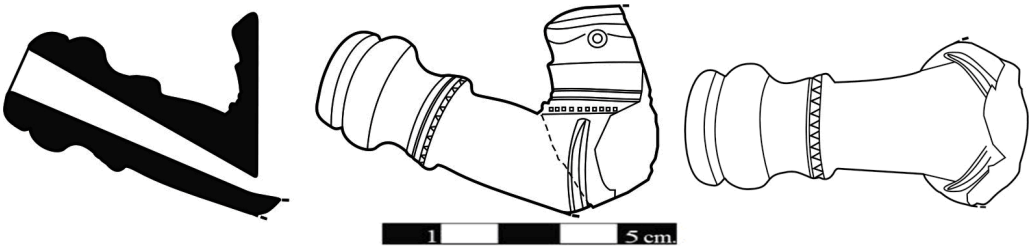
Çizim: 110

KATALOG NO	101	
FOTO NO	191	
ÇİZİM NO	111	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A. / F5-E7	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F5 -E7	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.9 cm.
	Yükseklik	3.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının yarısı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağının ağız kenarı kademeli olarak yükselmektedir. Uzun tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın duman yoluna bakan yüzünde iki yanda dikey olarak iç içe geçmiş çubuklardan oluşan süsleme görülmektedir. Ağız kenarında iç içe iki daire bulunmaktadır. Bu motifin yanı sıra dalga motifi ağız kenarını kuşatmaktadır. Duman yolunda üçgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordür yer almaktadır.
Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması sebebiyle lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 191

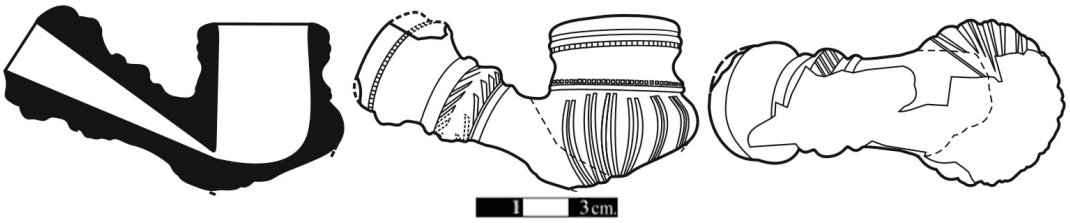
Çizim: 111

KATALOG NO	102	
FOTO NO	192	
ÇİZİM NO	112	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.7 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (7.5YR 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 7/6)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Uzun ve silindirik duman yolu bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda iki bilezik bulunmakta olup bunlardan biri basamak halkasına diğeri ise gövde ortasında yer almaktadır. Gövde ortasındaki bilezik karinalı olup her iki yüzünde diyagonal çubuklardan oluşan bordür yer almaktadır. Kaideden çanağa doğru devam eden ikişerli yivler belli aralıklarla gövdeyi kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarında içbükey bir bant yer almaktadır.
Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması sebebiyle lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 192

Çizim:112

KATALOG NO	103	
FOTO NO	193	
ÇİZİM NO	113	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 H.G.K.& M.K.A.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Hanın Giriş Koridoru ve Mescidin kuzeyindeki alan	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	3.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağının ağız kenarı içbükey bant üzerinde düz olarak yükselmektedir. Kazıma tekniğiyle diyagonal olarak yerleştirilen yivler, kaideden gövde ortasına kadar devam etmektedir. Bu yivlerin üzerinde ince zikzak bordürü çanağı yatay olarak kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarında altta ince zikzak bordürü ve üstte üç sıra yivden oluşan bordürler yer almaktadır.

Mardin Müzesi'ndeki lüleler arasında benzer örneğe rastlanmaktadır. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

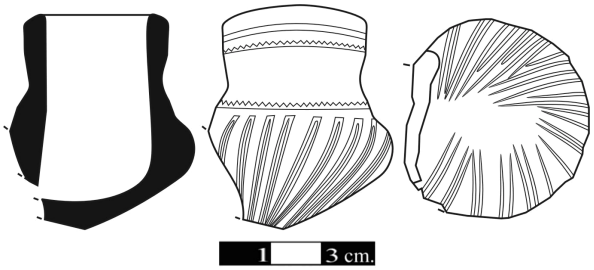

Foto.: 193 **Çizim:** 113

KATALOG NO	104	
FOTO NO	194	
ÇİZİM NO	114	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1989 M.K.A. / E-7	
BULUNDUĞU TARİH	1989	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı E–7	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	3.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	
TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarı içbükey bant üzerinde düz olarak yükselmektedir. Kazıma tekniğiyle diyagonal olarak yerleştirilen yivler, kaideden gövde ortasına kadar devam etmektedir. Bu yivlerin üzerinde dikdörtgenlerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür çanağı yatay olarak kuşatmaktadır. Ağız düz olarak yükselmektedir. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.		

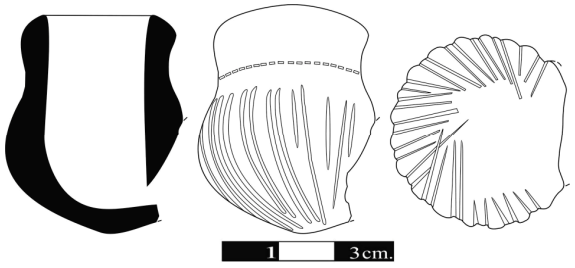
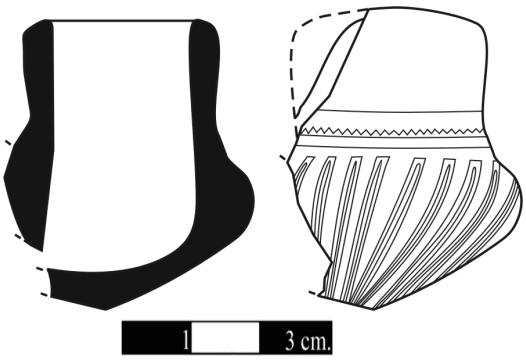

Foto.: 194 **Çizim:** 114

KATALOG NO	105	
FOTO NO	195	
ÇİZİM NO	115	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/4) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 7/6)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	
TANIMI Çanağın ağız kenarının bir kısmı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Kaidenin büyük bir kısmını kaplayan yivler, gövde ortasına kadar devam etmektedir. Yivler, kazıma tekniğiyle diyagonal olarak çanağı kuşatmaktadır. Çanağın ağız kenarına doğru birbirine paralel olarak zikzak ve iki sıra yiv bordürü yer almaktadır. Ağız düz olarak yükselmektedir. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyılda üretilmiş olabilir.		

Foto.: 195

Çizim: 115

KATALOG NO	106	
FOTO NO	196	
ÇİZİM NO	116	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 H.A.-2	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Han avlusunun kuzeyi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.1 cm.
	Yükseklik	3.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın kaidesinden gövde ortasına kadar devam eden kazıma tekniği ile diyagonal olarak yapılan yivler yer almaktadır. Bu yivlerin üst kısmında iki sıra yiv, çanağı yatay olarak kuşatmaktadır. Kenar, çanağın ağız kenarına doğru kalın bir bant halinde içbükey olarak kıvrılmakta ve ağız kenarında düz olarak yükselmektedir. Çanağın ağız kenarında altta bir sıra kısa çubuk dizisi ve üstte üç sıra yivden oluşan bordürler yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

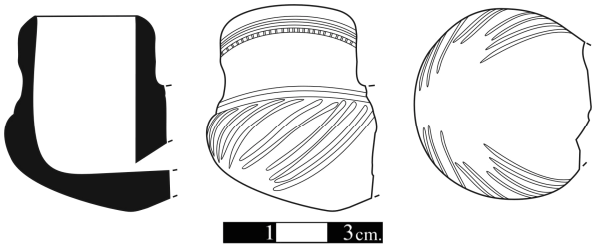

Foto.: 196 **Çizim:** 116

KATALOG NO	107	
FOTO NO	197	
ÇİZİM NO	117	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	
TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağı ağız kenarına doğru belli aralıklarla birbirine paralel yatay yivler kuşatmakta olup bu süslemenin alt tarafında rastgele kazıma tekniği ile dikey olarak yapılan yivler yer almaktadır. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.		

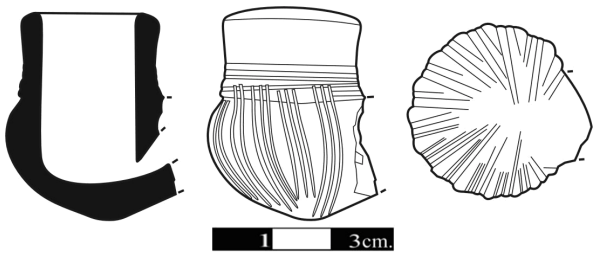

Foto.: 197 **Çizim:** 117

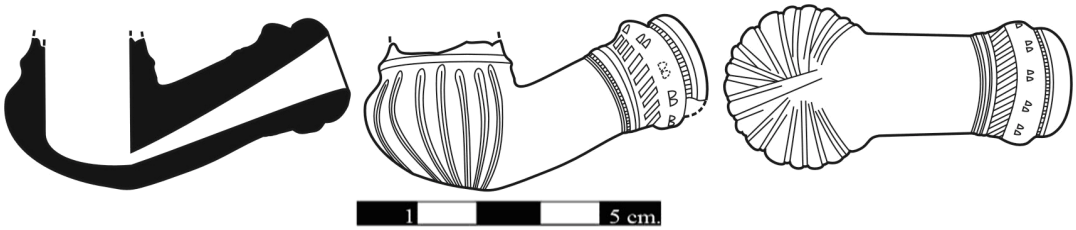
KATALOG NO	108	
FOTO NO	198	
ÇİZİM NO	118	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light Brown) (7.5YR 6/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipine sahiptir. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Çanağı kuşatan 16 çift yiv, kaideye kadar uzanmaktadır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, birbirine paralel yivler ve diyagonal çubuk dizisinden oluşan bordürle süslenmekle birlikte bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 198

Çizim: 118

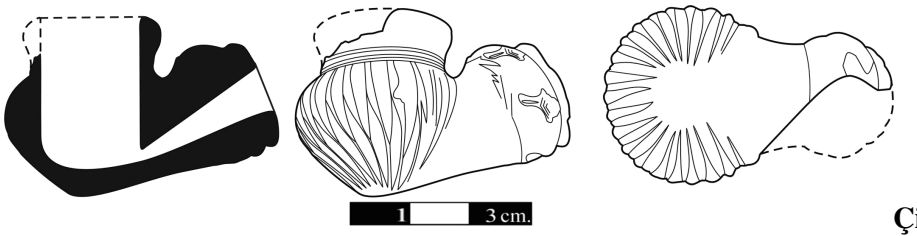
KATALOG NO	109	
FOTO NO	199	
ÇİZİM NO	119	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.7 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının ağız kenarı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Silindirik duman yolu, bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesi ve kaidesinde kazıma tekniği ile rastgele yapılan derin yivlerle yer almaktadır. Duman yolundaki bombeli bilezikte belli aralıklarla çiçek motifleri bulunmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 199

Çizim: 119

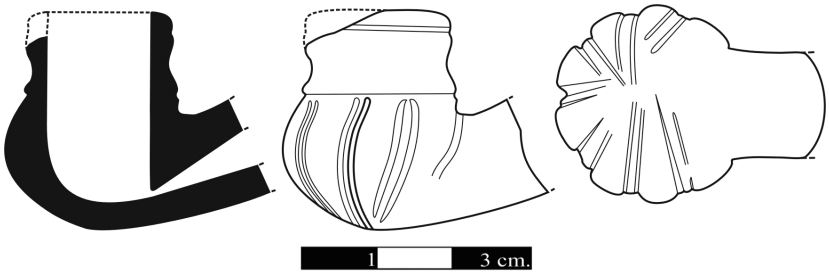
KATALOG NO	110	
FOTO NO	200	
ÇİZİM NO	120	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.1 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (10YR 6/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, çanağa doğrudan bağlanmaktadır. Lülenin gövdesinde ikişerli yedi dikey yiv aralıklı olarak yer almaktadır. Çanağın ağız kenarını içbükey bir bant kuşatmaktadır.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 200

Çizim: 120

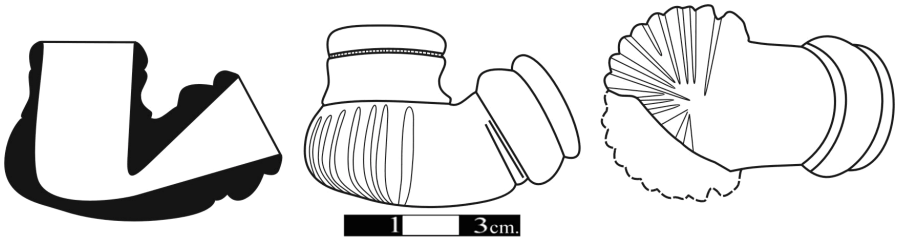
KATALOG NO	111	
FOTO NO	201	
ÇİZİM NO	121	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 Z.K.-I -29/47	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Kırmızı (Red) (2.5YR 5/8) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Silindirik duman yolu, bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın ağız kenarında kısa çubukların yan yana gelmesinden oluşan ince bordür yer almaktadır. Gövde ortasından kaideye kadar devam eden dikey derin yivlerin yan yana dizilmesiyle oluşan süsleme çanağı kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 201

Çizim: 121

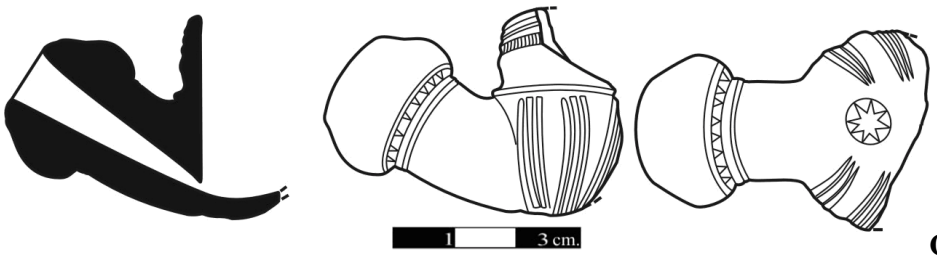
KATALOG NO	112	
FOTO NO	202	
ÇİZİM NO	122	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI Çanağının yarısı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Kaidede daire içinde sekiz kollu yıldızdan oluşan geometrik süsleme yer almaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu, kavuğa benzer biçimdeki bilezikle sonlanmaktadır. Çanağın gövdesinde dikey olarak belli aralıklarla yivlerden oluşan süsleme yer almaktadır. Çanağın ağız kenarına doğru içbükey bir bant bulunmaktadır. Ağız kenarında birbirine paralel yivlerden oluşan bordürler vardır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 202

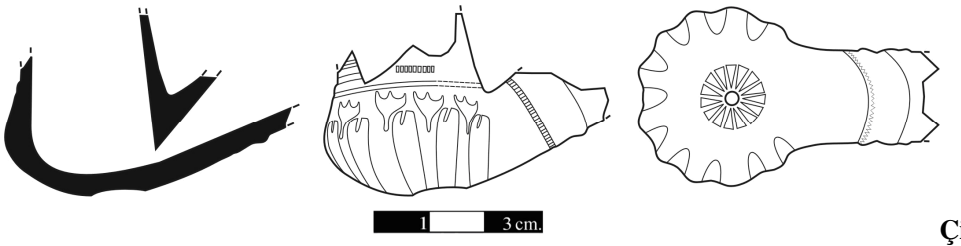
Çizim: 122

KATALOG NO	113	
FOTO NO	203	
ÇİZİM NO	123	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S.-151	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5 YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10YR 8/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI Çanağın ve duman yolunun ağız kenarı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanır. Oluk süsleme, belli aralıklarla dikey olarak çanağın gövdesini kuşatmaktadır. Bu süslemenin üst tarafında eş aralıklarla baskı tekniği ile yapılan bir sıra stilize yaprak motifi yer alır. Çanağın ağız kenarında iki sıra yiv ve çentikten oluşan bordürlere rastlanmaktadır. Kaidede ortada kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışın demetlerinden oluşan rozet bulunmakta olup, bu süsleme aynı zamanda mühür niteliği taşımaktadır. Kısa ve silindirik duman yolunu çentiklerden oluşan bordür ve içbükey bant kuşatmaktadır.
Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra gövdeyi aynı aks üzerinde aralıklı olarak kuşatan stilize yaprak motiflerinden oluşan süsleme, lülenin 18. yüzyılda üretilmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Foto.: 203

Çizim: 123

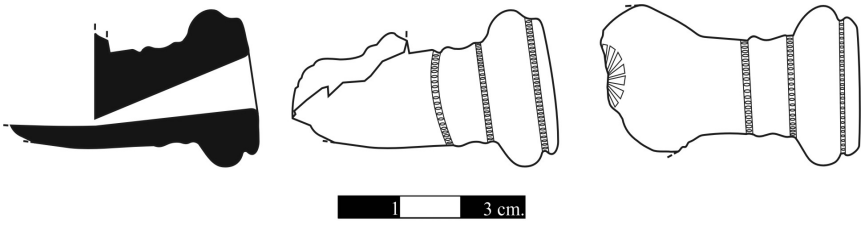
KATALOG NO	114	
FOTO NO	204	
ÇİZİM NO	124	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.-86/13	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (2.5YR 8/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın mevcut bölümünden kaidede rozet bulunduğu anlaşılmaktadır. Duman yolunun gövdesinde iki yanda çentiklerden oluşan bordür ile ortada içbükey bilezikten oluşan süsleme görülmektedir.

Lüle, Kat. No: 113 ile tip, hamur özellikleri ve süsleme repertuarı bakımından benzerdir. Gerek duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması gerekse duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir[456].

Foto.: 204

Çizim: 124

[456] Tarihlendirme açısından bkz. Kat. No: 113.

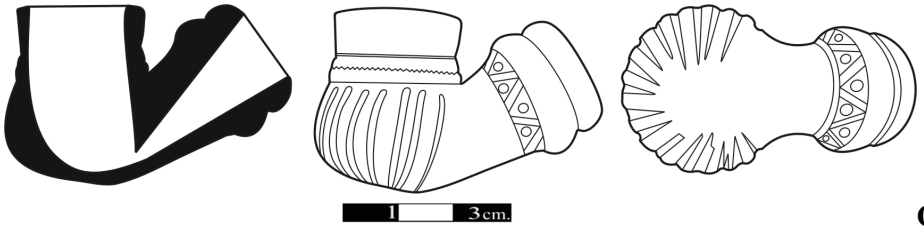
KATALOG NO	115	
FOTO NO	205	
ÇİZİM NO	125	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.1 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Sağlam olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın yüzeyini diyagonal yivler kuşatmakla birlikte bu süslemenin üst tarafında zikzak ve iki sıra yivden oluşan bordür bulunmaktadır. Duman yolunda zikzak motifinin aralarına yerleştirilen birer daire şeklindeki kabaradan oluşan geniş bordüre rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 205

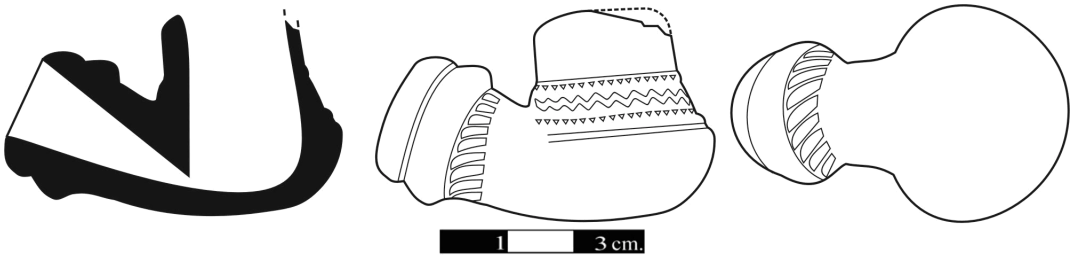
Çizim: 125

KATALOG NO	116	
FOTO NO	206	
ÇİZİM NO	126	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.2 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5 YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sağlama yakın olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarına doğru beş sıra bordür yer almakta olup bunlardan iki yandakiler yiv ve çentik bordürlerinden, ortadaki ise dalga deseninden oluşmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmakla birlikte, diyagonal çubuk dizisinden oluşan bordüre rastlanmaktadır.
Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 206

Çizim: 126

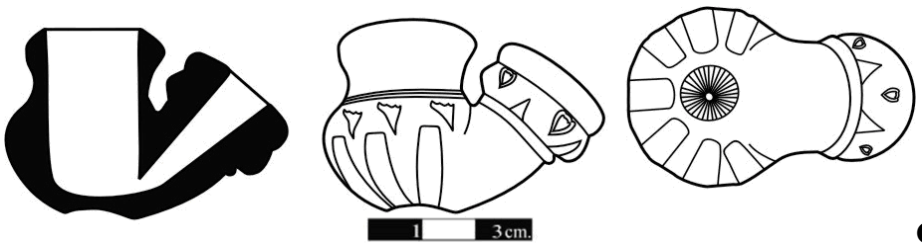
KATALOG NO	117	
FOTO NO	207	
ÇİZİM NO	127	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 S.S.	
BULUNDUĞU TARİH	24.07.2009	
BULUNDUĞU YER	Sahil Sarayı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5 cm.
	Yükseklik	4.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk gri (Pale gray) (2.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Sağlam olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarı dışbükeydir. Kısa duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmakla birlikte çanağa doğrudan bağlanmaktadır. Çanağın gövdesini oluktan oluşan süsleme, eş aralıklarla kuşatmaktadır. Bu süslemelerin üst kısmında stilize yaprak motifleri tek sıra halinde yer almaktadır. Kaidenin ortasında daire şeklinde kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışın demetlerini oluşan rozet bulunmaktadır. Belli aralıklarla bir düz, bir ters olacak biçimde yaprak motifleri bilezikte yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 207

Çizim: 127

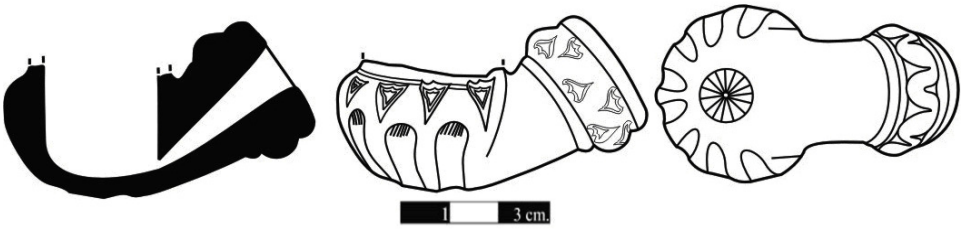
KATALOG NO	118	
FOTO NO	208	
ÇİZİM NO	128	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 M.K.A.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (7.5YR 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kenarı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Kat. No: 117 ile benzer tip ve süsleme repertuarı göstermesine karşın büyük boyutlu olmasının yanı sıra hamur ve astar özellikleri açısından farklılık arz eder. Kaidesindeki baskı tekniği ile yapılan rozet, hem süsleme hem de atölye/usta mührü amaçlı yapılmış olmakla birlikte daha derindir.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 208

Çizim: 128

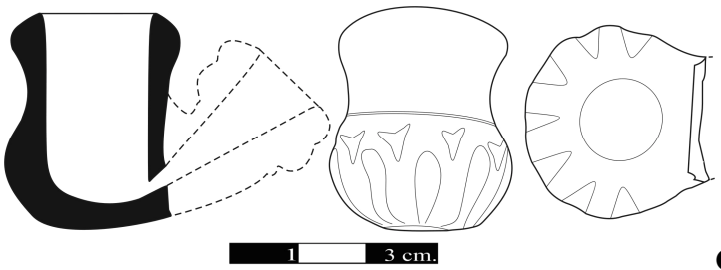
KATALOG NO	119	
FOTO NO	209	
ÇİZİM NO	129	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin Kuzeydoğusu	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.6 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Beyaz (White) (7.5YR 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	-	

TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipine sahiptir. Basık çanak üzerinde dışbükey kenar yükselmektedir. Çanağın gövdesini belli aralıklarla oluklu bezeme kuşatmakta olup bu süslemenin üst kısmında yüzeysel olarak stilize yaprak motifleri tek sıra halinde yer almaktadır.

Lüle, Kat. No: 117–118 ile benzer tip ve süsleme repertuarına sahip olmasına karşın, kaidesinde tipin diğer örneklerinde görülen rozet kullanımına rastlanmamaktadır. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 209

Çizim: 129

KATALOG NO	120	
FOTO NO	210	
ÇİZİM NO	130	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 H.A.-1	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Han avlusunun kuzeyi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR -DAMGA	**-**	

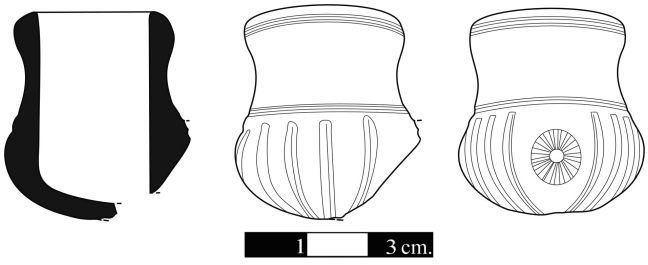
TANIMI

Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarı dışbükey olarak yükselmektedir. Çanağın ağız kenarında ve gövde ortasında birbirine paralel ikişer yiv bulunmaktadır. Gövdenin ön yüzünde rozet, iki yan yüzünde eş aralıklarla kazıma tekniğiyle yapılan dikey yivlerden oluşan süsleme yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 210

Çizim: 130

KATALOG NO	121	
FOTO NO	211	
ÇİZİM NO	131	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 G–8	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı G- 8	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown)(7.5YR 6/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağın ağız kenarının bir kısmı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Hem ağız kenarında hem de gövde ortasına doğru üzerinde zikzaklardan oluşan bilezik yer almaktadır. Bu iki bileziğin arasında kalan kısımda içbükey bant bulunmaktadır. Çanağın gövdesinin iki yan ve ön yüzünde birer rozet yer almaktadır. Omurgayı iki yanda sınırlandıran ikişer yiv, ön yüzdeki rozetin alt tarafında sonlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

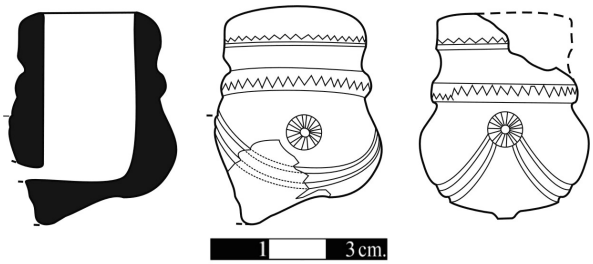

Foto.: 211 **Çizim:** 131

KATALOG NO	122	
FOTO NO	212	
ÇİZİM NO	132	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağın ağız kenarının bir kısmı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Kenarın gövdeyle birleştiği bölümde ortada çentik ve iki yanında birer yivden oluşan üç bordür yer almaktadır. Bu bordürlerden itibaren ağız dışbükey olarak yükselmektedir. Çanağın ön yüzünde baskı tekniği ile yapılan daire biçiminde süsleme bulunmaktadır. Şişkince belirtilen omurga, iki yanda derin yivlerle sınırlanmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra büyük boyutlu olması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

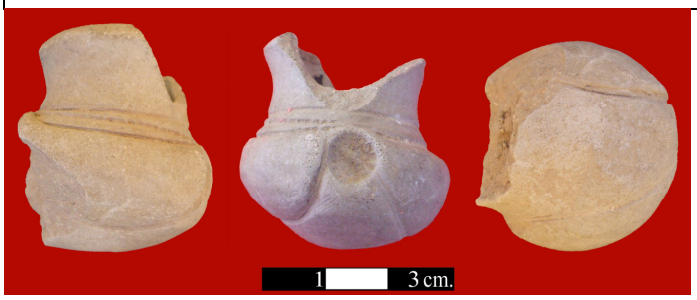
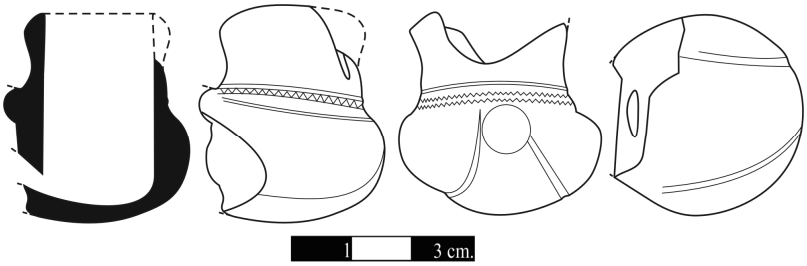

Foto.: 212

Çizim: 132

KATALOG NO	123	
FOTO NO	213	
ÇİZİM NO	133	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, figür	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Duman yolu ve kaidesi kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın ağız kenarını ortada içbükey bir bant kuşatmakta olup bu bandın iki yanında ikişer yivden oluşan bordür bulunmaktadır. Çanağın iki yan ve ön yüzünde birer stilize kuş figürü yer almaktadır. Kuşların gövdeleri ajurludur.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

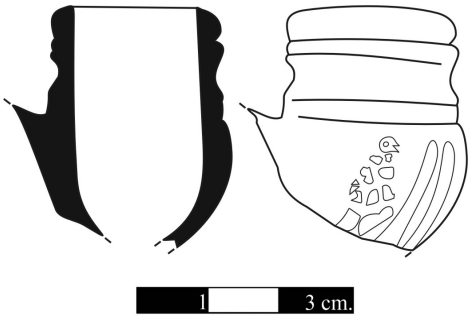

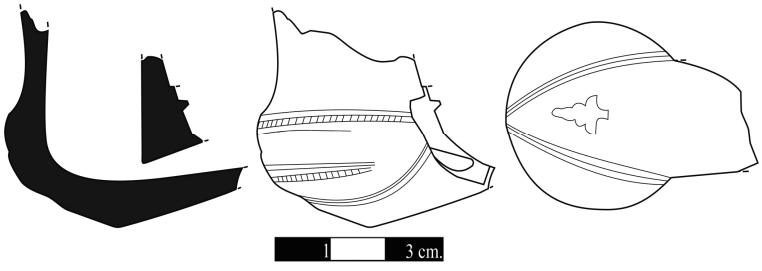
Foto.: 213 **Çizim:** 133

KATALOG NO	124	
FOTO NO	214	
ÇİZİM NO	134	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Çok soluk kahverengi (Very pale brown) (10YR 7/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik, yazı,	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı, bitkisel	

TANIMI Çanağın bir bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanağın gövdesinde Arapça yazıdan oluşan şerit halindeki mühür yer almaktadır. Üçgen uçlu omurga şişkince belirtilmiş olup üzerinde palmet motifinden oluşan mühür yer almaktadır. İki yanda çentik ve yivden oluşan bordürle sınırlan Arapça mühürde "١٢٠٦ حسين"... <...< ... به تمت قد " yazılı olup "Kad temmet bihi… <…< … Hüseyin H. 1206" (Hüseyin H.1206 (M. 1791/1792) bitirmişti) olarak okunmaktadır. Mühürden de anlaşıldığı üzere lüle, 1791/1792 yılında üretilmiştir.

Foto.: 214

Çizim: 134

KATALOG NO	125	
FOTO NO	215	
ÇİZİM NO	135	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sert, katkısız ve ince gözeneklidir.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

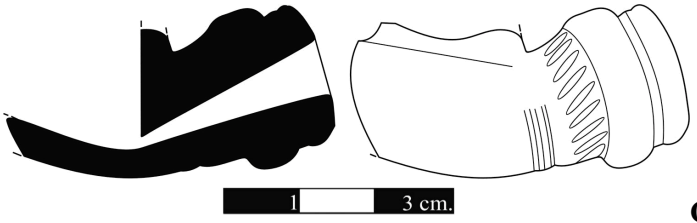
TANIMI

Çanağın bir bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunun gövdesini birbirine paralel iki sıra yiv ile diyagonal çubukların yan yana gelmesinden oluşan geniş bordür kuşatmaktadır. Basamak halkasında ince bir bilezik bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 215

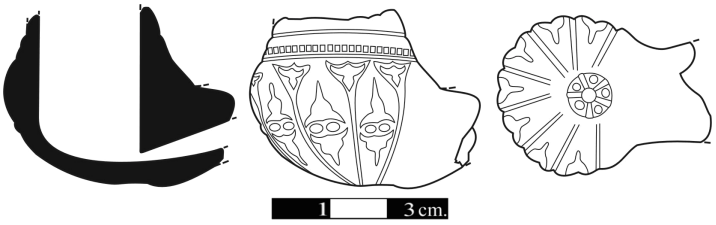
Çizim: 135

KATALOG NO	126	
FOTO NO	216	
ÇİZİM NO	136	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007-B.S./140	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 6/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI Çanağının ağız kenarı ile duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, silindirik duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Çanağın ağız kenarında, iki yanda yiv ve ortada karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordürler yer almaktadır. Çanağın gövdesini stilize çiçek motifleri kuşatmaktadır. Kaidenin ortasında kabara yer almakta olup, bu kabaradan etrafa yayılan beş çubuk ile bu çubukların her birinde aralarında birer küçük kabaradan oluşan rozet, hem süsleme hem de mühür amaçlı yapılmış olmalıdır.
Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 216

Çizim: 136

KATALOG NO	127	
FOTO NO	217	
ÇİZİM NO	137	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1989 M.K.A. / E-6	
BULUNDUĞU TARİH	1989	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / E–6	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık kahverengimsi gri (Light brownish gray)(10YR 6/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

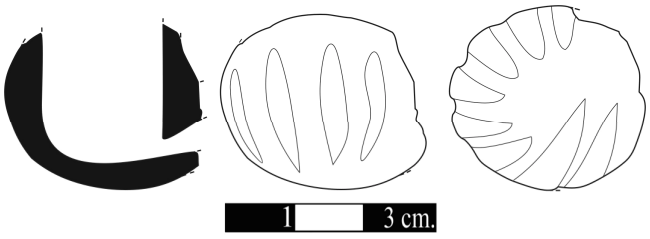
TANIMI

Çanağının ağız kenarı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Omurga, düz olarak bırakılmıştır. Oluklardan oluşan süsleme, çanağın gövdesine dikey olarak düzensiz aralıklarla yapılmıştır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 217

Çizim: 137

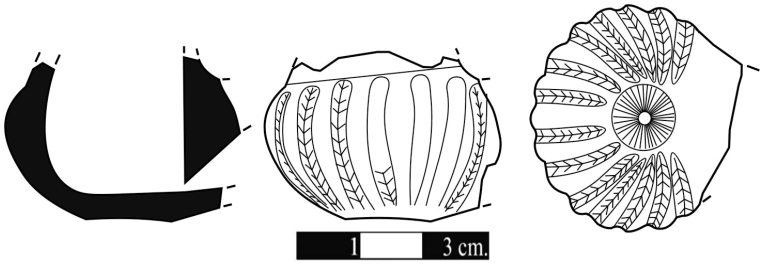
KATALOG NO	128	
FOTO NO	218	
ÇİZİM NO	138	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI

Çanağının ağız kenarı ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Gövdesini dikey olarak yan yana dizilen 14 zeytin yaprağı motifi kuşatmaktadır. Kaidenin ortasında daire içinde merkezde kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışın demetlerinden oluşan geometrik mühür yer almaktadır. Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 218

Çizim: 138

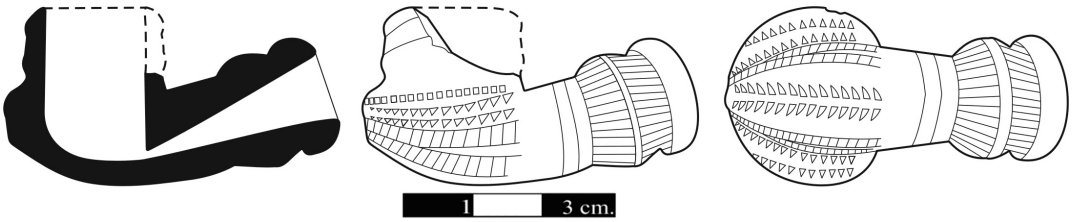
KATALOG NO	129	
FOTO NO	219	
ÇİZİM NO	139	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.8 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Siyah (Black) (7.5YR 2.5/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanak, üçgen uçlu omurga ve duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, silindirik olup karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanakta üstte kare, karenin alt tarafında iki sıra üçgen ve üçgenin alt tarafında iki sıra dikey çubuk dizisi bulunmaktadır. Kaidede iki sıra üçgen bordürü yer almakta olup, bu bordürler birbirine paraleldir. Karinalı bileziğin iki yüzünde diyagonal çubuk dizine rastlanmaktır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 219

Çizim: 139

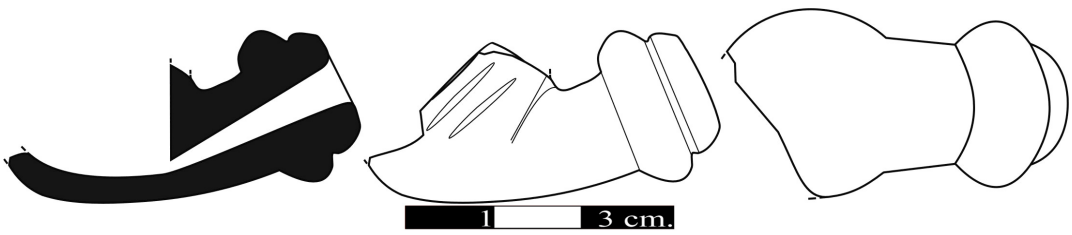
KATALOG NO	130	
FOTO NO	220	
ÇİZİM NO	140	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 KS.-9	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 9	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (10R 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesi belli aralıklarla diyagonal yivlerle süslenmiştir.

Hamur özellikleri, duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir[457].

Foto.: 220

Çizim: 140

[457] Tarihlendirme için bkz. Kat. No: 173.

5.1.1.1.6. Dikdörtgen Çanaklı Lüle

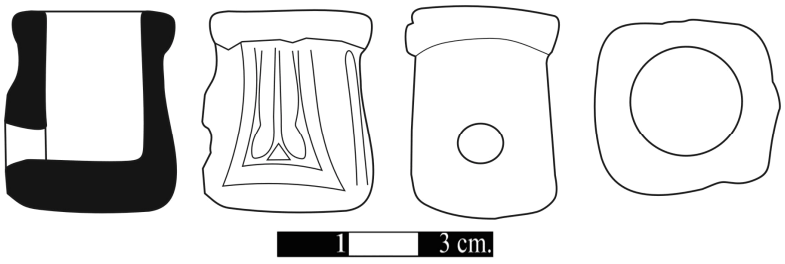
KATALOG NO	131	
FOTO NO	221	
ÇİZİM NO	141	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3) Sık dokulu, ince gözenekli, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 6/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Sadece çanaktan ibaret olan lüle, dikdörtgen çanaklı lüle tipindedir. Çanağın yan yüzüne yuva açılmış olup çubuk, doğrudan çanaktaki bu yuvaya takılmaktadır. Lülenin ağız kenarında bilezik yer almaktadır. Yuvanın bulunduğu yüz dışındaki diğer üç yüzde bitkisel motif ve geometrik desenler bulunmaktadır.

Lüle, duman yolu açıklığının 0.7 cm. olması açısından yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 221

Çizim: 141

5.1.1.1.7. Süzgeçli Basık Yuvarlak Çanaklı Lüleler

KATALOG NO	132	
FOTO NO	222	
ÇİZİM NO	142	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 B.S.-01	
BULUNDUĞU TARİH	21.07. 2007	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.1 cm.
	Yükseklik	4.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (10YR 5/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

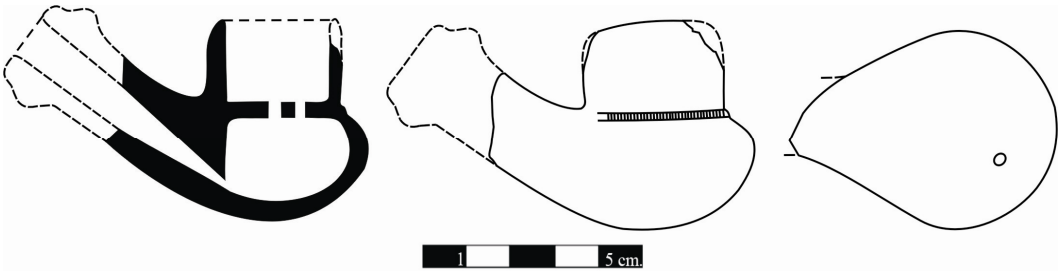
Duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan birleşmektedir. Basık yuvarlak çanak üstünde kenar yükselmekte olup, gövde ile kenarın birleşim yerinde çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır. Lülenin çanağında beş delikten oluşan süzgeç bulunmaktadır.

Siirt'te Başur[458] ve Çattepe Höyük Kazılarında bu tipin örneklerine yoğun olarak rastlanmaktadır. Eski Van Hüsrev Paşa Külliyesi Kazısı lüle buluntuları arasında[459] ve Mardin Müzesi'ndeki lüleler arasında bu tipte örnekler yer almaktadır. Lüle, büyük boyutlu olması sebebiyle 19. yüzyıla tarihlendirilebilir.

[458] G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı Lüle…", s.52–53, Res.4.
[459] A. Uluçam-E. Kavaklı, **a.g.m.**, s.614–615, Res. 15.

Foto.: 222

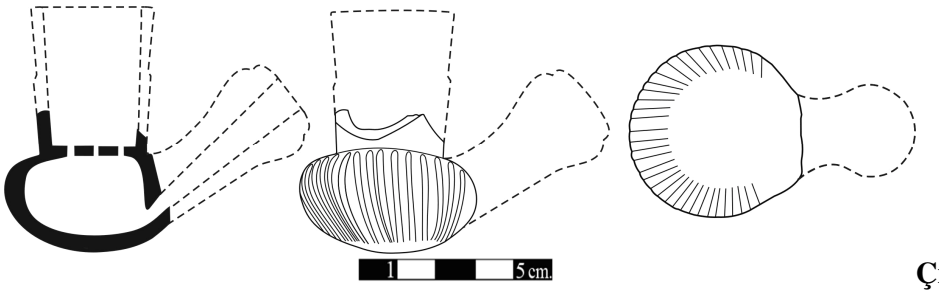
Çizim: 142

KATALOG NO	133	
FOTO NO	223	
ÇİZİM NO	143	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 M.K.A. / E–7	
BULUNDUĞU TARİH	1991	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / E–7	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	3.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (10YR 5/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan birleşmektedir. Basık yuvarlak çanak üstünde kenar yükselmekte olup, gövde ile kenarın birleşim yerinde çubuk dizisinden oluşan bordür görülmektedir. Çanağın yüzeyinin tamamını dikey yivler kuşatmaktadır. Haznesi süzgeçli olan lülede beş delik bulunmaktadır.
Lüle, büyük boyutlu olması sebebiyle 19. yüzyıla tarihlendirilebilir[460].

Foto.: 223

Çizim: 143

[460] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 132.

KATALOG NO	134	
FOTO NO	224	
ÇİZİM NO	144	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 K.	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Kale hafriyat boşaltma 2004- Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (10R 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun tamamı kırık olan lüle, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna doğrudan birleşmektedir. Basık yuvarlak çanak üstünde kenar yükselmekte olup, gövde ile kenarın birleşim yerinde çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır. Çanağı gövdesini küçük karelerden meydana gelen zikzak kuşatmakla birlikte bu zikzakların ortasında birbirine paralel beş çizgiden oluşan süsleme bulunmaktadır. Haznesi süzgeçli olan lülede beş delik bulunmaktadır. Lüle, büyük boyutlu olması sebebiyle 19. yüzyıla tarihlendirilebilir[461].

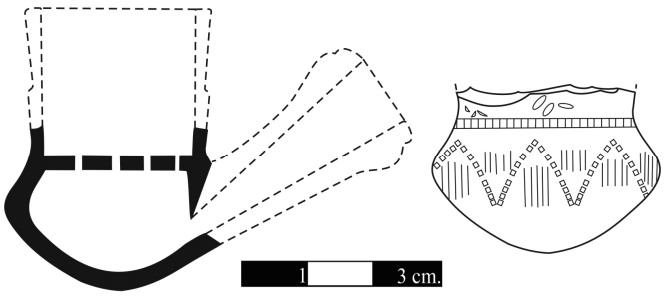

Foto.: 224 **Çizim:** 144

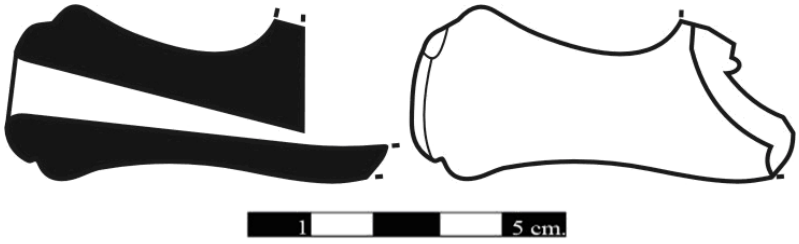
[461] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 132.

KATALOG NO	135	
FOTO NO	225	
ÇİZİM NO	145	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.5 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.5 cm.
HAMUR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (10R 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	**-**	
SÜSLEME	**-**	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Lülenin çanağının büyük bölümü kırıktır. Süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüleye ait duman yolu parçasıdır. Uzun tutulan duman yolu, çanaktan duman yolu açıklığına doğru genişlemektedir. Duman yolu, basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Lüle, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1.5 cm. olması açısından 19. yüzyıla tarihlendirilebilir[462].

Foto.: 225

Çizim: 145

[462] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 132.

KATALOG NO	136	
FOTO NO	226	
ÇİZİM NO	146	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (10R 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	**-**	
SÜSLEME	**-**	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan duman yolu parçası, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüleye aittir. Kısa tutulan duman yolu, süslemesiz olup basamak halkasıyla sonlanmaktadır.

Duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyıla tarihlendirilebilir[463].

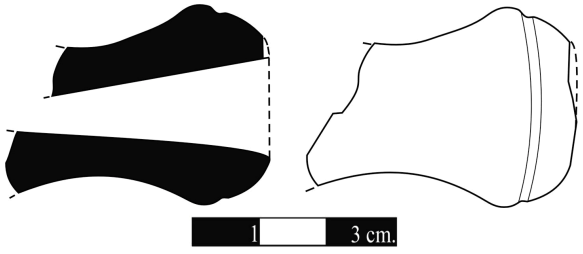

Foto.: 226 **Çizim:** 146

[463] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 132.

5.1.1.1.8. Krater Biçimli Çanaklı Lüleler

KATALOG NO	137	
FOTO NO	227	
ÇİZİM NO	147	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	8 cm.
	Yükseklik	5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 4/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik, yazı	
MÜHÜR	Yazı/bitkisel/geometrik (?)	

TANIMI

Ağız kenarı kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Küçük disk kaide üstünde silindir olarak yükselen çanak, "U" biçiminde dışa taşıntılı omurga ile duman yoluna bağlanmaktadır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, gövde ortasındaki yiv ve çubuk bordüründen itibaren dilimli olarak uzanmaktadır. Duman yolu, ağız kenarına doğru bombeli olmakla birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Omurgada stilize ağaç motifi ve iki yanında birer küçük çiçek motifinden oluşan kompozisyon bulunmaktadır. Duman yolunun sağ yüzünde daire içinde figürlü, yazılı, bitkisel veya geometrik mühürden birinin yer aldığı mührün sadece çerçevesi belli olmaktadır.

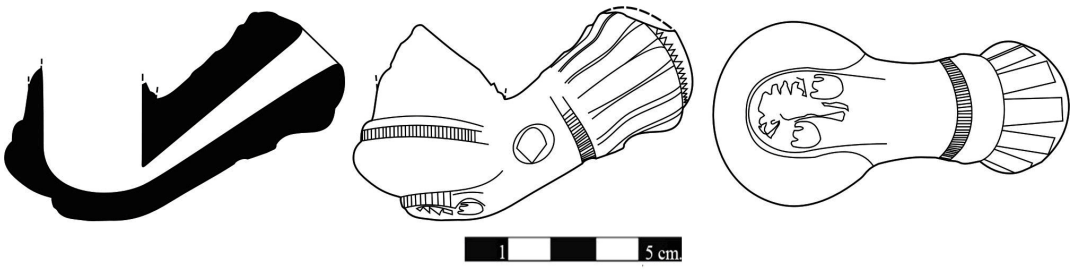
Bu tipteki lülelerin benzeri, Harput'ta Osmanlı Mahallesi'nde yapılan kazılarda çanak ve duman yolu parçalarının yanı sıra tüme yakın olarak bulunmuştur[464]. Suriye'nin kuzeyindeki Harim Kalesi'nde yapılan kazılarda bulunan lülelerden birkaçı, hem tip hem de kaidelerinde yer alan bitkisel mühür açısından Hasankeyf örneğiyle benzerlik göstermektedir[465]. Filistin örnekleri arasında benzer tipteki lüle, 19. yüzyıla

[464] N. Arslan Sevin, **a.g.m.**, Res. 9.
[465] S. Gelichi,"ll Castello di Harim: un sito fortificato tra musulmani e crociati nella Siria del nord" **Archeologia Medievale**, XXX, 2003, p.449.
[466] U. Baram, "Filistin Geçmişinden Dolaşık …", s. 156, Şek.5.1.c.
[467] J. Simpson, "Ottoman Pipes From Zir'in…", Fig.3/21.
[468] E. J. Stern, "Akko, The Institute for Marine Training Final Report", **Hadashot Arkheologiyot Excavations and Surveys in Israil**, Journal 122, 2010 (http://www.hadashot-esi.org.il/report_detail_eng.asp?search=1370&mag_id=117%20&print=all) (19.05.2010).

tarihlenmiştir[466]. Ayrıca benzer kaideli biçimlerine İsrail'deki Zir'in Kazısı lüleleri arasında 19. yüzyılın ortası ile 20. yüzyılın başı arasına[467] ve İsrail'deki Akko Deniz Eğitim Enstitüsü'nde yapılan kurtarma kazısında yaklaşık olarak 19. yüzyılın ortasına tarihlenen lüleler arasında rastlanmaktadır[468]. Benzer örneklerin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.8 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 227

Çizim: 147

KATALOG NO	138	
FOTO NO	228	
ÇİZİM NO	148	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	8 cm.
	Yükseklik	3.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 6/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

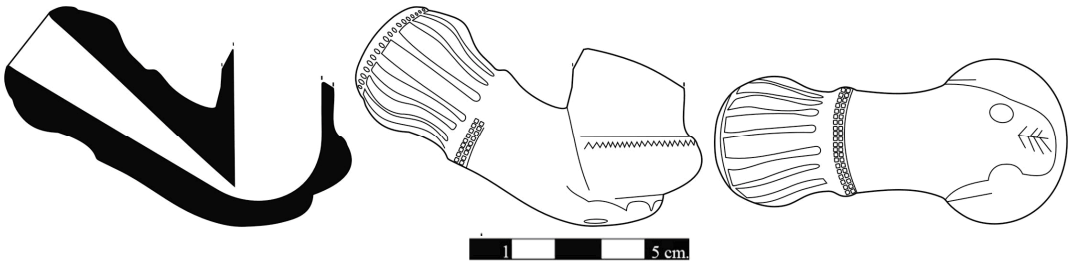
TANIMI Çanağının ağzı kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Basık çanak, "U" biçiminde dışa taşıntılı omurga ile iki bölümlü duman yoluna bağlanmaktadır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, gövde ortasındaki yiv ve çubuk bordüründen itibaren dilimlidir. Duman yolu, ağız kenarına doğru bombeli olmakla birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Omurgada bu tipin diğer örneklerinde görülen ortada ağaç motifi iki yanında birer çiçek veya daireden oluşan süslemeye ait izler görülmektedir.

Benzer örneklerin[469] yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.8 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 228

[469] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

Çizim: 148

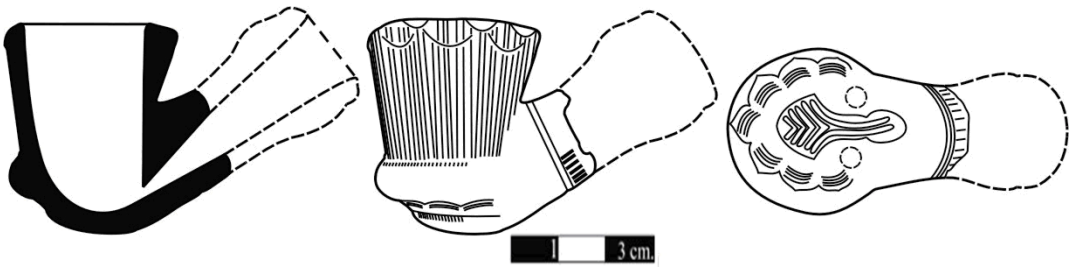
KATALOG NO	139	
FOTO NO	229	
ÇİZİM NO	149	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 MDK.-16	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	4.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembe (Pink) (5YR 7/3) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Pembe (Pink) (5YR 7/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Basık çanak, "U" biçiminde dışa taşıntılı omurga ile silindirik duman yoluna bağlanır. Çanağın ağız kenarını yay biçimindeki yivler iki sıra halinde kuşatmaktadır. Omurga üzerinde ortada stilize ağaç motifi ve iki yanında birer küçük çiçek (?) motifinden oluşan süsleme yer almaktadır.

Benzer örneklerin[470] yanı sıra büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 229

Çizim: 149

[470] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

KATALOG NO	140	
FOTO NO	230	
ÇİZİM NO	150	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	7.9 cm.
	Yükseklik	3.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.8 cm.
HAMUR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 6/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızı (2.5YR 6/6)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

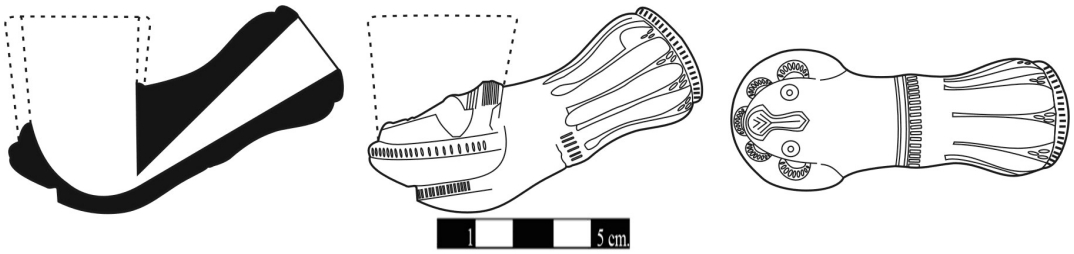
TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Çanak, "U" biçiminde dışa taşıntılı omurga ile iki bölümlü duman yoluna bağlanır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, gövde ortasındaki yiv ve çubuk bordüründen itibaren dilimli olarak basamak halkasına kadar devam etmektedir. Omurga üzerinde ortada stilize ağaç motifi ve iki yanında birer küçük çiçek motifinden oluşan süsleme kompozisyonu bulunmaktadır. Omurgayı üç yönde içi belli aralıklarla oval kartuşla süslenmiş olan yarım ay biçimindeki desenler kuşatmaktadır.

Benzer örneklerin[471] yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.8 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

[471] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

Foto.: 230

Çizim: 150

KATALOG NO	141	
FOTO NO	231	
ÇİZİM NO	151	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 K.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 5	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	7.8 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.7 cm.
HAMUR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish Brown 2.5YR 6/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızı (Light red) (2.5YR 6/6)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

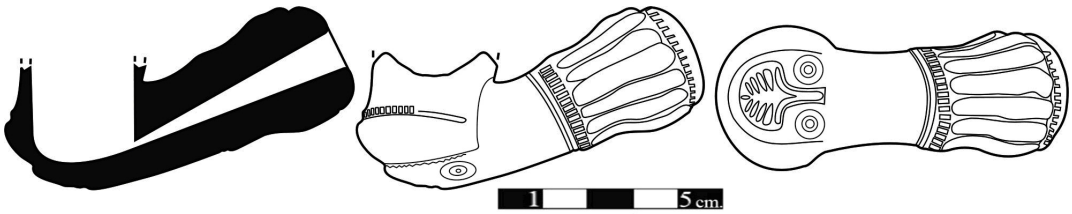
TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Çanak, "U" biçiminde dışa taşıntılı omurga ile iki bölümlü duman yoluna bağlanır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, gövde ortasındaki yiv ve çubuk bordüründen itibaren dilimli olarak düzenlenmiştir. Duman yolu, ağız kenarına doğru bombeli olmakla birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Omurgada bu tipin diğer örneklerinde görülen ortada ağaç motifi iki yanında simetrik olarak iç içe dairelerden oluşan birer süsleme yer almaktadır.

Benzer örneklerin[472] yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.7 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 231

[472] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

Çizim: 151

KATALOG NO	142	
FOTO NO	232	
ÇİZİM NO	152	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 MDK.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 6/4) Sık dokulu ve serttir.	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının ve duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Gövdede zikzak ve yivden oluşan iki bordür yer almaktadır.

Benzer örnekler[473] ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

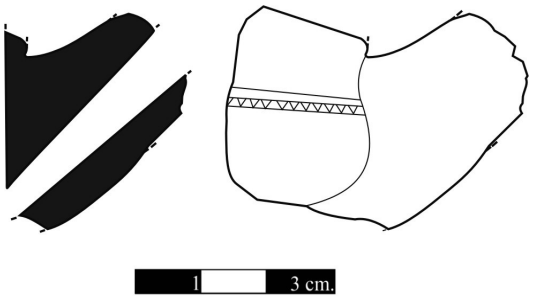

Foto.: 232 **Çizim:** 152

[473] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

KATALOG NO	143	
FOTO NO	233	
ÇİZİM NO	153	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 KS.-2/2	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 2	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.5 cm.
	Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 7/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızı (Light red) (2.5YR 7/8)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Büyük boyutlu olan duman yolu parçası, gövde ortasında dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordür kuşatmakta olup, bu bordürden itibaren dilimli olarak basamak halkasına kadar devam etmektedir. Dilimlerin her iki ucunda süsleme yer almaktadır. Dilimlerin duman yolu ağız kenarına doğru olan bölümünde, çiçek motifleri bulunurken, diğer ucunda ise üçer yaprak motifi görülmektedir.

Benzer örneklerin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir[474].

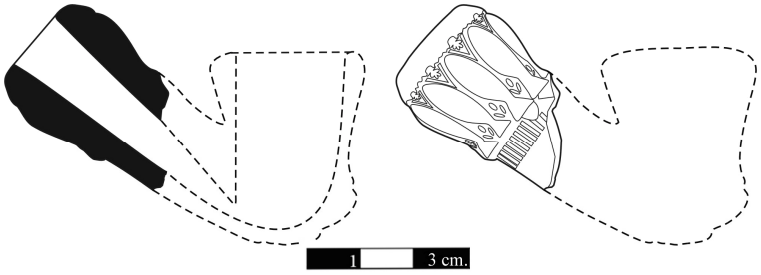

Foto.: 233 **Çizim:** 153

[474] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

KATALOG NO	144	
FOTO NO	234	
ÇİZİM NO	154	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 B.S.-01	
BULUNDUĞU TARİH	21.07. 2007	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.2 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızı (Light red) (2.5 YR 6/7)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

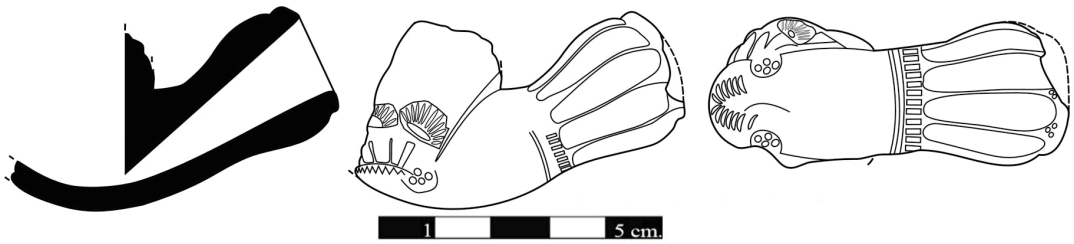
TANIMI Çanağının ve duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Büyük boyutlu lülenin çanağı krater gibi dışa açılmaktadır. Omurga, "U" biçiminde dışa taşıntılı olup, çanağı duman yoluna bağlamaktadır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, gövde ortasındaki yiv ve çubuk bordüründen itibaren dilimlidir. Duman yolu, ağız kenarına doğru bombeli olmakla birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Omurgada ortada ağaç ve iki yanında birer çiçek (?) motifinden oluşan bitkisel süslemeli bir kompozisyon yer almaktadır.

Benzer örneklerin[475] yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 234

[475] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

Çizim: 154

KATALOG NO	145	
FOTO NO	235	
ÇİZİM NO	155	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.4 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.9 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (2.5YR 5/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 4/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

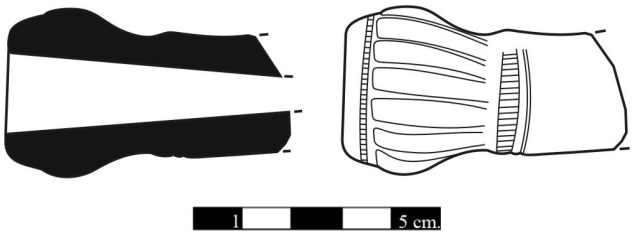
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Büyük boyutlu olan duman yolu, gövde ortasındaki dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordüre kadar silindirik olarak uzanmaktadır. Bu bordürden itibaren dilimli olarak basamak halkasına kadar devam etmektedir. Basamak halkasında karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordür yer almaktadır.

Benzer örneklerin[476] yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.9 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 235

Çizim: 155

[476] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

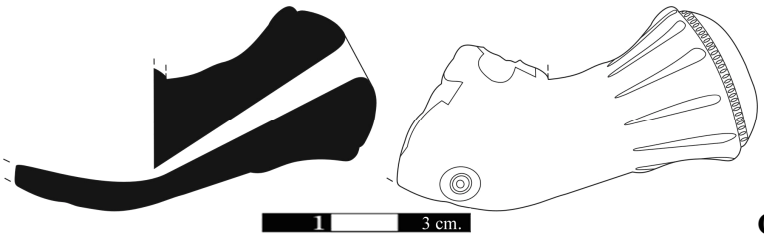
KATALOG NO	146	
FOTO NO	236	
ÇİZİM NO	156	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S. 1/6	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.3 cm.
	Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.4 cm.
HAMUR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (5YR 6/6) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Büyük boyutlu olan lülenin kaidesinde iç içe geçmiş dairelerden oluşan süsleme yer almaktadır. Duman yolu, gövde ortasında dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordüre kadar silindirik olarak uzanmaktadır. Bu bordürden itibaren dilimli olarak basamak halkasına kadar devam etmektedir. Basamak halkasında oval kartuşların yan yana gelmesinden oluşan bordür yer almaktadır.

Benzer örneklerin[477] yanı sıra gerek duman yolu ağız çapının 1.4 cm. olması gerekse büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir

Foto.: 236

Çizim: 156

[477] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

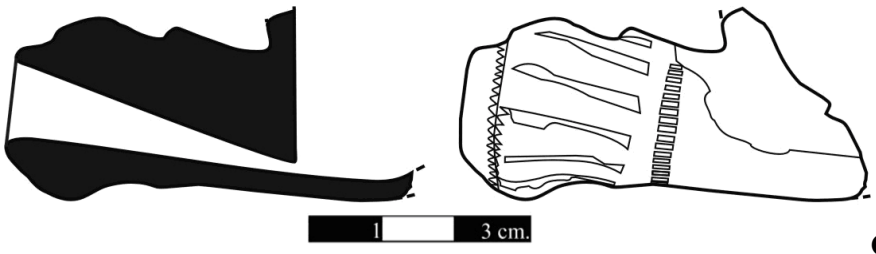
KATALOG NO	147	
FOTO NO	237	
ÇİZİM NO	157	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.4 cm.
	Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Açık kırmızı (Pale red)(10R 6/6) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızı (Pale red)(10R 6/6)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Duman yolu, gövde ortasında dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordüre kadar silindirik olarak uzanmaktadır. Bu bordürden itibaren dilimli olarak basamak halkasına kadar devam etmektedir. Basamak halkasında üçgenlerden oluşan bordür yer almaktadır.

Benzer örnekler[478], duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 237

Çizim: 157

[478] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 137.

KATALOG NO	148	
FOTO NO	238	
ÇİZİM NO	158	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	28.07.2006	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.8 cm.
	Yükseklik	3.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (5YR 5/2) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Bitkisel	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Büyük boyutlu olan lülenin duman yolu, gövde ortasında dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordüre kadar silindirik olarak uzanmaktadır. Bu bordürden itibaren dilimli olarak basamak halkasına kadar devam etmektedir. Basamak halkasında oval kartuşların yan yana gelmesinden oluşan bordür yer almaktadır. Duman yolunun sağ yüzüne doğru daire içinde merkezde bir daire ile bunun etrafında altı dairenin yer aldığı geometrik süslemeye rastlanmakta olup bu süsleme, aynı zamanda atölye veya usta işareti olabilir.

Gerek duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması gerekse büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

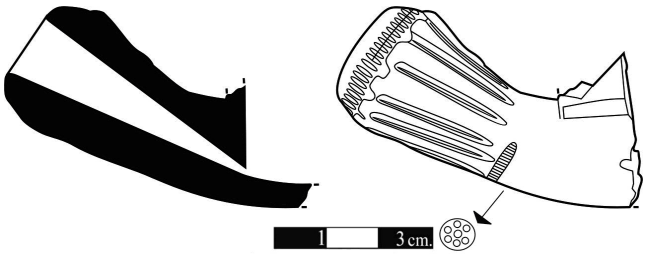

Foto.: 238 **Çizim:** 158

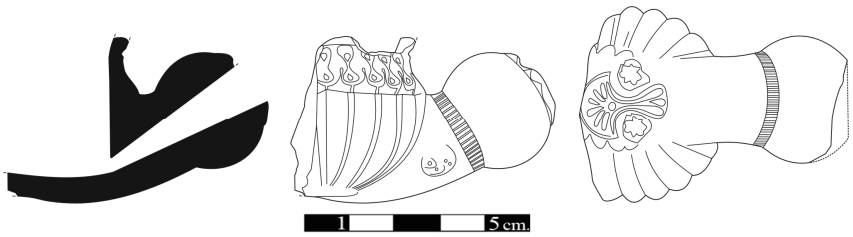
KATALOG NO	149	
FOTO NO	239	
ÇİZİM NO	159	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	28.07.2006	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6 cm.
	Yükseklik	3.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.3 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI Duman yolunun ağız kenarının bir bölümü ile çanağının yarısı kırık olan lüle, krater biçimli çanaklı lüle tipindedir. Çanağın gövdesi dilimli olup bu dilimlerin üzerinde stilize yaprak motiflerinin yan yana gelmesinden oluşan bordür yer almaktadır. Kaidesinde ortada stilize ağaç motifi ile bu motifin her iki yanında birer çiçek motifinden oluşan kompozisyon bulunmaktadır. Kısa tutulan silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik çiçek biçimli basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda çubuk dizisinden oluşan bordür vardır. Duman yolunun sol yüzünde daire içindeki Osmanlıca mühürde "دده" yazılı olup "Dede" olarak okunmaktadır.

Duman yolu ağız çapının 1.3 cm. olması ve büyük boyutlu olması açısından lüle, 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlendirilebilir.

Foto.: 239

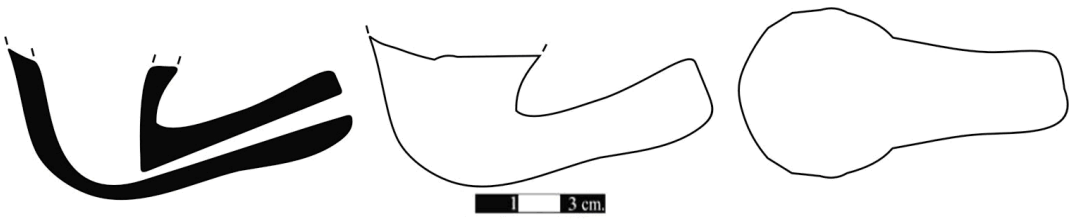
Çizim: 159

5.1.1.1.9. Lale Çanaklı Lüleler

KATALOG NO	150	
FOTO NO	240	
ÇİZİM NO	160	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 S.S.-O.M.	
BULUNDUĞU TARİH	2009	
BULUNDUĞU YER	Sahil Sarayı - Ocaklı Mekân	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	7.3 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Koyu kırmızımsı gri (Dark reddish gray) (10R 4/1) Sık dokulu, sert ve taşçık katkılıdır.	
ASTAR	Siyah (Black) (5Y 5/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	-	
SÜSLEME	-	
MÜHÜR-DAMGA	-	
TANIMI Ağız kenarı kırık olan lülenin çanağı, krater şeklinde dışa açılmaktadır. Lüle, lale çanaklı lüle tipindedir. Neredeyse cüruflaşma derecesine varmış olan lülenin duman yolunun ağız kenarında fırınlanma aşamasında bozulma olmuştur. Lüle, geniş çanağı ve büyük boyutları sebebiyle 19. yüzyıla tarihlenebilir.		

Foto.: 240

Çizim: 160

KATALOG NO	151	
FOTO NO	241	
ÇİZİM NO	161	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007-DK/18	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Dükkân	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.5 cm.
HAMUR	Açık kırmızı (Light red) (10R 6/8) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızı (Red) (10R 5/8)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI

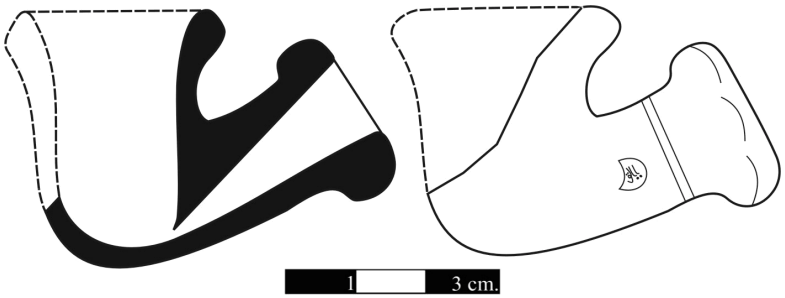
Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, lale çanaklı lüle tipindedir. Çanak, şişkince belirtilen omurga ile duman yoluna bağlanmaktadır. Silindir duman yolunu iki sıra birbirine paralel yiv kuşatmaktadır. Duman yolunun sol yüzünde Osmanlıca "**بابالق**" yazılı olup "**Babalık**" olarak okunan mühür yer almaktadır. İstanbul Şehir Müzesi'ndeki lüleler arasındaki bir disk kaideli lülenin mühründe Osmanlıca "Babalık" yazılı olmakla birlikte, lüle yaklaşık olarak 19. yüzyıla tarihlenmiştir[479]. Saraçhane Kazısı'ndaki lüle buluntuları arasında okunabilen usta mühürleri arasında "Babalık" usta ismi yer almaktadır[480]. E. Bakla'nın belirttiği 50 kişiden oluşan, halk tipi üretim yapan usta isimleri arasında "Babalık" usta ismi de bulunmaktadır[481].

Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 1.5 cm. olması ve tipi açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır.

[479] G. Ayhan, **a.g.t.**, s. 133-134, Res. 101, Şek. 68.
[480] J. W. Hayes, **a.g.m.**, p.394.
[481] Halk tipi lüle üreten ustalar arasında Abdi, Aki, Ali Bin Vefa, Ali Dede, Ali Yusuf, Babalık, Balaban, Hasan, Şeşman, Yekta, Yesari Dede gibi ustaların isimlerini sayabiliriz. Ayrıntılı bilgi için bkz. E. Bakla, **Tophane Lüleciliği Osmanlı'nın Tasarımdaki**…, s. 130-131**.**

Foto.: 241

Çizim: 161

KATALOG NO	152	
FOTO NO	242	
ÇİZİM NO	162	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.8 cm.
	Yükseklik	4.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Sarımsı kırmızı (Yellowish red) (5YR 5/8) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Kırmızı (Red) (10R 5/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, figür (?), geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının ağız kenarı ile duman yolu kırık olan lüle, lale çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna kaide boyunca devam eden omurga ile bağlanmaktadır. Çanağın ağız kenarını çubuk dizisinden oluşan geniş bordür kuşatmaktadır. Çanağın yan yüzlerinde birer maska benzer figür (?) ve ön yüzünde küçük çiçek motifi bulunmaktadır. İki yanda çentik ve çizgilerle sınırları belirtilen omurga, çanağın ön yüzündeki çiçek motifinin altında üçgen uç yaparak sonlanmaktadır.

Lülenin benzerleri, Harput'ta Osmanlı Mahallesi'nde yapılan kazılarda çanak parçalarının yanı sıra tüme yakın örnekleri bulunmuştur[482]. Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse tipi açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır.

[482] N. Arslan Sevin, **a.g.m.**, Res. 9.

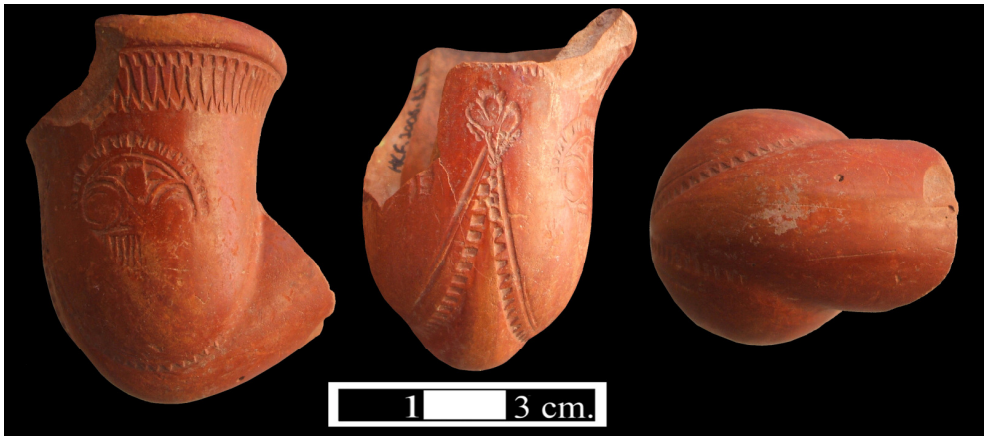
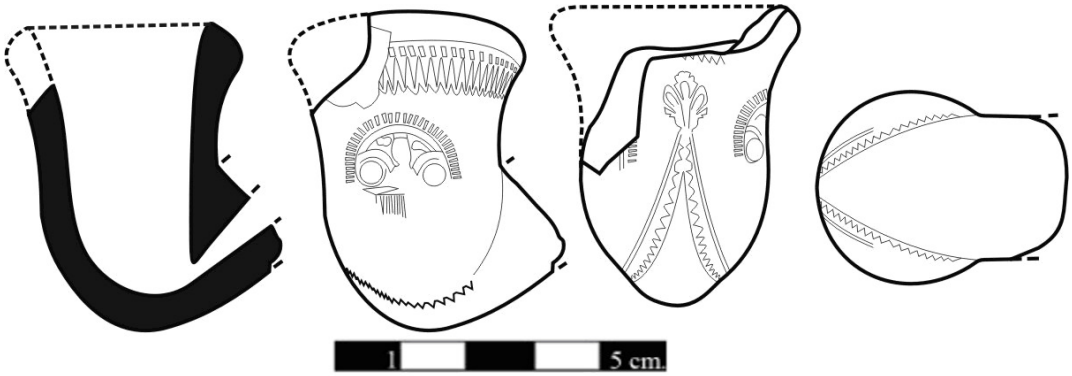

Foto.: 242

Çizim: 162

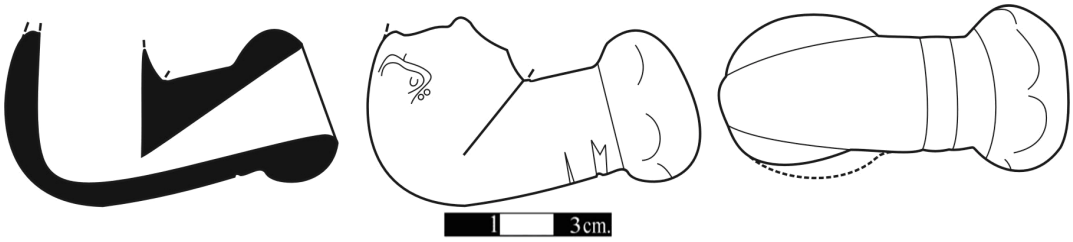
KATALOG NO	153	
FOTO NO	243	
ÇİZİM NO	163	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007-DK./44	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Dükkân–44	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.2 cm.
	Yükseklik	3.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.5 cm.
HAMUR	Kırmızı (Red) (10R 4/6) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızı (Red) (10R 5/8)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan eser, lale çanaklı lüle tipindedir. Çanak, duman yoluna kaide boyunca devam eden ve şişkince belirtilen omurgayla bağlanmaktadır. Uzun ve silindirik duman yolu, bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Duman yolunda birbirine paralel yivlerden oluşan iki bordür bulunmaktadır. Bileziğin üzerinde kazıma tekniğiyle küçük yaylar yer almaktadır. Çanağın sol yüzünde mühür bulunmaktadır.

Hasankeyf'te 2007'de Selahiye Ziyaret Yapıları'nda yapılan kazıda bu tipte lüle ele geçirilmiştir. Hamur ve astar özellikleri, duman yolu ağız çapının 1.5 cm. olması ve tipi açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiştir.

Foto.: 243

Çizim: 163

KATALOG NO	154	
FOTO NO	244	
ÇİZİM NO	164	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 Z.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.2 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Açık kırmızı (Light red) (10R 6/6) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 5/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, lale çanaklı lüle tipindedir. Silindirik duman yolu, bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Bilezikte aralıklı olarak küçük yaylardan oluşan süsleme yer almaktadır. Gövdeyi üç sıra birbirine paralel yiv kuşatmaktadır. Duman yolu parçası, Kat. No: 153 ile benzer tip ve süsleme repertuarına sahiptir.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse tipi açısından lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.

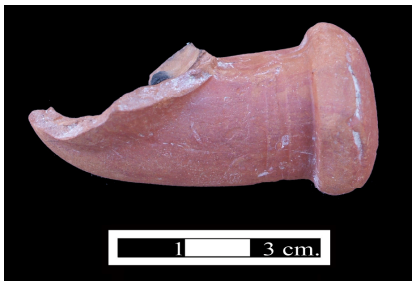
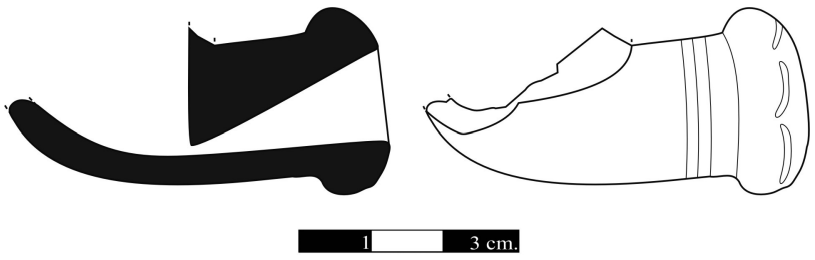

Foto.: 244

Çizim: 164

KATALOG NO	155	
FOTO NO	245	
ÇİZİM NO	165	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2008 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	27.06.2008	
BULUNDUĞU YER	Büyük Sarayın güney-batı bölümü	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.5 cm.
	Yükseklik	4.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (5 YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 6/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının büyük bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle parçası, lale çanaklı lüle tipindedir. Mevcut parçadan lülenin büyük boyutlu olduğu anlaşılmaktadır. Üçgen omurgayı iki yanda sınırlandıran çentik bordürlerine ait izler kaidede bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve tipi açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiştir.

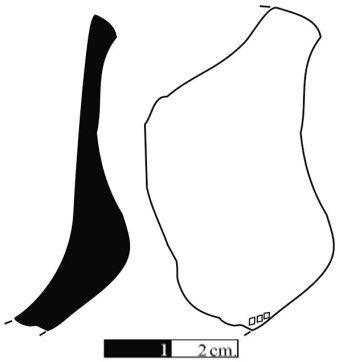

Foto.: 245 **Çizim:** 165

5.1.1.2. *Kaide Biçimlerine Göre Lüle Tipleri*

5.1.1.2.1. Disk Kaideli Lüleler

KATALOG NO	156	
FOTO NO	246	
ÇİZİM NO	166	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.3 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Kırmızı (Red)(10R 5/8) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızı (Red) (10R 5/8)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağın bir bölümü ile duman yolu kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipindedir. Küçük boyutlu olan lülenin kaidesi, disk biçiminde olup üzerinde krater biçiminde dışa doğru açılan çanak yer almaktadır. Kaidede dışa taşıntı yapan dikdörtgen uçlu omurga bulunmaktadır. Çanağın ağız kenarını üzeri aralıklı olarak dikey yivlerle süslenen bombeli bilezik kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra tipi ve disk kaideli lülelere göre küçük boyutlu olması açısından lüle, yaklaşık olarak 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başı arasında üretilmiş olabilir.

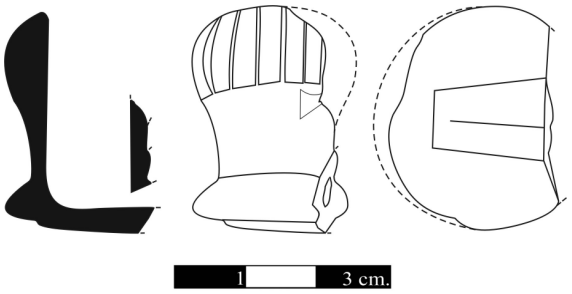

Foto.: 246 **Çizim:** 166

KATALOG NO	157	
FOTO NO	247	
ÇİZİM NO	167	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1987 M.K. A./ F5.146	
BULUNDUĞU TARİH	1987	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı F 5	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.7 cm.
	Yükseklik	4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Kırmızı (Red) (10R 4/8) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Kırmızı (Red) (10R 4/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI

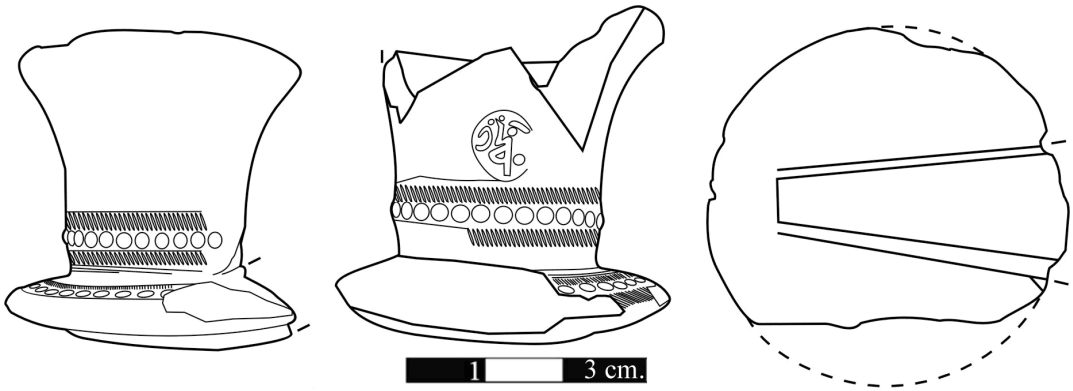
Çanağının bir bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipindedir. Disk kaide üstünde yükselen gövde krater gibi dışa açılmaktadır. Kaidede dikdörtgen uçlu omurga dışa taşıntılı olarak belirtilmiştir. Çanağın hem kaidesinde hem de gövdesinde iki yanda çubuk dizisi ile ortada daire şeklindeki kabaraların yan yana dizilmesinden oluşan üç bordür yer almaktadır. Çanağın ön yüzünde daire içinde Osmanlıca mühür yer almaktadır. Mühür "Zeyyene Mustafa" (?) yazılı olup "Mustafa süsledi" (?) olarak okunmaktadır. Harput'ta Osmanlı Mahallesinde yapılan kazılarda benzer çanak ve duman yolu parçaları bulunmaktadır[483]. Ayrıca bu tipin benzerlerine, 18. ile 19. yüzyıllara tarihlenen Antalya-Kaleiçi[484], 19. yüzyıla tarihlenen Akşehir Taş Medrese Müzesi[485] ile 19. yüzyıla tarihlenen Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı[486], Siirt-Başur Höyük Kazısı[487] ve Smyrna Antik Kenti Kazısı[488] örnekleri arasında rastlanmaktadır.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse tipi açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır.

[483] N. Arslan Sevin, **a.g.m.**, Res. 9.
[484] A.Yener, **a.g.m.**, s.102-107, Çiz.IV.
[485] S. Gök Gürhan, **a.g.t.**, s.256–258, 262-265, Fot. 287–292.
[486] A.O. Uysal, **a.g.m.**, s.555, Res. 9.
[487] G. Ayhan, "Başur Höyük Kazısı …", s. 53, Res.6.
[488] G. Ayhan, "Smyrna Antik Kenti…", s. 16, Res. 14.

Foto.: 247

Çizim: 167

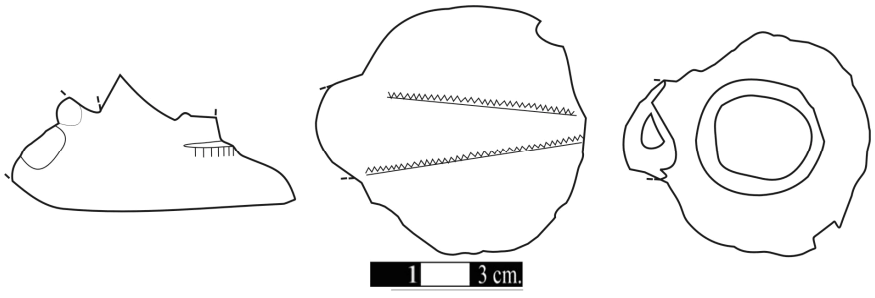
KATALOG NO	158	
FOTO NO	248	
ÇİZİM NO	168	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A/F-5 E-7	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F-5 E-7	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.2 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Kırmızı (Red) (10R 4/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Açık kırmızı (Light red) (10R 6/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının ve duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipindedir. Omurga yüzeysel olarak işlenmiş olup sadece çentiklerden oluşan üçgen uçla belirtilmiştir. Kaideden gövdeye geçişte çentiklerden oluşan bordüre ait izler bulunmaktadır.

Benzer örneklerin[489] yanı sıra hamur ve astar özellikleri ve tipi açısından lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 248

Çizim: 168

[489] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 157.

KATALOG NO	159	
FOTO NO	249	
ÇİZİM NO	169	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 KS.-5	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 5	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.9 cm.
	Yükseklik	4.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Kırmızı (Red)(10R 4/8) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Kırmızı (Red) (10R 5/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

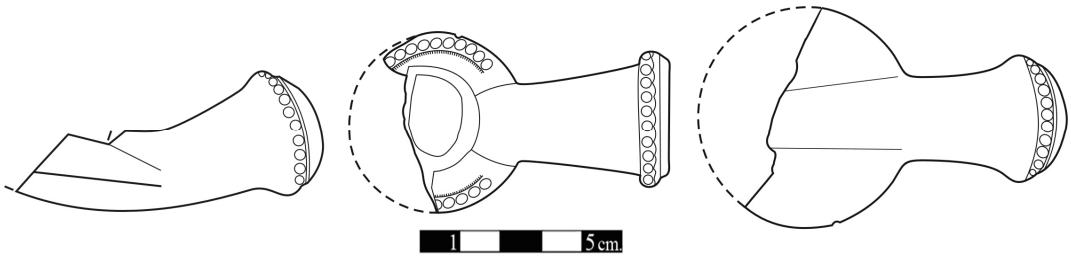
TANIMI Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipindedir. Çanak, şişkince belirtilen üçgen omurga ile duman yoluna bağlanmaktadır. Kaideyi daire şeklindeki kabaralardan oluşan bordür kuşatmaktadır. Uzun tutulan duman yolu, çanaktan ağza doğru genişlemektedir. Duman yolunun ağız kenarında daire biçimindeki kabaraların yan yana gelmesinden oluşan bordür ile basamak halkası yer almaktadır.

Benzer örneklerin[490] yanı sıra hamur ve astar özellikleri, tipi ve duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır

Foto.: 249

[490] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 157.

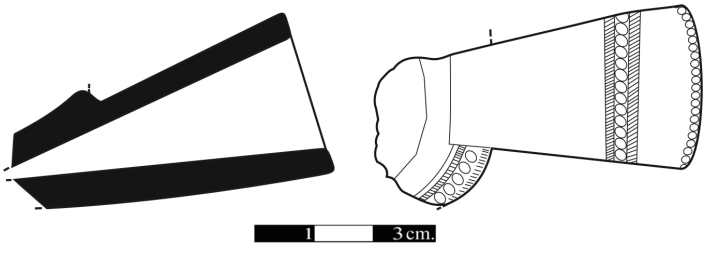
Çizim: 169

KATALOG NO	160	
FOTO NO	250	
ÇİZİM NO	170	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 04 K./3	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Kale- Hafriyat boşaltma	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.4 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.5 cm.
HAMUR	Kırmızı (Red)(10R 4/8) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	-	
FİRNİS	Kırmızı (Red) (10R 5/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Disk kaideli lüleye ait duman yolu bölümüdür. Çanak silindirik duman yoluna şişkince belirtilen omurga ile bağlanmaktadır. Duman yolu çanaktan ağza doğru genişlemekte ve ağız kenarında düz olarak sonlanmaktadır. Kaideyi ortada dairelerin ve iki yanında diyagonal çubukların yan yana gelmesiyle oluşan 3 bordür kuşatmaktadır. Duman yolunun gövde ortasında kaidede görülen süsleme tekrar edilmiş, ağız kenarında da dairelerin yan yana gelmesi ile oluşan bordür yer almıştır. Benzer örneklerin[491] yanı sıra hamur ve astar özellikleri, tipi ve duman yolu ağız çapının 1.5 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır.

Foto.: 250

Çizim: 170

[491] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 157.

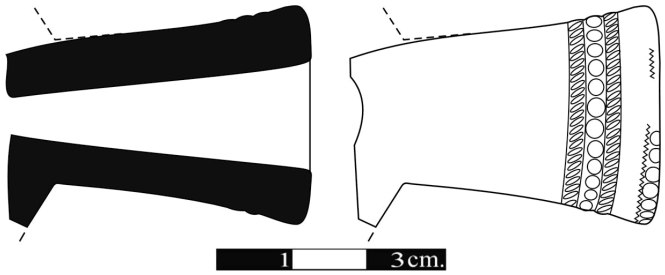
KATALOG NO	161	
FOTO NO	251	
ÇİZİM NO	171	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.8 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.7 cm.
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown)(2.5YR 5/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	-	
FİRNİS	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown)(2.5YR 5/4)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Disk kaideli lüleye ait duman yolu bölümüdür. Çanak silindirik duman yoluna şişkince belirtilen omurgayla bağlanmaktadır. Duman yolu çanaktan ağza doğru genişlemekte ve ağız kenarında düz olarak sonlanmaktadır. Duman yolunun ağız kenarına doğru ortada dairelerin ve iki yanında diyagonal çubukların yan yana gelmesiyle oluşan üç bordür yer almaktadır. Duman yolunun ağız kenarını da dairelerin yan yana gelmesi ile oluşan bordür kuşatmaktadır.

Duman yolu parçası, Kat. No: 160 ile tip ve süsleme repertuarı açısından benzerlik göstermesine karşın her iki lülenin duman yolu ağız çapları farklıdır. Benzer örneklerin[492] yanı sıra hamur ve astar özellikleri, tipi ve duman yolu ağız çapının 1.7 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır

Foto.: 251

Çizim: 171

[492] Benzer örnekler için bkz. Kat. No: 157.

KATALOG NO	162	
FOTO NO	252	
ÇİZİM NO	172	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	1.6 cm.
	Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 4/4)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

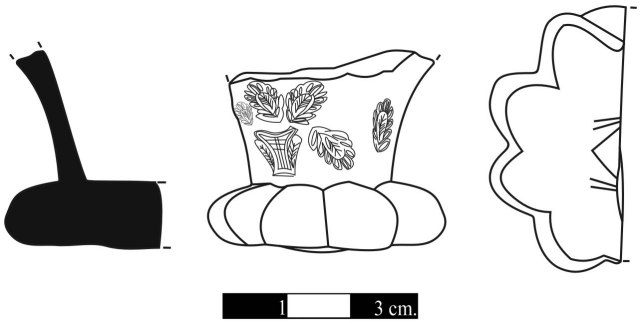
TANIMI

Çanağın bir bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipindedir. Disk kaide çiçek biçimindedir. Çanağın gövdesinin ön yüzünde vazodan çıkan yapraklardan oluşan bitkisel kompozisyon yer almaktadır. Omurganın sınırlarını belirleyen yivlere ait izler kaidede belli olmaktadır.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse tipi açısından lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 252

Çizim: 172

KATALOG NO	163	
FOTO NO	253	
ÇİZİM NO	173	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 B.S.-02	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.7 cm.
	Yükseklik	0.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Kırmızı (Red)(10R 4/8) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Kırmızı (Red)(10R 5/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

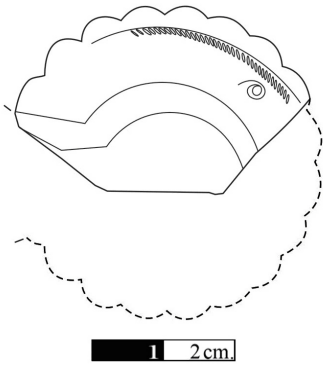
TANIMI

Çanağın bir bölümü ile duman yolunun tamamı kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipindedir. Disk kaide çiçek biçimindedir. Kaideyi üç bordür kuşatmakta olup bunlardan en dış kenarda yiv, ortada diyagonal çubuk dizisi ve iç tarafta ise spirallerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür yer almaktadır.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse tipi açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olmalıdır.

Foto.: 253

Çizim: 173

KATALOG NO	164	
FOTO NO	254	
ÇİZİM NO	174	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 Y.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4,2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.2 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (10YR 7/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipinde olmalıdır. Mevcut izlerden silindirik duman yolunun iki yanında disk kaidenin başlangıç kısımları belli olmaktadır. Büyük boyutlu olan duman yolu parçası ağız kenarında karinalı basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunun gövdesinin bir bölümü birbirine bitişik üçgen uçlu yivlerle bezenmiştir. Çubuk dizisinden oluşan bordür gövdeyi kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1.2 cm. olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.

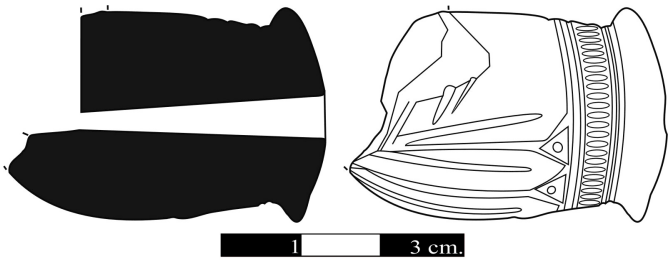

Foto.: 254 **Çizim:** 174

KATALOG NO	165	
FOTO NO	255	
ÇİZİM NO	175	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.3 cm.
	Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Açık kırmızı (Light red) (2.5 YR 6/6) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	-	
FİRNİS	Kırmızı (Red) (10R 4/8)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, disk kaideli lüle tipinde olmalıdır. Büyük boyutlu ve silindirik olan duman yolu parçası ağız kenarına doğru genişlemektedir. Gövdeyi birbirine paralel iki yiv kuşatmaktadır. Duman yolunda merkezde daire ve bu dairenin etrafında yer alan sekiz eş büyüklükteki daireden oluşan usta veya atölye işareti olan mühür bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, tipi ve duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.

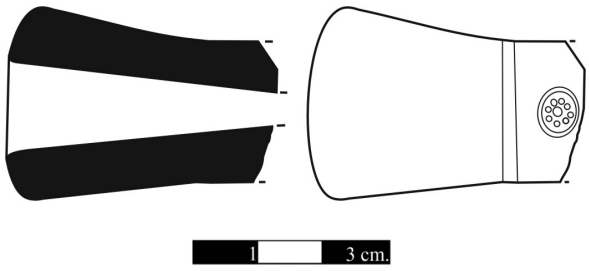

Foto.: 255 **Çizim:** 175

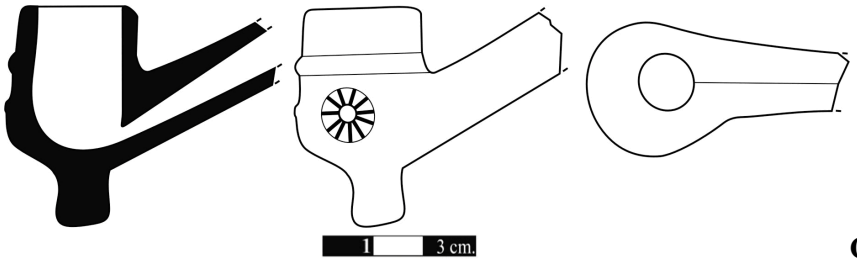
5.1.1.2.2. Silindir Kaideli Lüleler

KATALOG NO	166	
FOTO NO	256	
ÇİZİM NO	176	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.2 cm.
	Yükseklik	4.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (5YR 5/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (5YR 5/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ve duman yolunun ağız kısmı kırık olan lüle, silindir kaideli lüle tipindedir. Kaidesi silindir biçiminde olup yüksek tutulmuştur. Kaide üstünde silindir çanak yer almaktadır. Silindirik duman yolu, çanağa doğrudan birleşmektedir. Çanağın ağız bölümüne doğru bileziğe rastlanmaktadır. Çanağın iki yan ve ön yüzünde birer daire içinde ortada daire biçiminde kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışın demetlerinden oluşan rozet yer almaktadır. Hasankeyf'te Küçük Külliye'de 2002'de yapılan kazılarda benzer tipte lüleye ait parça ele geçirilmiştir. Yayınlanan lüleler arasında sadece örneklerine Hasankeyf'te rastladığımız silindir kaideli lüle tipi, hamur özellikleri itibariyle 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 256

Çizim: 176

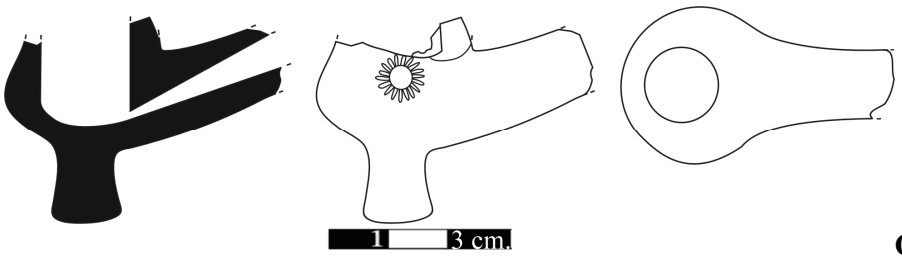
KATALOG NO	167	
FOTO NO	257	
ÇİZİM NO	177	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.6 cm.
	Yükseklik	3.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (reddish brown) (7.5YR 4/1) ve sarımsı kırmızı (yellowish red) (7.5YR 4/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Koyu gri (Dark gray) (7.5YR 4/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının ve duman yolunun ağız kısmı kırık olan lüle, silindir kaideli lüle tipindedir. Yüksek tutulan kaide, silindir biçiminde olup üstünde silindir gövde bulunmaktadır. Silindirik duman yolu, çanağa doğrudan birleşmektedir. Çanağın iki yan ve ön yüzünde birer çiçek motifi yer almaktadır.

Benzer tipine Hasankeyf örnekleri arasında rastlanan (Kat. No: 166) lüle, hamur özellikleri itibariyle 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 257

Çizim: 177

KATALOG NO	168	
FOTO NO	258	
ÇİZİM NO	178	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 H.B.31–17	
BULUNDUĞU TARİH	2009	
BULUNDUĞU YER	Haydar Baba Zaviyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.85 cm.
	Yükseklik	4.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (2.5YR 8/2) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağın ağız kısmı ve duman yolunun tamamı kırık olan lüle, silindir kaideli lüle tipindedir. Kaidesinin silindir biçiminde olduğu mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Kaide üstünde silindir gövde yükselmektedir. Çanağın gövdesinde dikey ve aralıklı olarak beş yaprak motifi bulunmaktadır. Çanağın ağız bölümüne doğru bileziğe yer verilmiştir. Lülenin benzeri Hasankeyf örnekleri arasında yer almaktadır (Kat. No: 166–167). Hamur özellikleri itibariyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

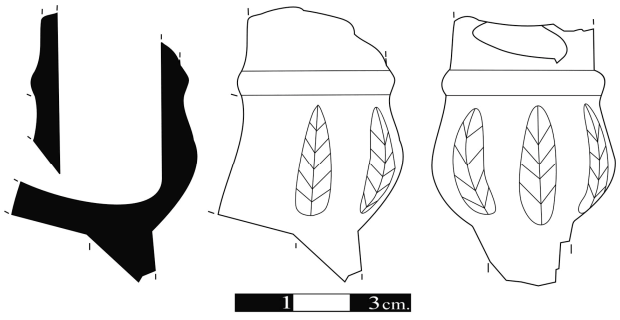

Foto.: 258 **Çizim:** 178

KATALOG NO	169	
FOTO NO	259	
ÇİZİM NO	179	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırınları	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.3 cm.
	Yükseklik	3.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (5YR 5/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Kahverengi (Brown) (7.5YR 5/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının bir bölümü mevcut olan lüle, silindir kaideli lüle tipindedir. Gövdede kazıma tekniği ile diyagonal çubuklarla yapılan geometrik süsleme yer almaktadır. Lülenin benzer tipi, Hasankeyf örnekleri arasında görülmektedir (Kat. No: 166–168). Hamur ve astar özellikleri itibariyle lüle, 17.ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

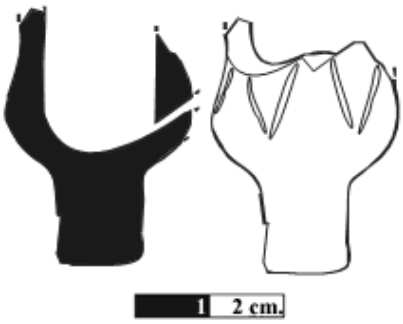

Foto.: 259 **Çizim:** 179

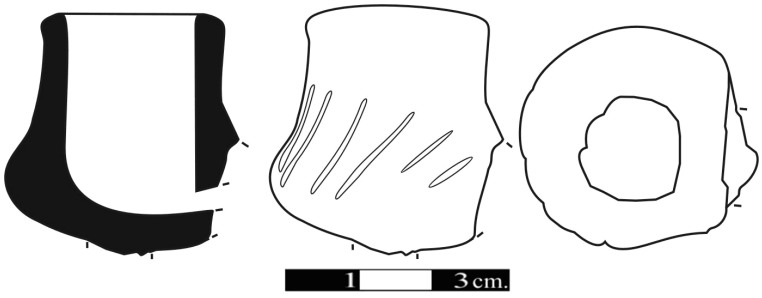
KATALOG NO	170	
FOTO NO	260	
ÇİZİM NO	180	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.1cm.
	Yükseklik	3.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Duman yolunun tamamı ve kaidesi kırık olan lüle, silindir kaideli lüle tipindedir. Silindir kaide üstünde basık yuvarlak gövdenin yükseldiği mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Çanağın gövdesi kazıma tekniğiyle yatay olarak tek sıra diyagonal yivler süslenmiştir.

Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra büyük boyutlu olması sebebiyle 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 260

Çizim: 180

5.1.1.2.3. Kaideli Ve Süzgeç Çanaklı Lüleler

KATALOG NO	171	
FOTO NO	261	
ÇİZİM NO	181	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A. / F-5 E-7	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F-5 E-7	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	2.6 cm.
	Yuva Ağız Çapı	0. 7 cm.
HAMUR	Koyu gri (Dark gray) (7.5YR 4/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	-	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Ağız kenarı kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Küçük disk kaide üstünde basık yuvarlak gövde yükselmektedir. Çanağın yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuva bulunmaktadır. Haznesi süzgeçli olan lülede beş delik bulunmaktadır. Çanağın gövdesini dikey olarak birbirine paralel iki küçük yiv ile oval kartuş dönüşümlü olarak kuşatmaktadır.

Yayınlanan lüleler arasında sadece örneğine Hasankeyf'te rastladığımız lüle, hamur ve firnis özellikleri itibariyle 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

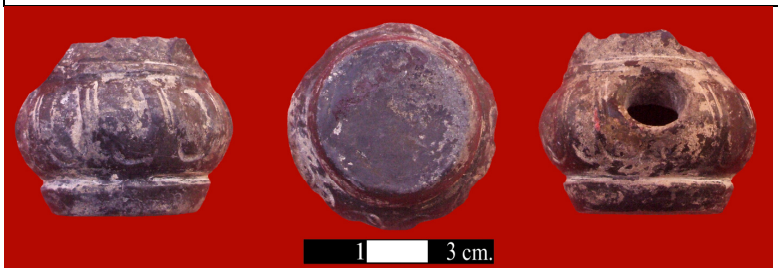
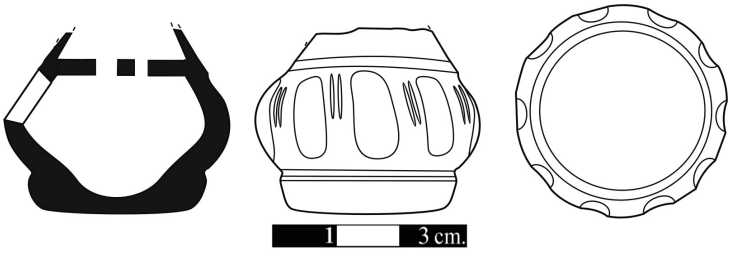

Foto.: 261

Çizim: 181

KATALOG NO	172	
FOTO NO	262	
ÇİZİM NO	182	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 MDK 75	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	3.2 cm.
	Yuva Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Koyu gri (Dark gray) (7.5YR 4/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	-	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Ağız kenarı kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Küçük disk kaide üstünde basık yuvarlak gövde yükselmektedir. Çanağın yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuva yer almaktadır. Haznesi süzgeçli olan lülede ortadaki büyük olmak üzere beş delik bulunmaktadır. Çanağın gövdesini dikey olarak yerleştirilen ikişer yiv ile oval kartuş dönüşümlü olarak kuşatmaktadır.
Hasankeyf lüleleri arasında benzer örneğe rastlanmaktadır (Kat. No: 171). Lüle, hamur ve firnis özellikleri itibariyle 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

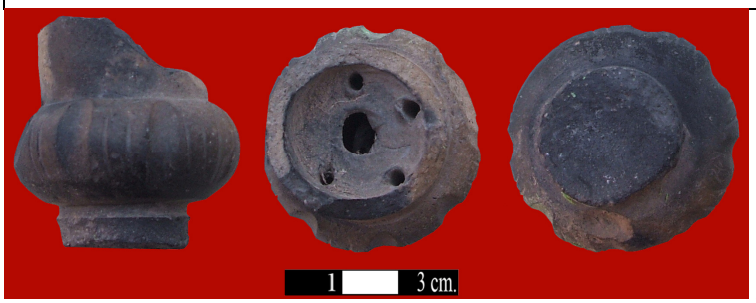
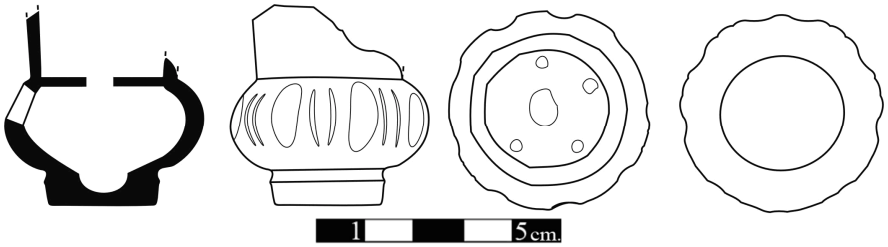

Foto.: 262

Çizim: 182

KATALOG NO	173	
FOTO NO	263	
ÇİZİM NO	183	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 M.K.A. / F-5 G-5	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F–5 G–5	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.7 cm.
	Yükseklik	4.1 cm.
	Yuva Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Siyah (Black) (7.5YR 2.5/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

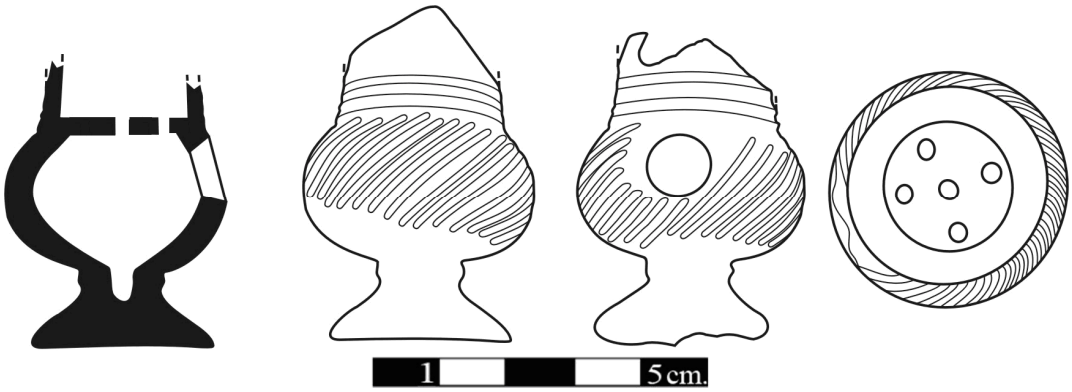
Ağız kenarı kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Yüksek ve yayvan kaide üstünde basık yuvarlak gövde yükselmektedir. Çanağın kenarı silindirik olup yüksek tutulmuştur. Kenarda üç sıra halinde kalın bordürler yer almaktadır. Gövdenin yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuva vardır. Çanağın gövdesi bütünüyle diyagonal yivlerle kuşatılmıştır. Haznede eş büyüklükte beş delik bulunmaktadır. Lülenin, Hasankeyf'te Küçük Külliye'de 2002'de yapılan kazıda hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra gerek tip gerekse süsleme repertuarı bakımından benzeri bulunmuştur. Bu tipteki lülelerin en yakın paralelleri özellikle Siirt'te Başur[493] ve Çattepe Höyük Kazılarında yoğun olarak ele geçirilmiştir. Diyarbakır Müzesi'ndeki lüleler arasında da benzer örneğe rastlanmıştır. Ayrıca Antalya-Kaleiçi'nde ele geçirilen lüleler arasında bir grup lüle, bu tiple benzerlik göstermekle birlikte lüleler, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başı arasına tarihlenmiştir[494]. Lülenin benzerleri Filistin'de Tel Aphek'te 2 ve Horvat Zikhrin'de 3 lüle de görülmüştür. 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenen bu lülelerin Irak'ın kuzeyinde üretilmiş olabileceği üzerinde durulmuştur. Khirbet Hatara sitinin yüzeyinde benzer tipte lülelere rastlanmış olup, bunlar 17. yüzyıla tarihlenmiştir[495].

[493] G. Ayhan, " Başur Höyük Kazısı…", s. 52, Res.2–3.
[494] A. Yener, **a.g.m.**, s. 112-113, Res. 5
[495] I. Taxel, **a.g.m.**, p.46, 49.

Kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindeki örnekler için iki farklı tarihlendirme yapıldığı görülmektedir. En yakın paralellerinin 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenmiş olması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 263

Çizim: 183

KATALOG NO	174	
FOTO NO	264	
ÇİZİM NO	184	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.9 cm.
	Yükseklik	4.4 cm
	Yuva Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Siyah (Black) (7.5YR 2.5/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

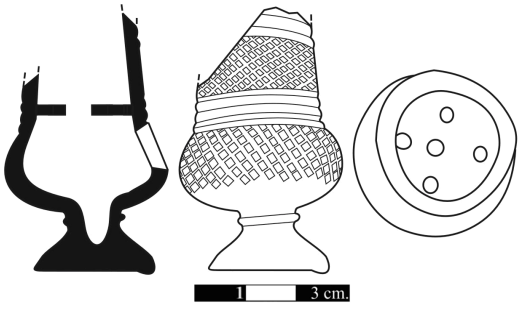
TANIMI

Ağız kenarı kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Yüksek ve yayvan kaide üstünde basık yuvarlak gövde yükselmektedir. Çanağın kenarı silindirik olup yüksek tutulmuştur. Gövdenin yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuvaya rastlanmaktadır. Gövde ve kenarda bütünüyle kafes şeklinde taramadan oluşan süsleme yer almaktadır. Gövde ve kenarın birleşim yerinde birbirine paralel üç bilezik kuşatmaktadır. Haznede eş büyüklükte beş delik bulunmaktadır.

Hasankeyf lüleleri arasında benzer tiple karşılaşılmaktadır (Kat. No: 173). Lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir[496].

Foto.: 264

Çizim: 184

[496] Tarihlendirme ve benzer tip için bkz. Kat. No: 173.

KATALOG NO	175	
FOTO NO	265	
ÇİZİM NO	185	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 K- I	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye I	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3 cm.
	Yükseklik	4.9 cm.
	Yuva Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Koyu gri (Dark gray) (7.5YR 4/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Koyu gri (Dark gray) (7.5YR 4/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

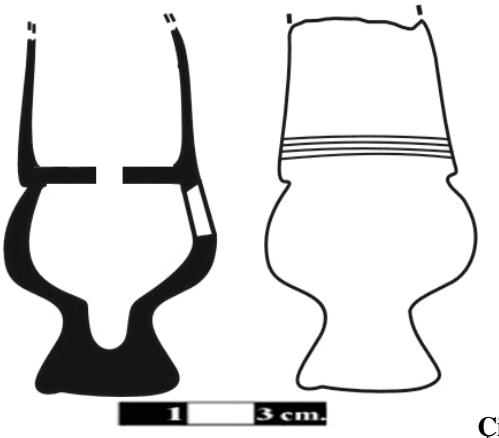
TANIMI

Sağlama yakın olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Yüksek ve yayvan kaide üstünde basık yuvarlak gövde yükselmektedir. Çanağın kenarı silindirik olup yüksek tutulmuştur. Gövdenin yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuvaya rastlanmaktadır. Kenarı birbirine paralel üç sıra yiv kuşatmaktadır. Haznede eş büyüklükte beş delik bulunmaktadır.

Hasankeyf lüleleri arasında benzer tiple karşılaşılmaktadır (Kat. No: 173–174). Lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir[497].

Foto.: 265

Çizim: 185

[497] Tarihlendirme ve benzer tip için bkz. Kat. No: 173.

KATALOG NO	176	
FOTO NO	266	
ÇİZİM NO	186	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 07-SNJ. II/19	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Sondaj II	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.7 cm.
	Yükseklik	5 cm.
	Yuva Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık sarımsı kahverengi (Light yellowish brown)(10YR 6/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızımsı gri (Light reddish gray)(2.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Ağız kenarı ve kaidesi kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Mevcut izlerden silindir kaidenin kırık olduğu anlaşılmaktadır. Basık yuvarlak gövde üstünde yüksek tutulan silindirik kenar yükselmektedir. Gövdenin yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuvaya rastlanmaktadır. Hem gövde ve kenarın birleşim yerine doğru hem de çanağın ağız kenarında birbirine paralel dört bilezik yer almaktadır. Haznede eş büyüklükte beş delik bulunmaktadır.

Hasankeyf lüleleri arasında benzer tiple karşılaşılmaktadır (Kat. No: 173–175). Lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir[498].

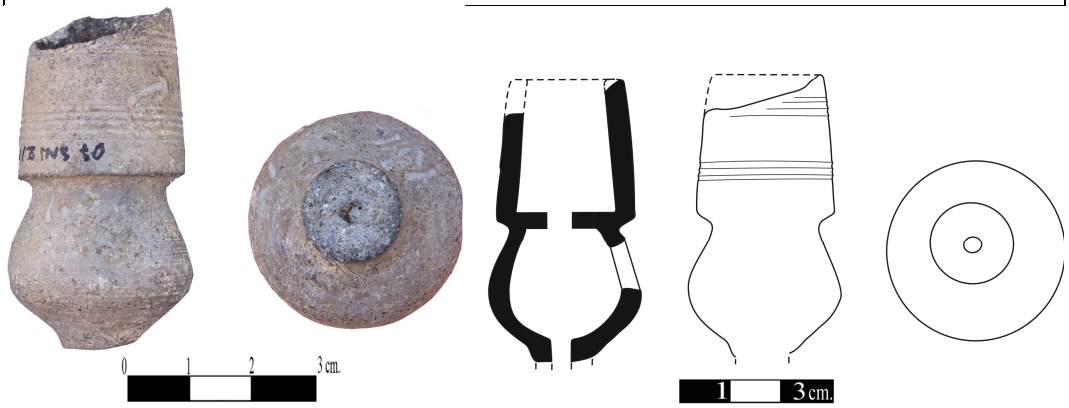

Foto.: 266 **Çizim:** 186

[498] Tarihlendirme ve benzer tip için bkz. Kat. No: 173.

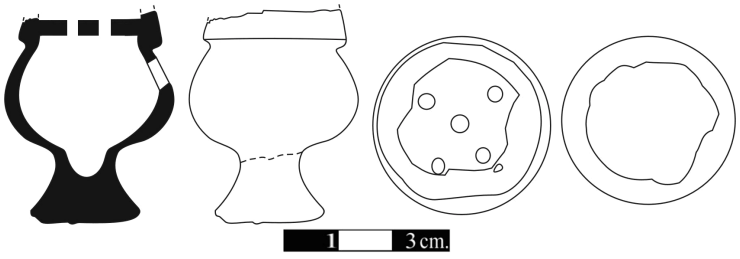
KATALOG NO	177	
FOTO NO	267	
ÇİZİM NO	187	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.1 cm.
	Yükseklik	3.9 cm.
	Yuva Çapı	0.95 cm.
HAMUR	Koyu gri (Dark gray) (7.5YR 4/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	**-**	
SÜSLEME	**-**	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Kenarı kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Yüksek ve yayvan kaide üstünde basık yuvarlak gövde yükselmektedir. Çanağın kenarının silindirik olarak yükseldiği mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Gövdenin yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuvaya rastlanmaktadır. Çanağı süzgeçli olan lülede beş delik bulunmaktadır.

Hasankeyf lüleleri arasında benzer tiple karşılaşılmaktadır (Kat. No: 173–176). Lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir[499].

Foto.: 267

Çizim: 187

[499] Tarihlendirme ve benzer tip için bkz. Kat. No: 173.

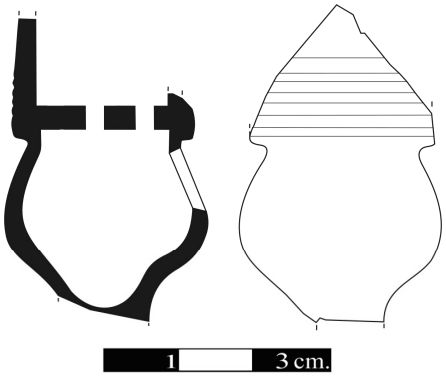
KATALOG NO	178	
FOTO NO	268	
ÇİZİM NO	188	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.5 cm.
	Yükseklik	3.8 cm.
	Yuva Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Koyu gri (Dark gray) (7.5YR 4/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Ağız kenarı ve kaidesi kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Kaide üstünde basık yuvarlak gövdenin yükseldiği mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Yüksek tutulan kenar silindirik olarak gövde üstünde yer almaktadır. Gövdenin yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuvaya rastlanmaktadır. Kenar belli aralıklarla birbirine paralel yivlerle süslenmiştir. Çanağı süzgeçli olan lülede beş delik bulunmaktadır. Hasankeyf lüleleri arasında benzer tiple karşılaşılmaktadır (Kat. No: 173–177). Lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir[500].

Foto.: 268

Çizim: 188

[500] Tarihlendirme ve benzer tip için bkz. Kat. No: 173.

KATALOG NO	179	
FOTO NO	269	
ÇİZİM NO	189	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.8 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Yuva Çapı	0.5 cm.
HAMUR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (10R 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Ağız kenarının bir kısmı ile gövdesi ve kaidesinin tamamı kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Yüksek tutulan kenar silindirik olarak gövde üstünde yer almaktadır. Kenarın yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuvaya rastlanmaktadır[501]. Hem ağız kenarında üç ve gövde ile kenarın birleşim yerine doğru iki sıra halinde birbirine paralel bilezik yer almaktadır. Çanağı süzgeçli olan lülede beş delik bulunmaktadır.

Hasankeyf lüleleri arasında benzer tiple karşılaşılmaktadır (Kat. No: 173–178). Lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir[502].

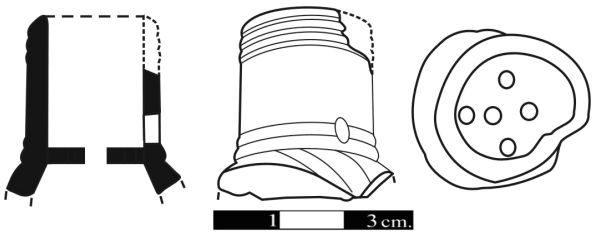

Foto.: 269 **Çizim:** 189

[501] Yuva, bu tipin örneklerinde büyük çoğunlukla gövdede yer almasına karşın bu lülenin mevcut bölümünde yuvanın kenara açıldığı görülmektedir. Yuva bu lüle parçasının hem kenarında hem de gövdesinde olabileceği gibi sadece kenarında da bulunabilir.

[502] Tarihlendirme ve benzer tip için bkz. Kat. No: 173.

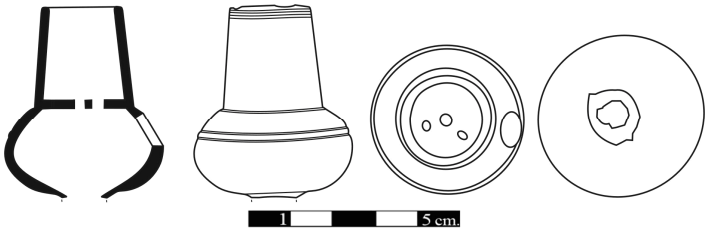
KATALOG NO	180	
FOTO NO	270	
ÇİZİM NO	190	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2009	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırınları	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.2 cm.
	Yükseklik	4.2 cm.
	Yuva Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (10YR 5/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Kaidesi kırık olan lüle, kaideli ve süzgeç çanaklı lüle tipindedir. Kaide üstünde basık yuvarlak gövdenin yükseldiği mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Yüksek tutulan kenar, gövde üstünde yer almakta olup gövdeden ağza doğru daralmaktadır. Gövdenin yan tarafında çubuğun takılacağı yuvarlak yuvaya rastlanmaktadır. Kenar belli aralıklarla birbirine paralel yivlerle süslenmiştir. Çanağı süzgeçli olan lülede beş delik bulunmaktadır. Gövdesinde ve ağız kenarında yer alan birer bilezikle lüle süslenmiştir.

Hasankeyf lüleleri arasında benzer tiple karşılaşılmaktadır (Kat. No: 173–179). Lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir[503].

Foto.: 270

Çizim: 190

[503] Tarihlendirme ve benzer tip için bkz. Kat. No: 173.

5.1.2. TİPİ TESPİT EDİLEMEYEN LÜLE PARÇALARI

5.1.2.1. *Büyük Bölümü Mevcut Olan Lüleler*

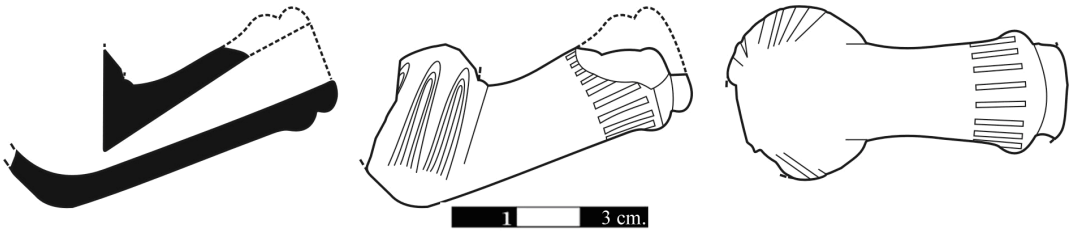
KATALOG NO	181	
FOTO NO	271	
ÇİZİM NO	191	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 Z.K.-I	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	5.1cm.
	Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanak ve duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı veya karinalı lüle tipinde olabilir. Çanak, kaidede köşe yaparak silindirik duman yoluna bağlanmaktadır. Ağız kenarına doğru genişleyen duman yolu basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesinin belli aralıklarla diyagonal yivlerle süslenmiş olduğu mevcut izlerden anlaşılmaktadır. Duman yolunda uzun tutulan çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır.

Açık gri hamurlu ve astarlı olmasının yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 271

Çizim: 191

KATALOG NO	182	
FOTO NO	272	
ÇİZİM NO	192	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 M.K.A./ F-8	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F–8	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.7 cm.
	Yükseklik	1.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	-
HAMUR	Kahverengi (Brown) (7.5YR 6/4) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 5/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

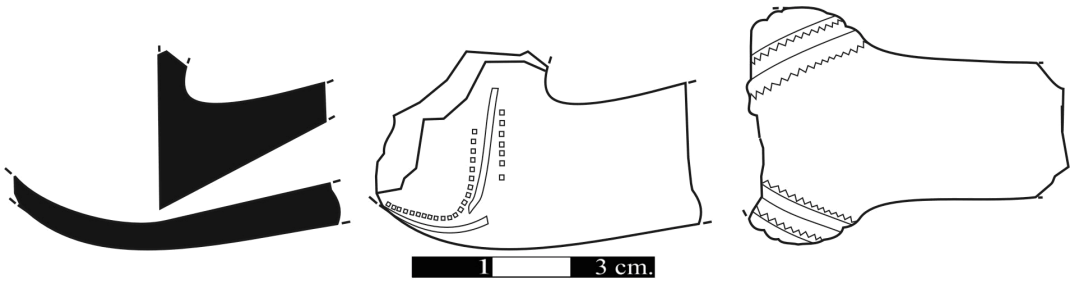
TANIMI

Çanağının ve duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle küçük boyutludur. Çanağı gövdeden kaideye doğru birbirine paralel içi oyuk dairelerden oluşan iki sıra bordür kuşatmaktadır.

Küçük boyutlu olması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 272

Çizim: 192

KATALOG NO	183	
FOTO NO	273	
ÇİZİM NO	193	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 K.A.	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Köprü Ayağı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.7 cm.
	Yükseklik	1.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının yarısı kırık olan lüle, basık yuvarlak veya yuvarlak çanaklı lüle tipinde olabilir. Çanak duman yoluna doğrudan bağlanmaktadır. Silindirik duman yolu bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın gövdesinde stilize yaprak motiflerinin iki sıra halinde yer aldığı mevcut izlerden anlaşılmaktadır.

Gerek hamur astar ve özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması sebebiyle lüle,17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

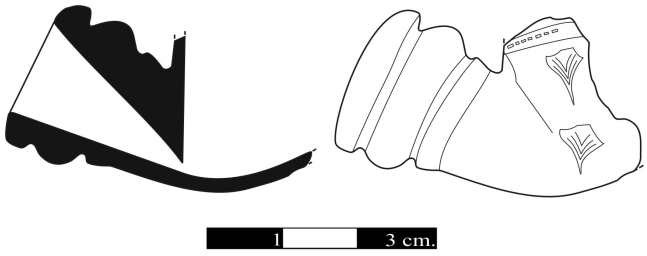

Foto.: 273 **Çizim:** 193

KATALOG NO	184	
FOTO NO	274	
ÇİZİM NO	194	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A / F-5 E-7-37	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı F-5 E-7 yüzey altı buluntusu	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.3 cm.
	Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının bir bölümü kırık olan eser, yuvarlak veya basık yuvarlak çanaklı lüle tipinde olabilir. Silindirik duman yolu oldukça kısa olup çanağa doğrudan bağlanmaktadır. Duman yolu bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Çanakta çentiklerden oluşan şeritler dikey olarak yer almaktadır. Çanağın ağız kenarı iki sıra ikişer yiv kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

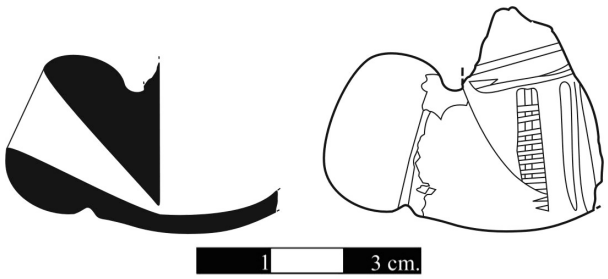

Foto.: 274 **Çizim:** 194

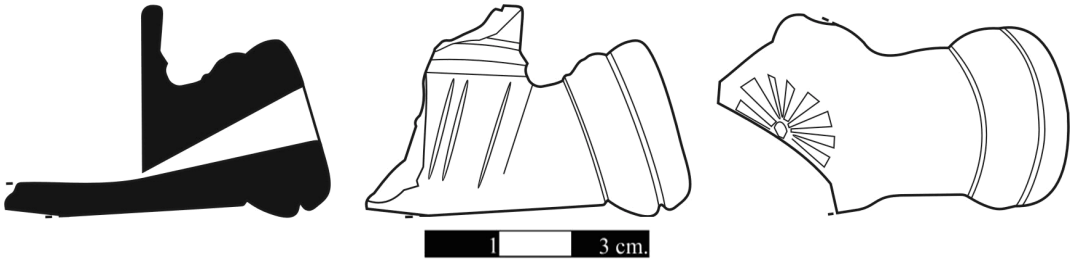
KATALOG NO	185	
FOTO NO	275	
ÇİZİM NO	195	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S./152	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.8 cm.
	Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik	

TANIMI Çanağının bir kısmı kırık olan eser, yuvarlak veya basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Çanak, doğrudan duman yoluna bağlanmaktadır. Kalın ve kısa silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağın ağız kenarı birbirine paralel iki sıra yiv kuşatmaktadır. Çanağın gövdesi belli aralıklarla kazıma tekniği ile yapılan dikey yivlerle süslenmiştir. Çanağın kaidesinde ortada kabara ve bu kabaradan etrafa yayılan ışınlardan oluşan rozet yer almakta olup, desenin bir bölümü mevcuttur.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 275

Çizim: 195

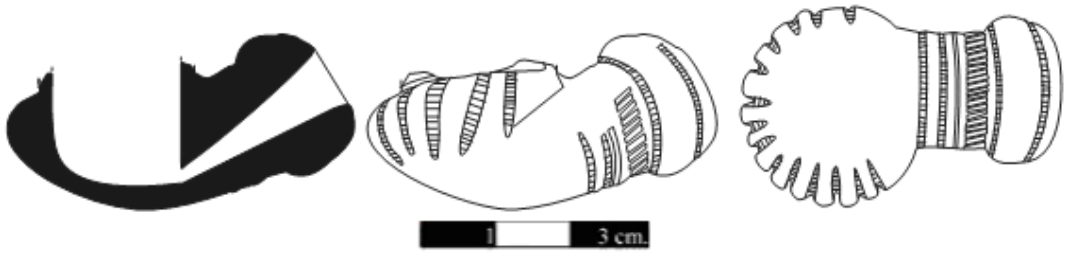
KATALOG NO	186	
FOTO NO	276	
ÇİZİM NO	196	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.7 cm.
	Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 8/3) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Pembe (Pink) (2.5YR 8/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının ağız kısmı kırık olan lüle, basık yuvarlak çanaklı lüle tipinde olabilir. Dilimlerin arasında çentiklerle yapılan süsleme yer almaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunda çentiklerin yanı sıra çubuk dizisinden oluşan bordürlere rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 276

Çizim: 196

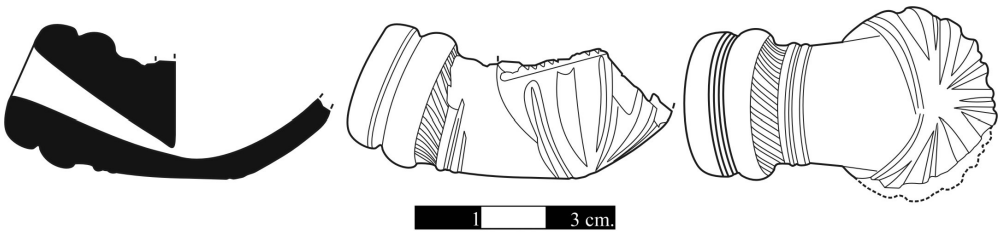
KATALOG NO	187	
FOTO NO	277	
ÇİZİM NO	197	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 MDK.- 1/32	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	1.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (7.5YR 8/2) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Pembemsi beyaz (Pinkisih white) (7.5YR 8/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağın bir bölümü kırık olan lüle, yuvarlak veya basık yuvarlak çanaklı lüle tipindedir. Kaideden çanağa doğru devam eden geniş yivlerden oluşan süslemeye sahip olan lülenin silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasına sahiptir. Duman yolu, diyagonal çubuklardan oluşan geniş bordür ve iki yivle süslenmiştir.

Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkası sonlanması sebebiyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 277

Çizim: 197

KATALOG NO	188	
FOTO NO	278	
ÇİZİM NO	198	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 R.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Rızk Camii	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	10.5 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (10YR 5/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	**-**	
FİRNİS	Siyah (Black) (5YR 2.5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

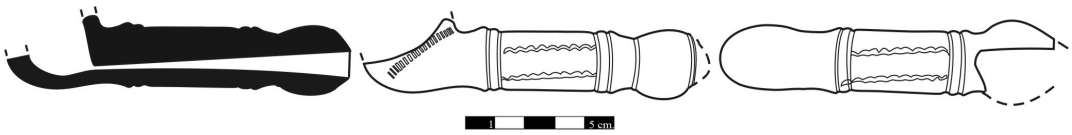
TANIMI

Çanak ve duman yolu ağzı kırık olan lüle, çanağı yuvarlak olmakla birlikte duman yolu uzun tutulmuştur. Bu iki öğe arasında çubuk dizisi yer almaktadır. Omurga kullanıma yer verilmeden yapılmış olan lülenin süslemesi duman yolu üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yatay olarak uzanan dalga motifleri iki yanda çift yivle sınırlandırılır.

Hamur özellikleri ve büyük boyutlu olması sebebiyle lüle, 19. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 278

Çizim: 198

5.1.2.2. *Çanak Parçaları Mevcut Olan Lüleler*

KATALOG NO	189	
FOTO NO	279	
ÇİZİM NO	199	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 DK./23	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Dükkân 23	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	6.4 cm.
	Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 6/4)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı, kazıma	
SÜSLEME	Figür	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	
TANIMI Yuvarlak çanaklı lülenin çanağı ile omurganın bir bölümü mevcuttur. Çanakta bir maska veya aslan başına benzer bir figür yer almaktadır. Omurga şişkin olarak belirtilmiş, yivlerle iki yanda sınırlandırılmıştır. Hamur özellikleri, büyük boyutlu olması ve omurganın kaidede şişkince belirtilmesi sebebiyle lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.		

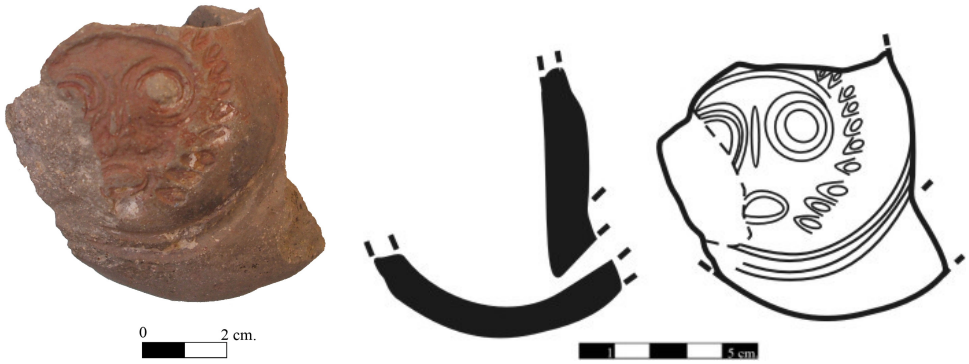
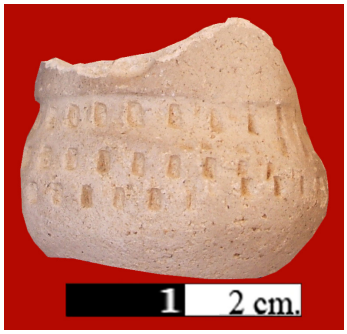

Foto.: 279 **Çizim:** 199

KATALOG NO	190	
FOTO NO	280	
ÇİZİM NO	200	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005-T.D.-4	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Tespit dışı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.6 cm.
	Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	
TANIMI Lüle çanağına ait parça olup gövdeyi üç sıra dikey halinde yerleştirilen dikdörtgenlerin aralıklı olarak yan yana gelmesinden oluşan bordürler kuşatmaktadır. Hamur özellikleri itibariyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

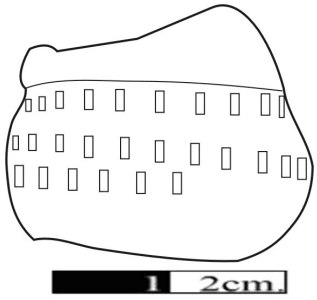

Foto.: 280 **Çizim:** 200

KATALOG NO	191	
FOTO NO	281	
ÇİZİM NO	201	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005-T.D.-5	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Tespit dışı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.3 cm.
	Yükseklik	1.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Gri (Gray) (5 YR 6/1) Sık dokulu ve serttir.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Lülenin çanağına ait olan parçanın çok az bölümü mevcuttur. Yuvarlak çanaklı veya basık yuvarlak çanaklı lüleye ait olan parçanın gövdesinin iki bölümlü olduğu ve her bir bölümde dikey olarak yerleştirilen aynı karakterde olan yazıyı andıran süsleme yer almaktadır.

Hamur özellikleri itibariyle lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

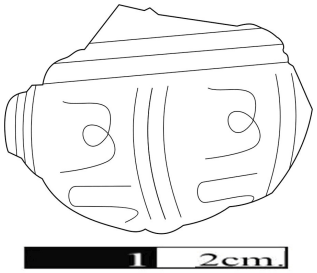

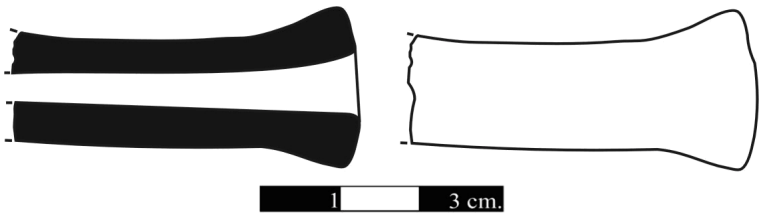
Foto.: 281 **Çizim:** 201

5.1.2.3. *Duman Yolu Parçaları Mevcut Olan Lüleler*

KATALOG NO	192	
FOTO NO	282	
ÇİZİM NO	202	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (2.5 YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	-	
SÜSLEME	-	
MÜHÜR-DAMGA	-	
TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmaktadır. Duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

Foto.: 282

Çizim: 202

KATALOG NO	193	
FOTO NO	283	
ÇİZİM NO	203	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Siyah (Black) (7.5YR 2.5/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

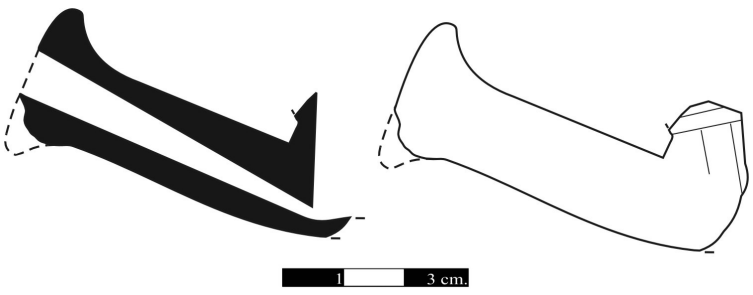
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmaktadır. Çanakta yivlerle yapılan süslemeye ait izler bulunmaktadır.

Duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 283

Çizim: 203

KATALOG NO	194	
FOTO NO	284	
ÇİZİM NO	204	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S./157	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.6 cm.
HAMUR	Kırmızımsı gri (Reddish gray) (2.5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

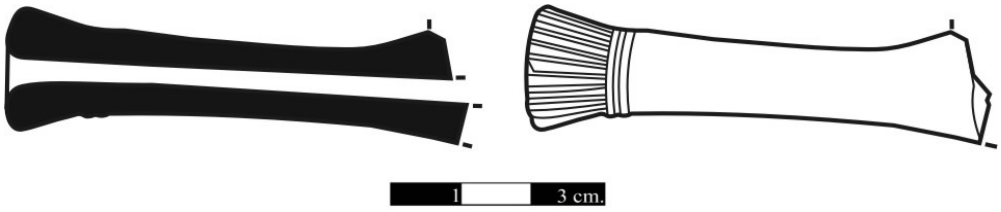
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Uzun tutulan duman yolu, ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmaktadır. Ağız kenarını rulet baskı tekniği ile yapılan çubuk dizisinden oluşan bordür kuşatılmaktadır. Bu bordüre bitişik olarak birbirine paralel üç sıra yivle de duman yolu süslenmiştir.

Duman yolu ağız çapının 0.6 cm. olmasının yanı sıra duman yolunun uzun ince olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 284

Çizim: 204

KATALOG NO	195	
FOTO NO	285	
ÇİZİM NO	205	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.-I-86-I	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolunun gövde ortasında üzeri ajurlu olan bombeli bilezik yer almaktadır. Basamak halkasıyla duman yolu sonlanmaktadır.

Hasankeyf'te Anonim Yapı'da 2002 yılında yapılan kazılarda bu tipteki duman yolu parçası ele geçirilmiştir. Duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

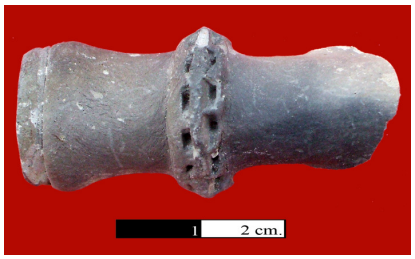
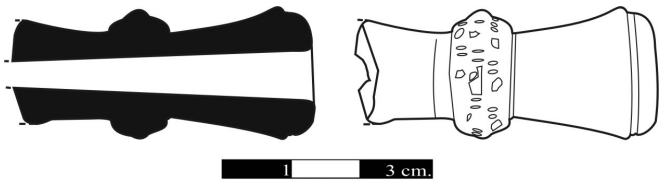

Foto.: 285

Çizim: 205

KATALOG NO	196	
FOTO NO	286	
ÇİZİM NO	206	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin Batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (5YR 8/3) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (5YR 8/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

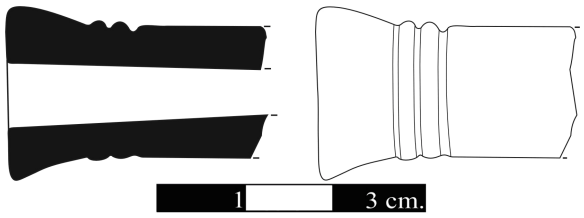
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolu ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmaktadır. Üç sıra yiv duman yolunu kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 286

Çizim: 206

KATALOG NO	197	
FOTO NO	287	
ÇİZİM NO	207	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırınları	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

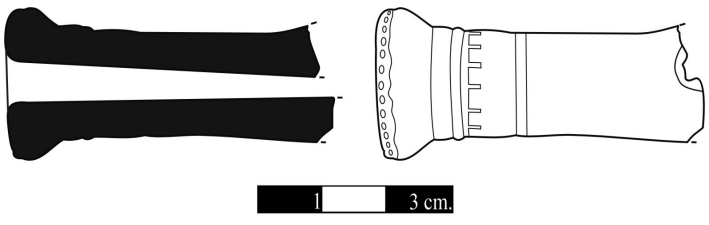
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolu ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmaktadır. Duman yolunu geometrik süslemenin yer aldığı geniş bordür kuşatmaktadır.

Lüle, gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 287

Çizim: 207

KATALOG NO	198	
FOTO NO	288	
ÇİZİM NO	208	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.C.B.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin Batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Koyu kırmızımsı kahverengi (Dark reddish brown 2.5YR-2.5/3) Sert gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Siyah (Black 7.5YR-2.5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolu ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmaktadır. Duman yolunu bilezik kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra hem büyük boyutlu hem de duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 18. ile 19. yüzyılın başı arasına tarihlenebilir.

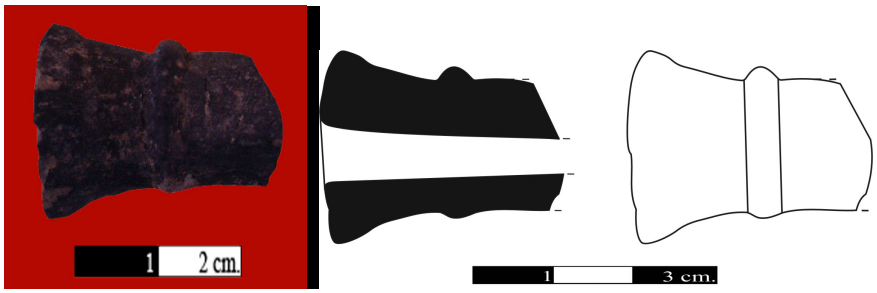

Foto.: 288 **Çizim:** 208

KATALOG NO	199	
FOTO NO	289	
ÇİZİM NO	209	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006-SNJ.-II/28	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Sondaj II	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolunun ağız kenarında içbükey bir bilezik bulunmaktadır. Gövdeyi birbirine paralel olarak yerleştirilen uzun yaprak motifleri belli aralıklarla süslemektedir. Gövde ile kenarın birleşim yerinde çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır. Ağızdaki bileziği iç içe geçmiş baklava desenlerinin yana dizilmesinden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Lülenin hem tip hem de süsleme repertuarı açısından benzeri, Hasankeyf'te Merkezi Kazı Alanında g 6-e 9 plankaresinde 1991 yılında yapılan kazıda ele geçirilmiştir. Ayrıca iç içe geçmiş baklava desenlerinden oluşan bordürler, Hasankeyf kazılarında bulunan bazı sırsız seramiklerde de görülmektedir. Kazılarda bu desenin yer aldığı kalıpta bulunmuştur[504]. Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

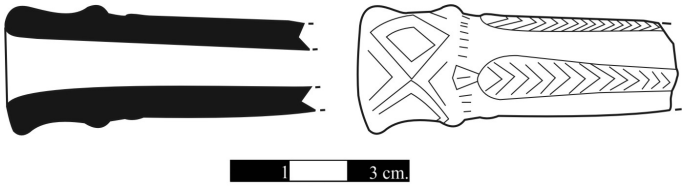

Foto.: 289 **Çizim:** 209

[504] Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Çeken, **a.g.t.**, s. 60-66.

KATALOG NO	200	
FOTO NO	290	
ÇİZİM NO	210	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin Batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

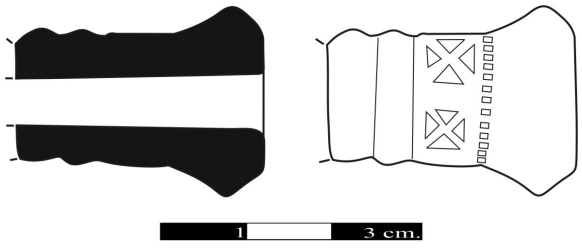
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolu, ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmaktadır. Gövdeyi karelerin içinde çarpıların tekrar etmesiyle oluşan tek sıra halinde bordür kuşatmaktadır. Duman yolu dikdörtgenlerin yan yana gelmesiyle oluşan bordür ve iki sıra yivle süslenmiştir.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 290

Çizim: 210

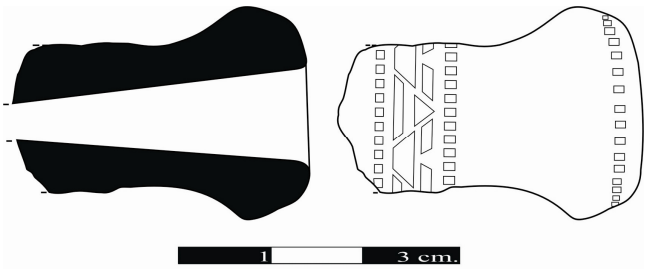
KATALOG NO	201	
FOTO NO	291	
ÇİZİM NO	211	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 M.K.A. G5-E5	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı G5-E5	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.95 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Koyu kırmızımsı kahverengi (Dark reddish brown) (2.5YR ¾) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolu, ağız kenarına doğru krater şeklinde dışa açılmakta ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkası, karelerin belli aralıklarla yan yana dizilmesiyle oluşan bordürle kuşatılmıştır. Gövdede ortada üçgenlerin bir ters bir düz yerleştirilmesiyle oluşan kalın bordür ile bu bordürün iki yanında karelerin yan yana dizilmesinden oluşan birer ince bordür yer almaktadır. Gövdedeki bu geometrik bordürün benzerine Crete'de yapılan kazılardaki ele geçirilen lüleler arasında rastlanmaktadır[505]. Duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 291

Çizim: 211

[505]. D. Evely, **a.g.m.**, p. 137, 141,-142, Fig.3/5-6, Fig.4/5-6.

KATALOG NO	202	
FOTO NO	292	
ÇİZİM NO	212	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sert, gözenekli ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

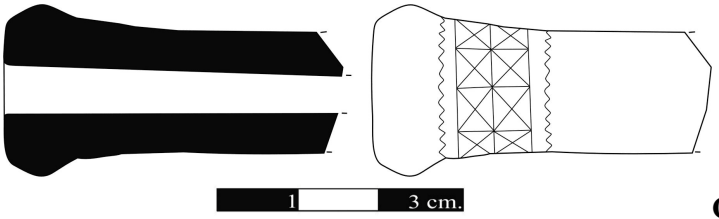
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir kısmı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolu, ağız kenarında bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Gövdeyi içinde "X" işaretlerinin yer aldığı karelerin yan yana gelmesinden oluşan iki sıra bordür kuşatmaktadır. Bu bordürlerin iki yanında birer zikzak bordürü yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 292

Çizim: 212

KATALOG NO	203	
FOTO NO	293	
ÇİZİM NO	213	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	6.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.4 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 6/2) Sık dokulu, sert ve gözeneklidir.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (5YR 6/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

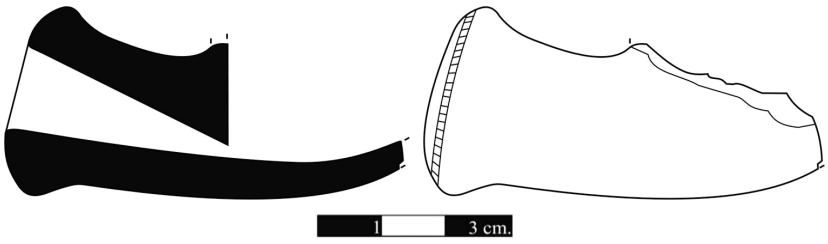
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan ibarettir. Duman yolu, bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Duman yolunun ağız kenarını karelerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür kuşatılmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.4 cm. olması açısından lüle, 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılda üretilmiş olabilir.

Foto.: 293

Çizim: 213

KATALOG NO	204	
FOTO NO	294	
ÇİZİM NO	214	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 6/3) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (2.5YR 6/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	-	
SÜSLEME	-	
MÜHÜR-DAMGA	-	

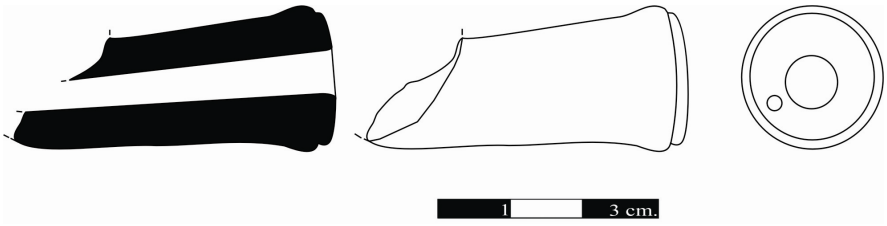
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, çanaktan duman yolu açıklığına doğru genişleyen silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, basamak halkasıyla sonlanmakta olup duman yoluna çubuğun takıldığı yüzde toplu iğne büyüklüğünde delik bulunmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 294

Çizim: 214

KATALOG NO	205	
FOTO NO	295	
ÇİZİM NO	215	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5 YR 5/1) Sert, ince gözenekli ve kil katkılıdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5 YR 5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

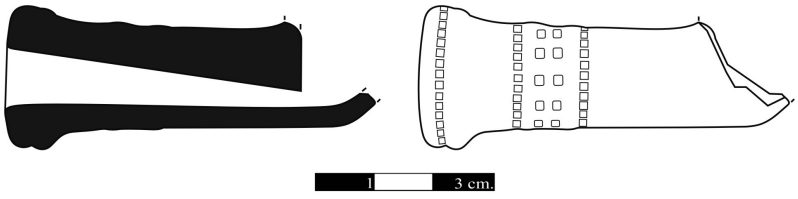
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu basamak halkasıyla sonlanmakta olup duman yolunu karelerin sık aralıklarla yan yana gelmesinde oluşan bordür kuşatmadır. Gövdede de benzer iki bordür yer almaktadır. Bu iki bordürün ortasında karelerin iki sıra halinde belli aralıklarla dizilmesiyle oluşan bordür bulunmaktadır.

Lülenin hamur ve astar özellikleri, tip ve süsleme repertuarı bakımından benzer olan örnekleri kazıda ele geçirilmiştir. Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 295

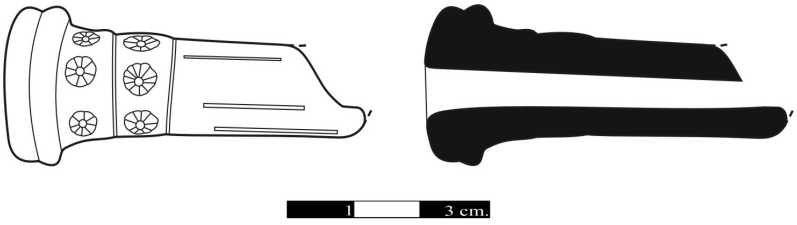

Çizim: 215

KATALOG NO	206	
FOTO NO	296	
ÇİZİM NO	216	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3) Sert ve sık dokulu hamur yapısına sahiptir.	
ASTAR	Siyah (Black) (7.5 YR 2.5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	
TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. İnce bir bilezik ve ona bitişik basamak halkası ile sonlanan duman yolunun gövdesi yivlerle bezenmiştir. Çiçeklerin belli aralıklarla dizilmesiyle oluşan bordür iki sıra halinde gövdeyi kuşatmaktadır. Duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.		

Foto.: 296

Çizim: 216

KATALOG NO	207	
FOTO NO	297	
ÇİZİM NO	217	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırınları	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 5/4) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Koyu kırmızı (Dark red) (10R 3/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı, baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup ince bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunu gövdede iki ve basamak halkasında bir olmak üzere üç sıra diyagonal çubuk bordürü kuşatmaktadır. Duman yolunun ağız kenarına doğru çam ağaçlarının belli aralıklarla yan yana gelmesiyle oluşan bitkisel süslemeli bordür yer almaktadır.

Duman yolunda çam ağacı motifinin kullanımı, Ankara Etnografya Müzesi'ndeki bir lüle üzerinde de karşımıza çıkmaktadır. Beyaz hamurlu ve astarlı lüleye ait duman yolunun hem gövdesinde hem de bombeli bileziğinde çam ağacı motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan birer bordür yer almaktadır[506].

Lüle, duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

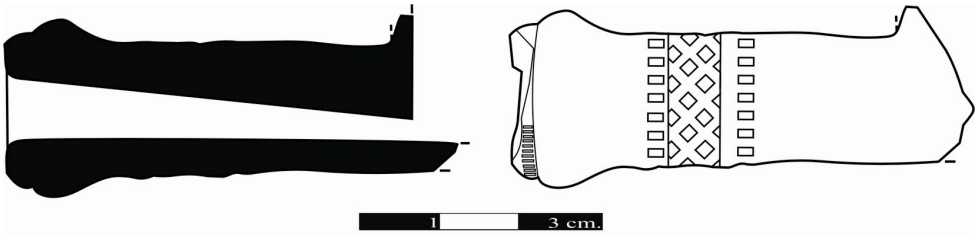
Foto.: 297 **Çizim:** 217

[506] G. Ayhan, **a.g.t**., Res. 71–72.

KATALOG NO	208	
FOTO NO	298	
ÇİZİM NO	218	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.-86/14	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.4 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	
TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup ince bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını çubuk dizisinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Gövdede baklava desenlerinden oluşan geniş bordür ile bu bordürün iki yanında çubuk dizisinden oluşan birer ince bordür yer almaktadır. Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

Foto.: 298

Çizim: 218

KATALOG NO	209	
FOTO NO	299	
ÇİZİM NO	219	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007-SNJ. I/17	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Sondaj I	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5Y 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Beyaz (White) (5Y 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup ince bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunun gövdesini birbirine paralel iki sıra yivin yanı sıra uzun çubuk dizisinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Basamak halkası ile bombeli bileziğin birleşim yerinde yaprak motiflerinden oluşan bordür yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

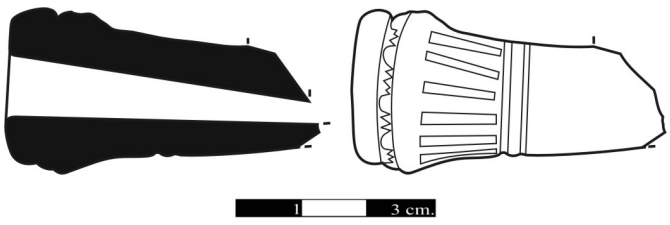

Foto.: 299 **Çizim:** 219

KATALOG NO	210	
FOTO NO	300	
ÇİZİM NO	220	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5Y 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Beyaz (White) (5Y 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

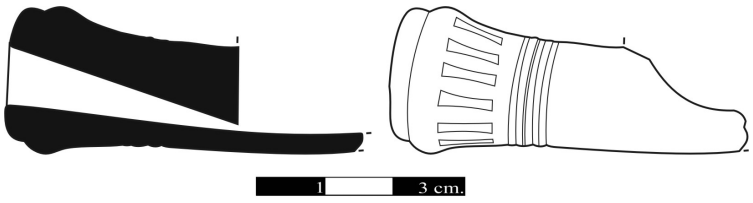
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup ince bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunun gövdesini birbirine paralel yedi sıra yivin yanı sıra uzun çubuk dizisinden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 1 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 300

Çizim: 220

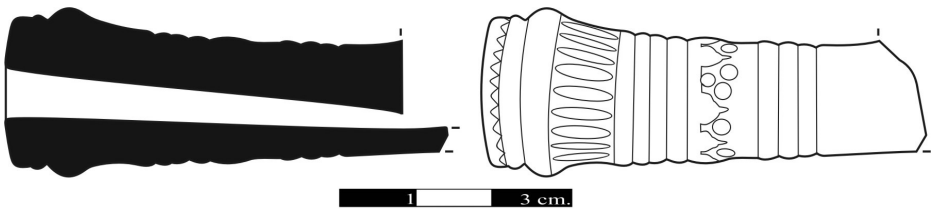
KATALOG NO	211	
FOTO NO	301	
ÇİZİM NO	221	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5Y 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup ince bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede birbirine paralel dört yivin yanı sıra yaprak ve dairelerin tekrarlanmasıyla oluşan bordür, dört sıra birbirine paralel bilezik ve yan yana uzun çubukların dizilmesinden oluşan bordür yer almaktadır. Basamak halkasını zikzaktan oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 301

Çizim: 221

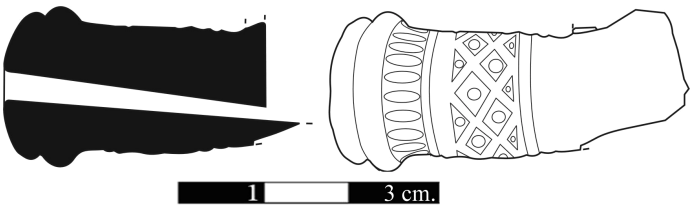
KATALOG NO	212	
FOTO NO	302	
ÇİZİM NO	222	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 KS.-9	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 9	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (2.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup, ince bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Çanağa bağlanan kısmı düz olarak uzanan duman yolu, gövde ortasından itibaren ortasında birer kabara olan baklava motiflerinden oluşan kalın bordürün yanı sıra çubukların yan yana dizilmesinden oluşan bordürle süslenmiştir. Basamak halkasının çubuğa bakan yüzünde toplu iğne ucu büyüklüğünde delik bulunmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 302

Çizim: 222

KATALOG NO	213	
FOTO NO	303	
ÇİZİM NO	223	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006- K.A.	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Köprü Ayağı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sık dokulu ve ince gözeneklidir.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup ince bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi iki sıra birbirine paralel yiv ve üçgenlerin yan yana gelmesiyle oluşan süslemeden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezikle ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

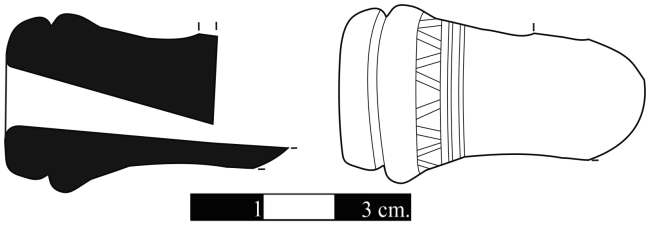
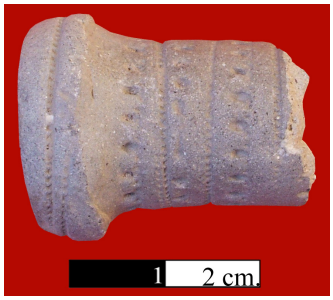

Foto.: 303 **Çizim:** 223

KATALOG NO	214	
FOTO NO	304	
ÇİZİM NO	224	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 KS.-4	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 4	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, ince gözenekli ve sık dokuludur.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	
TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını çentiklerden oluşan ince bir bordür kuşatmaktadır. Gövdede aralıklı olarak oval halkaların yerleştirilmesiyle oluşan bordür ile çentik dizisinden oluşan bordür dönüşümlü olarak yer almaktadır. Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

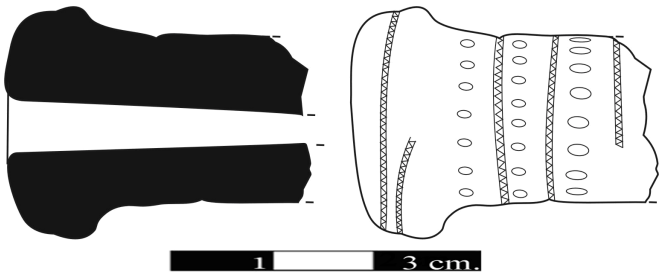

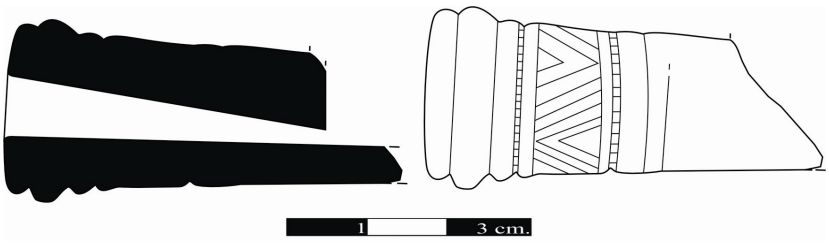
Foto.: 304 **Çizim:** 224

KATALOG NO	215	
FOTO NO	305	
ÇİZİM NO	225	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte olup bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede kalın bant halinde iç içe geçen "V"lerin bir ters bir düz olmak üzere dönüşümlü yerleştirilmesiyle oluşan bordür ve bu bordürün iki yanında kısa çubuk dizisinin yanı sıra birer yiv yer almaktadır.
Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 305

Çizim: 225

KATALOG NO	216	
FOTO NO	306	
ÇİZİM NO	226	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.1 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

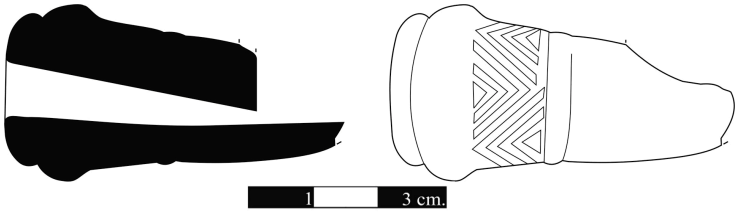
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu çanaktan ağız kenarına doğru genişlemesinin yanı sıra bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede kalın bant halinde iç içe geçmiş "V"lerin bir ters bir düz olmak üzere dönüşümlü yerleştirilmesiyle oluşan bordür ve iki yivden oluşan süsleme yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 306

Çizim: 226

KATALOG NO	217	
FOTO NO	307	
ÇİZİM NO	227	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/2)	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

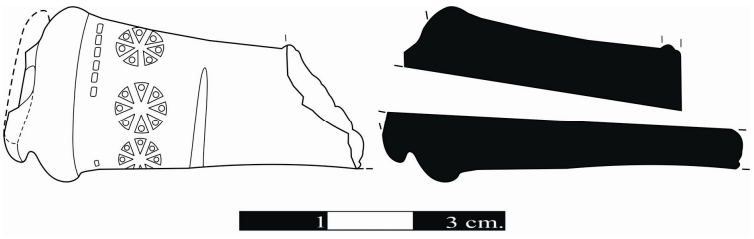
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekle birlikte basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede yan yana belli araklılarla baskı tekniğiyle yapılan çiçek motifleri tek sıra halinde bulunmakta olup bu süslemenin iki yanında birer dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordüre ait izler yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 307

Çizim: 227

KATALOG NO	218	
FOTO NO	308	
ÇİZİM NO	228	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1. cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

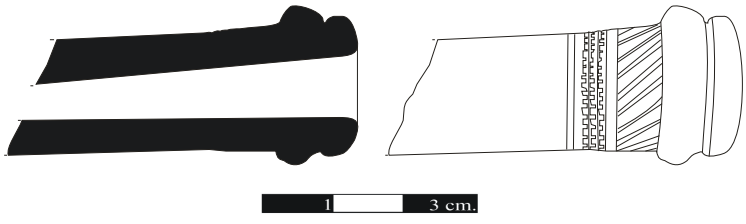
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Çanaktan ağız kenarına doğru genişleyen duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede meander deseninden oluşan üç sıra bordürün yanı sıra diyagonal çubukların yan yana gelmesinden oluşan geniş bordür yer almaktadır. Basamak halkasını bir sıra yiv kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 308

Çizim: 228

KATALOG NO	219	
FOTO NO	309	
ÇİZİM NO	229	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2008 H.	
BULUNDUĞU TARİH	2008	
BULUNDUĞU YER	Hamam	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.4 cm.
	Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5 YR 5/1) Sık dokulu, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Çanaktan ağız kenarına doğru genişleyen duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi iç içe geçmiş "V"lerin bir ters bir düz yerleştirilmesinden oluşan geniş bordürle iki sıra birbirine paralel yiv kuşatmaktadır. Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

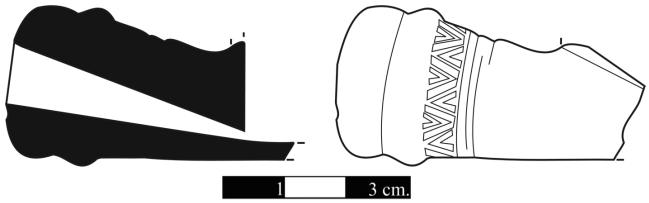

Foto.: 309 **Çizim:** 229

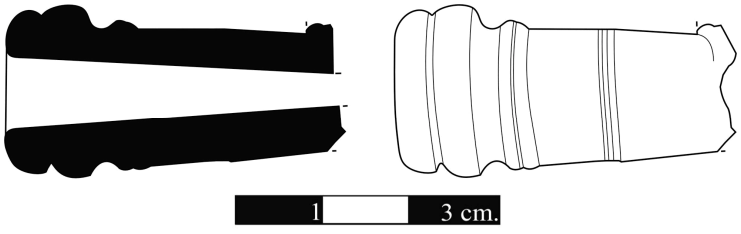
KATALOG NO	220	
FOTO NO	310	
ÇİZİM NO	230	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, ince gözenekli ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Çanaktan ağız kenarına doğru genişleyen duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Arapça yazıdan oluşan şerit halindeki mühür gövdeyi kuşatmaktadır. Mühürde "ناصر يكون حتى القتل" yazılı olup "Nâsır yekûn hattâ el-katl"? (Öldürmeye(Cinayete) yardımcı olur)? olarak okunmaktadır. Benzer mühre, Kat. No: 86, 88'de de rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 310

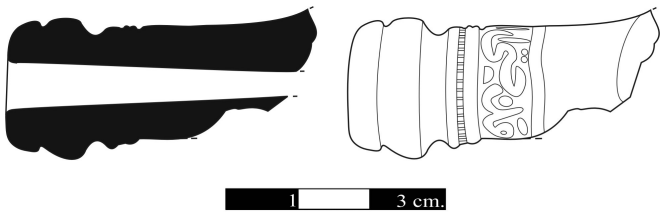

Çizim: 230

KATALOG NO	221	
FOTO NO	311	
ÇİZİM NO	231	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 A.K. 40	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Anonim Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	
TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede Arapça yazıdan oluşan şerit halindeki mühür yer almaktadır. İki yanda çentik dizisinden oluşan bordür ve bilezikle sınırlandırılan mührün büyük bölümü kırıktır. Mühürde "ناصر يكون حتى القتل[507]" yazılı olup "Nâsır yekûn hattâ el-katl"? (Öldürmeye (Cinayete) yardımcı olur)? olarak okunmaktadır. Benzer mühre, Kat. No: 86, 88, 220'de de rastlanmaktadır. Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından lüle, yaklaşık olarak 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.		

Foto.: 311

Çizim: 231

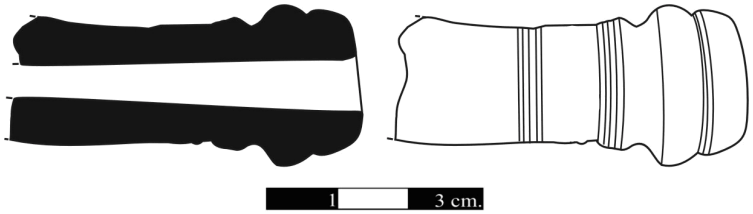
[507] Mührün büyük bölümü kırık olmasına karşın diğer mühürlü örneklerde de benzer ifadelerin yer aldığı tespit edilmiştir.

KATALOG NO	222	
FOTO NO	312	
ÇİZİM NO	232	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A. 84–92–93	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, ince gözenekli ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi Arapça yazıdan oluşan şerit halindeki mühür kuşatmakta olup iki yanda çentik dizisinden oluşan bordür ve yivlerle sınırlandırmaktadır. Mühürde "ناصر يكون حتى القتل " yazılı olup "Yekûn nâsır hattâ el-katl"? (Öldürmeye (Cinayete) yardımcı olur)? olarak okunmaktadır. Benzer mühre Kat. No: 86, 88, 220-221'de de rastlanmaktadır. Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyıl sonu ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 312

Çizim: 232

KATALOG NO	223	
FOTO NO	313	
ÇİZİM NO	233	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 KS./8	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 8	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

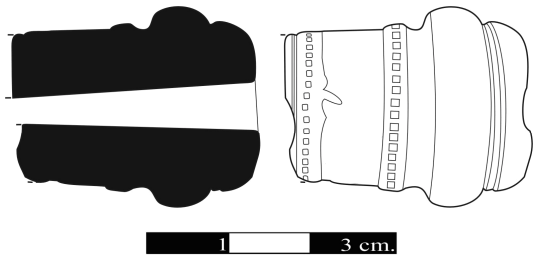
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını birbirine paralel iki yiv kuşatmaktadır. Duman yolunda Arapça yazıdan oluşan ve iki yanda karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordürle sınırlandırılan şerit halinde mühür yer almaktadır. Mühürde "القتل ناصر يكون حتى " yazılı olup "Yekûn nâsır hattâ el-katl"? (Öldürmeye (Cinayete) yardımcı olur)? olarak okunmaktadır. Benzer mühre Kat. No: 86, 88, 220-222'de de rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 313

Çizim: 233

KATALOG NO	224	
FOTO NO	314	
ÇİZİM NO	234	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2008 KSR.	
BULUNDUĞU TARİH	14.07.2008	
BULUNDUĞU YER	Kasır	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı (?), geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

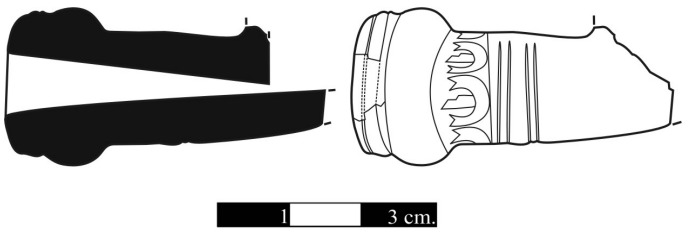
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını birbirine paralel iki yiv kuşatmaktadır. Duman yolunda şerit halinde yazı taklidi süsleme ile birbirine paralel ikişer yiv yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 314

Çizim: 234

KATALOG NO	225	
FOTO NO	315	
ÇİZİM NO	235	
KAZI ENVANTER NO	HKF. M.K.A./ 1988 F5-E7 59	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F5-E7	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını birbirine paralel ikişer yiv kuşatmaktadır. Duman yolunda Arapça yazıdan oluşan şerit halindeki mühür, iki yanda bileziklerle sınırlandırılmıştır. Büyük bölümü tahrip olan mühürde okunabildiği kadarıyla "…بكر و كشاف…" (…Bekir ve Keşşâf…) yazılıdır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

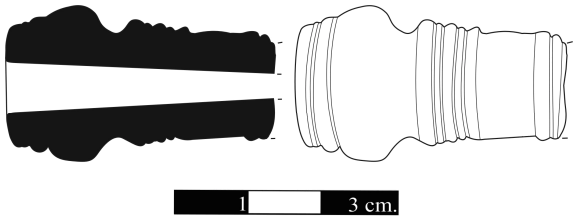

Foto.: 315 **Çizim:** 235

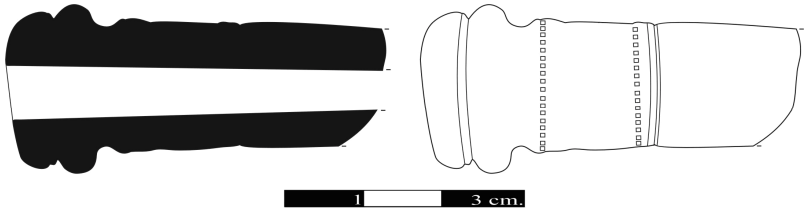
KATALOG NO	226	
FOTO NO	316	
ÇİZİM NO	236	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.-86/12	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, yazı	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede yer alan şerit halindeki mühür, tahrip olduğu için okunamamaktadır. Mühür iki yanda karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordürle sınırlandırılmıştır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 316

Çizim: 236

KATALOG NO	227	
FOTO NO	317	
ÇİZİM NO	237	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm
HAMUR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/4) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, yazı	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını birbirine paralel iki yiv kuşatmaktadır. Gövdede Arapça yazıdan oluşan şerit halindeki mühür yer almakta olup iki yanda bileziğin yanı sıra dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordürle sınırlandırılmaktadır. Mühürde " نلقى رمحا لفا الحقد " yazılı olup "Nalka remhen leffen el-hakd" (Mızrağı sarıp nefretle atıyoruz?) olarak okunmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra büyük boyutlu ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 18. yüzyılda üretilmiş olabilir.

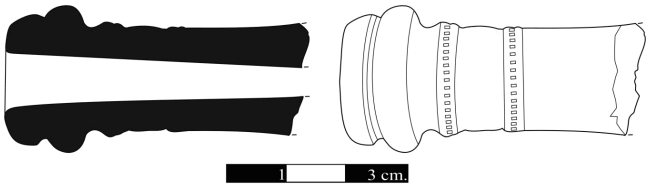

Foto.: 317 **Çizim:** 237

KATALOG NO	228	
FOTO NO	318	
ÇİZİM NO	238	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sert, ince gözenekli ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi kazıma tekniği ile yapılan diyagonal yiv dizisinden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

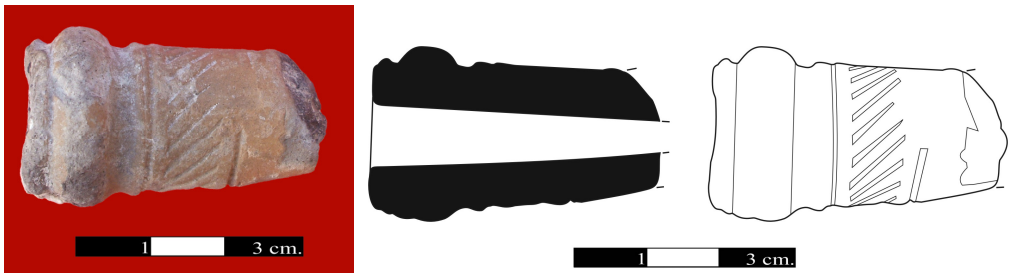

Foto.: 318 **Çizim:** 238

KATALOG NO	229	
FOTO NO	319	
ÇİZİM NO	239	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (10R 8/4) Sert, gözenekli, taşçık katkılı ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (10R 8/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede diyagonal çubukların yan yana gelmesinden oluşan geniş bordür ile bu bordürün iki yanında zikzak deseninden oluşan birer ince bordür yer almaktadır.

Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

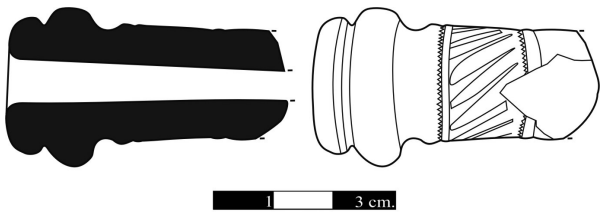

Foto.: 319 **Çizim:** 239

KATALOG NO	230	
FOTO NO	320	
ÇİZİM NO	240	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 M.K.A./ E-5	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / E-5	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.7 cm.
	Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (10R 8/4) Sert, gözenekli, taşçık katkılı ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (10R 8/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede diyagonal çubukların yan yana gelmesinden oluşan geniş bordür ile bu bordürün iki yanında zikzak deseninden oluşan birer ince bordür yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

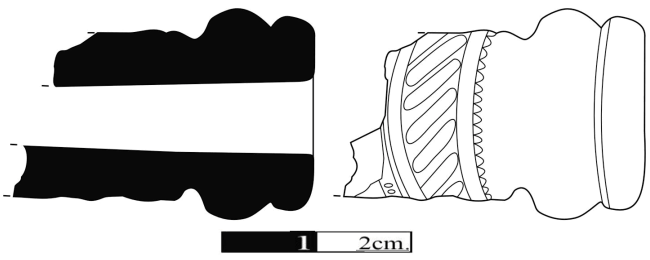

Foto.: 320 **Çizim:** 240

KATALOG NO	231	
FOTO NO	321	
ÇİZİM NO	241	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (10R 8/3) Sert, ince gözenekli, taşçık katkılı ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (10R 8/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordür ile bu bordürün iki yanında yivlerden oluşan bordürler yer almaktadır. Basamak halkasını da dikdörtgenlerden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

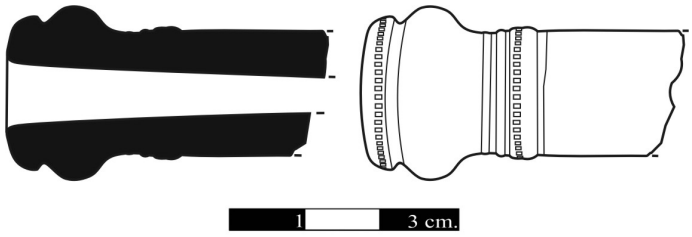

Foto.: 321 **Çizim:** 241

KATALOG NO	232	
FOTO NO	322	
ÇİZİM NO	242	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1990 M.K.A. / F-5 E-9	
BULUNDUĞU TARİH	1990	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F–5 E–9	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (10R 8/4) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (10R 8/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

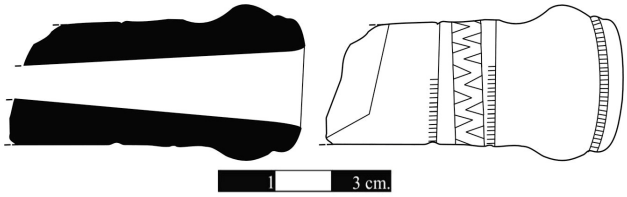
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede zikzak bordürü bulunmakta olup bu bordürün iki yanında birer yiv ve çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır. Basamak halkasını çubuk dizisinden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 322

Çizim: 242

KATALOG NO	233	
FOTO NO	323	
ÇİZİM NO	243	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3.8 cm.
	Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, sert ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

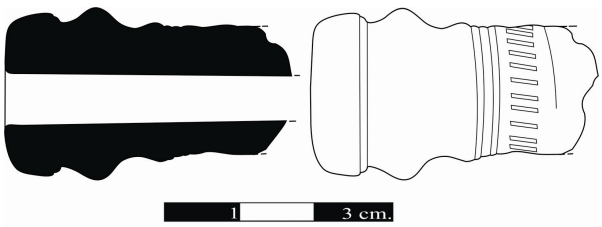
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi dört sıra birbirine paralel yivin yanı sıra diyagonal çubuklardan oluşan bordür çevrelemektedir. Basamak halkası da yivle süslenmiştir.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 323

Çizim: 243

KATALOG NO	234	
FOTO NO	324	
ÇİZİM NO	244	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 H.G.K.& M.K.A.	
BULUNDUĞU TARİH	5–7.07.2001	
BULUNDUĞU YER	Hanın Giriş Koridoru ve Mescidin Kuzeyindeki Alan	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

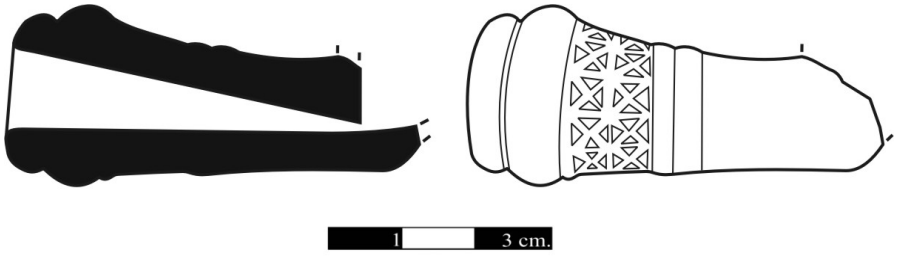
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi kalın bir bant halinde birbirini kesen baklava deseninden oluşan bordür kuşatmaktadır. Ayrıca gövde ortasında birbirine paralel iki sıra yiv yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile basamak halkasından oluşan çift bitimle sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 324

Çizim: 244

KATALOG NO	235	
FOTO NO	325	
ÇİZİM NO	245	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.4 cm.
	Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını yiv kuşatmaktadır. Gövdede Arapça yazıdan oluşan şerit halinde mühür yer almaktadır. İki yanda çentiklerden oluşan bordürle sınırlandırılan mühürde "ناصر يكون حتى القتل" yazılı olup "Nâsır yekûn hattâ el-katl"? (Öldürmeye (Cinayete) yardımcı olur)? olarak okunmaktadır. Bu lüle ile aynı mührü taşıyan örneklere rastlanmaktadır (Kat. No: 86, 88, 220–223).

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

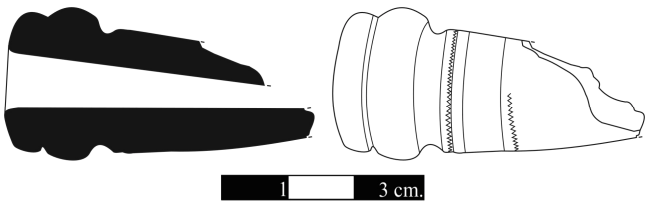

Foto.: 325 **Çizim:** 245

KATALOG NO	236	
FOTO NO	326	
ÇİZİM NO	246	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık kırmızımsı gri (Light reddish gray)(2.5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasının çevresinde zikzak bordürü bulunmaktadır. Gövdeyi, içinde "X"lerin yer aldığı karelerin yan yana gelmesinden oluşan iki sıra bordür kuşatmaktadır. Bu bordürlerin iki yanında da birer zikzak bordürü yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

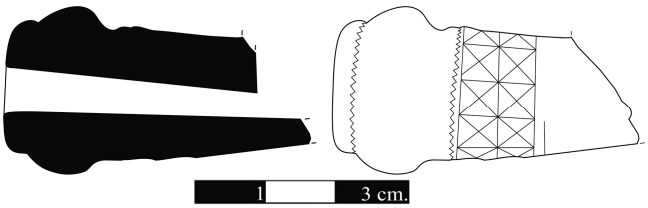

Foto.: 326 **Çizim:** 246

KATALOG NO	237	
FOTO NO	327	
ÇİZİM NO	247	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (10YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Gri (Gray) (10YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi her bir bölümde birer küçük dairenin yer aldığı sekizgenlerin yan yana gelmesiyle oluşan bordür kuşatmaktadır. Bu bordürün iki yanında birer zikzaktan oluşan bordür bulunmaktadır. Zikzak motifine basamak halkasında da rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

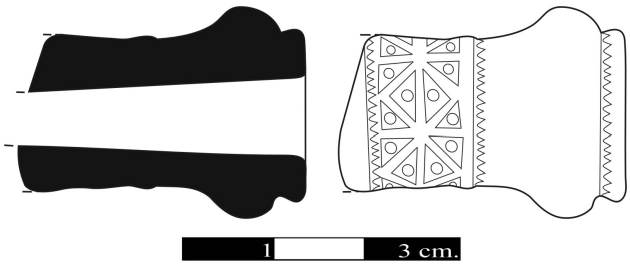

Foto.: 327 **Çizim:** 247

KATALOG NO	238	
FOTO NO	328	
ÇİZİM NO	248	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırınları	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.65 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (10YR 7/4) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

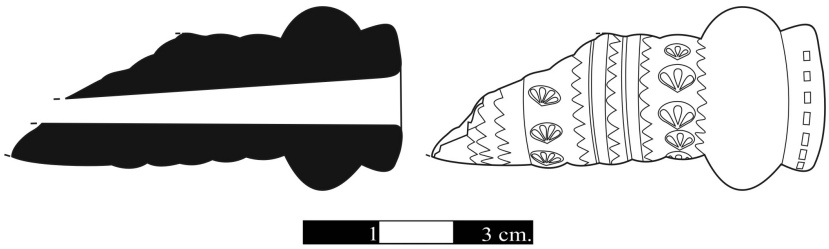
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Duman yolunun gövdesinde çiçek motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan geniş bordür ile üç sıra birbirine paralel zikzaktan oluşan bordür dönüşümlü olarak yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.65 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 328

Çizim: 248

KATALOG NO	239	
FOTO NO	329	
ÇİZİM NO	249	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

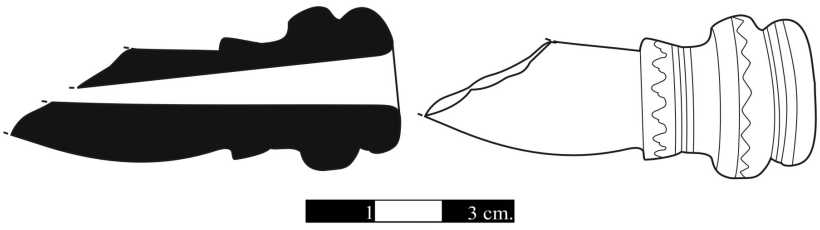
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bileziklerin üzerinde birer yapraklardan oluşan bordür yer almaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 329

Çizim: 249

KATALOG NO	240	
FOTO NO	330	
ÇİZİM NO	250	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004-YK-I -86/5	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi-I	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövde iki kademeli olup, her iki bölümde silindiriktir. Bombeli bileziğe bitişik olan bölümde iki bordür yer almakta olup, bunlardan biri yaprak motiflerinin kenarlarının birbirine eklenmesiyle oluşan bordür, diğeri ise diyagonal çubukların yan yana dizilmesinden oluşan bordürdür.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 330 **Çizim:** 250

KATALOG NO	241	
FOTO NO	331	
ÇİZİM NO	251	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu ve ince gözeneklidir.	
ASTAR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 7/6)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bilezik üzerine baskı tekniğiyle yapılan yaprak motifini andıran süsleme, aralıklı olarak bir ters bir düz olarak yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

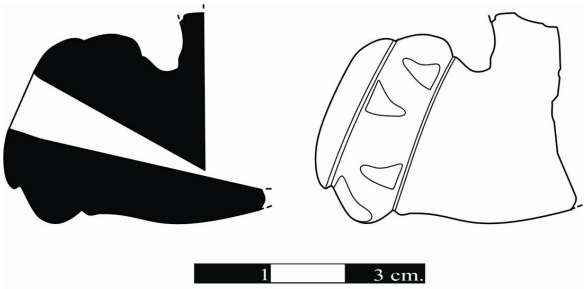

Foto.: 331 **Çizim:** 251

KATALOG NO	242	
FOTO NO	332	
ÇİZİM NO	252	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 1988 M.K.A. / F5 - E7-37	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F5-E7 yüzey buluntusu	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bilezikte yaprak motifini andıran süsleme, aralıklı olarak bir ters bir düz olmak yer almaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından 18. yüzyıla tarihlenebilir.

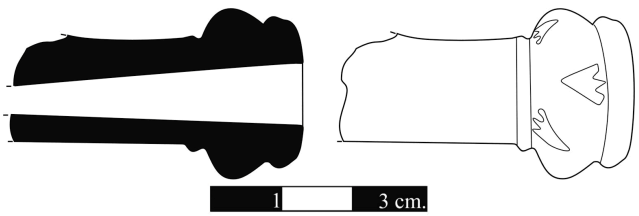

Foto.: 332 **Çizim:** 252

KATALOG NO	243	
FOTO NO	333	
ÇİZİM NO	253	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 MDK.- 76	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Mardinike	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (7.5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	-	
FİRNİS	Siyah (Black) (2.5YR 2,5/1)	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdenin tüm yüzeyinde, düzensiz olarak ok ucuna benzer desenler yer almaktadır. Bombeli bileziği diyagonal yivler kuşatmaktadır. Duman yolunun alt tarafında yer alan ve dışa doğru taşıntı yapan kısımda delik bulunmaktadır.

Mardin Müzesi'ndeki lüleler arasındaki 1400 envanter numaralı lülenin deliğine ucunda iğne olan zincir takılıdır. Kuzey Sina Yarımadası'nın kuzeyinde ele geçirilen lülelerden ikisinde bu bölüme rastlanmaktadır. Her iki lüle, yuvarlak çanaklı lüleye ait parçalar olup, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenmiştir[508]. Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

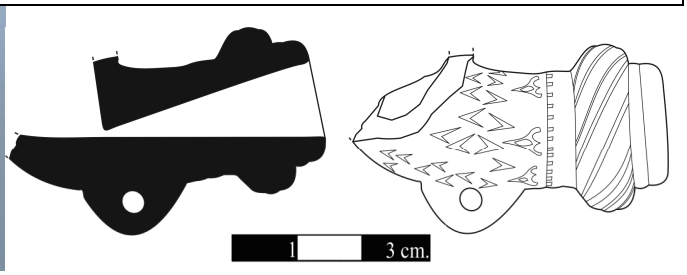

Foto.: 333 **Çizim:** 253

[508] B.A. Saidel, **a.g.m.**, s. 60, Fig. 3/3.1-3.2

KATALOG NO	244	
FOTO NO	334	
ÇİZİM NO	254	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.3 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını çentiklerden oluşan bordür süslemektedir. Bileziği diyagonal derin yivler, gövdeyi diyagonal yiv ve çentikler dönüşümlü olarak kuşatmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

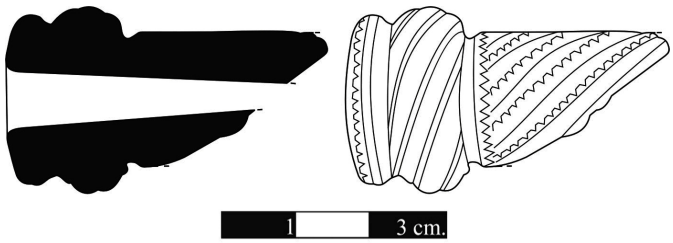

Foto.: 334 **Çizim:** 254

KATALOG NO	245	
FOTO NO	335	
ÇİZİM NO	255	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasında karelerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür yer almaktadır. Basamak halkası dışındaki duman yolunun tüm yüzeyini diyagonal çift yiv düzensiz aralıklarla kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

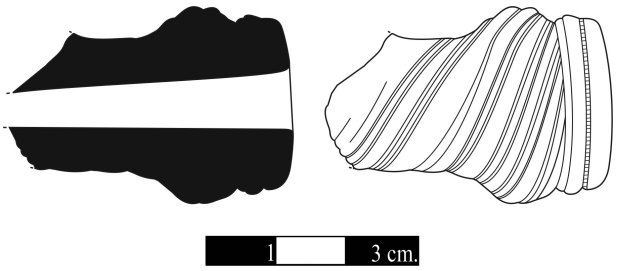

Foto.: 335 **Çizim:** 255

KATALOG NO	246	
FOTO NO	336	
ÇİZİM NO	256	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007-SNJ. II/17	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Sondaj II	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.95 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

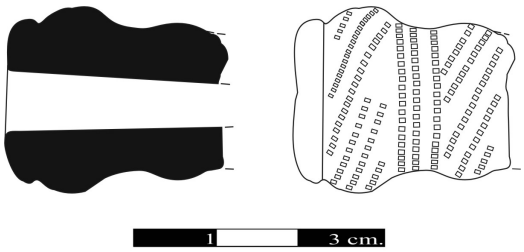
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Lülenin basamak halkası dışındaki yüzeyini küçük karelerin belli aralıklarla yan yana dizilmesiyle oluşan bordürlerin hem diyagonal hem de dikey olarak kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 336

Çizim: 256

KATALOG NO	247	
FOTO NO	337	
ÇİZİM NO	257	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 K./1	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Kale- Hafriyat boşaltma	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık kırmızımsı gri (Light reddish gray) (2.5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

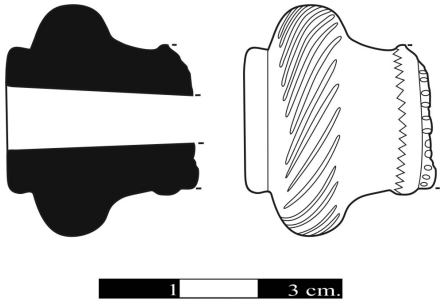
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolu parçasından oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bileziği diyagonal olarak yerleştirilen derin yivler kuşatmaktadır. Gövdede zikzaklardan oluşan bordürün yanı sıra yan yana yerleştirilen halkalardan oluşan bordüre rastlanmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 337

Çizim: 257

KATALOG NO	248	
FOTO NO	338	
ÇİZİM NO	258	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2003 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2003	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Koyu kırmızımsı gri (Dark reddish gray) (2.5YR 3/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, hafifçe dışa taşıntılı olan bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasında iki sıra halinde birbirine paralel olarak dairelerin yan yana dizilmesiyle oluşan bordür yer almaktadır. Hem bombeli bilezikte hem de gövdede belli aralıklarla yan yana dizilen çiçeklerden oluşan bordür bulunmaktadır.

Duman yolunda görülen süslemenin benzerine Malta'da yapılan kazılarda rastlanmakta olup lüle, 18. yüzyılın ortasından önceye tarihlenmektedir[509]. Lüle, hamur özelikleri, duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması ve duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

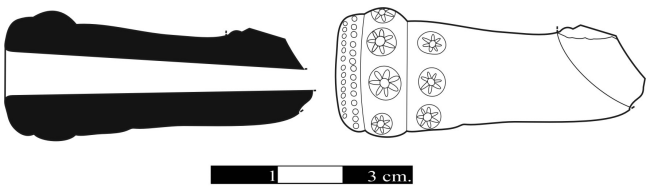

Foto.: 338 **Çizim:** 258

[509] J. Wood, **a.g.m.**, p.318, Fig.3/c

KATALOG NO	249	
FOTO NO	339	
ÇİZİM NO	259	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	3 cm.
	Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Soluk kırmızı (Pale red) (2.5 YR 5/1) Sık dokulu, sert ve ince gözeneklidir.	
ASTAR	Açık kırmızımsı kahverengi (Light reddish brown) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, hafifçe dışa taşıntılı olan bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi yan yana belli aralıklarla dizilen çubuklardan oluşan bordürün yanı sıra derin bir yiv kuşatmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

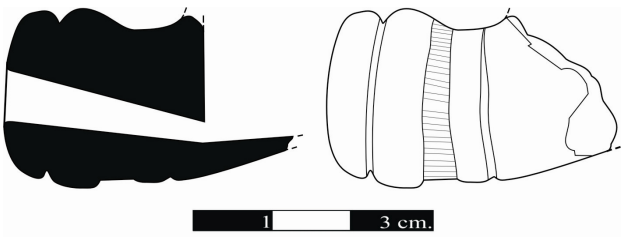

Foto.: 339 **Çizim:** 259

KATALOG NO	250	
FOTO NO	340	
ÇİZİM NO	260	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	4.5 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2) Sık dokulu ve az gözeneklidir.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını, üçgenlerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Bombeli bilezik üzerinde iki sıra halinde dairelerin belli aralıklarla yerleştirilmesi ile oluşan bordür yer almaktadır. Gövdede zikzaktan oluşan bordüre rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

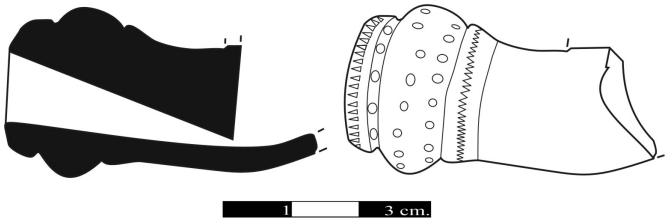

Foto.: 340 **Çizim:** 260

KATALOG NO	251	
FOTO NO	341	
ÇİZİM NO	261	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 S.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Süleyman Camisi'nin Batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede iki sıra zikzak bordürünün yanı sıra basamak halkası ile bombeli bileziğin birleşim yerinde bir sıra zikzak bordürü yer almaktadır. Bileziğin etek kısmında belli aralıklarla yonca motifini andıran süslemeye rastlanmaktadır. Omurgayı iki yanda derin yivler sınırlandırmaktadır. Simetrik olarak iki çiçek motifi kaide de bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

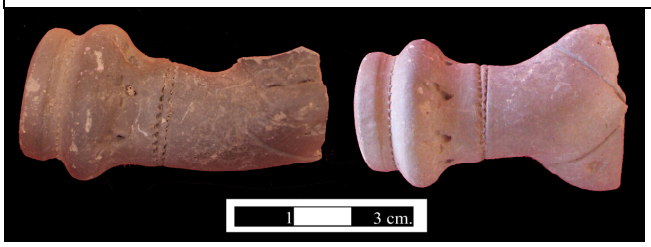
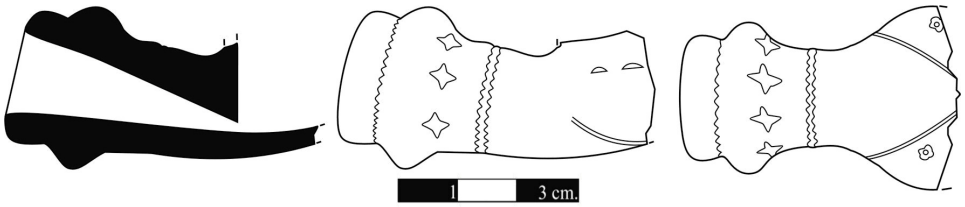

Foto.: 341

Çizim: 261

KATALOG NO	252	
FOTO NO	342	
ÇİZİM NO	262	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2005 B.S./138	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

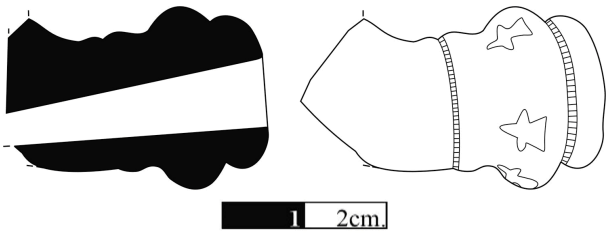
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Kısa duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Hem gövdeyi hem de basamak halkasını kısa çubukların yan yana dizilmesinden oluşan çubuk dizisi kuşatmaktadır. Bilezikte aralıklı olarak tek sıra halinde altı stilize çiçek motifi yer almaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 342

Çizim: 262

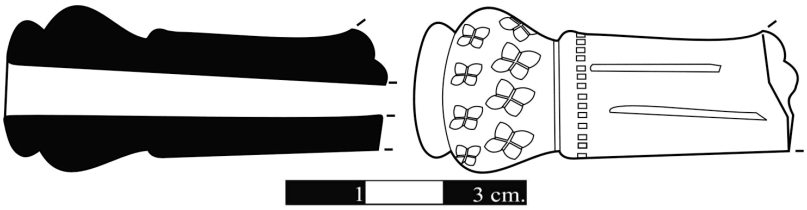
KATALOG NO	253	
FOTO NO	343	
ÇİZİM NO	263	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2006 KS./8	
BULUNDUĞU TARİH	2006	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye 8	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi belli aralıklarla kazıma tekniğiyle yatay olarak yapılan yivlere rastlanmaktadır. Bombeli bileziğe doğru ise küçük karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordür yer almaktadır. Bileziği iki sıra halinde belli aralıklarla yerleştirilen çiçek motifleri kuşatmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 343

Çizim: 263

KATALOG NO	254	
FOTO NO	344	
ÇİZİM NO	264	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolu parçasından oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede zikzaktan oluşan ince bordür ve geometrik desenlerden oluşan geniş bordür yer almakla birlikte, karelerin yan yana gelmesinden oluşan ince bordüre ait izler bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

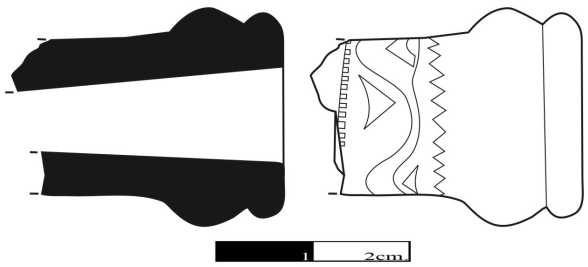

Foto.: 344 **Çizim:** 264

KATALOG NO	255	
FOTO NO	345	
ÇİZİM NO	265	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.M.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Kemerli Mekânın güney köşesi (Hana bitişik)	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 6/1) Sert, gözeneksiz, sık dokulu ve kil katkılıdır.	
ASTAR	Gri (Gray) (5 YR 5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

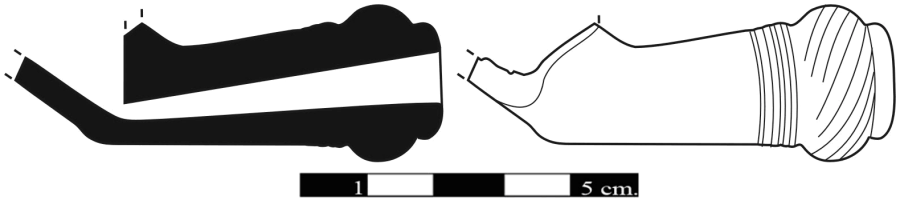
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bilezikte belli aralıklarla yapılan diyagonal çubuk dizisi bulunmaktadır. Gövdede üç sıra ince bilezik yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 345

Çizim: 265

KATALOG NO	256	
FOTO NO	346	
ÇİZİM NO	266	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2008 MDK.	
BULUNDUĞU TARİH	28.07. 2008	
BULUNDUĞU YER	Mardinike Kuzey Bölgedeki Kompleks	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Soluk kırmızı (Pale red) (7.5YR 7/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

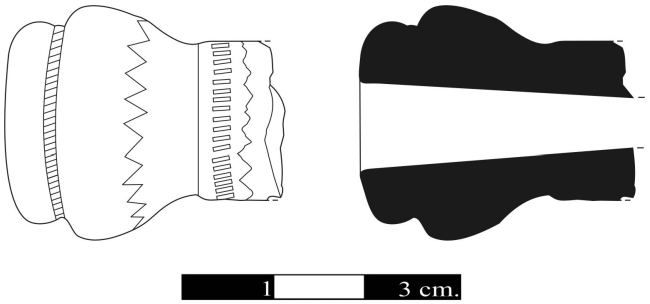
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolu parçasından oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkası ile bombeli bilezik arasında ince çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır. Bombeli bileziğin eteğinde zikzaktan meydana gelen bir bordür bulunmaktadır. Gövdeyi yivin yanı sıra dikdörtgenlerin yan yana gelmesiyle oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 346

Çizim: 266

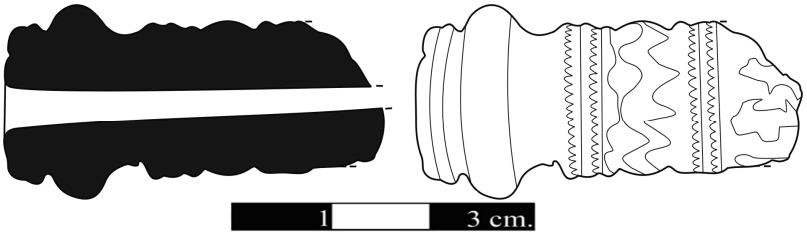
KATALOG NO	257	
FOTO NO	347	
ÇİZİM NO	267	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 BS B-I (6)	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sert, gözenekli ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi iki sıra halinde zikzak bordüründen oluşan geometrik desenler ile aşırı derecede tahrip olmuş olan bitkisel motifler dönüşümlü olarak kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 347

Çizim: 267

KATALOG NO	258	
FOTO NO	248	
ÇİZİM NO	268	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 M.K.A.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Dallarla birbirine bağlanan iki çiçek motifinden oluşan süsleme, bileziği diyagonal olarak kuşatmaktadır. Bu bilezikten silindirik gövdeye geçişte ince bir bilezik bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

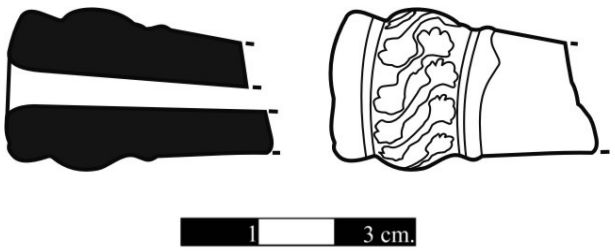

Foto.: 348 **Çizim:** 268

KATALOG NO	259	
FOTO NO	349	
ÇİZİM NO	269	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004-Y.K.-I-86-4	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (5YR 8/3) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Pembe (Pink) (5YR 8/3)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Hem gövdeyi hem de basamak halkasını üçgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

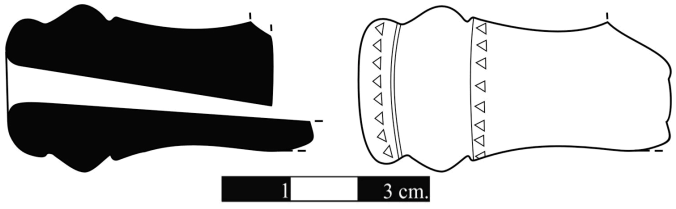

Foto.: 349 **Çizim:** 269

KATALOG NO	260	
FOTO NO	350	
ÇİZİM NO	270	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007-SNJ. I / 6	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Sondaj I	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (2.5YR 8/1) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

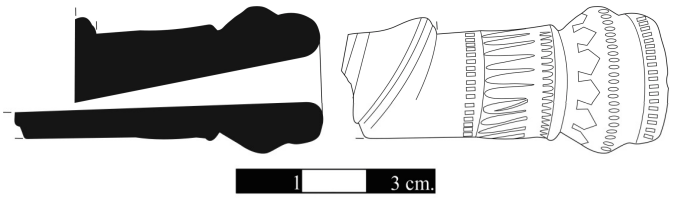
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bilezik ve basamak halkasını dikdörtgenlerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Karinalı bileziğin gövdeye bakan yüzünü, beşgenlerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür süslemektedir. Gövdede büyük çubuk dizisinden oluşan geniş bir bordür yer almaktadır. Bu geniş bordürün yer iki yanında birer küçük çubuk dizisinden oluşan bordür bulunmaktadır. Lülenin mevcut bölümünden çanağının basık olduğu ve gövdesinin dikey çift yivle aralıklı olarak süslendiği anlaşılmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 350

Çizim: 270

KATALOG NO	261	
FOTO NO	351	
ÇİZİM NO	271	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A. / F5-E7–39	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı/ F5-E7 yüzey buluntusu	
ÖLÇÜLERİ	**Uzunluk**	2.9 cm.
	Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Kısa duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını bir sıra oval kartuşların yan yana gelmesinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Bombeli bileziğin gövdeye bakan yüzünde, kalın çubukların yan yana aralıklı olarak yerleştirilmesiyle oluşan bordür yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

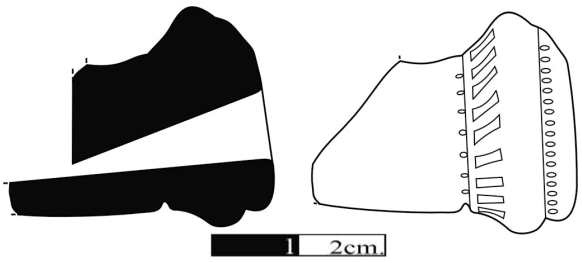

Foto.: 351 **Çizim:** 271

KATALOG NO	262	
FOTO NO	352	
ÇİZİM NO	272	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 DK.	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Dükkân	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.4 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5YR 7/1)	
ASTAR	Açık kırmızı (Light red) (10R 5/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	-	
SÜSLEME	-	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Kısa ve silindirik duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun karinalı bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 1.4 cm. olması açısından lüle, 18. yüzyıla tarihlenebilir.

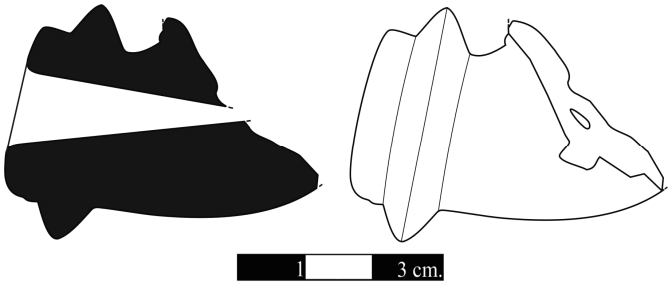

Foto.: 352 **Çizim:** 272

KATALOG NO	263	
FOTO NO	353	
ÇİZİM NO	273	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.9 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (5YR 8/3) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızı (Light red) (2.5YR 6/6)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bileziğin tamamı dilimli olup, iki yanında kısa çubuk dizisinden oluşan bordür yer almaktadır. Lüle, hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması açısından 18. ile 19. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

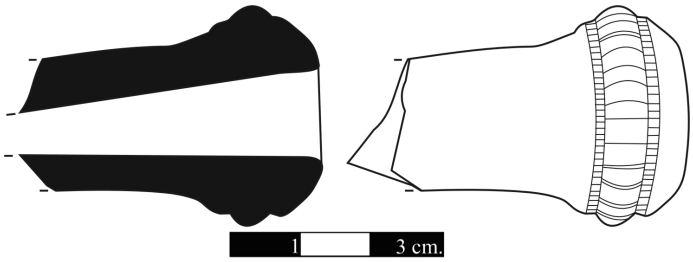

Foto.: 353 **Çizim:** 273

KATALOG NO	264	
FOTO NO	354	
ÇİZİM NO	274	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 DK./23	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Dükkân 23	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	6.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	4.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.5 cm.
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

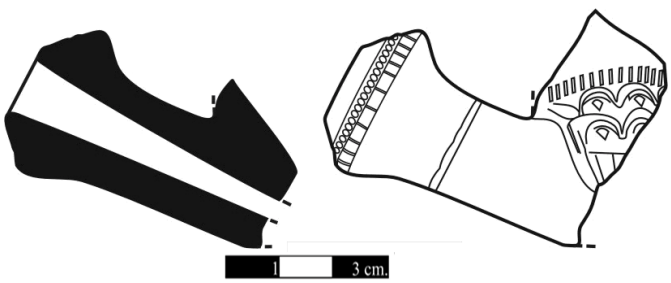
TANIMI

Lülenin çanağının büyük bölümü kırıktır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Lülenin geniş ve yüksek çanağa sahip olduğu mevcut bölümünden anlaşılmaktadır. Çanağın gövdesini stilize çiçeklerin yan yana gelmesinden oluşan iki sıra bordür kuşatmaktadır. Duman yolunun gövdesinde birbirine paralel iki yiv bordürü yer almaktadır. Ağız kenarında ise dikdörtgenlerin yan yana gelmesinden oluşan bordürün yanı sıra dairelerin yan yana dizilmesinden meydana gelen bordür bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1.5 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 354

Çizim: 274

KATALOG NO	265	
FOTO NO	355	
ÇİZİM NO	275	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 B.S.-150	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.9 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.7 cm.
HAMUR	Açık kırmızı (Light red)(10R 6/6) İnce gözenekli, sert ve sık dokuludur.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Lülenin çanağının tamamı kırıktır. Uzun tutulan silindirik duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemekte ve basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Büyük boyutlu olan duman yolu, gövde ortasındaki oval kartuşların yan yana gelmesinden oluşan bordüre kadar silindirik olarak uzanmakta olup, bu bordürden itibaren dilimli olarak basamak halkasına kadar devam etmektedir. Basamak halkasında dikdörtgenlerin yan yana dizilmesinden meydana gelen bordür yer almaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1.7 cm. olması açısından 19. yüzyıla tarihlenebilir.

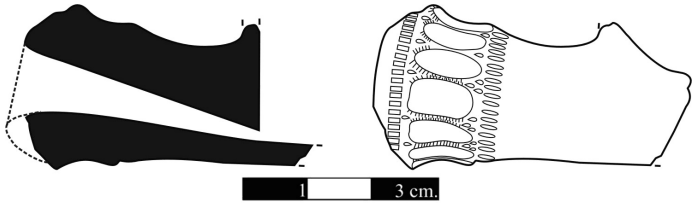

Foto.: 355 **Çizim:** 275

KATALOG NO	266	
FOTO NO	356	
ÇİZİM NO	276	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A. / F–5 E–7 -37	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / F–5 E–7 yüzey buluntusu	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	
TANIMI Lülenin çanağının tamamı kırık olup, silindirik duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bileziğin her iki yüzünde de yaprak motiflerinin kenarlarının birbirine eklenmesiyle oluşan birer bordür yer almaktadır. Hem hamur ve astar özellikleri hem de duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

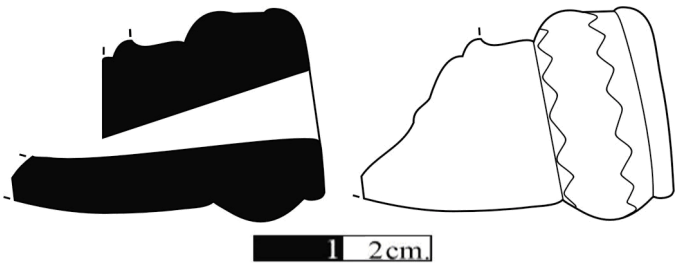

Foto.: 356 **Çizim:** 276

KATALOG NO	267	
FOTO NO	357	
ÇİZİM NO	277	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2004 Y.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2004	
BULUNDUĞU YER	Yamaç Külliyesi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Bombeli bilezikte düzensiz olarak yapılan ikili çubuk desenine rastlanmaktadır. Bilezik ile silindirik gövdenin birleşim yerinin bir bölümünü, küçük dairelerin yana yana dizilmesinden oluşan birbirine bitişik iki sıra bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılda üretilmiş olabilir.

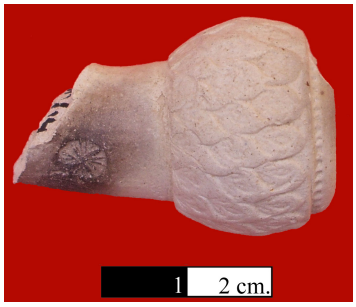
Foto.: 357 **Çizim:** 277

KATALOG NO	268	
FOTO NO	358	
ÇİZİM NO	278	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 B.S.-2/14	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.3 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Geometrik, bitkisel	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasında zikzak bordürü bulunmaktadır. Bombeli bileziği üç sıra halinde çiçek motiflerinin yan yana dizilmesinden oluşan bitkisel bordürler kuşatmaktadır. Duman yolunun sol yüzünde daire içinde merkezden etrafa yayılan ışın demetlerinden oluşan mühür yer almakta olup, bu mühür usta veya atölye işareti olabilir.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.3 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

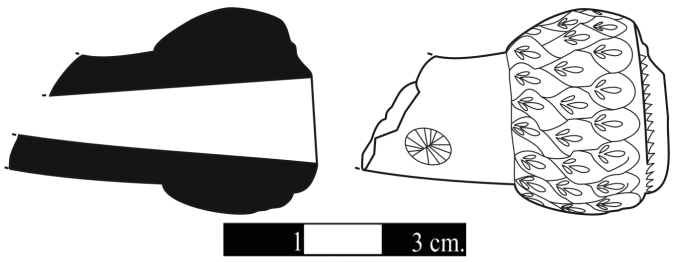

Foto.: 358 **Çizim:** 278

KATALOG NO	269	
FOTO NO	359	
ÇİZİM NO	279	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2009 U.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2009	
BULUNDUĞU YER	Ulu Caminin kuzeyi (kireç söndürme sırasında)	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.4 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.7 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.5 cm.
HAMUR	Kırmızımsı sarı (Reddish yellow) (7.5YR 6/6) Sık dokulu, ince gözenekli ve katkısızdır.	
ASTAR	Açık kırmızı (Light red) (2.5YR 6/6)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik, bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

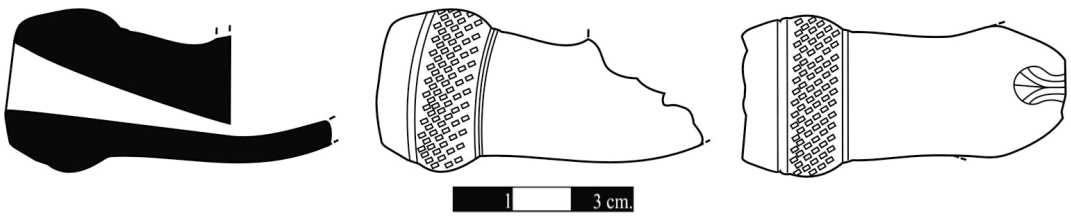
TANIMI

Çanağının tamamı kırık olan lüle, uzun tutulan silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bilezikte altı sıra diyagonal olarak yerleştirilen dikdörtgenlerin yan yana dizilmesinden oluşan bordürler yer almaktadır. Kaidede bitkisel motif olabileceğini düşündüğümüz süslemeye ait ize rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1.5 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyılda üretilmiş olabilir.

Foto.: 359

Çizim: 279

KATALOG NO	270	
FOTO NO	360	
ÇİZİM NO	280	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (10R 8/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (7.5YR 7/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	
TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Kısa tutulan duman yolu, bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Gövdeyi dalga motifini andıran süslemeden oluşan bordürün yanı sıra birkaç sıra halinde birbirine paralel yivden oluşan bordürler kuşatmaktadır. Gerek hamur ve astar özellikleri gerekse duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.		

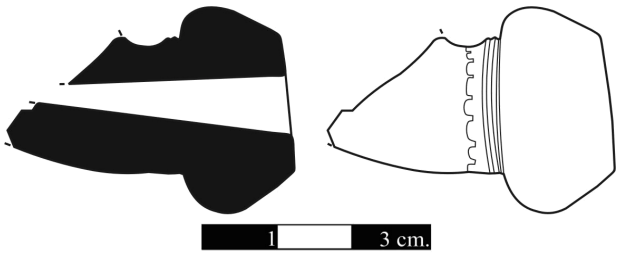

Foto.: 360 **Çizim:** 280

KATALOG NO	271	
FOTO NO	361	
ÇİZİM NO	281	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray'ın batı girişi	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.4 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4) Sık dokulu, gözeneksiz ve serttir.	
ASTAR	Açık kırmızı (Light red) (2.5YR 6/8)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu bombeli bilezikle sonlanmakta olup, bu bileziğin gövdeye yakın bölümünde birbirine paralel üç sıra üçgenlerin yan yana dizilmesiyle oluşan bordürler yer almaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması açısından lüle, 18. ile 19. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

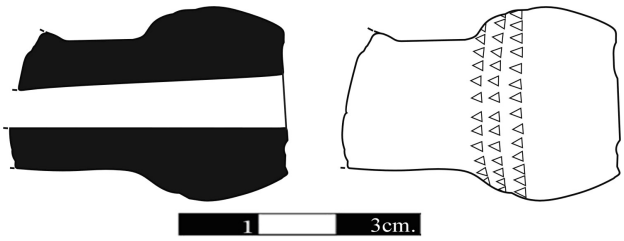

Foto.: 361 **Çizim:** 281

KATALOG NO	272	
FOTO NO	362	
ÇİZİM NO	282	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.6 cm.
HAMUR	Açık kırmızı (Light red) (2.5YR 6/8) Sık dokulu, gözeneksiz ve serttir.	
ASTAR	Kırmızımsı kahverengi (Reddish brown) (2.5YR 5/4)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma (?)	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun büyük bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu bombeli bilezikle sonlanmaktadır. Gövdede oluk süslemeye ait izler bulunmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 1.6 cm. olması açısından 18. ile 19. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

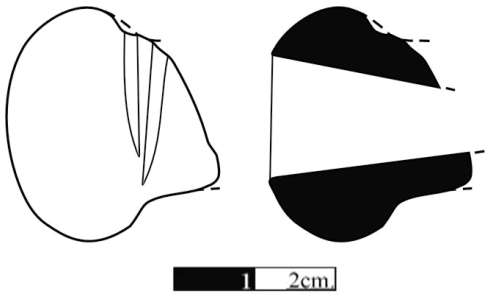

Foto.: 362 **Çizim:** 282

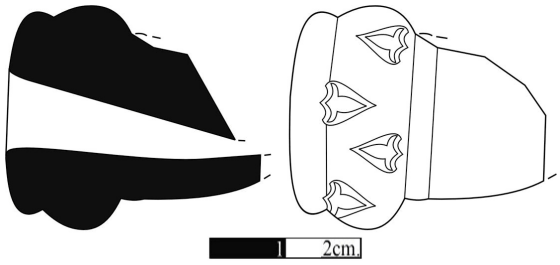
KATALOG NO	273	
FOTO NO	363	
ÇİZİM NO	283	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (7.5YR 8/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Beyaz (White) (7.5YR 8/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bileziğe bitişik ince bir bilezik, gövdeyi kuşatmaktadır. Bombeli bilezikte stilize yaprak motifleri bir düz bir ters olmak üzere eş aralıklarla yer almaktadır. Duman yolunda görülen bu yaprak motiflerinin benzerine Smyrna Antik Kenti Kazısı lüle buluntuları arasındaki bir örnekte rastlanmaktadır. Bu motifin çanakta da kullanıldığı örneğe, Korinth lüleleri arasında yer alan bir lülede de görülmektedir[510].

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 363

Çizim: 283

[510] R. Robinson, "Tobacco Pipes Of Corinth...", p.174, Plate 48/C 14.

KATALOG NO	274	
FOTO NO	364	
ÇİZİM NO	284	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	2 cm.
	Mevcut Yükseklik	1.45 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	**-**
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, silindirik duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolunda belli aralıklarla iki bilezik yer almakta olup, bileziklerin üzerinde karelerin yan yana gelmesinden oluşan birer bordür bulunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri açısından lüle, 17. yüzyıl ile 18. yüzyıl başı arasına tarihlenebilir.

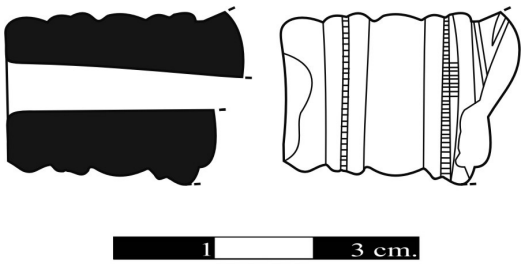

Foto.: 364 **Çizim:** 284

KATALOG NO	275	
FOTO NO	365	
ÇİZİM NO	285	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1991 Z.B.T.	
BULUNDUĞU TARİH	1991	
BULUNDUĞU YER	Zeynel Bey Türbesi 4 No'lu alan	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (7.5YR 8/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokulu hamur yapısına sahiptir.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

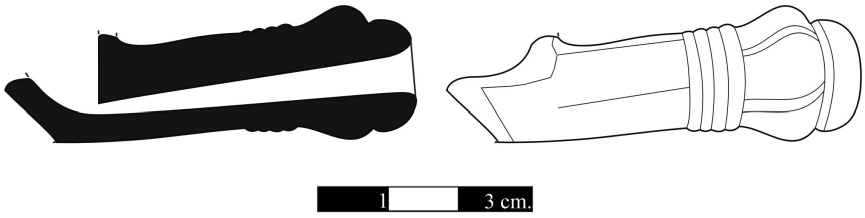
TANIMI

Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli olan duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bombeli bilezik derin yivlerle bölümlere ayrılmıştır. Gövdede birbirine paralel dört bilezik yan yana yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 365

Çizim: 285

KATALOG NO	276	
FOTO NO	366	
ÇİZİM NO	286	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007 S.Z.Y./37	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Selahiye Ziyaret Yapıları	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Beyaz (White) (2.5YR 8/1) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (7.5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli olan duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdeyi zikzaktan oluşan bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

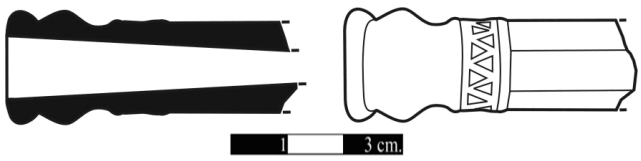

Foto.: 366 **Çizim:** 286

KATALOG NO	277	
FOTO NO	367	
ÇİZİM NO	287	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	**-**	
BULUNDUĞU YER	**-**	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sert, gözeneksiz, kum katkılı ve sık dokuludur.	
ASTAR	Gri (Gray) (5YR 6/1)	
FİRNİS	**--**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

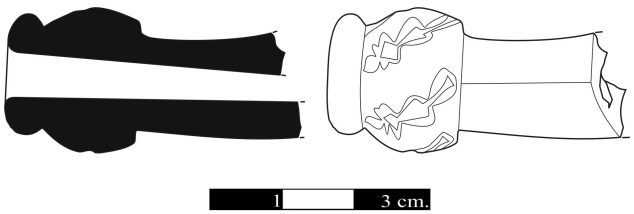
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli olan duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bilezikte, belli aralıklarla diyagonal olarak beş kez çiçek motifi yer almaktadır. Basamak halkasının çubuğa bakan yüzünde, toplu iğne ucu büyüklüğünde yan yana iki delik bulunmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 367

Çizim: 287

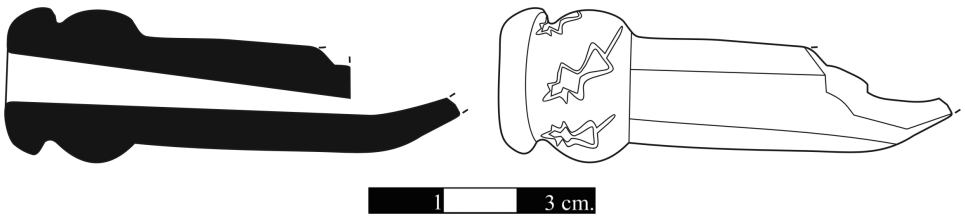
KATALOG NO	278	
FOTO NO	368	
ÇİZİM NO	288	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1989 M.K.A. / E-7	
BULUNDUĞU TARİH	1989	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / E-7	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (2.5YR 6/1) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı	
SÜSLEME	Bitkisel	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının büyük bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli olan duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bilezikte belli aralıklarla diyagonal olarak beş kez çiçek motifi yer almaktadır. Basamak halkasının çubuğa bakan yüzünde toplu iğne ucu büyüklüğünde yan yana iki delik bulunmaktadır. Lüle, Kat. No: 277 ile hem tip hem de süsleme repertuarı bakımından benzer olmasına karşın hamur ve astar rengi bakımından farklılık göstermektedir.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 368

Çizim: 288

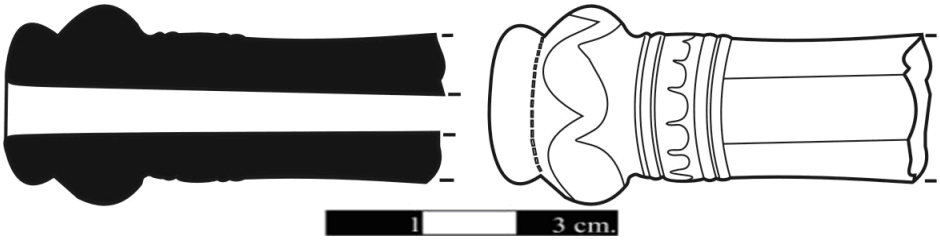
KATALOG NO	279	
FOTO NO	369	
ÇİZİM NO	289	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2005 KS. I	
BULUNDUĞU TARİH	2005	
BULUNDUĞU YER	Kasimiye I	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.5 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.1 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.1 cm.
HAMUR	Gri (Gray) (5 YR 5/1) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Gri (Gray) (5 YR 5/1)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Bilezikte dalga desenini andıran geniş bordür yer almaktadır. Gövdeyi ortada dalga desenini andıran bordür ile bu bordürün iki yanında iki ince bilezik kuşatmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 1.1 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 369

Çizim: 289

KATALOG NO	280	
FOTO NO	370–371	
ÇİZİM NO	290	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 S.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Süleyman Camisi'nin Batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	6.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (5YR 8/3) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Açık kahverengi (Light brown) (7.5 YR 6/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

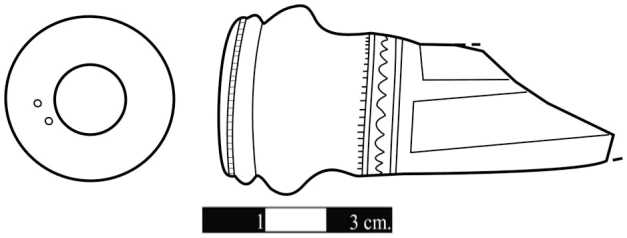
TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasında karelerin yan yana gelmesinden oluşan bordür bulunmaktadır. Basamak halkasına çubuğun takıldığı yüzde toplu iğne ucu büyüklüğünde yan yana iki delik yer almaktadır. Gövdeyi dalga deseninden oluşan bordürün yanı sıra kısa çubuk dizisi ve iki yiv sıra kuşatmaktadır.
Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 1 cm. olması açısından lüle, 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

Foto.: 370

Foto.: 371

Çizim: 290

KATALOG NO	281	
FOTO NO	372	
ÇİZİM NO	291	
KAZI ENVANTER NO	HKF 1988 M.K.A. / F5-G6.73	
BULUNDUĞU TARİH	1988	
BULUNDUĞU YER	Merkezi Kazı Alanı / G5-G6	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.3 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/2) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

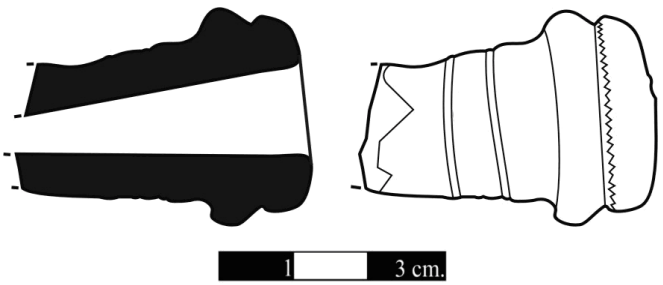
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını zikzaklardan oluşan bordür kuşatmaktadır. Gövdede şerit halinde Arapça yazıdan oluşan mühür yer almakta olup, mührün iki yanında birbirine paralel iki yivden oluşan bordürler bulunmaktadır. Bir bölümü tahrip olan mühürde "…دنیا و عقبی که کثافت…" yazılı olup "…Dünya ve ukbâ ki kesâfet…" (…Yoğun olan dünya ve ahiret…) olarak okunmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasında üretilmiş olabilir.

Foto.: 372

Çizim: 291

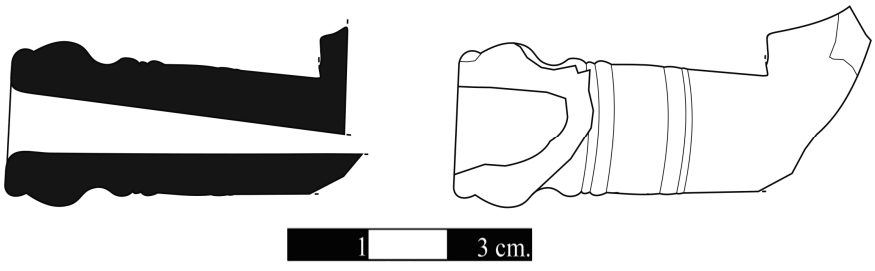
KATALOG NO	282	
FOTO NO	373	
ÇİZİM NO	292	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 B.S.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Büyük Saray	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.2 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.8 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/2)	
ASTAR	Soluk kırmızı (Pale red) (10R 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Yazı, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	Yazı	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Gövdede Arapça veya Osmanlıca yazıdan oluşan şerit halinde mühür yer almaktadır. İki yanda bilezik ile yivden oluşan bordürle sınırlandırılan ve bir kısmı tahrip olan mühürde (?)"…اكبر ديه اورسن (الله)…" yazılı olup "Allahu ekber diye vursun" (?) olarak okunmaktadır.

Lüle, hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 18. yüzyılda üretilmiş olabilir.

Foto.: 373

Çizim: 292

KATALOG NO	283	
FOTO NO	374	
ÇİZİM NO	293	
KAZI ENVANTER NO	HKF İsimsiz	
BULUNDUĞU TARİH	-	
BULUNDUĞU YER	-	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.5 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

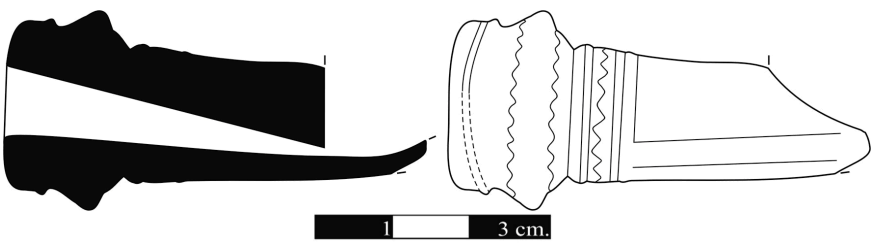
TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını ince bir yivden oluşan bordür kuşatmaktadır. Gövdede bir ve bilezikte iki sıra zikzak bordürüne rastlanmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 1 cm. olması açısından lüle, 18. yüzyıla tarihlenebilir.

Foto.: 374

Çizim: 293

KATALOG NO	284	
FOTO NO	375	
ÇİZİM NO	294	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2000 K.C.	
BULUNDUĞU TARİH	2000	
BULUNDUĞU YER	Koç Camisi'nin batısı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.6 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1 cm.
HAMUR	Pembe (Pink) (5YR 8/3) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Pembe (Pink) (5YR 8/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını karelerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür kuşatmaktadır. Bileziğin her iki yüzünde süslemeye rastlanmaktadır. Bileziğin basamak halkasına bakan yüzünde dalga deseninden oluşan bordür yer almakta; diğer yüzünde dikdörtgenlerin yan yana dizilmesinden meydana gelen bordür bulunmaktadır. Gövdeyi hem karelerin hem de dikdörtgenlerin belli aralıklarla yan yana dizilmesinden oluşan birer bordür, karelerin yan yana dizilmesinden oluşan bordür ve yivden meydana gelen bordür olmak üzere birbirine paralele dört sıra bordür kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1 cm. olması açısından lüle, 18. yüzyıla tarihlenebilir.

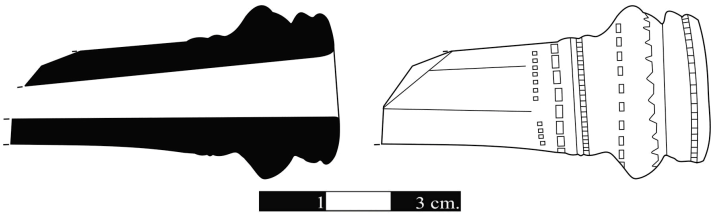

Foto.: 375 **Çizim:** 294

KATALOG NO	285	
FOTO NO	376	
ÇİZİM NO	295	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 S.F.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Seramik Fırınları	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	3.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.7 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Açık gri (Light gray) (10R 7/1)	
FİRNİS	**-**	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Baskı, rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	**-**	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını zikzaktan oluşan bordür kuşatmaktadır. Karinalı bileziğin iki yüzünde de süsleme vardır. Bileziğin basamak halkasına bakan yüzünde belli aralıklarla yıldızı andıran desenler yer almaktadır. Bileziğin diğer yüzünde yaprakların belli aralıklarla yan yana gelmesiyle oluşan süsleme bulunmaktadır. Gövdeyi zikzak bordürü kuşatmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.7 cm. olması açısından lüle, 17 ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

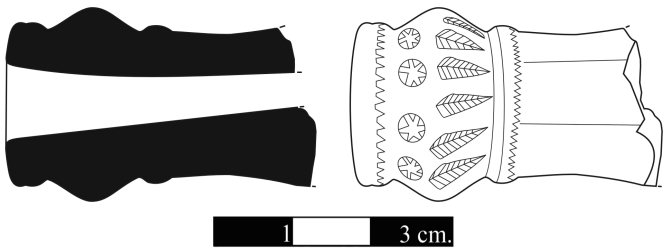

Foto.: 376 **Çizim:** 295

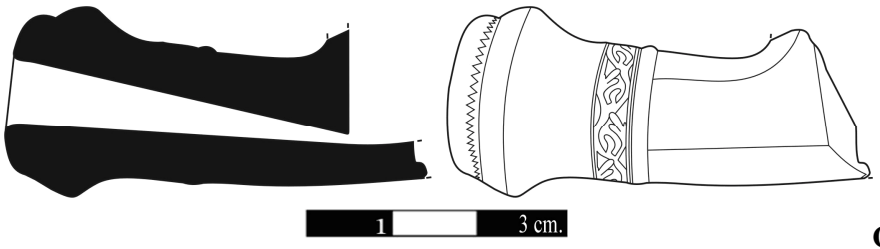
KATALOG NO	286	
FOTO NO	377	
ÇİZİM NO	296	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2002 A.Y.	
BULUNDUĞU TARİH	2002	
BULUNDUĞU YER	Anonim Yapı	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.7 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.2 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.8 cm.
HAMUR	Açık gri (Light gray) (5YR 7/1) Sık dokulu, ince gözenekli ve serttir.	
ASTAR	Pembemsi gri (Pinkish gray) (5YR 7/2)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Rulet baskı	
SÜSLEME	Bitkisel, geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI Çanağının tamamı kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, karinalı bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını zikzaktan oluşan bordür kuşatmaktadır. Gövdede, ince bir bileziğin yanı sıra ona bitişik çiçek, yaprak ve dallardan oluşan bir bordür ile ince bir yivden oluşan bordür yer almaktadır.

Lüle, hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra duman yolu ağız çapının 0.8 cm. olması açısından 17. ile 18. yüzyıl arsında üretilmiş olabilir.

Foto.: 377

Çizim: 296

KATALOG NO	287	
FOTO NO	378	
ÇİZİM NO	297	
KAZI ENVANTER NO	HKF 2001 K.K.	
BULUNDUĞU TARİH	2001	
BULUNDUĞU YER	Küçük Külliye	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	4.8 cm.
	Mevcut Yükseklik	2.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	0.9 cm.
HAMUR	Pembemsi beyaz (Pinkish white) (7.5YR 8/2) Sert, gözeneksiz ve sık dokuludur.	
ASTAR	Pembe (Pink) (5YR 8/3)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma, rulet baskı	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, çokgen gövdeli duman yolundan oluşmaktadır. Duman yolu, bombeli bilezik ve ona bitişik basamak halkasıyla sonlanmaktadır. Basamak halkasını zikzaktan oluşan bordür kuşatmaktadır. Bilezik ve gövdede zikzak deseninden oluşan bordüre rastlanmaktadır. Gövdede bu bordürün yanı sıra iki zikzak ve yiv bordürü yer almaktadır.

Hamur ve astar özellikleri, duman yolunun bombeli bilezik ile ona bitişik basamak halkasıyla sonlanması ve duman yolu ağız çapının 0.9 cm. olması açısından lüle, 17. ile 18. yüzyıl arasına tarihlenebilir.

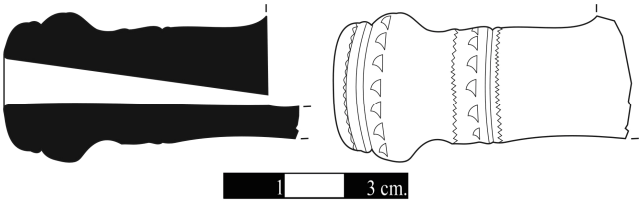

Foto.: 378 **Çizim:** 297

KATALOG NO	288	
FOTO NO	379	
ÇİZİM NO	298	
KAZI ENVANTER NO	HKFK 2007-DK./44	
BULUNDUĞU TARİH	2007	
BULUNDUĞU YER	Dükkân–44	
ÖLÇÜLERİ	**Mevcut Uzunluk**	5.6 cm.
	Mevcut Yükseklik	3.3 cm.
	Duman Yolu Ağız Çapı	1.7 cm.
HAMUR	Kırmızı (Red) (10R 4/6)	
ASTAR	Koyu kırmızı (Dark red) (10R 3/6)	
FİRNİS	-	
SÜSLEME TEKNİĞİ	Kazıma	
SÜSLEME	Geometrik	
MÜHÜR-DAMGA	-	

TANIMI

Çanağının tamamı ile duman yolunun bir bölümü kırık olan lüle, lale çanaklı veya disk kaideli lüleye ait olabilir. Çokgen gövdeli duman yolundan oluşan duman yolu, çanaktan ağız kenarına doğru genişlemektedir. Duman yolu, basamak halkasıyla sonlanmaktadır.

Hamur ve astar özelliklerinin yanı sıra büyük boyutlu olması ve duman yolu ağız çapının 1.7 cm. olması açısından lüle, 19. yüzyıla tarihlenebilir.

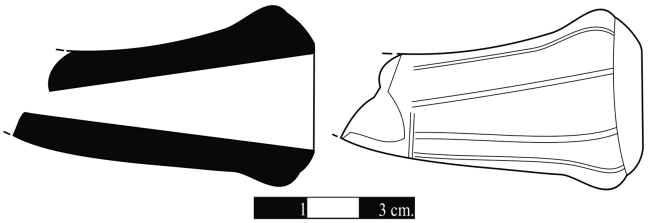

Foto.: 379 **Çizim:** 298

SÖZLÜK:

Basamak halkası: Duman yolunun ağız kenarını kuşatan halkadır.

Bilezik: Duman yolunun gövdesini kuşatan hafif dışa taşıntılı halkaya verilen addır.

Çanak: Tütünün doldurulduğu haznedir. Konik, silindir, lale vb. biçimde çanaklara rastlanmaktadır.

Çubuk: Tütün içimi için kullanılan içi boşaltılmış, ince uzun değnektir. Ceviz, acemkirazı, harulap, sakız, zerdali, gül veya güzel kokulu diğer ağaçlardan yapılan çubuklar, kullanımına ve fiyatına göre yaklaşık olarak bir metreden dört metreye kadar çeşitli uzunluklarda olabilmektedir.

Omurga: Çanağın alt tarafında devam ederek duman yoluna doğru kıvrılan çanak ve duman yolunu birbirine bağlayan elemandır.

Duman yolu: Dumanı tütün çanağından çubuğa götüren yoldur.

Duman yolu açıklık çapı: Çubuğun lüleye sokulduğu deliktir. Bu deliğin çapı, lülelerin büyüklüğüne göre 5–15 mm. arasında değişlik göstermektedir.

Gülbahar: Van'dan getirilen ve demiroksit bakımından yoğun olan kildir. Koyu kırmızı tondaki lüleler, bu özel astarla yapılmıştır.

İmame (Ağızlık): Bir yumru şeklinde olan; kehribar, fildişi, gümüş, kemik, amber ağacı ve zümrütten yapılan ve çubuğun ucuna takılan parçadır.

Lüle: Çubuk veya nargilelerin ucuna takılan ve içine tütün veya tömbeki doldurmaya mahsus, pişmiş topraktan yapılmış, fincan gibi ağzı açık ve yan tarafında bir deliği

bulunan kaptır. Lüle, kil, ahşap, taş, lületaşı, fildişi, metal vb. çeşitli malzemelerden yapılmıştır.

Karinalı çanaklı lüle: Çift konik çanaklı olan lülelere verilen addır.

Mühür: Üzerinde yazı, desen veya figür bulunan çeşitli formlardaki objenin kil gibi yumuşak yüzeye basılarak elde edilmesiyle oluşan damgadır.

Tek veya iki parçalı lüle: İngiltere ve Hollanda'da görülen tek veya iki parçadan ibaret olan lüledir.

Üç parçalı çubuk (lüle): Doğulu ya da Osmanlı çubuğu adı ile tanınan bu stildeki çubuk, lüle, çubuk ve ağızlık olmak üzere üç parçalı olarak üretilmiş içim aletidir.

Yuva: Sadece çanaktan ibaret olan lülelerin, doğrudan çanağa açılan ve çubuğun takıldığı deliğe verilen isimdir.

BİBLİYOGRAFYA

AÇIKGÖZ, N., "Kahvenin Edebi Serüveni", **Kültür ve Sanat 9**, Ankara, 1999.

ALTINSAPAN, E., "2002 Yılı Bilecik Osmanlı Dönemi Çarşı Alanı Kazısı", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 26-31 Mayıs 2003 Ankara, Ankara-2004, s.259-266, Res. 6, Çiz. 6.

AKÇAY, İ. , "Yakutiye Medresesi", **Vakıflar Dergisi,** S. VI, s.146–152.

ALTUN, A.-DEMİRSAR ARLI, V. B., "İznik Çini Fırınları Kazısı 2001 Yılı Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 27-31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.477-484.

ALTUN, A.-DEMİRSAR ARLI, V. B., "İznik Çini Fırınları Kazısı 2005 Yılı Çalışmaları", **28. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 29 Mayıs -2 Haziran 2006 Çanakkale, Ankara, 2007, s. 91-104.

ARIK, M.O., "Alanya Kalesi 1997 Yılı Çalışmaları", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s.557-558.

ARIK, M.O., "Alanya Kalesi 2000 Yılı Çalışmaları", **23. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 28 Mayıs -1 Haziran 2001 Ankara, Ankara, 2002, s.171–186.

ARIK, M. O.- AHUNBAY, M., "1990 Yılı Hasankeyf Kazı, Araştırma ve Onarım Çalışmaları", **13. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 1991, s.403–412.

ARIK, M. O., "Hasankeyf Kazı Ve Onarım Çalışmaları 1991" **14. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara- 22–29 Mayıs 1992, Ankara, 2003, s.447–456.

ARIK, M. O., "Hasankeyf 1998 Yılı Kazı Çalışmaları", **Ilısu Ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 1998 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N. TUNA-J. ÖZTÜRK/O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 1999, s.353-367.

ARIK, M. O., "Hasankeyf Kazı ve Kurtarma Projesi", **Ilısu Ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını**

Koruma Projesi 1999 Yılı Çalışmaları, Derleyenler: N. TUNA – J. ÖZTÜRK, J. VELİBEYOĞLU / O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 2001, s.777–794.

ARIK, M. O., "Hasankeyf 2000 Çalışmaları", **Ilısu Ve Kargamış Baraj Gölleri Altında Kalacak Arkeolojik Kültür Varlıklarını Koruma Projesi 2000 Yılı Çalışmaları**, Derleyenler: N. TUNA – J. VELİBEYOĞLU / O.D.T.Ü.-TAÇDAM) Ankara, 2002, s.773–782.

ARIK, M. O., "Hasankeyf 2001 Yılı Kazı Ve Kurtarma Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 27–31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.269–282.

ARIK, M. O., "Hasankeyf 2002 Yılı Çalışmaları", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 2004, s. 127–138.

ARIK, M. O., **Hasankeyf: Üç Dünyanın Buluştuğu Kent**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003.

ARIK, M. O., "Hasankeyf Kurtarılmalı", **Sanat**, Şubat, 2, Ankara 1993, s.17–41.

ARIK, M. O., "Alanya Kalesi 2000 Yılı Çalışmaları", **23. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 28 Mayıs -1 Haziran 2001 Ankara, Ankara, 2002, s.171-186.

ARIK, M.O., "Alanya Kalesi 2001 Yılı Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 27-31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.519-534.

ARIK, M.O., "Alanya Kalesi 2004 Yılı Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s.213–228.

ARIK, R. O., **Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Hafriyatı, 1935'teki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor**, TTK yayınları V. Seri- No:1, Ankara, 1937, s.VI-VII.

ARIK, R., **Kubad Abad**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2000.

ARMSTRONG, P., "Byzantine Thebes: Excavations on the Kadmeia, 1980", **BSA** 88 (1993), 330–335, Fig. 19–20.

ARSEVEN, C. E., **Eski Galata ve Binaları**, İstanbul, 1989.

ARSLAN SEVİN, N.,"Harput'ta Bir Osmanlı Mahallesi ve Sakinleri Osmanlı'ya Arkeolojik Bir Yaklaşım", **Toplumsal Tarih**, S: 169, Ocak 2008, s.27-33.

ASLANAPA, O.- ALTUN, A.- YETKİN, Ş., **The İznik Tile Kiln Excavations (The Second Round: 1981–1988)**, İstanbul, 1989.

AYBET, G. Ü., **Avrupalı Seyyahların Gözünden Osmanlı Dünyası ve İnsanları (1530–1699)**, İstanbul, 2003.

AYHAN, G., **Çeşitli Müzelerde Bulunan Örnekleriyle Osmanlı Lüleleri**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006.

AYHAN, G., "19. Yüzyıla Tarihlenen Bir Grup Osmanlı Lülesi", **Kültürel Bellek ve Estetik Yansımalar**, Anakara, 2011, s. 227–241.

AYHAN, G., "Başur Höyük Kazısı Lüle Buluntuları", **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri** (14–16 Ekim 2009), Pamukkale Üniversitesi, İstanbul, 2011, s. 49-57.

AYHAN, G., "Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007–2008 Yılı Lüle Buluntuları", **Sanat Tarihi Dergisi,** S. 18/2, Yıl. 2009, İzmir, 2011, s. 1-22.

BAKLA, E., "Unutulmuş Bir Halk Sanatı Lülecilik", **Antika**, S:5, Ağustos 1985, s.4-8.

BAKLA, E., **Tophane Lüleciliği**, Dışbank Yayınları, İstanbul,1993.

BAKLA, E., **Tophane Lüleciliği Osmanlı Tasarımındaki Yaratıcılığı Ve Yaşam Keyfi**, İstanbul, 2007.

BARAM, U., "The Clay Tobacco Pipes of Cyprus", **Report of The Department of Antiquities Cyprus**, 1995, pp. 299–309.

BARAM, U., "Filistin Geçmişinden Dolaşık Objeler", **Osmanlı Arkeolojisi**, İstanbul, 2004, s.142–163.

BARIŞTA, H. Ö., "Ankara Eyne Bey Hamamı 1999 Yılı Kazısı", **22. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, 1999, Ankara, 2001, s.397–410.

BARIŞTA, H. Ö., "Ankara Eyne Bey Hamamı Kazısında Bulunan Lüleler Üzerine", **Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 10–13 Ekim 2001 Bildiriler**, Ege üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İzmir 2002, s.71-81, Res.1-6.

BARIŞTA, H. Ö., "Ankara Eyne Bey Hamamı 1998 Yılı Kazısı", **21. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 24–28 Mayıs 1999 Ankara, Ankara, 2002, s.385-394.

BAYKAL, B. S., **Peçevi İbrahim Efendi Peçevi Tarihi I**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

BAYKARA, R., "Osmanlı Devrinde İlk Tütün İçme Yasağı ve İktisadi Sebebi" **Tarih Dosyası** C. 3, S.23, İstanbul.

BAYRAKAL, S., **Erken Dönem Osmanlı Minberleri**, İstanbul, 2008.

BAYRAKTAR, N., Tütün Lüleleri, Tophane işi Eserler", **Türkiyemiz Dergisi**, S. 62, 1990, s.19–25.

BEKSAÇ, E., "Adramytteion/Ören 2002 Yılı Kazısı", **25. Kazı Sonuçları Toplantısı C. 2.**, 26-31 Mayıs 2003 Ankara, Ankara-2004, s.327-338.

BELİAEVA, S., "Ochakiv'deki Türk Şehrinde Arkeolojik Araştırmalar", **Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, C.I., Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1999, s.109-114, Res.351-353.

BELLİ, O.- KAYAOĞLU, İ. G., **Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri**, İstanbul, 1993.

BENET, S., "Early Diffusion and Folk Uses Of Hemp", **Cannabis and Culture**, Ed: V. Rubin, Holanda, 1975.

BİLGİ, Ö., "İkiztepe Kazısı 2004 Dönemi Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı I**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s. 29-36.

BİLİCİ, S., "Alanya-Selçuklu Sarayı Seramikleri", **Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan** 10–13 Ekim 2001 Bildiriler, Ege üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, İzmir, 2002, s.139-154.

BOOTH, M., (Çev: Özden Arıkan) **Haşhaşdan Eroine: Uyuşturucunun 6000 Yıllık Öyküsü**, 1996, İstanbul.

BOPPE, A., **Les Oryantalistes: Les Peintres Du Bosphore Au XVIII'e siècle (1862–1921)**, Paris,1989.

BORAN, A. - KULAZ, M., "Eski Van Hüsrev Paşa Külliyesi Kazısından Çıkan Seramik Buluntular", **IV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri** 24-27 Nisan 2000 Van, 2000, s.31-40.

BULUT, L. , **Samsat İslami Devir Sırsız ve Tek Renk Sırlı Seramikleri**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 1991.

CAHEN, C., **Osmanlılardan Önce Anadolu**, 3.Baskı, İstanbul, 2008.

CANTAY, G., "Edirne Yeni Sarayı Kazısı (1999–2000) Keramik Buluntuları", **V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırma Sempozyumu Bildirileri**, (19 -20 Nisan 2001, Ankara), Ankara 2001, s.145–160.

CANTAY, G., "Edirne Yeni Sarayı (Matbah-I Amire) Kazısı 1999", **22. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 22-26 Mayıs 2000 İzmir, Ankara, 2001, s. 439-448.

CANTAY, G., "Edirne Yeni Sarayı Kazısı, 2000", **23. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 28 Mayıs -1 Haziran 2001 Ankara, Ankara, 2002, s. 29-40.

CANTAY, G., "Edirne Yeni Sarayı 2001 Yılı Kazı Buluntuları", **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu**, 8-10 Nisan 2002, Bildirileri, Kayseri, 2002, s.229-238.

CANTAY, G., "Edirne Yeni Sarayı Kazısı 2001", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** 27-31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.29-38.

CANTAY, G., "Edirne Yeni Sarayı Kazısı Lüle Buluntuları", **Sanat Tarihi Defterleri 7**, Ege yayınları, İstanbul, 2003, s.15–24.

CANTAY, G., "Edirne Yeni Sarayı Kazısı Lüle Buluntuları", **VIII. Ortaçağ Ve Türk Dönemi Kazıları Ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu** (26-28 Nisan 2004/Sakarya), Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2005, Cilt:7, S.1., s.108-120.

CENGİZ, A., **Alanya Kazılarında Bulunan Osmanlı Çağı Lüleleri Üzerine Bir İnceleme,** Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara, 2009.

CELAL, M., **Eski İstanbul Yaşayışı**, İstanbul, 1946.

ÇELEBİ, K., (Hazırlayan: O. Ş. Gökyay), **Minazü'l-Hakk Fi İhtiyari'l-Ahakk (En Doğruyu Sevmek İçin Hak Terazisi)**, İstanbul, 1972, 1. Basım.

ÇEKEN, M., **Hasankeyf (1991, 2001–2003 Yılı) Kazı Buluntusu Fırın Ve Atölyeleri İle Seramik Malzemeleri**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005.

ÇEKEN, M., "Hasankeyf Kazısı Seramik Fırınları, Atölyeleri ve Seramikleri", **Anadolu'da Türk Devri Çini Ve Seramik Sanatı**, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2007, s.245–261.

ÇEKEN, M., "Anadolu'da bir Seramik Üretim Merkezi: Hasankeyf (Fırınlar ve Atölyeler)", **Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik Ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği**, **Çanak**, **BYZAS 7**, (Çanakkale 1-3 Haziran 2005), İstanbul, 2007, s. 469-488.

ÇORUHLU, T., "2004 Yılı Ören (Adramytteion Antik Kenti) Kazı Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s. 229-240.

---------- "Çubuk" Maddesi, **Türk Ansiklopedisi**, C.XII, Ankara, 1964, s.135.

DAYIGİL, F., "İstanbul Çinilerinde Lale II", **Vakıflar Dergisi** , S.II, Ankara, 1942, s. 223-233.

DAŞ, E., "Alaşehir Kurşunlu Han Kazı ve Temizlik Çalışmaları", **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 14–16 Ekim 2009** Denizli, İstanbul, 2011 s. 197-212.

DEMİRİZ, Y., **Osmanlı Mimarisinde Süsleme, Erken Devir**, I (1300–1453), İstanbul, 1979.

DEMİRSAR ARLI, V. B. – ALTUN, A.,"İznik Çini Fırınları Kazısı 2006 Yılı Çalışmaları", **29. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt**, 28 MAYIS - 1 HAZİRAN 2007 KOCAELİ, Ankara, 2008, s. 17-36.

DEMİRSAR ARLI, V. B. – ALTUN, A., "İznik Çini Fırınları Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 26-30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.359-376.

DENİZ, B., "Aksaray- Melik Mahmud Gazi Hangahı (Darphane) Kazısı-1996", **19. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 1998, , "Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangahı (Darphane) Kazısı 1997" **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s.593- 609.

DENİZ, B., "Aksaray-Melik Mahmud Gazi Hangahı (Darphane) Kazısı 2001", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı Cilt.2,** 27-31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.185-196.

DOĞANAY, H., "Hasankeyf Konut-Mağara Yerleşmeleri", **Coğrafya Makaleleri**, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları: 55, Erzurum, 1989, s.290–304.

DOĞER, L., "Bizans Eserlerinde Bezeme Öğesi Olarak Kufi Yazı Taklidi Eserler", **Uluslararası Sanat Tarihi Sempozyumu, Prof. Dr. Gönül Öney'e Armağan 10–13 Ekim 2001, Bildiriler**, İzmir, 2002, s.247–260.

DURUKAN, A., "Anadolu Selçuklu Döneminde Bani-Sanatçı İlişkileri", **Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yazıları**, Kayseri, 2001, s. 247–278.

ERKMEN, M. ,vd., "2006 Yılı Erzurum Kale Kazısı", **29. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt**, 28 Mayıs - 1 Haziran 2007 Kocaeli, Ankara, 2008, s. 491–504.

ERKMEN, M. ,vd., "2007 Yılı Erzurum Kale Kazısı", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara-2009, s.217-232.

ERSOY, A., "2007 yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt,** 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.33–46.

ERSOY, B. –BELİAEVA, S., "Özi Kalesi (Ukranyiv-Ochakiv) Arkeolojik Çalışmalar", **Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, 1999, C.I, s. 263–268.

ERSOY, B., "Türk Tarih Kurumu Projeleri Çerçevesinde Akkerman Kalesi Kazı Çalışmaları", **Konya Kitabı X, Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi**, Konya, Özel Sayı Aralık 2007, s.345-350.

ERSOY, B., "Kale-i Tavas (Tabae) 2007 Yılı Kazısı", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt,** 26–30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.41–56.

ERTUĞRUL, Ö., "Kırklareli Vize- Ç. S. E. K. 1996 Yılı Çalışmaları", **19. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 1998, Ankara 1998, s. 425-444.

ERTUĞRUL, Ö., "Vize Ç.S.E.K. 1997", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s. 475-480.

ERZEN, A.- BAŞARAN, S., "1989 Yılı Enez (Ainos) Kazıları", **12. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara - 28 Mayıs -1 Haziran 1990, s. 155-170.

ERZEN, A.- BAŞARAN, S., "1991 Yılı Enez (Ainos) Kazıları", **14. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara -25-29 Mayıs 1992, Ankara, 1993, s.205-221.

ESKİCİ, B., "Hasankeyf Koç Camisi Alçı Süslemeleri Üzerine Bazı Gözlemler, Koruma Problemleri ve Çözüm Önerileri", **Sanat Tarihi Dergisi**, S.XV/1, Nisan, 2006, İzmir, s.77-96.

EVELY, D., "Clay Pipes from the University of Crete Medical Faculty", **The Annual of the British School at Athens**, No: 83, Great Britain, 1988, pp.135-142.

EVREN, B., **Eski İstanbul'da Kahvehaneler**, 1996, İstanbul.

FINDIK, E. F., "Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazılarından Osmanlı Dönemine Ait Seramik, Cam ve diğer Buluntular", **IV. Uluslararası Katılımlı Seramik, Cam, Emaye Ve Boya Semineri** 26–28 Kasım 2007.

GABRİEL, A., **Voyages Archeologıques Dans La Turquie 0rientale I-II**, Paris, 1940.

GARLAN, Y.- TATLICAN, İ., "1994-1995 Yılları Zeytinlik (Sinop) Amphora Atölyeleri Kazıları", **18. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara, 27-31 Mayıs 1996, Ankara 1997, s. 337-351.

---------- **Gravürlerle Türkiye, İstanbul 3**, Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1997.

GERMANER, S.- İNANKUR, Z., **Oryantalizm ve Türkiye**, İstanbul, 1989.

GELİCHİ, S., "ll Castello di Harim: un sito fortificato tra musulmani e crociati nella Siria del nord", **Archeologia Medievale**, XXX, 2003, pp.431-452.

GOODMAN, J., **Tobacco in History: The Cultures of Dependence**, New York, 1993.

GÖK GÜRHAN, S., **Akşehir Taş Medrese Müzesi'ndeki Türk Dönemi Seramikleri(2000–2001 Anıt Meydan'da Yapılan Kurtarma Kazısı Seramikleri)**, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir, 2007.

GÖKTAŞ, U., "Lülecilik", **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, C.5, İstanbul, 1994, s. 230–231.

GUSAR, K., "Archaeological Finds Of Clay Tobacco Pipes From The Collection Of The Zadar National Museum", **Pril . Inst . arheol . Zagrebu**, 25/2008, pp. 135–154.

HALAÇOĞLU, Y., "Damga", **İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 8, İstanbul, 1993, s. 454-455.

HANDLER, J. – LANGE, F.W., "Plantation Slavery on Barbados, West Indies", **Archaeology**, Vol:32, Number:4, July / August 1979, California, pp.45-52.

HARRİSON, R. M.- FIRATLI, N., "Excavations in Istanbul", **Dumbarton Oaks Papers**, Number: 20, New York, 1966.

HATTOX, R. S., **Kahve ve Kahvehaneler: Bir Toplumsal İçeceğin Yakın Doğudaki Kökenleri**, İstanbul, 2.Baskı ,1998.

HAYES, J. W., "Turkish Clay Pipes: A Provisional Typology", **The Archaeology of Clay Pipe, IV** (BARS XCII), London 1980, pp.3–10.

HAYES, J. W., "Excavations on Saraçhane in İstanbul", Vol:2, **The Pottery**, Princeton 1992, pp.391–395, 442–443, pl. 50.

IŞIN, E., **İstanbul'da Gündelik Hayat**, İstanbul, 1995.

KAL'A, A., **İstanbul Külliyâtı I -İstanbul Ahkâm Defterleri İstanbul Esnaf Tarihi**, İstanbul Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 1997.

KARACA, E., **Alaşehir Kurşunlu Han Kazısı'nda Bulunan Lüleler**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Lisans Tezi, İzmir, 2009.

KARPUZ, H., "1992 Yılı Konya Dokuzun Hanı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", **15. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara.24–28 Mayıs 1993, Ankara, 1995, s.565-577.

KARPUZ, H., "1993 Yılı Konya Dokuzun Hanı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları", **16. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs-3 Haziran 1994 Ankara, Ankara, 1995, s.377-395.

KARTAL, M., **Nicotiana Rustica L. (Deli Tütün, Hasankeyf Tütünü) Alkaloitleri Üzerine Farmakognozik Araştırmalar**, A.Ü. Sağlık

Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991.

KEALL, E. J. , "Smoking Coconut", **Rotunda**, The Magazine of the Royal Ontario Museum, Volume:24, Number:4, Spring 1992, pp.12-17.

KEALL, E. J. , "One Man's Mede Is Another Man's Persian; One Man's Coconut Is Another Man's Grenade", **Muqarnas** X: An Annual on Islamic Art and Architecture. M. B. Sevcenko ed. Leiden, 1993, pp.275-285.

KILCI, A., "Hasankeyf Vakıf Eserleri", **V. Vakıf Haftası**, 7-13 Aralık 1987, 159-180.

KILIÇBAY, M. A.- ÖZCAN, E., (R. MATRAN) **17. yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul 2,** Ankara, 1986.

KOCABAŞ, H., "Tophane Lüleciliği", **Türk Etnografya Dergisi**, S. V, 1962–3, TTK, Ankara, 1963, s.12–13.

KOÇAK, D. S., "Bitlis Kalesi Kazısı Lüleleri", **I. Sanat Tarihi Öğrenci Kongresi** 4–5 Nisan 2006, İzmir, 2006 (Basılmamıştır).

KOÇU, R. E., "Çubuk", **İstanbul Ansiklopedisi**, C. 8, İstanbul, 1966, s. 4133-4136.

KOÇU, R. E., **Türk Giyim, Kuşam ve Süsleme Sözlüğü**, Ankara Sümerbank, 1967.

KOŞAY, H. Z., **Les Fouilles d'Alaca Höyük (1935) I**, Ankara 1937, pp.VI and VII no.197.

KOŞAY, H. Z., **Ausgrabungen Von Alaca Höyük, Veröffentlıchungen Der Türkıschen Geschichtskommıssıon** V. series- Nr.2a, Ankara, 1944, s.Ta. X.13.

KÖKNEL, Ö., **İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde Sorunları**, İstanbul, 1976.

KUŞOĞLU, M. Z., "Bir Zamanlar Çubuk Vardı", **İlgi**, 1991, Y. 25, S. 66, İstanbul, 1991, s.32-35.

KÜRKÇÜOĞLU, A. C., **Şanlıurfa İslam Mimarisinde Taş Süsleme**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi

Anabilim Dalı Sanat Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1998, S. 25, Şek. 26–28.

KÜTÜKOĞLU, M. S., "Mühür", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 31, İstanbul, 2006, s. 528-531.

LAMPE, J. R. –JACKSON, M. R., **Balkan Economic History**, Indiana University Press, 1982.

LECOMTE, P., **Türkiye'de Sanat ve Zeneatlar–19. yy. Sonu**, Tercüman 1001 Temel Eser.

LIGHTFOOT, C. - MERGEN, Y., "1996 Yılı Amorium Kazısı", **19. Kazı Sonuçları Toplantıları 2. Cilt**, Ankara 1998, Ankara 1998, s. 343-366.

LIGHTFOOT, C., "The Amorium Project: The 1997 Study Season", **Dumbarton Oaks Papers**, No: 53 1999, Washington 1999, pp.346–349.

LIGHTFOOT, C., "Amorium: The History and Archaelogy of an Ancient City in the Turkish Periods", **Uluslararası Dördüncü Türk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Atatürk Kültür Merkezi, 2000, s.79–89.

LIGHTFOOT, C.- KOÇYİĞİT, O. - YAMAN, H., "Amorium Kazıları, 2003", **26. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 24-28 Mayıs 2004 Konya, Ankara, 2005, s. 249-264..

LINGEN**,** B. V. D., "Smoking in the Ottoman Empire and an Introduction to the Clay Tobacco Pipes From the Beirut Souks Excavations", **BERYTUS Archaeological Studies,** Vol: XLVII , 2003, pp**.**129-142.

---------- "Lüleci" Maddesi, **Sanat Ansiklopedisi**, Celal Esad Arseven, C. III, İstanbul, 1950, s.1247.

---------- "Lülecilik" Maddesi, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, Cilt: 5, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 1994, s. 230–231.

MERCANGÖZ, Z., "Kuşadası Kadı Kalesi Kazısı 2001 Yılı Çalışmaları", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 27-31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.125-138.

MERİÇ, R., "1986 yılı Alaşehir Kazısı", **9. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 6-10 Nisan 1987, Ankara, 1988, s. 243-252, Res.3.

MERWE, N. J. V. D. "Cannabis Smoking in 13th-14th Century Ethiopia, Chemical Evidance", **Cannabis and Culture**, Ed: V. Rubin, Holanda, 1975, p.78-80.

MIYNAT, A., **Bir Ortaçağ Kenti: Hasankeyf**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla, 2008.

MİYAKE Y., "2004 Yılı Diyarbakır İli, Salat Camii Yanı Kazısı", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı II**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s.117–130.

MİKAMİ, T. –S. OMURA, "1986 yılı Kaman- Kalehöyük Kazısı", **9. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, Ankara 6–10 Nisan 1987, Ankara, 1988, s.1–20, Res. 8–12.

MORİ, M.- OMURA, S.,"1988 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **11. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 18–23 Mayıs 1989, Ankara, 1990, s. 335-353.

MUNSELL, A.N., **Munsell Soil Color Charts**–Revised washable edition, GretagMacbeth, NY,1998.

MUSAHİPZADE, C., **Eski İstanbul Yaşayışı**, 1953, İstanbul.

OMURA, S., "1987 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **10. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 23 Mayıs–27 Mayıs1988, Ankara, 1990, s.353-368.

OMURA, S., "1989 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **12. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 28 Mayıs–1 Haziran 1990, Ankara, s.427-442.

OMURA, S., "1990 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazıları", **13. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Çanakkale 27–31 Mayıs 1991, Ankara, 1992, s.319-336.

OMURA, S., "1991 Yılı Kaman- Kalehöyük Kazısı", **14. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 25–29 Mayıs 1992, Ankara, 1993, s.307-325.

OMURA, S., "1992 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **15. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 24–28 Mayıs, 1993, Ankara, 1994, s.273-292.

OMURA, S., "1993 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **16. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 30 Mayıs–3 Haziran 1994, Ankara, 1995, s.313-330.

OMURA, S., "1995 Yılı Kaman-Kalehöyük Kazısı", **17. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, Ankara 29 Mayıs- 2 Haziran 1995, Ankara, 1996, s.189-208.

ONUK, A., **Selçuklu Dönemi Madeni Eserlerin Yapım ve Süsleme Özellikleri (Ankara Etnografya-İstanbul Türk Ve İslam Eserleri Müzeleri)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uygulamalı Resim Eğitimi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994.

ÖGEL, S., **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara, 1966.

ÖKSE, A. T., **Önasya Arkeolojisi Seramik Terimleri**, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1993.

ÖNEY, G., "Artuklu Devrinden Bir Hayat Ağacı Kabartması Hakkında", **Vakıflar Dergisi**, S. 7, İstanbul, 1965, s. 117–120.

ÖNEY, G., "1978-1979 ve 1981 Yılı Samsat Kazılarında Bulunan İslam Devri Buluntularıyla İlgili İlk Haber", **Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi I,** İzmir, 1982, s. 71-80.

ÖNEY, G., **Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992.

ÖTÜKEN, S. Y., "1994 Yılı Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı", **17. Kazı Sonuçları Toplantısı 2.Cilt,** 29 Mayıs- 2 Haziran 1995 Ankara, Ankara, 1996, s.375-387.

ÖTÜKEN, S. Y., "2003 Yılı Demre-Myra Aziz Nikolaos Kilisesi Kazısı Ve Duvar Resimlerini Koruma-Onarım-Belgeleme Çalışmaları", **26. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 24-28 Mayıs 2004 Konya, Ankara, 2005, s.111-126.

ÖZKAN, M. K., "Aydın Hukukçular Sitesi Osmanlı Devri Kurtarma Kazısı", **VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri** 8-10 Nisan 1996 Kuşadası, Ankara, 1997, s. 253-273.

ÖZKUL FINDIK, N., **Hasankeyf Seramikleri (2004-2006),** Ankara, 2008.

PAPER, J. D., "The Sacred Pipe The Historical Context of Contemporary Pan-Indian Region", **Journal of the American Academy of Religion**, LVI/4, pp. 643-665.

PEKAK, S., "Niğde-Andaval (Aktaş)'daki Konstantin Helena Kilisesi 1997 Çalışmaları", **20. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 25-29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s.505-524, Res. 16.

PEKTAŞ, K., "2004-2005 Yılları Bitlis Kalesi Kazısı", **28. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** 29 Mayıs - 2 Haziran 2006, Çanakkale, Ankara, 2007, s.501-518.

PEKTAŞ, K., "Bitlis Kalesi Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 4.Cilt,** 26-30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.317-326.

PELTRE, C., **Orientalism in Art**, Paris, 1997.

PERETZ, I. - ALADJEM, E., "Horbat Petora (West and Southwest) Final Report", **Hadashot Arkheologiyot Excavations and Surveys in Israil**, Journal 120, 2008. (http://www.hadashot-esi.org.il/report_detail_eng.asp?id=812&mag_id=114) (03.02.2009).

RABAN, A., "The Shipwreck off Sharm-el Sheikh" **Archaeology**, April 1971 , Vol.24; Number: 2, New York, pp.146-155.

ROBİNSON, R., "Clay Tobacco Pipes from the Kerameikos", **Mitteilüngen des Deutschen Archaologischen Institutes Athenische Abteilung 98**, Berlin 1983, Taf. 51–56, pp.265–285.

ROBİNSON, R., "Tobacco Pipes Corinth and Athenian Agora (plates 33–64)", **Hesperia**, 1985,Vol.54, pp.149–203.

SAİDEL, B. A., "Smoking Out Ottoman Sites In Northern Sinai, Egypt: The Use Of Clay Tobacco Pipes For Identifying The Nature Of Settlements

In The Ottoman Period", **Palestine Exploration Quarterly**, 140, I (2008), pp.55-69.

SAKA, R., **Uyuşturucu Maddeler (Afyon, Morfin, Eroin, Esrar, Kokain) Hakkında Milli ve Milletlerarası Hukuki ve Sosyal Durum**, İstanbul, 1948.

SEVENGİL, R. A., **İstanbul Nasıl Eğleniyordu?**, İstanbul,1985, II.Basım.

SHAW, T., "Early Smoking Pipes: In Africa, Europe and America", **Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland** 90, 1960, pp.272-305.

SHECHTER, R., "Selling Luxury: The Rise Of The Egyptian Cigarette and The Transformation of The Egyptian Tobacco Market, 1850–1914", **Middle East Studies** 35, 2003, pp.51-75.

SIMPSON, J., "Turkish Clay Pipes: A Review", **SCPR**, S. 39, 1993, pp.17-23.

SIMPSON, J., "Ottoman Pipes from Zir'in (Tell Jezreel)", **Levant**, Vol.34, London, 2002, pp.159-172.

STANAEVA, M., "La Collection de pipes du Varna", **Bulletin Du Musee National de Varna**, **Tome**, VII (XXIII), 1972, pp.81–99.

STOYANOVA, R.- VİTOV, O.- MARİNOVA, I., "Study Of The Composition Of A Stone Tobacco Pipe From The Archaeological Reserve 'Pautalia-Velbuzhd-Kyustendil', Bulgaria", **Geoarchaeology and Archaeomineralogy** Proceedings of the International Conference, 29-30 October 2008 Sofia, Publishing House: "St. Ivan Rilski", Sofia, 2008,pp. 141–146, Fig.1.

TANER, E, **Osmanlı Esnafı Ticari ve Sosyal Hayat Belge ve Fotoğraflarla**, Ankara, 2009.

TARHAN, M. T., "1987 Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazısı", **10. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt**, 23–27 Mayıs 1988 Ankara, Ankara, 1988, s.369-428, Res.50.

TAŞÇI, H., "Topkapı Sarayındaki "Tophane Lüleciliği Eserleri", **Antik ve Dekor**, S.34, 1996, s.148–150.

TAXEL, I., "An Uncommon Type Of Smoking Implement From Otoman Paletsine", **Paletsine Exploration Quarterly**, 140, I (2008), pp.39–49, Fig.1–2.

TİAET, A.- MARRO, C.- BULGAN, F., "Horum Höyük 1999 Çalışmaları", **22. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 22-26 Mayıs 2000 İzmir, Ankara, 2001, s.137-154.

TURNBAUGH,W.A.," Native North Amerikan Smoking Pipe", **Archaeology**, January / February 1980, Vol. 33, Number:1, New York, s.15–23.

ULUÇAM, A. –KAVAKLI, E., "Eski Van Hüsrev Paşa Külliyesi Kazısı 1997", **XX. Kazı Sonuçları Toplantısı II**, 25–29 Mayıs 1998 Tarsus, Ankara, 1999, s.613–627.

ULUÇAM, A., "Hasankeyf Kazıları 2004", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 30 Mayıs - 3 Haziran 2005, Antalya, Ankara 2006, s. 147-160.

ULUÇAM, A., "Hasankeyf Kazıları 2005", **28. Kazı Sonuçları Toplantısı 2. Cilt**, 29 Mayıs - 2 Haziran 2006, Çanakkale, Ankara 2007, s. 73-96.

ULUÇAM, A., **Hasankeyf Tarihi Ve Arkeolojik Sit Alanı Araştırma, Kazı Ve Kurtarma Projesi 2004-2005 Çalışmaları**, Ankara, 2007.

ULUÇAM, A., "Başlangıcından Bugüne Hasankeyf Kazıları", **Konya Kitabı X**, **Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi**, Konya, Özel Sayı Aralık 2007, s.681-710.

ULUÇAM, A., **2006 Yılı Hasankeyf Arkeolojik Kazı Raporu**, Ankara.

ULUÇAM, A., **2008 Hasankeyf Arkeolojik Kazı Raporu**, Ankara.

UYSAL, A.O, "Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı Seramik Buluntuları", **Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik Ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Çanak, BYZAS 7**, **(Çanakkale 1–3 Haziran 2005),** İstanbul, 2007, s. 545–558.

VIVIAN, B., "On Tobacco Pipes in Asante", **Journal des africanistes** [En linge], 75-2/2005, mis en linge 15 decembre 2008, Consulte le 23 juillet 2010.URL: http://africanistes.revues.org/122.(28.07.2010)

VROOM, J., "Post-Medieval Ceramics As Historical Informations", **Between Venice and Istanbul, Colonical Landscapes in Early Modern Greece, Hesperia**, Supplement: 40, American School of Classical Studies At Athens, Athens, 2007, pp. 84–86.

WOOD, J., "Pipes from Malta: A Short Account of the Tobacco Pipes found in Dockyard Creek, Birgu", **The International Journal of Nautical Archaeology** (1998) 21.4: 313-330.

YAMAK, S., **Ankara Eyne Bey Hamamı 1999 Yılı Kazı Çalışmalarında Ele Geçen Tütün Lüleleri**, Gazi Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Arkeoloji-Sanat Tarihi Bölümü Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı Basılmamış Lisans Tezi, Ankara, 2001.

YAYLALI, A., "2007 yılı Tralleis Antik Kenti Kazı Çalışmaları", **30. Kazı Sonuçları Toplantısı 3. Cilt,** 26-30 Mayıs 2008 Ankara, Ankara, 2009, s.17-40.

YENER, A., "Tütün Lüleleri ve Antalya- Kaleiçi'nde Bulunan Örnekler", **Arkeoloji ve Sanat**, S.119, İstanbul, 2005, s.94-113.

YENİŞEHİRLİOĞLU, F., "Tekfur Sarayı Çini Fırınları Kazısı 1995-2001", **24. Kazı Sonuçları Toplantısı 1. Cilt,** 27-31 Mayıs 2002 Ankara, Ankara, 2003, s.329-344.

YETKİN, Ş., **Türk Çini Sanatının Gelişmesi**, İstanbul, 1972.

YILDIRIM, B. E., **Hasankeyf İlçe Merkezinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2006.

YILMAZ, F., **Osmanlı İmparatorluğu'nda Tütün: Sosyal, Siyasî ve Ekonomik Tahlili (1600-1883)**, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2005.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	**:** Gökben AYHAN
Doğum Yeri ve Tarihi:	**:** Kağızman-KARS, 15.07.1978
Adres:	**:** Nevşehir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, 50300, Nevşehir-TÜRKİYE
Telefon:	**:** 0 384 2133900
Fax	**:** 0 384 2153948
E-mail	**:** gokben.ayhan@nevsehir.edu.tr gokben.ayhan@gmail.com
Bildiği Yabancı Dil	**:** İngilizce (Orta seviyede)
Çalışma Yaşamı	**:** Arş. Gör. Dr. Nevşehir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü (Şubat 2010-)

ÖĞRENİM

Doktora Tezi	**: Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntuları**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2006–2011.
Yüksek Lisans	**: Çeşitli Müzelerde Bulunan Örnekleriyle Osmanlı Lüleleri,** Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2003- 2006.
Tezsiz Yüksek Lisans	**: Orta Öğretim Alan Öğretmenliği,** Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2002–2003.
Lisans Tezi	**: Kayseri Müzesi'nde Bulunan Osmanlı Çinileri**, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ankara, 2002.

BİLİMSEL YAYINLAR

Sempozyumlar

1-"Başur Höyük Kazısı Lüle Buluntuları", **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu" (14–16 Ekim 2009 Denizli)**.
2- "Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007–2008 Yılı Lüle Buluntuları", **Körfezde Zaman-İzmir Araştırmaları Kongresi (10–12 Aralık 2009 İzmir)**.

Makaleler

1- "Başur Höyük Kazısı Lüle Buluntuları", **XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu" (14–16 Ekim 2009 Denizli),** Pamukkale Üniversitesi, İstanbul, 2011, s. 49–57.
2-"Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007–2008 Yılı Lüle Buluntuları", **Sanat Tarihi Dergisi**, S.18/2, Yıl.2009, İzmir, 2011, s.1–22.

Kitap Bölümü

1-"19. Yüzyıla Tarihlenen Bir Grup Osmanlı Lülesi**"**, **Kültürel Bellek ve Estetik Yansımalar**, Anakara, 2011, s. 227–241.

BİLİMSEL VE MESLEKİ ÇALIŞMALAR

Kazılar

Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Anıtı Kazısı (2010)
Kula Süleyman Şah Türbesi ve Haziresi Kazısı (2010)
Denizli-Kale, Kale-i Davas (Tabae) Kazısı (2007–2010)
Siirt-Çattepe Höyük Kazısı (2009)
İzmir-Smyrna Antik Kenti Kazıları (2008–2009)
İzmir-Emir Sultan Zaviyesi Kazısı (2007)
Muğla-Beçin Kazısı (2004)
Batman-Hasankeyf Kazı ve Kurtarma Çalışmaları (2001–2002, 2008)

TÜRKÇE ABSTRAKT :

HASANKEYF KAZISI LÜLE BULUNTULARI

Hasankeyf Kazısı'nda 1986–2009 yılları arasında, 1992–1998 yılları hariç olmak üzere, 750 lüle ve lüle parçası ele geçirilmiştir. Bunlar arasında çok sayıda bütün, bütüne yakın ya da kırık parçalar halinde lüleler yer almaktadır. 750 lüleden sadece 12 tip tespit edilebilmiştir. Hasankeyf lülelerinde tipler, çanak veya kaide biçimlerine göre iki başlık altında ele alınmıştır. Lüleler arasında çanak biçimlerine göre silindir çanaklı, torba biçimli çanaklı, karinalı çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, süzgeçli basık yuvarlak çanaklı, krater biçimli çanaklı, lale çanaklı ve dikdörtgen çanaklı lüle tipi olmak üzere 9 tip tespit edilmiştir. Kaide biçimlerine göre ise kaideli ve süzgeç çanaklı, disk kaideli ve silindir kaideli lüle tipi olarak 3 tip belirlenmiştir.

Sadece kilden yapılan Hasankeyf lülelerinin büyük çoğunluğunun özensiz işçiliğe sahip olması, bunların günlük kullanıma yönelik yapıldığını göstermektedir. Hasankeyf lülelerinin büyük bir kısmı bölgesel özellikler taşımakta; diğer bir kısmı da başka merkezlerde bulunan bazı tip ve motifleri bünyesinde toplamaktadır.

İncelenen lüleler, yerel üretimin izlerini taşımaktadır. Birkaç lülede hatalı üretimin izlerine rastlanmakla birlikte, Hasankeyf'te bulunan bazı silindir kalıplardaki desenlerin lülelerde de görülmesi, yerel üretimin varlığına işaret etmektedir. İleride kazılarda elde edilebilecek veriler, Hasankeyf'te lüle üretimi olup olmadığı konusunu netleştirecektir.

Hasankeyf lülelerinin büyük çoğunluğu 17. ile 18. yüzyıl arasındaki döneme tarihlenmiştir. Bu örnekler arasında, daha çok gri ve beyazın tonlarında hamurlu ve astarlı karinalı çanaklı, silindir çanaklı, yuvarlak çanaklı, basık yuvarlak çanaklı, kaideli ve süzgeç çanaklı, silindir kaideli ve dikdörtgen çanaklı lüle tipleri yer almaktadır. Bir grubu 19. yüzyılda ve çok az bir grubu da 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasında üretilmiştir. 19. yüzyıl örnekleri arasında disk kaideli ve lale çanaklı lüle tipleri bulunmaktadır. 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasına tarihlenenler ise süzgeçli basık yuvarlak çanaklı lüle tipinin örnekleri olmuştur. Merkezdeki lüle kullanımının 17. ile 20. yüzyılın başı arasında var olduğu tespit edilmiştir.

İNGİLİZCE ABSTRAKT:

THE PIPES AT HASANKEYF EXCAVATION

Between 1986 and 2009, with the exception of the period between 1992 and 1998, 750 pipe and pipe pieces, were found at the Hasankeyf excavation. Among them mostly there were those unbroken, almost unbroken or the types in the form of broken pieces. 12 types out of 750 pipes were determined. The types of Hasankeyf pipes were examined under two headings according to their bowl or base forms. Among pipes 9 types of pipe were identified according to their bowl forms as cylinder bowl, sack like bowl, bikonical bowl, rounded bowl, flatten rounded bowl, sieve flatenned rounded bowl, crater like bowl, lily bowl, and rectangular bowl pipe. As for the base forms 3 types were determined which were base and sieve bowl, disc base and cylinder base.

The fact that most of the Hasankeyf pipes only made of clay had the featureless craftmanship points out they were made for daily use. While a large majority of Hasankeyf pipes have regional characteristics, the other part incorporates also some types and motifs of different regions.

The pipes that were examined bear the traces of local production. Besides the traces of defective manufacturing in some of the pipes, that the figures on some of the cylinder forms found in Hasankeyf were seen in the pipes points out the local production. The data which can be acquired in the following excavations will show us whether the pipe production were made or not in Hasankeyf.

The vast majority of Hasankeyf pipes were dated to the period between the 17th to 18th centuries. Among these examples were,mostly in the tones of white and gray, fabric and lined biconical bowl, cylinder bowl, rounded bowl, flattened rounded bowl, base and sieve bowl, cylinder base and a rectangular bowl pipe types. A group of them were produced in the 19th century and a minority group were produced between the 19th and at the beginning of 20th centuries. The ones which were dated to 19th and the beginning of 20th century were accepted as the examples of the type of pipe the crater like bowl. The use of pipes in the center is confirmed to have existed between the 17th and the beginning of 20th centuries.